

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО, АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО ТА ТРУДОВОГО ПРАВА
ЄВРОПЕЙСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ПРЕДСТАВНИЦТВО В УКРАЇНІ**

**Сучасний розвиток державотворення та
правотворення в Україні:
проблеми теорії та практики**

**Збірник матеріалів
І Всеукраїнської конференції студентів,
аспірантів і молодих учених**

13 березня 2009 року

*За загальною редакцією
доктора політичних наук, професора,
члена-кореспондента Філологічного товариства „Парнас” Афінської
академії К.В.Балабанова*

МАРІУПОЛЬ – 2009

УДК 34(063)

ББК67Я431

Матеріали I Всеукраїнської конференції студентів, аспірантів і молодих учених: Зб. тез наук. праць / За загал. редакцією К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДГУ, 2009. – 248 с.

Друкується за ухвалою Вченої ради економіко-правового факультету Маріупольського державного гуманітарного університету (протокол засідання Вченої ради економіко-правового факультету № 1 від 19.02.2009).

Редакційна колегія:

Голова - Балабанов К.В., д. політ. н., проф., член-кор. Філологічного товариства «Парнас» Афіньської академії

Члени колегії: Баймуратов М.О., д. ю. н., проф. (заступник голови редакційної колегії); Буроменський М.В., д. ю. н., проф.; Марченко М.М., д. ю. н., проф.; Волошин Ю.О., к. ю. н., проф.; Ніколенко Л.М., к. ю. н., проф.; Колосов Р.В., к. ю. н., доц.; Сліденко І.Д., к. ю. н., доц.; Свірський Б.М., к. ю. н., доц.; Хараджа Н.В., к. ю. н., доц.; Черних Є.М., к. ю. н., ст. викл.; Годованик Є.В.

Збірник містить матеріали I Всеукраїнської конференції студентів, аспірантів і молодих учених, яка відбулася 13 березня 2009 року в Маріупольському державному гуманітарному університеті.

У матеріалах висвітлено актуальні питання сучасного державотворення та правотворення в Україні в умовах становлення та розвитку національної правової системи в галузях конституційного, цивільного, сімейного, екологічного, господарського, трудового, адміністративного, міжнародного права, а також загальної теорії держави і права.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль праць, опублікованих у збірнику.

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА,
КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

УДК 342(043)

Волошин Ю.О.,

кандидат юридичних наук, професор кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права, проректор Маріупольського державного гуманітарного університету

СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі яскравіше демонструються якості нової епохи, виражені в ускладненні техногенного характеру цивілізації, соціальних структур і зв'язків, зростаючої проникливості й універсальності процесів, що відбуваються в ньому. Кожний новий етап у розвитку науки й суспільства відзначається зростанням значення проблем методологічного порядку, яке пояснюється вимогами глибшого й всебічного пізнання процесів суспільного буття й перспектив його розвитку. Зі зміною парадигм суспільного розвитку, а також зростаючою популярністю нових епістемологічних концепцій вітчизняна й зарубіжна юридична думка намагається переосмислити свої світосприйнятні передумови, методологічний інструментарій, що цілком вписується в логіку зміни епох наукового знання. Для вітчизняної юридичної науки актуальною залишається проблема конструктивно-критичного переосмислення радянської наукової спадщини, правової доктрини, у якій своєрідно перепліталися апологетичні, вульгарно-економічні, заідеологізовані тенденції з аналітичним правознавством, специфічними спектрами філософського рівня й вивчення права, використанням у дослідженнях нових філософських методів і прийомів. У цьому аспекті справедливим вдається твердження Ю.С. Шемшученка та В.Д. Бабкіна, що формування правової системи сучасної України включає вивчення й використання теоретичного аспекту проблеми наступності, запозичення, збереження, засвоєння і використання досвіду і елементів попереднього етапу розвитку правової юридичної науки та культури, а наступність нерозривно пов'язана з феноменом правового прогресу, розвитком права як соціального явища.¹ Перехід будь-якого державно упорядженого суспільства на певний рівень його розвитку передбачає насамперед переоцінку багатьох його ідейних і, зокрема, правових цінностей, їх нове переосмислення у світлі історичного досвіду, набутого людством на цей момент, вироблення сучасної наукової парадигми, яка має стати основою стратегії суспільного розвитку. І в цих умовах, на думку Г. Дж. Бермана, суспільна свідомість «інстинктивно спрямовує свої погляди на джерела і шукає там знамення», щоб сформувати собі новий ціннісний орієнтир.²

На сучасному етапі в епоху активізації процесів правової глобалізації й міждержавної інтеграції, методологічна думка переживає період, коли вже кожний дослідник може дозволити собі вступити в полеміку про те, що класична теорія пізнання, сформована у

---

¹ Шемшученко Ю.С., Бабкін В.Д. Юридична наука України на сучасному етапі // Правова держава. – Випуск 16. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 6.

² Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. с англ. – М., 1994. – С. 8, 523.

Новий Час, поступово поступається місцем постмодерністським концепціям і підходам до пізнавальної діяльності, а звідси й до науковості, її ідеалу, критеріїв, меж, співвідношення науки з повсякденним й позанауковим знанням, до соціокультурних передумов наукового мислення. Звичайно деякі вчені успішно беруться за завдання перегляду відповідних теорій і концепцій права. В останній час і вітчизняні конституціоналісти почали звертати увагу на проблеми перегляду певних методологічних конструкцій та концепцій, тим самим оновлюючи методологічний інструментарій наукового пізнання на якісно новому рівні в якісно новітніх умовах розвитку політико-правової дійсності.³

І дійсно, кожний новий етап у прогресивному розвитку науки відзначений подальшим зростанням значення методологічного порядку. У цьому аспекті цілком справедливо зазначав Б. Рассел, що за останні чотири століття, протягом яких відбувалося повільне, але невідхильне зростання науки, людина поступово почала сфокусувати свою увагу на проблематиці методів пізнання природи і способах управління її силами.⁴ Вважаємо, що для дослідження цієї складної динаміки потребується не менш складні методологічні підходи, які здатні виявити і максимально адекватно сприйняти те, що відбувається. При цьому динамічний розвиток здійснюється у напрямку певного повернення до інтенсивної розробки проблем методології, яке характерне зараз майже для всіх галузей наукового знання. Така інтенсивність, на думку Д.А. Керімова, пояснюється, в першу чергу, потребами глибшого проникнення й всебічного пізнання складних процесів суспільного буття й перспектив його перетворення.⁵ Цілком підтримуючи дану тезу варто також зазначити що певне перетворення суспільного життя здійснюватиметься у не простих, а точніше сказати не схожих у традиційному розумінні умовах розвитку людства. Мова йдеться про активні процеси глобалізації та міждержавної інтеграції, які ще не набули свого методологічного оформлення у сучасній науці конституційного права.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку нових соціально-правових явищ, методологія для їх пізнання грає вельми важливу роль у сучасній науці. При цьому, як зазначається в літературі, методологія розуміється тут в якості загальнонаукового феномену, що об'єднує усю сукупність принципів, засобів і методів пізнання, які вироблені всіма суспільними науками, у тому числі й комплексом юридичних наук, та які застосовуються в процесі пізнання специфіки правової дійсності, її практичного перетворення.⁶

Методологія пізнання, будучи загальною проблемою формування й розвитку науки в цілому, має особливості додатку до окремих наукових напрямків, конкретних наукових галузей і дисциплін. Вона має істотний вплив на зміст і систематизацію наукового знання, якісні характеристики отриманих результатів, загальний стан будь-якої науки. Така роль методології у науковому дослідженні передбачає особливу до неї увагу як у філософському аспекті, так і в контексті правознавства.

³ Орзих М.Ф., Крусян А.Р. Современный конституционализм в Украине. Введение в украинское конституционное право. – К.: Алерта, 2006; Курс конституционного права Украины. – Т. 1. Общая часть. Основы теории конституционного права. Учебник. Под ред. М.А. Баймуратова и А.В. Батанова. – Х.: Одиссей, 2008 та ін.

⁴ Рассел Б. Очерки об интеллектуальном убожестве // НГ-Наука. – 1998. – № 2. – С. 15.

⁵ Керимов Д.А. Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права. 4-е издание. – М.: Издательство СГУ, 2008. – С. 60-61.

⁶ Керимов Д.А. Философские основания политико-правовых исследований. – М., 1986. – С. 39.

Протягом історії виявляється загальна тенденція до ускладнення й підвищення теоретичної й практичної значимості методологічних досліджень. У принципі, це пов'язано з розвитком внутрішньонаукової рефлексії і зміною переважаючої ролі типів рефлексії науки в історії культури. У цьому аспекті слід зазначити, що предметні межі методології правознавства охоплюють не тільки власне методологічні, а й філософські його проблеми. Пізнання правової дійсності, як зазначається в літературі, має поширюватися й на онтологічну проблематику, пов'язану з уявленнями про правову дійсність, які виходять за межі юридичної науки, потребують для пояснення методів інших наук, зокрема філософії, соціології, політології.⁷ В цьому сенсі можна підтримати думку І.В. Блауберга та Е.Г. Юдіна, які запропонували у схематичному вигляді з посиланням на терміни, висунуті П.П. Гайденком⁸, наступну трансформацію типів внутрішньонаукової рефлексії⁹. Онтологізм змінюється гносеологізмом, на зміну якому, у свою чергу, приходять методологізм. Тобто будь-яке істотне явище безпосередньо тягне знання про нього, а, відповідно, й методи пізнання.

На жаль, зазначена закономірність, про що свідчить розвиток вітчизняного методологізму, менш за все поширюється на юридичні науки, представники якої явно нехтують методологічними проблемами, особливо у дослідженнях процесів міждержавної інтеграції. У результаті можна констатувати певну стагнацію юридичної методології, а на практиці гальмування у намірах нашої держави до розширення співпраці у межах європейських інтеграційних процесів. За рідким винятком, на нашу думку, розвиток методологічного знання в цій сфері зводився до багаторазового й багаторічного повторення одного й того самого і фактично тут не відчувалося будь-якого якісного прирощення наукового знання, а отже якісних змін і в питаннях конституційного забезпечення міждержавного співробітництва.

Добре розуміючи методологічну значущість вітчизняної теорії держави і права та підвищення її ролі в системі юридичних наук (при цьому необхідно зазначити про появу фундаментальних наукових праць¹⁰), разом з тим вважаємо необхідним зазначити, що правова дійсність тут виступає об'єктом дослідження не лише теорії держави і права, але й соціології, соціальної філософії, соціальної психології, політології й ряду інших суспільних наук. При цьому, маючи на увазі методологічний зріз юридичної науки, не можна нехтувати теорією конституційного права, яка має доктринальне та методологічне значення та відіграє провідну роль щодо інших галузей права. Це, у свою чергу, визначається відповідним значенням та характером тих суспільних відносин, на регулювання яких спрямоване конституційне право як системне утворення.

---

⁷ Савчук С.В. Юридична соціологія: предмет та місце в системі юридичних наук. – Чернівці, 2003. – С. 4-5.

⁸ Гайденко П.П. Категория времени в буржуазной европейской философии истории XX века // Философские проблемы исторической науки. – М., 1969. – С. 46.

⁹ Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. – М., 1973. – С. 27-32.

¹⁰ Вступ до теорії правових систем / за загальною ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко: Монографія. – К.: Юридична думка, 2006; Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології: Монографія / Кресін О.В. (керівник авт. кол.), Луць Л.А., Мережко О.О., Лисенко О.М., Савчук С.В., Батанов О.В., Бігун В.С., Слободян Н.М. / За ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006; Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. – К.: Знання, 2005 та ін.

Сучасні дослідники частіше зазначають, що конституційне право має свою методологію пізнання конституційно-правових явищ. Як зазначає Н.О. Богданова, методологія як вчення про способи і прийоми отримання конституційно-правового знання органічно включається в науку конституційного права, тяжіючи до її теорії.¹¹ При цьому необхідно зазначити, що наука конституційного права користується як загальнонауковими методами і прийомами, так і специфічними, характерними для правових досліджень взагалі й для науки конституційного права зокрема. Тому, цілком справедливим є те, що на власну методологію дослідження «свого» зрізу правової дійсності не без підстави претендує й конституційне право, вводячи, зокрема, поняття «конституційність», під яким розуміється «система реально діючого права, що забезпечує наявність правової конституції, її верховенство і пряму дію по всій території держави, а також її забезпечення й охорону».¹² За такого ствердження слід особливо підкреслити, що мова йде не лише про конституційне право, а й про всю систему національного позитивного права.

У вітчизняній юридичній науці конституційність у широкому сенсі розуміється як відповідність суспільних відносин, актів і дій органів державної влади Основному Закону – Конституції, яка має вищу юридичну силу. При цьому категорія «конституційності» широко використовується як для оцінки політичного режиму в цілому, так і для оцінки діяльності окремих органів держави, та передбачає встановлення, визнання і підтримку чинної влади основним законом, її опору на конституцію та закони держави.¹³ Таким чином, поняття «конституційність» виступає як фундаментальний принцип забезпечення конституційно-правових відносин, одночасно окреслюючи й коло тих явищ соціальної дійсності, які можуть і мають бути предметом конституційно-правових досліджень. На думку М.П. Орзіх, саме соціально-правовий статус конституційного права значно підвищується у зв'язку з тенденціями його політизації, соціологізації, економізації, психологізації, впливу на нього сучасних досягнень інформатики, біологізації та екологізації конституційно-правової проблематики.¹⁴

За останній час можна спостерігати позитивні тенденції у розвитку методології конституційно-правових досліджень. Однак при цілком значній кількості праць, присвячених різним аспектам конституційних основ суспільних відносин, категоріальний апарат науки конституційного права збагачується й уточнюється не так інтенсивно. В цьому аспекті, В.В. Оксамитний, цілком справедливо зазначає, що сучасну правову дійсність складно відображати за допомогою старих, стійких, але досить вузьких конструкцій. Адже нове тисячоліття характеризується складністю поставлених перед ним проблем, даних йому як століттям попереднім, так і стрімким початком нинішнього століття. Вчений підкреслює, що процеси ідентифікації сучасних держав у світовому співтоваристві актуалізує звернення до закономірностей і проявів їх політико-правового розвитку, до тенденцій функціонування права в умовах глобалізації й інтеграції, і тоді приходить усвідомлення закономірності введення до юриспруденції комплексних категорій, які вбирають у себе рухомі й адекватні

¹¹ Богданова Н.А. Система науки конституционного права. Автореф. дис. ...д.ю.н.. – М., 2001. – С. 21.

¹² Витрук Н.А. Конституционное правосудие в России (1991-2001 гг.) Очерки теории и практики. – М., 2001. – С. 58.

¹³ Ковальчук В. Проблема конституційності та легітимності публічної влади в умовах формування правової, демократичної держави: вітчизняний досвід // Право України. – 2008. - № . – С.

¹⁴ Орзіх М.Ф. Конституционное право: отрасль права, законодательство и юридическая наука // Юридический вестник. – 1995. - № 3. – С. 139.

виклику часу наукові операції, які ведуть до досягнення вищих рівнів узагальнення.¹⁵ Тому, є об'єктивним й те, що складність сучасних соціальних процесів, багатовимірність суспільних взаємозв'язків, які супроводжуються поглибленими процесами глобалізації та інтеграції, потребують міждисциплінарного, багатоаспектного, комплексного характеру.

При цьому комплексність як методологічний атрибут, науково-організаційний принцип правового пізнання виступає тут як відображення цілісності правової реальності, взаємозв'язків і взаємних залежностей усіх її аспектів і властивостей. Застосування різних методів дає змогу істотно підвищити верифікованість, достовірність і результативність отримання даних. Сучасна методологія юридичного пізнання виходить з того, що право – це не тільки юридичний, а й соціальний феномен, на який впливає економіка, політика, мораль, культура. Тому всебічне пізнання права, поглиблене проникнення в його складні явища та процеси неможливі у рамках юридичного догматизму.¹⁶

Однак, з іншого боку, певний консерватизм конституційно-правової науки, охороняючи її від безладної зміни наукових парадигм, в той же час ускладнює утвердження принципів міждисциплінарного підходу до дослідження конституційно-правових явищ, удосконалення конституційно-правового регулювання, забезпечення прямої дії Конституції.

У більшості випадків «наздоганяючий», на наш погляд, характер ряду концепцій у поясненні подій, що стрімко розвиваються та які не дозволяють вирватися з «вічного» теперішнього, істотно обмежував їх прогнозуєчий потенціал. І якщо в середині 60-х років минулого століття М.С. Строгович з впевненістю писав, що жодної особливої «юридичної методології» у вітчизняній державно-правовій науці не створено¹⁷, то сьогодні важко погодитися з категоричністю схожого твердження. У вітчизняній юриспруденції, не говорячи вже про зарубіжну, за двадцять років була проведена значна методологічна робота, яка поки що не призвела до ефективного вирішення всіх найважливіших питань у даній області. Однак, все ж треба зазначити, що був розроблений і вивчений цілий ряд методів, характерних як для конституційно-правової науки і практики в цілому, так і для окремих галузей права, і, крім того, показана специфіка застосування до правової сфери філософських, загальнонаукових та інших неспецифічних юридичних методів. Разом з тим, якщо під методологією розуміти, насамперед, науку про методи (а іноді методологію розглядають як сукупність методів), то, дійсно, спеціальної конституційно-правової методології як окремої галузі науки, поки що не створено. Однак і на сучасному етапі у деяких дослідників викликає сумнів можливість створити спеціальну конституційно-правову методологію саме як самостійну галузь науки. На думку О.С. Автономова, очевидно, що галузева правова методологія є не окремою наукою, а певною областю знання, яка знаходиться на межі методології як науки про методи юридичної науки і при цьому нерозривно пов'язана як з методологією, так і з юриспруденцією¹⁸.

Однак, говорячи про сучасну юридичну науку, слід зазначити, що вона характеризується відсутністю певної загальноновизнаної доктринальної, несуперечливої й

¹⁵ Оксамытний В.В. Правовые системы современного мира: проблемы идентификации: Открытая лекция. Серия научно-методических изданий «Академия сравнительного правоведения». – К., М., Симферополь: Логос 2008. – С. 3.

¹⁶ Керимов Д.А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права. – М., 2001. – С. 72-76.

¹⁷ Строгович М. С. Методологические вопросы юридической науки // Вопросы философии. – 1965. – № 12. – С.3.

¹⁸ Автономов А.С. Правовая онтология политики: к построению системы категорий. – М.: Инфограф, 1999.

неідеологічної методології, системи ідей, поглядів, концепцій і теорій – метатеорії, здатної комплексно пояснювати політико-правові явища. Тому виникнення «концептуальних глухих кутів»¹⁹ в науці конституційного права не без підстави пов'язують з відсутністю релевантних методів наукових досліджень.

Формування сучасної наукової методології конституційного права в Україні відбувається у деяких напрямках, зокрема, на наш погляд, шляхом:

- трансформації вже апробованих методів науки радянського державного права;
- запозичення добре зарекомендованої наукової методології, яку не визнавали в науці радянського державного права, але яка практикується в зарубіжній науці конституційного права;
- залучення до методологічного апарату науки конституційного права методів, які використовуються в інших суспільних науках – соціології, політології, психології, статистиці, кібернетиці, теорії керування, сінергетиці тощо.

Тут необхідно зазначити, що сучасна вітчизняна юридична наука вдало використовує й традиційні за змістом для радянської теорії права юридичні поняття та категорії. Ми поділяємо думку деяких вчених, що вони не можуть просто бути відкинуті в нових історичних умовах, а вимагають творчого переосмислення, уточнення, збагачення їх суті та змісту з урахуванням нових історичних реалій.²⁰ Такої думки дотримується і В.М. Селіванов, який зокрема зазначав, що необхідно здійснити конструктивно-критичний аналіз радянської юридичної науки з урахуванням стану конкретно-історичних матеріальних і духовних умов становлення й функціонування державно упорядженого суспільства.²¹

Однак повільний розвиток й оновлення сучасної наукової методології конституційного права пояснюється тим, що гуманітарні науки зазнають всезагальної кризи, яка позбавила їх єдиного фундаментально-догматичного методологічного підґрунтя. Ми згодні з поширеною думкою, згідно з якою сучасне гуманітарне наукове (філософське, правове, соціологічне або політологічне) знання носить агностичний, гносеологічно песимістичний характер і в більшій мірі авторський характер, віддзеркалюючи розповсюджене прагнення до індивідуалізації творчого пошуку.

Цілеспрямований розвиток і комплексна дія таких тенденцій у сучасному конституційному праві як його поетапна інтернаціоналізація, підвищення ролі й розширення об'єкту правового регулювання, вихід за межі національно-територіальної юрисдикції не випадково призводить до фундаментальних змін самого конституційного феномену. Тому з методологічної точки зору виникає необхідність у переосмисленні власне сутності, а також онтологічного розвитку сучасного конституційного забезпечення даних процесів.

---

¹⁹ Пономарева И.П. Проблемы методологии науки конституционного права // Журнал российского права. – 2004. - № 3. – С. 82-83.

²⁰ Шемшученко Ю.С., Бабкін В.Д. Юридична наука України на сучасному етапі // Правова держава. – Випуск 16. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 6.

²¹ Селіванов В.М. Методологічне забезпечення сучасних процесів державотворення и юридичного нормотворення // Право України. – 2007. - № 3. – С. 114.

УДК 352(477+4)(043)

Бойко Ю.В.,

аспірантка кафедри конституційного права України

Маріупольського державного гуманітарного університету

КОНЦЕПЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні широко досліджуються протягом останніх років, проте не втрачають своєї актуальності. Безперечно, специфічна правова форма місцевого самоврядування у різних державах залежить від багатьох чинників і для нашої держави ідея існування місцевого самоврядування не є новою. Україна протягом тисячі років намагалася створити власну повноцінну державу і протягом цього ж часу з'являлися, зміцнювалися і знову знищувалися спроби запровадження місцевого самоврядування.

Як наголошує В.Пархоменко: «перебудова організації місцевого самоврядування, що розпочалась майже одночасно з проголошенням незалежності Української держави нової доби, викликала інтерес до ролі цього інституту в різні періоди історії України» [5, 8.].

Але в 1994—1995 рр. відбувся її перехід на позиції сучасної теорії місцевого самоврядування насамперед завдяки політиці виконавчої влади, яка була в ній зацікавлена, особливо після розмежування на місцях функцій виконавчої влади і самоврядування.

Першою в незалежній Україні склалася державна теорія місцевого самоврядування, яка використовувалась як основа закону про місцеві ради і місцеве самоврядування 1990 р. Але майже паралельно формувалися концепції, які обґрунтовували поєднання елементів державної і громадської теорій місцевого самоврядування: громадсько-господарська, дуалістична (громадсько-державна) і т. д. Президент України Л. Кравчук (1991—1994 рр.) вважав, що «в Україні доцільно схилитися до побудови системи місцевого самоврядування на засадах його громадсько-господарської концепції, її суть полягає в тому, що органи місцевого самоврядування мають власну суверенну компетенцію і права тільки в сфері неполітичних відносин, у місцевих господарствах і громадських справах» [3, 11.]

Компромісні концепції були покладені в основу закону про місцеві ради та місцеве і регіональне самоврядування 1992 р., положень про місцеве самоврядування в Конституційному Договорі і Конституції України 1996 р. Розвиток саме цих концепцій місцевого самоврядування, які є загально прийнятими в світовій науці, означає, що українська наука вийшла на стратегічно перспективний шлях розробки теорії самоврядування.

Так, Європейська Хартія про місцеве самоврядування визначає місцеве самоврядування як право і реальну здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і управляти ними, діючи в рамках закону, під власну відповідальність і в інтересах місцевого населення [2, ч.1 ст.3]. У ч.2 ст.3 Європейської Хартії подано перелік суб'єктів місцевого самоврядування, які реалізують самоуправлінські повноваження: «Це право здійснюється радами або зборами, що складаються з членів, обраних шляхом вільного, таємного, рівного, прямого і загального голосування. Ради або збори можуть мати підзвітні і виконавчі органи. Це положення не виключає звернення до зборів громадян, референдуму або якоїсь іншої форми прямої участі

громадян там, де це припускається законом» [2, ч.2 ст.3] Отже, головним суб'єктом місцевого самоврядування Європейська Хартія визнає органи місцевого самоврядування.

В той же час чинна Конституція України первинним суб'єктом місцевого самоврядування визнає територіальну громаду [1, ч.1 ст.140]. Місцевого самоврядування: це право територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції й законів України. Тобто, вона надає право самостійно вирішувати місцеві справи тільки первинним суб'єктам місцевого самоврядування - громадам, а такий підхід переважно базується, як зазначав професор М.І. Корнієнко, на громадівській теорії місцевого самоврядування, відповідно до якої громада має муніципальну владу, самостійну і незалежну від центральної влади по своїй природі, а «сутність самоврядування полягає в наданні місцевій общині права самій оберігати свої громадські інтереси і в збереженні за урядовими органами завідування одними тільки державними справами. Громадівська теорія, таким чином, виходить з протиставлення місцевої громади державі, вимагаючи, щоб громада і держава відали тільки свої власні інтереси». Хоча багато важливих положень Основного Закону написано в дусі державницької теорії місцевого самоврядування [4, 95].

Існування такої розбіжності, як зазначає професор В.Шаповал, є наслідком наявності «двох підходів до природи місцевого самоврядування, двох філософій оцінки відповідного явища. Ці підходи відображені у змісті двох основних і, по суті, протилежних теорій місцевого самоврядування - державницької та громадівської» [6, 50].

Як відмітив М.І. Корнієнко у Європейській Хартії про місцеве самоврядування знайшла своє відображення державницька теорія місцевого самоврядування. В Конституції України 1996 року зроблена спроба поєднати положення двох концепцій. Стаття 140 Конституції, в якій мова йде про територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, за визначенням професора М.І. Корнієнко, є наслідком сприйняття громадівської теорії. Хоча багато важливих положень Основного Закону написано в дусі державницької теорії місцевого самоврядування [4, 95].

І по-сьогодні продовжується дискусія щодо природи місцевого самоврядування: чи воно є формою децентралізації публічної (державної) влади, певної самостійності місцевих органів, чи самоорганізацією населення. Іншими словами, місцеве самоврядування - це певна організаційна і функціональна самостійність місцевої влади чи це самоврядування людей, що мешкають на певній території. Очевидно, що зміст положень Конституції України щодо місцевого самоврядування ґрунтується на ідеї самоврядування саме населення, тобто на теорії природного права громади. Прийняття в Україні засад цієї теорії, яка на наших теренах звичайно зветься громадівською, пояснюється насамперед намаганням відійти від засад так званого радянського будівництва, котре лише умовно співвідносилось з реальним місцевим самоврядуванням.

Отже, на сьогодні неможливо однозначно визначити теоретичну модель місцевого самоврядування в нашій країні, оскільки місцеве самоврядування одночасно поєднує в собі як державні так і громадські елементи, а органи місцевого самоврядування займаються як місцевими справами, так і виконують делеговані повноваження, надані їм органами державної виконавчої влади.

Література:

1. Конституція України. - Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30.

2. Європейська Хартія про місцеве самоврядування// Віче. - 1993. - №6.
3. Кравчук Л.М. Управління територіями в умовах розбудови демократичної правової держави // Актуальні проблеми управління територіями в Україні: Матеріали науково-практичної конференції 26-27 листопада 1992 р.- К., 1993.
4. Муніципальне право України: Підручник / В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, М.О. Баймуратов та ін.; За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 352с.
5. Пархоменко В. Історичні корені місцевого самоврядування в Україні//Аспекти самоврядування. - 1998. - №1.
6. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування// Право України. - 2002. - №3.

УДК 352:349.3(043)

Марчук Р.В.,

студент юридичного факультету Закарпатського державного університету

ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

Тлумачення Основного Закону органом конституційної юрисдикції є способом реалізації механізму функціонування конституційної держави, в якій існує класичний конституціоналізм та конституційна юриспруденція, гарантією адекватного, чіткого та єдиного розуміння конституційних норм.

У вітчизняній юридичній літературі окремим аспектам офіційного тлумачення Конституції України приділено увагу у працях П. Волвенка, А. Зайця, П. Євграфова, О. Кадикала, П. Мартиненка, І. Пшеничного, П. Рабіновича, М. Савенка, М. Савчина, В. Скоморохи, А. Селіванова, І. Сліденка, М. Тесленко, В. Тихого, Ю. Тодики, В. Шаповала, С. Шевчука.

Не зважаючи на фундаментальність та важливість праць вказаних науковців, зазначимо, що досі відсутній комплексний аналіз такого засадничого напрямку інтерпретаційної діяльності органу конституційної юрисдикції, як тлумачення норм про конституційні права і свободи. Тому, автори поставили за мету на основі системного аналізу із використанням формально-юридичного методу розкрити сутність та охарактеризувати основні такий напрямок інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України як тлумачення норм про права людини.

Слід зазначити, що ідея державної діяльності по визначенню прав людини трактується в контексті розуміння непрямого горизонтального ефекту конституційних прав і свобод. Основний Закон закріплює права й основоположні свободи людини, які в сукупності утворюють систему цінностей, що розглядається як вихідне конституційне положення, що впливає на всі галузі права. Тому кожна правова норма (як норма публічного й приватного права) повинна бути сумісна із цією системою цінностей і трактуватися відповідно до її духу. Певний горизонтальний ефект відчувається на доктрину офіційного тлумачення Конституційним Судом природи соціально-економічних прав. Так, Конституційний Суд України при тлумаченні питання про конституційні гарантії безкоштовного користування

підручниками виходив з того, що вони повинні бути доступними й безкоштовними, оскільки це є елементом гарантій обов'язкової повної середньої освіти.

Сучасна конституційна теорія розглядає Основний Закон як веління народу, що приймає її в інтересах своєї свободи, тому Конституція не може бути велінням суверена, оскільки є актом установчої влади народу.[4, 67] Це положення повинне бути враховане Конституційним Судом України, що повинен тлумачити дух конституції в руслі суверенітету народу, а не верховенства парламенту, спираючи на основоположні свободи й природні цінності в сфері прав людини. Тлумачення Конституційним Судом Конституції України повинне бути пронизане такими природно-правовими принципами як справедливість, рівність, неприпустимість обмеження прав і свобод, їх непорушність і невідчужуваність. Подібні принципи можуть бути виведені з духу конституції і є продовженням конституційних норм, єдиною конституційною матерією. Природні права є загальними, не вимагають законодавчої конкретизації і є невід'ємними від особистості, однак при реалізації конституційного правосуддя їхній зміст може варіюватися залежно від обставин і специфіки справи. Тому орган конституційної юрисдикції повинен тлумачити такі права відповідно до природно-правовій концепції, розглядаючи право як історико-культурний феномен, тобто тих загальних принципів права, які закріплені у фундаментальною, перевіреною практикою положеннях про справедливість.

Здійснення офіційного тлумачення норм Конституції України, що стосуються прав і свобод людини є окремим юрисдикційним напрямком його інтерпретаційної діяльності. Більше того, цей напрямок діяльності, на думку Є. Федика, є одним із основних завдань Конституційного Суду України [3, 3], а тому конституційне правосуддя слід вважати найефективнішим інструментом судового захисту прав людини в демократичній державі.

З іншого боку, правотлумачна діяльність конституційного суду сприяє вихованню з боку державної влади, її органів та посадових осіб поваги до основних прав і свобод людини і громадянина. [1, 231-232]

Таким чином, через офіційне тлумачення норм Основного Закону Конституційний Суд України захищає права і свободи людини і громадянина, при чому така фундаментальна функція органів конституційної юрисдикції притаманна як для американської, так і для континентальної (європейської) моделі конституційного контролю [2, 479], оскільки конституційні права і свободи людини і громадянина є фундаментальними цінностями, що визначають зміст відносин держави із приватними особами. З цього приводу Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що права особи у її взаєминах з державою має розглядатись як ціннісна категорія рівноправного суб'єкта, а тому такі принципи як рівність, захист прав усіма не забороненими засобами, гарантованість державою прав і свобод, справедливість, непорушність та невідчужуваність прав і свобод носять універсальних характер і мають пріоритет перед усіма іншими правовими встановленнями. Так, у Рішенні від 25.12.1997 року №9-зп/1997 у справі за зверненням жителів міста Жовті Води Конституційний Суд України протлумачив передбачене ст.55 Конституції України право на захист як гарантовану кожному можливість захищати свої права, а суд не може відмовити у правосудді, якщо особа вважає, що її права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Окрім цього Конституційним Судом України шляхом офіційного тлумачення норм про конституційні права, здійснено захист низки прав.

Так, у Рішенні №13-рп/2000 від 16.11.2000 у справі про право вільного вибору захисника, Конституційний Суд України в аспекті звернення гр. Солдатова Г.І. роз'яснив право кожного підозрюваного, обвинуваченого і підсудного з метою отримання правової допомоги на власний розсуд вибрати фахівця у галузі права, який за законом може бути захисником. В цьому ж Рішенні Судом було розтлумачено існування адвокатури в Україні як однієї із гарантій реалізації зазначеного вище права особи.

Крім цього, у Рішенні №15-рп/2004 від 4.03.2004 року у справі про доступність та безоплатність освіти Конституційний Суд України, розтлумачивши такі конституційні гарантії реалізації права на освіту, як доступність та безоплатність, забезпечив захист конституційного права громадян на освіту, передбаченого ст.53 Конституції України. Інше рішення органу конституційної юрисдикції стосувалося конституційного права на охорону здоров'я та медичну допомогу, в якому Конституційний Суд України дав тлумачення понять платні медичні послуги та медична допомога, зазначивши, що у державних та комунальних закладах здоров'я медична допомога надається усім громадянам незалежно від її обсягу та безоплатно. Це рішення стало засобом захисту конституційного права на безоплатну медичну допомогу, передбаченого ст.49 Конституції України.

Література:

1. Витрук Н.В. Конституционное правосудие в России (1991-2001 гг.): очерки теории и практики. – М.: Городец-издат, 2001. – 508 с.
2. Скомороха В.Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики. – К.: «МП Леся», 2007. – 716 с.
3. Федик С.Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України): Автореф. дис... канд. юрид. наук. 12.00.02 / Київський національний університет ім. Т.Г.Шевченка. – К., 2002. – 14 с.
4. Шевчук С. Суддівська правотворчість. Світовий досвід та перспективи в Україні. – К.: Реферат, 2007. – 640 с.

УДК 352:349.3(043)

Куляба Ю.Ю.,

студент 1 курсу спеціальності «Правознавство» Закарпатського державного університету

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ДЕРЖАВОЮ

*«Ніщо не завдає більшої шкоди
розвитку громадянського суспільства
ніж слабка, летаргічна держава»*

Томас Карозерс

Наприкінці ХХ – на початку ХІХ століть поняття «громадянське суспільство» стало однією з концептуальних формул корінних перетворень соціальної дійсності. Проте, ще й досі серед українських фахівців не існує єдиної думки ні на рівні уявлень про внутрішню структуру громадянського суспільства і його функціональні межі, ні на рівні понятійного

апарату. Його розглядають або як суму всіх «недержавних відношень», або як сферу, що врешті-решт розпадається на сотні дрібних соціальних утворень в громадянському суспільстві (земляцьких, партійних, сімейних, групових та ін.), аж до кожного «Я», і в кінцевому підсумку все зводиться до ідеї індивідуалізму. Крім того, більшістю сучасних авторів межі поняття «громадянське суспільство» або безмірно розширюються (тим самим губиться, власне, предмет дослідження), або поняття зводиться до відомого типу ліберально-буржуазного суспільства (тим самим заперечується соціокультурна специфіка України) [13, 612].

Сучасна наука визначає громадянське суспільство як сферу суспільного життя, у якій люди як приватні громадяни взаємодіють між собою, витворюючи власні організації, не підпорядковані державі. Інакше кажучи, це – система незалежних від держави інституцій, створених самими громадянами для виявлення і реалізації своїх суспільних потреб та інтересів [2, 562].

Філософський словник соціальних термінів трактує громадянське суспільство як механізм соціальної взаємодії, що складається зі сфери особистого (особливо родини), різноманітних об'єднань, суспільних рухів і публічної комунікації [15].

Громадянське суспільство в сучасному розумінні – це комплекс уніфікованих історичним досвідом засобів розв'язання суперечностей між людиною як реальною істотою і державою як політичним утворенням завдяки соціалізації держави при необов'язковій політизації людини. Громадянське суспільство – динамічно структурований чинник інтерсуб'єктних відносин людей. їхніх соціальних спільнот і держави, котрий забезпечує цим відносинам свободу розвитку через систему конструктивних противаг для державних структур і доцільне обмеження кількості та повноважень останніх [11, 44-45].

Наявний ступінь розмаїття позицій щодо визначення поняття громадянського суспільства свідчить про його дійсну складність. Громадянське суспільство є складним багатогранним явищем, яке вивчається під різними кутами зору, різними суспільними науками. Більшість дослідників пропонують власні визначення категорії «громадянське суспільство», які істотно відрізняються, що свідчить про відсутність структурно-інституційного і функціонального аналізу змісту цього поняття.

Слід зауважити, що тлумачення громадянського суспільства як особливої сфери суспільного життя не означає його відриву від держави. Адже суспільство є такою цілісністю, між сферами якої завжди має бути взаємозв'язок та взаємодія. Держава, виходячи з такої своєї функції, як структурування суспільних відносин, по суті, автоматично впливає на громадянське суспільство вже тим, що створює ті чи інші, сприятливі чи несприятливі, умови для його функціонування [2, 562].

Історією доведено, що тип взаємовідносин між громадянським суспільством і державою є основним чинником, який характеризує політичну демократію, отже, відставання процесу становлення структур громадянського суспільства в сучасній Україні стає головною перешкодою на шляху демократичного розвитку країни. Політологія повинна зробити внесок у вирішення цієї практичної колізії [13, 612].

Чим тісніше взаємодіють держава і суспільство, тим ефективніше здійснюється забезпечення прав і свобод людини. Отже, у такій взаємодії безпосередньо зацікавлені громадяни України [4, 3]. Держава повинна створювати такі умови, які б сприяли розвитку та утвердженню інститутів громадянського суспільства. «Громадянські суспільства, – зазначає

Р. Дарендорф, – ніхто і ніде не будує, вони розвиваються самостійно, а завдання держави полягає у тому, щоб створити для цього необхідні умови» [6, 477-478].

Отже, має бути розроблений підхід, який би дав змогу сформулювати пріоритети розвитку і побудувати взаємини між суспільством і державою таким чином, щоб ці пріоритети не являли з себе пусті заклики, а по-справжньому відтворювали атмосферу суспільної солідарності, були основою суспільного консенсусу.

Світовий досвід свідчить, що у відношенні до влади об'єднання громадян можуть займати досить різні позиції, які можна представити трьома принципово відмінними моделями: опозиційна модель, модель доповнення діяльності держави та модель реформування [8, 663].

Подальший розвиток громадянського суспільства в Україні залежить від розв'язання ряду непростих проблем.

Одна з них – удосконалення відносин між державою і суспільством, владою і громадянами.

Наступна проблема – формування ефективних соціальних відносин, які б забезпечували економічну свободу особистості і формування потужного середнього класу.

І, насамкінець, проблема, від розв'язання якої буде значною мірою залежати розвиток громадянського суспільства в Україні, – випрацювання консолідуючої ідеології, яке передбачає наявність ідеологічного консенсусу відносно найбільш важливих і значущих для розвитку громадянського суспільства цінностей [4, 34-36].

Серед перепон, що виникли в Україні на шляху формування громадянського суспільства, вчені називають, крім економічних, стійкі стереотипи, систему цінностей, сформовану тоталітарним режимом, слабкість політичної позиції окремих політичних сил, низький потенціал взаємної довіри та взаємопідтримки, а також відсутність консолідуючої ідеї.

Формування «нової номенклатури» – компетентної, толерантної, демократичної, здатної до діалогу й відкритої полеміки з опонентними (опозиційними) точками зору – є чи не найважливішим завданням сучасної української влади, важливою складовою становлення в Україні повноцінного громадянського суспільства [1, 48-49].

Таким чином, можна визначити основні проблеми, вирішення яких сприятиме становленню громадянського суспільства в Україні. Дієвими засобами гармонізації взаємовідносин влади і суспільства можуть стати: удосконалення законодавства у цій царині, передача частини владних повноважень місцевому самоврядуванню; розвиток практики незалежних громадянських експертиз владних політичних та економічних стратегій і рішень та контроль за їх виконанням: розвиток спостережних груп та організацій, зорієнтованих на моніторинг взаємовідносин громадян із державно-адміністративними структурами.

Гармонійна взаємодія інститутів громадянського суспільства з державою дасть змогу поступово обмежити державне втручання в економічне і соціокультурне життя громадян. Розростання держави буде поступово зведено до мінімуму і дозволить останній зайняти належне їй місце – бути функцією суспільства під його постійним і всебічним контролем.

Важливим кроком на шляху утвердження громадянського суспільства є подолання громадянської пасивності. Основними напрямками вирішення цієї проблеми можуть стати: формування типу колективних відносин на основі глибокого усвідомлення особистістю і соціумом приналежності до спільної культури, єдності національного і громадянського начал

людського буття; реалізація політичними засобами цінностей громадянського життя, політичної і соціальної свободи окремих людей та їх об'єднань; забезпечення функціонування юридично оформленого, структурно зафіксованого і психологічно підкріпленого плюралізму будь-якої, в тому числі й соціально-політичної діяльності, її матеріальних та ідейних засад; створення зони соціально-економічної безпеки особистості до держави та можливих протиправних дій збоку її структур.

Основним на шляху становлення громадянського суспільства має стати переорієнтація державної політики з принципу «людина для держави» на принцип «держави для людини». В процесі побудови громадянського суспільства треба дотримуватись принципу пріоритету прав і свобод людини. І першим кроком в цій справі є звільнення людини від невинуватих обмежень і заборон, що має активізувати її здатність і бажання змінювати своє становище. Свобода дає людям можливість навчитися самим думати, вирішувати, що їм треба, та втілювати свої мрії в життя. За таких умов людина має перетворитися на центральну фігуру і головний зміст політики [4, 15].

З урахуванням цього, метою розвитку громадянського суспільства не може бути наслідування стереотипів розвинутих країн, а стратегією – послідовне виконання хрестоматійних правил. Метою має стати сама людина, і виходячи саме з цього ми маємо будувати свою власну стратегію. Саме стратегію. Жодна зміна законодавства, жодна децентралізація владних повноважень не розчистить завалів на шляху побудови громадянського суспільства, доки ми не зрозуміємо, що людина, яка не має віри у прийдешній день, яка не знає, що на неї чекає завтра, – не зацікавлена в плеканні громадянської культури [8, 636].

Щоб реально наблизитись до базових ідеалів громадянськості, необхідно за словами Ю. Хабермаса, «скинути кайдани продуктивної сили комунікації». Першим кроком на цьому шляху могло б стати запровадження режиму прозорості та відкритості насамперед у політичній сфері, що означало б активізацію громадськості, плюралізацію формування думок, широку участь у процесах прийняття рішень [4, 14].

Виходячи з реальної ситуації, котра зараз склалася в Україні, слід констатувати, що розбудова громадянського суспільства вимагає здобуття статусу окремого, пріоритетного напрямку державної політики і має входити до неї як першочергове практичне завдання. Звідсіля випливає, що з точки зору інтересів громадянського суспільства, політика державотворення покликана передбачити:

а) знаходження оптимуму у взаєминах громадянського суспільства і держави, що стає зараз у світі ключем до з'ясування перспектив людини і суспільства та до збагачення інструментарію міждержавного спілкування. Адже діяльність громадянського суспільства спрямована на реалізацію загальних для людської цивілізації потреб особистості через доцільне у кожний конкретно-історичний момент обмеження кількості владних структур та поля їх діяльності;

б) введення у дію механізму реалізації потенціалу громадських організацій щодо посилення продуктивності влади у сфері демократизації та соціалізації держави, а також захисту прав і свобод громадян шляхом незалежної експертизи державних рішень, участі в законотворчості, моніторингу виконання органами виконавчої влади державних рішень та дотримання міжнародних угод тощо;

в) впровадження у політичну свідомість та громадську думку прагматичного розуміння характеру та функцій громадянського суспільства, корисного з точки зору реалізації як повсякденних потреб громадян, так і довгострокових національних інтересів України з огляду на перспективу європейської інтеграції [8, 648].

До стратегічних цілей правової політики у сфері формування громадянського суспільства можна віднести:

- забезпечення умов для вільного розвитку людини;
- розвиток інститутів громадянського суспільства;
- побудова системи правової взаємодії суспільства та держави;

У якості конкретних цілей даної правової політики можна виділити:

- стимулювання розвитку соціальних зв'язків;
- створення правових умов для розвитку економічних відносин у суспільстві;
- удосконалення законодавства;
- розробка політики у сфері формування інституту приватного права;
- визначення пріоритетів держави в ідеологічних відносинах.

З цього випливає, що для кожної країни формування громадянського суспільства і правової держави, налагодження стабільних зв'язків між ними – складний, і головне, розрахований на тривалу історичну перспективу процес. Той, хто вважає, що це можна зробити у так званій «перехідний період», на погляд автора, помиляється.

Література:

1. Банчук М. Громадянське суспільство в Україні: поняття і реальність // Людина і політика. – 2003. – №1 (25). – С. 42-50.
2. Безродна В.І. Становлення громадянського суспільства в Україні: проблеми та перспективи // держава і право. – 2002. – Випуск 15. – С. 562-565.
3. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення. – К., 1997.
4. Громадянське суспільство і держава в Україні: проблеми взаємодії. Матеріали методологічного семінару. Відп. ред.: В.В. Цветков, І.О. Кресіна. Упорядник Є.В. Перегуда. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – 84 с.
5. Громадянське суспільство: ідеологія і реальність. – К., 1997. – 245 с.
6. Кривоцюк П.С. Вплив держави на формування громадянського суспільства. Європейський вимір України // Держава і право. – Випуск 20. – С. 477-486.
7. Кухта Борис. Політична влада та її рішення. – Львів: ЦПД, 2006. – 240 с.
8. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Авт. колектив: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарчук та ін.; За заг. ред. А. Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-канад. Проект «Демократична освіта», Інститут вищої освіти. – К.: вид-во «АйБі», 2002. – 684 с.
9. Політологія / Под ред. М.А. Василика. – М., 2001. – С. 144.
10. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
11. Розова Т., Барков В. Ідеальне та реальне в уявленнях про громадянське суспільство // Людина і політика. – 2003. – №6 (30). – С. 44-51.
12. Скрипнюк О. Соціальна, правова держава в Україні. – К., 2000. – С. 433-434.

13. Узун Ю.В. Інтерпретація поняття «громадянське суспільство» у російській політичній думці // Держава і право. – Випуск 26. – С. 565-571.
14. Узун Ю.В. Концепт «громадянське суспільство»: принципи сучасної теоретико-методологічної парадигми // Держава і право. – Випуск 21. – С. 612-617.
15. Філософський словник соціальних термінів. Видання третє, доповнене. – Х.: «Р.И.Ф.», 2005. – 672 с.
16. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 1: А-Г. 672 с.: іл.

УДК 342 342.72/.73(477)(043)

Хомова Ю.В.,

студентка 4 курсу спеціальності «Правознавство» Академії муніципального управління м. Києва

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Права людини – одна з ключових наукових проблем сучасної цивілізації. Важливість та актуальність цієї теми полягає в тому, що права людини є органічним компонентом демократичного політичного простору, інструментом гуманізації суспільних відносин та формування творчої особистості.

Права людини – це визначені, нормативно-структуровані властивості та особливості буття особистості, які виражають її свободу та являються невід’ємними і необхідними способами і умовами її життя, її взаємовідносин з суспільством, державою, іншими індивідами. Права людини є невідчужуваними [6;1].

Забезпечення прав людини – це не лише юридична, а й прагматична, соціальна, економічна та політична проблема.

В кожному випадку невиконання права, його порушення, здійснюється посягання на інтереси особистості зокрема, так і на інтереси суспільства загалом.

Стан забезпечення прав людини в Україні значною мірою визначається наявністю ефективних механізмів і процедур реалізації та захисту прав людини, вмінням суб’єктів державної та муніципальної влади взаємодіяти між собою задля забезпечення прав та інтересів особи.

Традиційно, соціально-правовий механізм забезпечення прав людини складається з таких структурних елементів як: механізм реалізації, механізм охорони та механізм захисту. Соціально-правовий механізм з точки зору муніципального права не є винятком, тобто, складається з аналогічних елементів [8, 190]. Тобто, муніципально-правовому механізму забезпечення прав і свобод людини кореспондує побудова механізму так званої «екстериторіальної моделі», тобто поза належністю до територіального рівня.

Взагалі-то, реалізація прав людини на місцевому рівні – це можливість та спроможність індивідів використовувати та втілювати в життя невідчужувані права для задоволення власних інтересів і потреб. При цьому, ніхто не має права перешкоджати законній реалізації прав громадянам. Як приклад, можемо навести права, які закріплені Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та

мають реалізацію на муніципальному рівні.. Так, наприклад, Конституція України надає кожній людині та громадянину такі права: свобода пересування, вільний вибір місця проживання (ст. 33), право на свободу думки та слова (ст. 34), право на свободу світогляду та віросповідання (ст. 35), право на свободу об'єднання в громадські організації (ст. 36), право на підприємницьку діяльність (ст. 42), право на житло та достатній життєвий рівень (ст. 47 - 48), право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50), право на відшкодування органами місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями та бездіяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування (ст. 56), право на правову допомогу (ст. 59) [1; 33-59].

Законом України «Про місцеве самоврядування» закріплюються та гарантуються такі муніципальні права: право жителів самостійно вирішувати питання місцевого значення (ст.2 ЗУ); право на проведення місцевого референдуму (ст.6-7 ЗУ); право на місцеві вибори (ст. 71 ЗУ); право на місцеві ініціативи (ст. 9 ЗУ); право на загальні збори (ст. 8 ЗУ); право на створення органів самоорганізації населення (ст. 14 ЗУ); право проводити громадські слухання (ст. 13 ЗУ) [2].

Механізм охорони прав людини включає заходи з профілактики правопорушень для утвердження правомірної поведінки особи. В умовах теперішньої кризи на органи місцевого самоврядування покладається важлива функція – здійснити охорону прав громадян шляхом створення так званих «служб допомоги», які сприятимуть забезпеченню прав людини та надаватимуть їм допомогу та підтримку.

Механізм захисту прав людини включає заходи, що призводять до відновлення порушених прав неправомірними діями і відповідальності особи, яка вчинила ці правопорушення. Без можливості захисту прав охорона прав буде неповною. Захист — це найдійовіша охорона, другий її ступінь.

Можна зробити висновки, що першим етапом їх забезпечення є локальний, тобто, першочергово громадяни про порушення своїх прав звертаються до органів місцевої влади. Саме місцеве самоврядування фіксує в собі політичні, економічні, духовно-моральні цінності в будь-якій галузі суспільного розвитку та здійснює захист всіх закріплених та гарантованих прав.

Так, цей захист може здійснюватися як безпосередньо, так і опосередковано. Під безпосередністю мається на увазі право кожного громадянина при необхідності безпосередньо звернутись до відповідного органу місцевого самоврядування чи до його посадової особи шляхом, наприклад, особистого прийому, шляхом направлення листа зі скаргою або шляхом звернення в колл-центр відповідної установи. Під опосередкованим захистом ми розуміємо право кожного громадянина ініціювати проведення зборів для забезпечення усунення порушених особистих чи колективних прав, а також право кожного приймати участь в таких зборах.

Важливе місце в механізмі забезпечення муніципальних прав людини належить, насамперед, самому громадянину, а потім вже - головам представницьких органів місцевого самоврядування (села, селища, міста). Саме вони повинні здійснювати моніторинг за дотриманням законодавства щодо прав людини та, видаючи свої акти, ні в якому разі не допускати звуження чи порушення цих прав.

Державна охорона прав людини забезпечується також за допомогою інституту омбудсманів (народних захисників), які діють, як правило, при парламентах і органах

місцевого самоврядування і розглядають скарги громадян щодо порушення їх прав з боку державних органів. У Колумбії, наприклад, омбудсман діє під керівництвом Генерального прокурора.

У більшості країн будь-який громадянин може безпосередньо звернутися до омбудсмана. У Франції таке звертання є можливим через свого депутата або сенатора. Омбудсман діє не лише за скаргами громадян, але й за власною ініціативою.

В Україні відповідно до Конституції парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини здійснюють Уповноважений Верховної Радою з прав людини.

Сьогодні інститут омбудсмана впроваджується і на локальному рівні. Наприклад, в проекті статуту територіальної громади міста Одеса запропоновано створити такий інститут, при чому на виборних засадах.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що більшість тих прав, які нам надає та гарантує держава, реалізуються та забезпечуються саме на муніципальному рівні. Саме органи місцевого самоврядування покликані здійснювати моніторинг за дотриманням прав та свобод людини і громадянина; забезпечувати дієві механізми для реалізації цих прав, а також здійснювати превентивні (правоохоронні) заходи щодо попередження порушень цих прав.

Література:

1. Конституція України // ВВР – 1996, № 30, Ст. 141.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // ВВР – 1997, № 24, Ст. 170.
3. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навч. посіб. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
4. Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини і громадянина: Навч. посіб. – Х.: В-во «Факт», 2001. – 438 с.
5. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 350 с.
6. Тодика Ю.М. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні / Ю.М.Тодика, Ю.О.Тодика. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 368 с.
7. Права человека. Учебник для вузов. Ответственный редактор – член-корреспондент РАН, доктор юридических наук Е.А.Лукашева. – М.: Издат. группа НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – 573 с.
8. Батанов О.В. Муніципальне право України: Підручник/ Відповідальний редактор М.О.Баймуратов – Х.: «Одіссей», 2008. – 528 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. 2-е вид. / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2005. – 656 с.

УДК 342.736:352.075(477)(043)

Соляник Ю.В.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» Академії муніципального управління м. Києва

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Як інститут прямої демократії та самостійна форма здійснення громадянами права на участь в місцевому самоврядуванні звернення громадян має універсальний характер. Вони дають громадянам можливість опосередковано брати участь у визначенні пріоритетних завдань і напрямів роботи органів місцевого самоврядування, в розробці проектів їх рішень та контролі за їх діяльністю. Крім того, звернення громадян є важливим джерелом інформації щодо інтересів населення і, водночас, засобом реалізації і захисту громадянами своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення з боку органів місцевого самоврядування.

В ст. 40 Конституції України зазначено, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Конституцією України громадянам надано право вносити в органи державної влади пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів [1].

Правовий процедурно-процесуальний механізм реалізації права громадян на звернення в Україні встановлюється Законом України “Про звернення громадян” [3]. Зокрема, виділяються три форми реалізації конституційного права громадян на звернення до органів та посадових осіб місцевого самоврядування: зауваження та пропозиції, заяви або клопотання, скарги

Але невизначеність в Законі України “Про звернення громадян” змісту прав громадян під час розгляду їх звернень, форм, меж та процедури їх реалізації породжують певні складнощі при застосуванні окремих положень цього Закону, що ставить під сумнів реальне виконання його вимог.

Звернення розглядається органом місцевого самоврядування і вирішується у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, що не потребують додаткового вивчення, - невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх отримання. Якщо в місячний строк посадова особа органу місцевого самоврядування не може вирішити питання, зазначеного у зверненні, вона може встановити необхідний термін для його розгляду, про що обов'язково повідомляється заявнику. При цьому, загальний термін розгляду звернення не повинен перевищувати 45 днів. Крім того, відповідно до ст. 21 Закону України “Про звернення громадян” звернення членів територіальної громади розглядаються безоплатно.

На практиці досить часто виникають ситуації, коли виконавчі органи місцевих рад чи сільські, селищні, міські голови не реагують на звернення громадян, залишаючи їх без розгляду. В такому разі громадянам доцільно звернутися до відповідної місцевої ради згідно з п. 15 ст. 26 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, оскільки до виключної компетенції відповідних рад належить “скасування актів виконавчих органів

ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень” [2].

Юридичною гарантією реалізації конституційного права членів територіальної громади на звернення до органів місцевого самоврядування є встановлена чинним законодавством України відповідальність за неналежне реагування з боку посадових осіб місцевого самоврядування на звернення громадян. Посадові особи, винні в порушенні законодавства про звернення громадян, несуть цивільну або адміністративну відповідальність, передбачену чинним законодавством України [4].

Шляхом звернення до органів місцевого самоврядування члени територіальної громади можуть: 1) звернутися з проханням про сприяння у реалізації їхніх конституційних прав, прав та законних інтересів територіальної громади в цілому; 2) оскаржувати рішення, дії (бездіяльність) органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та їхніх посадових осіб, якими були порушені їхні конституційні права, права та законні інтереси територіальної громади, вимагати поновлення порушених прав та законних інтересів; 3) повідомити про порушення чинного законодавства України посадовими особами місцевого самоврядування, органами самоорганізації населення, депутатами місцевих рад, керівниками підприємств, установ, організацій тощо чи про недоліки в їх роботі; 4) висловити поради, рекомендації щодо вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування та органів самоорганізації населення, їх посадових осіб; 5) вносити пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації питань соціально-економічного та культурного розвитку територіальної громади [5].

У кожній міській, сільській, селищній раді існує управління чи відділ з питань звернень громадян як структурний підрозділ апарату виконавчого органу міської, селищної, сільської ради уповноваженим забезпечувати діяльність голови ради, керівництва міської, селищної, сільської ради з розгляду звернень громадян.

На сьогоднішній день, наприклад, Київська міська державна адміністрація широко застосовує практику висвітлення в засобах масової інформації проблеми, які хвилюють громадян, а саме: у газетах («Вечірній Київ», «Хрещатик», «Українська столиця»), по радіо («Київ»), по телебаченню (ТРК «Київ» - «Час мера»), на офіційному Веб-порталі Київської міської влади, працює Call-центр. Де висвітлюються та обговорюються найбільш болючі питання, надаються роз'яснення та консультації по вирішенню питань, які порушуються у зверненнях громадян. Мешканці Києва мають можливість в прямому ефірі задати питання чи висловити побажання особисто Київському міському голові.

Практика показує, що звернення як форма реалізації жителями права на участь у місцевому самоврядуванні є досить поширеною.

Управління з питань звернень громадян за період з 01.01.08. по 30.09.08 зареєструвала 33017 звернень громадян, із них письмових – 196979, усних – 13338.

Результати аналізу звернень показують, що громадяни зверталися передусім із заявами щодо вирішення конкретних життєвих питань (94%), скаргами (5,9%), пропозиціями і зауваженнями (0,1%).

З урахуванням колективних звернень до Київської міської державної адміністрації звернулося 131502 громадянина, які в своїх листах порушили 48693 питання.

Як свідчить аналіз, серед основних питань, що порушували громадяни, чільне місце займають питання житлово-комунального господарства – 23,8%, житлові питання - 21,2%, питання соціального захисту і медицини – 13,9% від загальної кількості питань.

Найбільше у цей період громадян турбували питання:

- питання благоустрою прилеглих до будинків територій, роботи житлово-експлуатаційних організацій, поточного ремонту будинків та квартир;
- надання житла;
- надання матеріальної та гуманітарної допомоги, надання матеріальної допомоги на лікування та придбання ліків, призначення та виплата пенсій [6].

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 8.12.2004 р. № 2222-ІУ. Серія видань "Офіційний документ". – К.: Велес, 2005. – 48 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. -1997 р. - № 24. - Ст. 170.
3. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 47. – Ст. 256.
4. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 07.02.2008р. № 109
5. Кравченко В. Деякі питання реалізації права громадян на участь у місцевому самоврядуванні // Розвиток місцевої демократії: забезпечення прав громадян на здійснення місцевого самоврядування: Зб. матер. конфер. (21-22 грудня 1998 р., м. Київ). – К., 1999. – С. 62-67.
6. Офіційний веб-сайт Київської міської державної адміністрації // [www.http://portal@kmv.gov.ua](http://portal@kmv.gov.ua)

УДК 342.525(553:61)(043)

Тесленко В.В.,

студентка 2 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Значного поширення у другій половині ХХ століття набуло визначення Й. Шумпетером демократичної держави як такої, "в якій право на ухвалення політичних рішень окремі громадяни здобувають, змагаючись за голоси виборців" [1; 334]. Однак це визначення залишало осторонь зміст практичної реалізації здобутої влади, можливість її використання для збереження власного владного становища. Як іронічно зауважував Е. Фромм: "За відсутності інформації, обговорення та влади, спроможної зробити рішення ефективним, демократично виражена думка людей має значення не більше, аніж оплески на спортивних змаганнях" [2; 359-360]. Демократична держава неможлива без певних інституційних здобутків її внутрішньої організації. З огляду на це Р. Даль та Ч. Ліндблом для характеристики сучасної демократичної держави запропонували дефініцію "поліархія", яка

змістовно включає набір політичних інститутів, необхідних для повномасштабної демократії [3; 8-9]. Було звернуто увагу на зв'язок між довершеністю внутрішньої організації держави та розвиненістю інших політичних інститутів. Полікратичність держави відтак постає імперативною формою організації політичних інститутів, за якої "погані чи некомпетентні правителі" не змогли б заподіяти великої шкоди [4; 142].

Неоднозначним виявилось сприйняття політичних реалій, які виникли в процесі формування кількох центрів публічної влади. Передусім окреслилися істотні проблеми з визнанням місцевого самоврядування як самодостатньої та порівняно відокремленої галузі публічного управління. В більшості пострадянських держав компетенція і фінансові ресурси місцевого самоврядування є настільки обмеженими, наскільки це виключає їх самостійність.

Не менш специфічне ставлення до концепції розподілу влади. В Україні також висловлювалася думка, що у "країнах, які переживають радикальні переміни в економіці, політиці й суспільстві, система балансу сил, що діє за принципом "не поступлюся іншому", певним чином заганяє політику реформ у глухий кут. Пошуки компромісів суперечать необхідності прийняття швидких і радикальних рішень, реалізація яких потребує забезпечення ефективними механізмами" [5; 15-16]. Осмислення практики державного будівництва на пострадянському просторі потребує більш предметного звернення до формування такої системи публічної влади, яка поєднувала б реальну поліархію зі стабільністю публічного управління.

Реальністю є й неадекватний умовам поліархії стан соціуму. Нерозвиненість громадянського суспільства проявляється не тільки у слабкості політичних партій, немічності та безпорадності громадських об'єднань, заангажованості засобів масової комунікації, а й у відсутності ключової постаті такого суспільства – громадянина. Для того, щоб останній з об'єкта політичного впливу перетворився на повноцінного суб'єкта, є потреба появи потужного середнього класу, представники якого не лише усвідомлювали б власні інтереси, а й могли б ефективно та своєчасно їх обстоювати, маючи для цього відповідні матеріальні та організаційні ресурси. Політико-адміністративна еліта за своєю свідомістю і поведінкою швидше належить тоталітарному минулому, ніж демократичному майбутньому. Найяскравіше про це свідчить упевнене заперечення можновладцями існування в Україні опозиції. Зміна носіїв влади не змінила навіть аргументації: все зводиться до того, що претенденти на роль опозиції "не такі" [6; 656].

Істотних зусиль потребує подолання дисбалансу у відносинах між державою і місцевим самоврядуванням. Ліквідація виконавчих структур самоврядування і створення місцевих державних адміністрацій на обласному і районному рівнях за умов розподілу фінансових ресурсів публічної влади зверху донизу була і залишається потужним засобом збереження централізації в системі публічної влади. Удосконалення цього механізму неможливе без збалансування повноважень, ресурсів та відповідальності в системі публічної влади. При цьому наголос має бути зроблений на відповідальності.

Досить актуальним є обмеження всевладдя не лише Президента, а й парламенту. Свого часу ще Л. Дюгі слушно зазначав: "Якщо парламент зв'язаний тільки законом, то він нічим не зв'язаний" [7; 29-30]. На жаль, народні депутати, змінюючи Основний Закон України, подбали і про мінімізацію зовнішнього втручання в організацію роботи парламенту. У сучасних демократіях зазвичай вживається формула про зв'язаність парламенту конституцією і правом.

Перспективним напрямом загострення суперечностей у державному апараті є відносини між адміністрацією (органами виконавчої влади) та судами. Вже сьогодні помітним є зростаюче втручання судів у справи публічного управління. Певною мірою це є неминучим для роздержавленого суспільства, де значна кількість суб'єктів права потребує впорядкування їх взаємовідносин саме шляхом прийняття судових рішень. У процесі правозастосування останні постають своєрідним конкурентом адміністративних актів. Однак, окрім опосередкованого втручання, є й пряме, зумовлене як відсутністю належного унормування правовідносин у сфері управління відповідними актами, так і численними порушеннями чинного законодавства органами виконавчої влади.

Сьогодні принципово важливо вийти за межі усталених підходів до відпрацювання окремих ланок складного механізму взаємодії окремих елементів у системі публічної влади. На цей механізм слід поглянути не з точки зору корпоративних чи особистих інтересів, а виходячи винятково з узгодженого його функціонування. Безперечно, складові цього механізму потребують юридичної оболонки. Водночас не варто забувати, що "юридичні повноваження ніколи не гарантують здатності користуватися ними, але багато в чому допомагають, як і багато що ускладнюють...". Юридичні норми, які є тільки моделлю бажаних суспільних відносин, повинні мати прогностичний зміст, враховувати можливі варіанти їх використання. А найголовніше – політико-адміністративній еліті України, якщо вона справді є елітою, важливо підходити до організації публічної влади з позицій солідарності, самообмеження і загальної доцільності [8; 3-9].

Література:

1. Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм і демократія. – К.: Основи, 1999. – 367 с.
2. Фромм Э. Иметь или Быть? // Психоанализ и религия; Искусство любить; Иметь или Быть? – К.: Ника-Центр, 2000. – С. 359–360
3. Даль Р. Демократия и ее критики. – М.: РОССПЭН, 2003. – С. 8-9.
4. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. В 2-х тт. – Т. 1. – К.: Основи, 1998. –165 с.
5. Видрін Д., Табачник Д. Україна на порозі ХХІ століття: політичний аспект. – К.: Либідь, 1999. – С. 15–16.
6. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: Монографія. – К.: Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 670 с.
7. Дюги Л. Социальное право. Индивидуальное право. Преобразование государств. – СПб., 1999. – С. 29–30.
8. Віктор Мельниченко. Публічну владу лихоманить // Наукова бібліотека, 2006. – С. 3-9.

УДК 342.95(477)(043)

Топузов В.І.,

студент 3 курсу спеціальності «Правознавство» Маріупольського державного гуманітарного університету

ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Характеризуючи поняття адміністративної відповідальності багато хто з адміністративістів вважають, що адміністративна відповідальність - це форма реагування органів державного керування на адміністративне правопорушення, що виражається в застосуванні до порушника каральних адміністративних санкцій.

Так, КУпАП встановлює, що до правопорушника можуть бути застосовані певні заходи адміністративного впливу та разом із цим йому надається право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання та давати пояснення щодо порушення. Однак ніхто не може примусити винну особу давати пояснення, тому що дача пояснення в справі є правом порушника. Доводи та міркування, що є в поясненні, насамперед є засобами захисту прав та інтересів правопорушника, хоча вони також служать джерелом інформації для компетентного органа, впливають на "оцінку" протиправного діяння та здобувають значення при визначенні виду адміністративного стягнення [1].

Характеризуючи адміністративну відповідальність як реакцію державних органів на вчинене діяння, заборонене законом, варто підкреслити, що така реакція виражається в осуді діяння, в "негативній оцінці" вчиненого. Негативна оцінка адміністративної провини - самостійний захід впливу, реалізована компетентним (юрисдикційним) органом.

Так, для застосування адміністративного стягнення необхідне видання правозастосовного акту - постанови, що визнає суб'єкта винним і негативно оцінює його поведінку. Для пояснення та розуміння адміністративної відповідальності ця ознака є також істотною.

Негативну оцінку в процесі залучення винного суб'єкта до адміністративної відповідальності не можна зводити до разового впливу. Певною мірою вона перманентна: фіксується в самому факті правопорушення, знаходить висвітлення в протоколі про адміністративне правопорушення, висловлюється при розгляді справи, знаходить своє завершення в постанові по справі [3].

Адміністративна відповідальність реалізується в специфічних для неї процесуальних формах, тобто заходи адміністративної відповідальності застосовуються відповідно до законодавства, що регламентує провадження по справах про адміністративні правопорушення.

Це - сама характерна її ознака. Як правильно визначив І.О. Галаган, адміністративна відповідальність - переважно "процесуальне утворення". Дуже важливо, щоб каральна діяльність органів державного керування проходила в певних адміністративно-процесуальних формах, тобто за задалегідь установлених правилах і процедур, що встановлюють порядок діяльності цих органів в області юрисдикції.

Адміністративну відповідальність характеризують та інші ознаки, але вони загальновідомі та про них досить добре вказано в юридичній літературі. Охарактеризовані тут ознаки дозволяють мати більше повну уяву про адміністративну відповідальність та

визначити її, як реагування держави на адміністративне правопорушення, що виражається в реалізації компетентним органом (посадовою особою) права висунути обвинувачення певній особі, піддати протиправне діяння офіційній оцінці та у випадку негативної оцінки застосувати до винної особи адміністративне стягнення.

Говорячи про формулювання єдиного поняття адміністративної відповідальності, слід зазначити, що воно створене на основі різноманіття визначень. Ці визначення утворюють цілісне поняття не шляхом їхнього механічного з'єднання, а за допомогою живого синтезу, при якому кожне визначення істотно доповнює, розвиває та конкретизує інше.

Здається, що поняття адміністративної відповідальності повинне синтезувати два основних визначення: перше характеризує адміністративну відповідальність як об'єктивну категорію, що представляє реакцію держави на адміністративне правопорушення; друге характеризує адміністративну відповідальність як суб'єктивно-індивідуальну категорію, що показує її як сукупність юридичних можливостей покараної особи.

Разом з тим практика життя показує, що для того, щоб поняття використалося в суспільстві ефективно, запам'ятовувалося людьми, ставало частиною їхньої правосвідомості, йому потрібно дати визначення в законодавчому акті. Визначення розвиває поняття, розгортає його зміст, уводить у саму його суть. Це - коротке (крилате) пояснення, що має вищу якість цінності. Тому роль визначень дуже велика в нормотворчому процесі. Коротко розкриваючи істоту правового явища у вступній частині нормативного акту, вони потім дають можливість законодавцеві більш точно та вільно формулювати правові норми.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР), 1984, додаток до N 51, ст.1122. Із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР.
2. Адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посібник / За заг. ред. А.Т. Комзюка. – Х.: Вид-во Ун-ту внутр. Справ, 2001. – 112 с.
3. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2001. — 46 с.

УДК 316.74:621.391(043)

Безнос В.Г.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права України МДГУ

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ.

Інформація є постійним атрибутом розвитку будь-якого суспільства. Вона виникла на Землі декілька мільйонів років тому разом з першими прийомами спілкування наших давніх предків. При цьому забезпечувався лише обмін інформацією між індивідами. Разом з виникненням мови (близько 100 тис. років потому) виникла можливість накопичення інформації, але ж лише в пам'яті людини. З розвитком суспільства змінювалась якість та кількість обсягів інформації. Тому в історії розвитку цивілізації відбулося декілька інформаційних революцій - перетворень суспільних відносин у сфері обробки інформації.

Протягом всієї історії людства інформація розглядалася як важливий військовий, політичний, економічний, соціальний чинник, що значною мірою обумовлював подальший розвиток держави, суспільства та особистості в конкретно - історичних умовах. Володіння певною інформацією означало володіння певною цінністю суспільного характеру. Здатність індивідуумів збирати, накопичувати, трансформувати та передавати інформацію взагалі стала одним з головних чинників, що сформував людину як соціальну істоту, чинником, що дав змогу передавати досвід та знання наступним поколінням, тим самим ставши основою суспільного прогресу.

Ми є свідками істотного підвищення ролі та міста інформації в житті особи, суспільства, держави, впливу інформації на розвиток особи, суспільства, держави. Інформація сьогодні перетворилася в потужний реально відчутний ресурс, що має навіть більшу цінність, ніж природні фінансові, трудові та інші ресурси. Інформація стала товаром, який продається та купується. Інформація перетворилася на зброю, виникають та припиняються інформаційні війни. Найактивнішим чином розвивається та входить в наше життя трансгранична інформаційна мережа Інтернет. Все це серйозно трансформує життя людини, суспільства, держави. Цивілізація в цілому і кожний з нас, зокрема, знаходимося у стадії формування суспільства нового типу – інформаційного суспільства. Це суспільство все ще незрозуміле для багатьох. Соціальна система і право як один з основних регуляторів цієї системи істотно відстають від темпів розвитку інформаційного суспільства, від незбагнених швидкостей настання на нас нових інформаційних технологій і усвітньої павутини Інтернет («будівельного матеріалу» інформаційного суспільства).

Інформаційне суспільство – це насамперед розширення інформаційних можливостей особи, розвиток нових інформаційних відносин між людиною і державою. Від того, наскільки розвинуті подібні відносини, залежать відкритість і ступінь зрілості суспільного і державного устрою, рівень створення умов для участі громадян у вирішенні важливих справ держави і суспільства, забезпечення вільного доступу до інформації кожному відповідно до власних прав, свобод, законних інтересів, функцій і повноважень.

Наш час характеризується значним поширенням інформації, множинністю каналів її донесення до користувача, впливом її змісту і форми на всі сфери життя суспільства, світосприйняття людей і ухвалення рішень правлячою елітою. Поряд із величезними обсягами різноманітної та альтернативної інформації, новими формами її подачі зросли й обсяги інформаційного шуму – надлишкової для людини інформації, а той інформації, покладання на яку може завдати шкоди. [2; 82]. Збільшення кількості джерел інформації, оперативності її надходження і можливостей її первинного оброблення висувають вимоги до оперативності в ухваленні рішень: ситуація може різко змінюватися, про це швидко стає відомо, і вчасний вплив на ситуацію вимагає швидкого реагування. Тому можна погодитися з думкою про те, що інформація має як позитивний, так і негативний прояви залежно від цілей і засобів її використання [1; 18].

О.Тоффлер констатує: у ХХІ ст. триватиме боротьба за інформаційне владарювання у світі, «ключами» влади вже на сьогодні є результативні науково - технічні дослідження, високий рівень освіти населення, розвинена національна система масових комунікацій тощо [3; 113-116].

Створення великих потоків інформації зумовлено:

- швидким збільшенням кількості документів, звітів, дисертацій, доповідей, у яких викладаються результати наукових досліджень і дослідно - конструкторських робіт;
- постійним збільшенням кількості періодичних видань у різних сферах людської діяльності;
- появою різноманітних даних, які записані зазвичай на магнітних стрічках і тому не досягають сфери дії системи комунікації.

У результаті настає інформаційна криза, що має такі прояви :

- виникають суперечності між обмеження можливостей людини щодо сприйняття та перероблення інформації та потужними потоками і масивами інформації;
- існує чималий масив зайвої інформації , що ускладнює сприйняття корисних для споживача відомостей ;
- виникають певні економічні, політичні, правові та соціальні перешкоди поширенню інформації.

Через ці причини склалася досить парадоксальна ситуація: у світі накопичений величезний інформаційний потенціал, але люди не можуть ним скористатися в повному обсязі через обмеженість своїх можливостей. Так звана інформаційна криза поставила суспільство перед необхідністю пошуку шляхів виходу з такого становища. Запровадження електронно - обчислювальної машини, сучасних засобів перероблення інформації у різні сфери діяльності послужило початком нового еволюційного процесу, названого комп'ютеризацією, а згодом – інформатизацією.

Отже, характерною тенденцією сучасного розвитку людства є перехід до інформаційного суспільства - суспільства, в якому якість життя, а також перспективи соціальних змін, політичного, економічного розвитку все більше і більше залежать від інформації. Як самостійний природний феномен з власними законами функціонування, вона неминуче перетворюється із засобів спілкування в один з найважливіших соціальних ресурсів, цінностей.

Досягнутий рівень управління вище означеним ресурсом є, зокрема, суттєвим показником забезпечення інформаційного суверенітету будь-якої держави, сутність якого полягає у розумінні механізму соціального розвитку і наявності стратегічної концепції одержання, використання інформаційного ресурсу.

Треба зауважити , що інформація є глобальною проблемою сучасності, бо саме від неї залежить успішний розвиток суспільства. Крім того, інформаційна взаємодія різних груп людства – найважливіша форма соціальної взаємодії. Саме від цього залежить суспільний поступ. Інформаційний чинник в останні роки спричинив революційні зміни. Зараз увесь світ включений в єдину інформаційну систему, причому вона працює фактично в режимі реального часу. Інформація для людства є не тільки умовою, але й стимулом до дії, дезінформація та інформаційний хаос викликають почуття невпевненості і безсилля. Велику роль у самопочутті суспільства відіграє також міра задоволення потреби в інформації. У нездоровому суспільстві, як правило, є почуття інформаційного голоду.

Література:

1. Баранов В.М., Баранова М.В., Яночкин С.И. Информационное право и информационное общество : Философские проблемы взаимодействия// Философия права.- 2001.-№1.

2. Павленко Р. Гуманітарні аспекти інформаційної безпеки : виклики і відповіді// Людина і політика.-2001.-№3.
3. Тоффлер О.Третя хвиля / Пер.з англ..А.Євса.-К., 2000.

УДК 342.5.07(043)

Дмитрієва К.І.,

асистент кафедри господарського, цивільного та трудового права

Маріупольського державного гуманітарного університету

УГОДИ ПО РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ

8 вересня 2005 року Верховною Радою України прийнятий Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів", яким вводяться договірні основи у відносинах між центральним і місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування з питань розвитку регіонів на основі Угод по регіональному розвитку.

Угоди по регіональному розвитку укладатимуться між Кабінетом Міністрів України і Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими радами. Уряд укладатиме Угоди по регіональному розвитку з регіонами для реалізації регіональної політики, концентрації державних і місцевих ресурсів для вирішення пріоритетних завдань розвитку. Вони дають можливість почати на довгостроковій основі нові відносини між центром і регіонами за рішенням проблем територіального розвитку.

Ініціатором укладення Угоди по регіональному розвитку можуть бути Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, Київські і Севастопольські міські ради. У разі потреби інші органи місцевого самоврядування можуть подавати свої пропозиції по укладенню такої Угоди, а також по внесенню змін в нього відповідно Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним, Київським і Севастопольським міським радам.

Законом України "Про стимулювання розвитку регіонів" встановлюється відповідна процедура підготовки і укладення Угод по регіональному розвитку. Підготовка і укладення Угоди передбачає наступні етапи:

- 1) ініціація і ухвалення рішення про укладення Угоди;
- 2) підписання протоколу про наміри і створення загальної робочої групи по підготовці Угоди;
- 3) розробка і узгодження проекту Угоди;
- 4) підписання і державна реєстрація Угоди.

При ухваленні рішення по укладенню Угод по регіональному розвитку перевага надаватиметься тим регіонам, які мають власну стратегію розвитку і чітке уявлення про свої конкурентні переваги.

Закон дає можливість Уряду вибирати з пропозицій обласних рад з укладення Угод ті, які співпадають з державними стратегічними пріоритетами регіонального розвитку. Закон дозволяє Уряду укладати одну Угоду одночасно з декількома регіонами для реалізації просторової політики, стимулювання концентрації місцевих ресурсів, рішення загальнодержавних задач розвитку. Разом з тим, Уряд може пропонувати здійснювати

загальне рішення задач регіонального розвитку за рахунок добровільного об'єднання місцевих бюджетів територіальних общин у межах одного або декількох регіонів.

Основною умовою укладення Угоди є наявність Державної стратегії регіонального розвитку і регіональної стратегії розвитку. Договірна система взаємостосунків вводиться одночасно з впровадженням стратегічного планування просторового розвитку як на державному, так і на регіональному рівнях. Наявність Державної і регіональних стратегій розвитку повинні стати основою для визначення загальних дій центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування.

Стратегічне планування, укладення Угоди на період 4-5 років повинні забезпечити стабільність відносин між центральними і регіональними властями.

Угода - це загальне бачення (центральної і місцевої влади) майбутнього регіону, яке формує загальну мету розвитку, ради якої, і держава і регіональна община концентрують зусилля і ресурси, погоджуючи свої дії в процесі її досягнення. Це той інструмент, який дозволить погоджувати державні і регіональні інтереси щодо розвитку території, концентрувати обмежені ресурси на рішенні пріоритетних напрямів розвитку.

Таким чином, створюється основа для визначення на тривалу (найбільш оптимальний термін – це п'ять років) перспективу стратегічних пріоритетів, які не повинні мінятися при зміні Уряду або місцевої влади. У угоді чітко визначаються зобов'язання сторін, об'єктом яких є результат і критерії його оцінки. Тобто на момент укладення угоди формулюється відповідальність Уряду і місцевої влади за кінцевий результат його реалізації.

Таким чином, Угода по регіональному розвитку передбачає:

- сумісні заходи центральних і місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації в регіоні Державної стратегії регіонального розвитку;
- сумісні заходи центральних і місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональної стратегії розвитку;
- порядок, об'єм, форми і терміни фінансування сумісних заходів, визначених сторонами, відповідно до Державного бюджету України і місцевих бюджетів;
- порядок інформування про реалізацію сторонами Угоди по регіональному розвитку ;
- відповідальність сторін Угоди за невиконання або неналежне виконання передбачених їм заходів;
- порядок внесення змін в Угоду;
- порядок вступу у силу і термін дії Угоди.

За згодою сторін Угода по регіональному розвитку може включати і інші положення.

Зобов'язання трансформуються Урядом і місцевою владою в державні і регіональні програми економічного і соціального розвитку, Державний і відповідний місцевий бюджет.

Джерелами фінансування Загальних заходів Угоди є Державний бюджет і місцеві бюджети. До фінансування сумісних заходів можуть притягуватися інші джерела відповідно до законодавства, зокрема засоби приватного сектора, міжнародної технічної допомоги. Передбачається загальне рішення задач регіонального розвитку здійснювати за рахунок добровільного об'єднання місцевих бюджетів територіальних общин у межах одного або декількох регіонів. У підготовці і реалізації Угоди братимуть участь, з одного боку, центральні органи виконавчої влади, з іншою, органи місцевого самоврядування.

В результаті впровадження Угод по регіональному розвитку центральна і місцева влада матимуть загальне бачення майбутнього розвитку певного регіону, який формує загальну мету і вимагає концентрації зусиль і ресурсів, узгодження дій в процесі її досягнення.

В ході підготовки і реалізації Угоди по регіональному розвитку Уряд розглядатиме органи місцевого самоврядування регіонального рівня як реальний партнер в досягненні загальної мети розвитку території. Територіальні общини, підприємці реально впливатимуть на цей розвиток, оскільки виконання зобов'язань, узятих на себе регіоном, вимагатиме узгодженості дій і політики розвитку всіх суб'єктів регіональних відносин.

Впровадження договірних відносин між центральними органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування дозволить підвищити прозорість використання ресурсів розвитку в регіональному вимірюванні.

Підготовка і реалізація Угоди по регіональному розвитку передбачає максимальну публічність і прозорість всього процесу. Це дозволить населенню реально оцінювати роботу як центральних так і місцевих органів влади по регіональному розвитку.

УДК 342.565.2(4)(043)

Кузнецова Ю.В.,

асистент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права

Маріупольського державного гуманітарного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ ЗА КОРДОНОМ

Наприкінці минулого століття конституційне правосуддя органічно ввійшло у державно-правову систему країн Центральної та Східної Європи, пострадянських держав, що поставили перед собою ціль - формування реальної демократії, вільного громадянського суспільства та правової держави. Розглянемо правове регулювання цього інституту у деяких країнах.

Діяльність Федерального конституційного суду у Німеччині регулюється Основним законом ФРН та Законом про Федеральний конституційний суд. Відповідно до Основного закону ФРН, Федеральний конституційний суд є однієї зі складових судової влади. Склад цього органу та його повноваження визначаються законом. Тільки у випадку прийняття доповнень до Основного закону, викликаних необхідністю оборонних мір, передбачається особливе положення Федерального конституційного суду в порівнянні з усіма іншими судами. Федеральний конституційний суд виносить рішення у випадках, віднесених до його компетенції.

Відповідно до Закону про Федеральний конституційний суд, він складається з федеральних суддів і є «самостійним і незалежним від усіх інших конституційних органів судом федерації». Федеральний конституційний суд складається із двох сенатів, у кожний з яких обираються по 8 суддів строком на 12 років. Судді повинні мати право на заняття судової посади відповідно до вимог закону про суддів. Три судді кожного сенату повинні обиратися із суддів вищих судових органів. Особливим Конституційним принципом діяльності Федерального конституційного суду ФРН є забезпечення захисту суб'єктивних прав громадян.

Конституційний Суд Російської Федерації – це судовий орган конституційного контролю, який самостійно та незалежно здійснює судову владу за допомогою конституційного судочинства. З метою захисту основ конституційного ладу, основних прав і свобод людини та громадянина, забезпечення верховенства та прямої дії Конституції Російської Федерації на всій території держави виконуються повноваження Конституційного Суду Російської Федерації.

Конституційний Суд Російської Федерації складається з дев'ятнадцяти суддів, призначуваних на посаду Радою Федерації за поданням Президента Російської Федерації. Суддею Конституційного Суду Російської Федерації може бути призначений громадянин Російської Федерації, що досяг до дня призначення не менш ніж сорок років, з бездоганною репутацією, що має вище юридичну освіту та стаж роботи за юридичною професією не менш ніж п'ятнадцять років, що володіє визнаною високою кваліфікацією в області права. Незалежність суддів Конституційного Суду Російської Федерації забезпечується їхньою незмінюваністю, недоторканністю, рівністю прав суддів, установлених Федеральним конституційним законом.

У Республіці Болгарія в 1991 г була прийнята Конституція нової демократичної держави. Уперше в конституційній історії країни заснований інститут Конституційного суду. Статус Конституційного суду Республіки Болгарії врегульований главою 8 Конституції 1991 р. і законом про Конституційний суд від 30 липня 1991 р. Процедурні правила розгляду справ у Суді встановлені Регламентом організації діяльності Конституційного суду від 20 грудня 1991 р. з наступними змінами й доповненнями.

Конституційний Суд Болгарії не вважається органом судової влади, він перебуває окремо від трьох гілок влади, і здійснює свою компетенцію незалежно та поряд із керівними органами цих гілок влади.

Відповідно до ст. 149 Конституції Болгарії Конституційний суд здійснює наступні повноваження:

- дає обов'язкові тлумачення Конституції;
- виносить рішення за позовами про встановлення конституційності законів та інших актів Народних Зборів, а також актів Президента;
- вирішує суперечки про компетенцію між Народними Зборами, Президентом і Радою міністрів, як і між органами місцевого самоврядування та центральних виконавчих органів;
- виносить рішення по суперечкам про конституційність політичних партій і об'єднань тощо.

Конституційний Суд Болгарії - єдиний інститут, уповноважений тлумачити Конституцію, дозволяти протиріччя, що стосуються конституційності законів, прийнятих парламентом.

Конституція не наділяє Конституційний суд Болгарії розглядати скарги окремих громадян.

У Киргизській Республіці інститут конституційного суду був заснований ще у складі Радянського Союзу. У Конституцію Киргизької РСР були внесені зміни, що реорганізували систему органів державної влади та управління: був скасований Комітет конституційного

нагляду й з метою забезпечення верховенства Конституції, захисту конституційного ладу, прав і свобод громадян 14 грудня 1990 року був утворений Конституційний Суд.

Нова Конституція Киргизської Республіки 1993 року закріпила Конституційний Суд Киргизської Республіки в системі органів правосуддя та встановила, що він є вищим органом судової влади з захисту Конституції Киргизської Республіки, визначила його особливу роль у забезпеченні непорушності конституційного ладу, забезпеченні конституційних прав і свобод громадян.

У відповідності із Конституцією Киргизської Республіки Конституційний Суд:

- визнає неконституційними закони та інші нормативні правові акти у випадку їхньої розбіжності із Конституцією;
- вирішує суперечки, пов'язані з дією, застосуванням і тлумаченням Конституції;
- дає висновок про правомірність виборів Президента Киргизської Республіки;
- дає висновок з питання про відмову від посади Президента Киргизської Республіки, а також відстороненні суддів Конституційного Суду, Верховного Суду, Вищого Арбітражного Суду Киргизської Республіки;
- дає згоду на притягнення суддів місцевих судів до кримінальної відповідальності;
- дає висновок з питання зміни або доповнення Конституції Киргизської Республіки;
- скасовує рішення органів місцевого самоврядування, що суперечать Конституції Киргизської Республіки.

Рішення Конституційного Суду Киргизської Республіки є остаточним і оскарженню не підлягає.

До складу Конституційного Суду входять 9 суддів, кандидатури яких Президентом Киргизської Республіки представляються в обидві палати Жогорку Кенеша (Парламенту) Киргизської Республіки та обираються строком на 15 років. Суддею Конституційного Суду Киргизської Республіки може бути громадянин Киргизської Республіки не молодше 35 років і не старше 70 років, що має вище юридичне утворення й стаж роботи зі спеціальності не менш 10 років.

Література:

1. Потапенко, С. В Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии : Дайджест официальных материалов и публикаций периодической печати. - 2006. - № 1. - С. 119 - 121.
2. Бернацкий Г. Законность и целесообразность в конституционной юстиции Российской Федерации : Теоретический аспект: Дайджест официальных материалов и публикаций периодической печати. - 2006. - № 3. - С. 137 – 140.
3. Батеева Е. В. Конституционная юстиция Российской Федерации как элемент государственной системы. // ФЕМИС. Ежегодник истории права и правоведения. Выпуск 1. – М: МГИУ, 2000. – С. 122-130.
4. Курас Т. Л. Российская судебная система: История и современность. // Сибирский Юридический Вестник. - 2000. - № 3. – С. 57-70.

УДК 352:349.3(043)

Саржан С.С.,

аспірант кафедри теорії та історії держави і права

Національної академії Служби безпеки України

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ВІДНОСИН ЗА УЧАСТЮ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Виявлення особливостей правоохоронних відносин у сфері реалізації правоохоронної функції держави має не тільки теоретичне, а і важливе практичне значення. У доповіді досліджуються особливості змісту та правового регулювання правоохоронних відносин за участю Служби безпеки України (СБУ); співвідношення понять “правоохоронні відносини” та “правоохоронна діяльність”.

У наукових джерелах звертається увага на такі властивості правоохоронної діяльності:

- державний характер її проведення в точній відповідності із законом і за неухильного дотримання встановленого ним порядку [1; 6];
- спрямованість на виконання будь-якими посадовими особами і громадянами законних і обґрунтованих рішень, прийнятих правоохоронними органами [2; 5];
- здійснення розгляду справ відповідних категорій, виявлення правопорушень та обвинувачення осіб, винних у їх вчиненні, застосування до правопорушників примусових заходів, регламентованих законом, а також здійснення представництва й захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [3; 111];
- результативність у формі локалізації, нейтралізації, недопущення правопорушень [4; 275];
- пріоритетність захисту прав і свобод людини в обсязі, визначеному і закріпленому в міжнародно-правових документах [5; 79]. Ця властивість в сучасних умовах має принципово важливе значення, оскільки дає певний критерій для аналізу будь-якого виду правоохоронної діяльності – вона не має на меті обмеження прав і свобод людини, закріплених у міжнародно-правових документах, нормами національного законодавства, які регулюють правоохоронну діяльність.

Водночас, розглянуті характеристики правоохоронної діяльності не дозволяють виявити відмінність змісту правоохоронної діяльності та правоохоронних відносин. На мою думку, насамперед їх відрізняє обсяг вирішуваних завдань. Правоохоронна діяльність є більш широким поняттям, оскільки вона здійснюється у ряді форм, зокрема і у формі правоохоронних відносин, і методологічно ці поняття співвідносяться як загальне та часткове. Виходячи з цього, визначення поняття “правоохоронна діяльність” можна представити таким чином:

Правоохоронна діяльність – це форма реалізації правоохоронної функції держави, яка включає профілактику вчинення протиправних діянь, правоохоронні відносини, інші дії, які проводяться правоохоронними органами відповідно до норм чинного законодавства. Правоохоронне відношення – це різновид правовідношення, що зумовлене юридичним фактом вчинення протиправного діяння, встановленого владним суб’єктом у ході реалізації ним правоохоронної функції держави, або реальною загрозою його вчинення.

Правоохоронне відношення може виникнути за фактами вчинення широкого кола протиправних діянь, до яких відносяться не тільки вчинені протиправні дії чи бездіяльність, а й готування до них чи їх планування. Тобто правоохоронне відношення може мати значною мірою попереджувальний характер. Уповноважений суб'єкт у такому правовідношенні наділений компетенцією виконувати завдання, що є змістом правоохоронної функції держави.

Узагальнення деяких наукових джерел, присвячених загальним питанням правоохоронної діяльності у сфері державної безпеки, а також аналіз змісту чинного законодавства щодо компетенції та порядку реалізації відповідних завдань силами СБУ виявили у правоохоронних відносин за їх участю такі особливості:

1. Вони виникають, переважно, у випадках, коли через реальні (чи ймовірні) неправомірні діяння (бездіяльність) заподіюється (чи може бути заподіяна) шкода інтересам не лише окремих громадян, чи їх групам, а загалом державним і суспільним інтересам. Відповідно, негативним наслідком таких протиправних діянь властива особлива масштабність. Тому головною метою правоохоронних відносин за участю СБУ є досягнення стану безпеки в Україні взагалі.

2. Ці відносини врегульовані матеріальними і процесуальними нормами різних галузей права, а також спеціальним законодавством. Крім того, на змісті та засобах реалізації правоохоронних відносин за участю СБУ позначаються певні вимоги, закладені до внутрішньовідомчих документів.

3. У ході правоохоронних відносин за участю СБУ застосовуються не тільки норми вітчизняного законодавства, а і значна кількість положень норм міжнародного права.

4. Практично усі основні види професійних дій, які відбуваються у ході підготовки та здійснення правоохоронних відносин за участю СБУ, врегульовані нормами окремих спеціальних законів. Також спеціальні підрозділи, групи та виконавці окремих операцій спираються у роботі і на додаткові положення відомчого законодавства, внутрішні документи (розпорядження, накази), які мають різний ступінь відкритості.

5. Правоохоронні відносини за участю СБУ виникають як з метою практичної реалізації внутрішньої (наприклад, боротьби з корупцією, організованою злочинністю), так і зовнішньої правоохоронної функції держави у сфері національної безпеки (наприклад, викриття злочинів, пов'язаних із міжнародним тероризмом, розвідувально-підривною діяльністю іноземних спецслужб). За змістом деякі правоохоронні відносини одночасно реалізують і внутрішні, і зовнішні правоохоронні функції держави у сфері національної безпеки (наприклад, захист від посягань з боку окремих груп та осіб на державний суверенітет і територіальну цілісність України), що свідчить про винятково складний характер цих відносин.

6. Як зазначалось вище, правоохоронні відносини за участю СБУ є лише складовою правоохоронної діяльності цих органів. Ряд її форм не мають прямої прив'язки до таких відносин. Це проведення профілактики вчинення протиправних діянь у сфері державної безпеки, окремі розвідувальні, контррозвідувальні, антитерористичні, інші спеціальні операції, які, переважно, спрямовані на безперервне отримання оперативної інформації для прогнозування потенційних загроз державній безпеці України.

7. Зміст об'єктивної сторони злочинів, справи за якими підслідні СБУ, зазнає певних змін внаслідок того, що відбувається "захоплення" кримінальними елементами нових, таких,

що пов'язані із новими технологіями сфер суспільної діяльності. У зв'язку з цим їх виявлення стає дедалі складнішим і вимагає від кадрового складу органів СБУ відповідного рівню професіоналізму.

Література:

1. Бандурка А.Н. Судебные и правоохранительные органы. – Х., 1999. – 350 с.
2. Див.: Смоленский М.Б., Фисенко Л.А. Правоохранительные органы Российской Федерации. – Ростов-н / Д., 2002. – 192 с.
3. Ведерніков Ю.А., Шкарупа В.К., Карпунчев В.П. Щодо визначення питання правоохоронної діяльності // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2001. – № 3. – С. 111.
4. Див.: Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія. – К.: Хрінком Інтер, 2004. – 528 с.
5. Див.: Тюріна О. Правоохоронні органи: питання теоретичного осмислення та нормативного визначення // Право України. – 2001. – № 5. – С. 79-81.

УДК 342.76(043)

Тимошенко В.О.,

аспірант 2 року навчання спеціальності 12.00.02 – Конституційне право

Маріупольського державного гуманітарного університету

СИСТЕМНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ПРАВОМЕРНОГО ОГРАНИЧЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА

Стремительное развитие общественных процессов накладывает свой отпечаток на правовую систему государства. Совершенствование законотворческой деятельности и правоприменительной практики требует своевременного и качественного изменения механизмов внутригосударственного регулирования общественных отношений. Обеспечивая максимально полное закрепление в законодательстве прав и свобод человека и гражданина, государство не может не учитывать те обстоятельства, которые с неизбежностью необходимо законодательно включать в систему сдержек и противовесов для урегулирования процесса реализации данных прав и свобод с учетом интересов всех индивидов.

Одним из эффективных средств воздействия на общественные отношения является правомерное ограничение прав и свобод человека и гражданина.

Правомерное ограничение прав и свобод человека и гражданина это - такое ограничение, которое устанавливается Украинскими законами, имеет как постоянный, так и временный характер, отвечает принципам справедливости, соразмерности, законности, обусловлено объективными причинами, целью его является установление баланса интересов индивидуумов и общества в целом. При этом правомерное ограничение необходимо отличать от запретов совершения преступных действий и соответственно мер ответственности, устанавливаемых за нарушение соответствующих запретов. Правомерное ограничение направлено на ограничение позитивной, а не негативной деятельности.

Суть правомерного ограничения в том, что это не умаление, не дискриминация, не нарушение прав и свобод человека и гражданина, а это уменьшение объема предоставляемых

прав и свобод. Обязательным условием правомерного ограничения является то, что его содержание должно корректироваться соответственно реалиям настоящего времени. Это предполагает возможность отказываться от ранее введенных правомерных ограничений, устанавливать новые ограничения.

Как части мирового сообщества, вовлеченному в процесс глобализации, украинскому государству важно вводить на законодательном уровне те ограничения, которые будут соответствовать установленным международным стандартам и отвечать насущным потребностям развивающихся общественных отношений.

Вместе с тем необходимо учитывать такие приоритетные интересы, как сохранение стабильности конституционного строя, обеспечение гражданского мира и национального согласия, территориальной целостности, единства правового пространства и правопорядка. Устанавливаемые правомерные ограничения не должны препятствовать Прогрессивному развитию и внедрению новых достижений человечества, приносящих значительную пользу для общества. При этом необходимо учитывать все возможные последствия и риски от реализации соответствующих достижений, а также долгосрочную перспективу их использования.

По окончании срока действия правомерных ограничений конституционных прав и свобод граждан в условиях действия особых правовых режимов необходимо применять реабилитационные меры, имеющие компенсационный характер и обеспечивающие полноценное возмещение причиненного вреда и убытков.

Целями таких ограничений являются защита основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечение обороны страны и безопасности государства. Факторами, стимулирующими введение ограничений, являются: возрастающая социальная, политическая, межэтническая напряженность как в украинском обществе, так и мировом сообществе в целом; резко обострившаяся проблема терроризма, имеющая транснациональный характер и угрожающая стабильности в мире; участвовавшие случаи чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера.

Вместе с тем, в практике Европейского Суда по правам человека, Конституционного Суда Украины, а также судов общей юрисдикции возрастает количество дел, связанных с вопросами правомерности ограничений прав и свобод человека и гражданина, необходимости их в демократическом обществе, соразмерности ограничений преследуемым правомерным целям.

Существование подобных прецедентов выявляет необходимость сосредоточения внимания на комплексном исследовании природы правомерных ограничений конституционных прав и свобод человека и гражданина в Украине как юридическом феномене.

Задачи конституционного права Украины требуют разработки темы правомерного ограничения прав и свобод, имеющей большое значение для формирования в Украине правового государства.

Таким образом, развитие и решение данной проблем позволит смягчить существующие разногласия в понимании принципов, оснований и механизмов введения и реализации правомерных ограничений, конституционных прав и свобод человека и гражданина. Результаты анализа различных теоретических взглядов на проблемы правомерного ограничения прав и свобод, действующих нормативных правовых актов в этой

сфере, а также предложения как теоретического, так и практического характера будут способствовать эффективному исполнению обязанностей признания, соблюдения и защиты прав и свобод человека и гражданина.

Литература:

1. Ильин. И.Л. Общее учение о праве и государстве (фрагменты) // Правоведение, 1992, № 3. - С. 96.
2. См.: например, Гасанов К.К., Стремухов А.В. Абсолютные права человека и ограничения прав // Правоведение, 2004, № 1. - С. 164.
3. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юристъ, 2003. -С. 91
4. Ягофарова И.Д. Основные характеристики ограничения прав и свобод человека: теоретико-правовой аспект // Академический юридический журнал, 2002, 4 (10). – С. 8.
5. Пчелинцев С.В. Об ограничении прав и свобод граждан в условиях военного положения :теоретические аспекты // Журнал российского права, 2002, № 2. - С. 96-105.

УДК 352.07.001.12 (043)

Удовенко К. В.,

ст. лейтенант міліції, ад'юнкт Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Розбудова в Україні соціальної держави в умовах переходу до постіндустріального, інформаційного суспільства в умовах низки фінансово-економічних криз регіонального та глобального масштабів обумовлює необхідність ретельного перегляду значення та форм застосування програмно-управлінських заходів, зокрема, на муніципальному рівні. Реформування в сфері самоврядування, зокрема, в контексті муніципальної фінансової й господарської діяльності в Україні вимагає оптимізації системи правовідносин в сфері розроблення, затвердження та виконання муніципальних програм, як конституційно-правового, фінансового та управлінського інституту в галузі суспільних відносин на локальному рівні. Ці правові перетворення мають сприяти забезпеченню реалізації та захисту соціальних прав та інтересів людини та громадянина. Водночас відповідний комплекс проблем виникає у галузі розроблення муніципальних програм, їх виконання, класифікації таких програм.

Особливе значення має розмежування компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері, та чітке визначення прав та обов'язків останніх. Зауважимо, що місцеве й регіональне планування й програмування, як вагомі елементи організації життя суспільства, завжди залишалося об'єктом уваги владних структур, експертів та науковців. Побудова демократичного суспільства та розвиток ринкових відносин тягне необхідність перегляду існуючої системи розподілу управлінських функцій та повноважень по в цій сфері не тільки в рамках системи державного управління, але й між

структурними елементами державної влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства.

Вирішення в рамках конституційного права питань правового та організаційного забезпечення розроблення, затвердження та виконання муніципальних програм має допомогти вдосконаленню як системи законодавства, яка регулює суспільні відносини в цій сфері, так і локальних актів. Відсутність законодавчого акту, норми якого регулювали б діяльність уповноважених суб'єктів у сфері муніципального програмування та потреба у відповідних підзаконних актах призводять до необхідності в розробці таких проектів та концепцій. Невирішеною залишається проблеми загальної концепції розроблення, затвердження та виконання, фінансування муніципальних програм, контролю за цими процесами, та відсутності усталеної правозастосовної практики в цій сфері. Актуальним є визначення ролі та місця структур громадянського суспільства та органів самоорганізації громадян в процесах у сфері муніципального програмування.

У вітчизняній науці відповідну діяльність сьогодні здійснюють підрозділи Інституту програмних систем Національної академії наук України, зокрема, відділу автоматизованих систем програмно-цільового управління; математико-кібернетичний зміст програм аналізується фахівцями Кібернетичного центру НАН України. Окрему компетенцію у цій сфері має також Інститут економічного прогнозування НАН України [1, с. 35]. На жаль, на сьогодні жодних вітчизняних теоретичних праць в контексті теорії муніципальних програм, створених представниками цих закладів, не виявлено. Додамо, що Кабінет Міністрів України рекомендував розпорядженням від 4 жовтня 2006 р. № 504-р Національній академії державного управління при Президентові України включити до програм професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування вивчення питань стратегічного планування.

Категорії програм, програмного управління та програмного планування широко вживаються у місцевому самоврядуванні – муніципальному управлінні та муніципальному менеджменті. Це обумовлює доцільність та необхідність існування інституту програм в муніципальному праві, оскільки відповідні правові норми мають регламентувати витребувані практикою організаційні муніципальні відносини. Водночас слід визнати, що у зазначених теоріях управління та менеджменту досі відсутня єдина точка зору щодо взаємозв'язку та розподілу категорій програмування, планування та проектування, співвіднесення понять стратегії, програми та розвитку [2, с. 46].

Муніципальну програму можна визначити, як розроблений та ухвалений у встановленому порядку на визначений термін програмний документ, спрямований на забезпечення прав та законних інтересів громадян, територіальних громад їх окремих частин або об'єднань, який містить нормативні й індивідуально-правові приписи, та діє в рамках конкретної адміністративно-територіальної одиниці (одиниць). Крім того, слід прийти до висновку, що інститут муніципальних програм в Україні переживає період динамічного розвитку. Позитивні зрушення, які в останній період відбуваються у площині наведених аспектів дозволяють очкувати на вдосконалення законодавства в сфері муніципального програмування та накопичення відповідної управлінської практики. Це, безумовно, має стати предметом наступних наукових досліджень.

Література:

1. Алексеев В. А. Развитие спиральной модели жизненного цикла программных систем / В. А. Алексеев, В. С. Терещенко // Проблемы программирования. – 2003. – № 4. – С. 34-42.
2. Муниципальный менеджмент / [Мельников С. Б., Асанов В. Л., Иванов В. Н. и др.]: Энциклопедия управленческих знаний. Муниципальная наука. – М. : Муниципальный мир, 2004. – 412 с.

УДК 342(477)(043)

Приходько Х.В.,

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри муніципального права Академії муніципального управління

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Конституційний процес можна розглядати в декількох значеннях: 1) як самостійний вид судового (юрисдикційного) процесу (у вузькому значенні); 2) як самостійний вид юридичного процесу (в широкому значенні), який охоплює динамічні та статутарні якості юридичного процесу; 3) як галузь процесуального права України; 4) як галузь процесуального законодавства України. Безумовно, цими формами сутність та зміст конституційного процесу не обмежується. Але, водночас, саме ці форми є основою його еволюції, радикалізації, диференціації та інституціоналізації.

Феномен конституційного процесу іманентний сучасній галузі конституційного права, система якої характеризується процедурно-процесуальним зрізом.. Спостерігається тенденція використання конституційного процесуального потенціалу суб'єктами конституційного права; інтенсивного впровадження та застосування ними процедурно-процесуальних технологій у рамках усіх форм реалізації норм конституційного права. Про такі процеси свідчить сучасний стан конституційного процесуального законодавства, рівень навантаження конституційного права нормами процесуального характеру, впровадження нових конституційних процедур, які потребують подальшого правового регулювання.

Науковий потенціал конституційного процесу також є свідченням його інтенсивного розвитку. Ті чи інші питання теорії конституційного процесу сьогодні виступають об'єктом багатьох самостійних комплексних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених [1]. Конституційний процес уособлює надзвичайно важливі сфери процесуальних відносин (наприклад, виборчі і референдумні, регламентні в цілому, парламентські зокрема, законодавчі, бюджетні, судові, муніципальні), функціонування і якісно нові зміни суб'єктно-об'єктного складу і змісту яких спричиняють відповідні зміни в механізмі конституційно-процесуального регулювання, способах і технологіях такого регулювання.

В рамках аналізу і прогнозування перспективного розвитку конституційного процесу, варто акцентувати особливу увагу на питанні систематизації конституційного процесуального законодавства, як джерельної бази конституційного процесу, а саме на його кодифікації.

Сьогодні в Україні, прийнята та діє велика кількість кодексів, які є основними джерелами права: Кримінальний, Цивільний, Господарський, Земельний, Митний,

Бюджетний, Повітряний, Водний, Лісний Кодекси, Кодекс Законів про Працю, Кодекс України про адміністративні правопорушення та ін. Шляхом кодифікації впорядковані процесуальні норми, які регламентують порядок вирішення справ різних категорій у судах загальної юрисдикції. Це, зокрема, Кримінально-процесуальний Кодекс України, Цивільний процесуальний Кодекс, Господарський процесуальний Кодекс, Кодекс адміністративного судочинства України тощо. Таким чином, діяльність судів загальної юрисдикції чітко регламентована відповідними кодифікованими процесуальними нормами [2]. Не в дивину, наприклад, розмови про «Нормотворчий кодекс», «Муніципальний кодекс», «Містобудівельний кодекс», Кодекс добросовісної поведінки службових осіб тощо; а дехто пропонує навіть розробити та прийняти єдиний «кодекс публічного права» [3; 120].

Водночас, поза кодифікацією залишається порядок здійснення судочинства Конституційним Судом України, який відповідно до норм Конституції України є єдиним органом конституційної юрисдикції України. З огляду на це, доречним і обґрунтованим є висловлювання фахівців, які вважають за необхідне прийняття Кодексу конституційного судочинства України для впорядкування діяльності Конституційного Суду України при здійсненні своїх повноважень, зокрема з метою встановлення чітких процесуальних строків, в межах яких Конституційний Суд України повинен здійснювати ті чи інші процесуальні дії. Особливо актуальним це є в світі останніх подій, які показали, що судді Конституційного Суду України затягують розгляд важливих для держави питань, користуючись недосконалістю чинного законодавства [4].

Крім цього, сьогодні залишається не вирішеним питання кодифікації виборчого законодавства. Хоча з цього приводу вчені і відзначають наявні у державі позитивні тенденції, що можуть бути підставою для розвитку кодифікаційних робіт з метою створення Кодексу України про вибори і референдуми [5; 41], але в той же час, фактично, ми маємо недосконалий законодавчий простір і в цій сфері.

Наріжним каменем є проблема регламентного права, зокрема «необхідність змістовного оновлення та нагального проведення систематизації парламентських акцій» [6; 84]. Результатом такої роботи, на думку фахівців, міг стати Законодавчий кодекс Верховної Ради України (Кодекс діяльності Верховної Ради України), який предметно і функціонально об'єднав би всі норми, в тому числі етичні правила, які мають системно врегульовувати всі напрями діяльності парламенту, про що вже зазначалося раніше. Незвичайність такої пропозиції полягає в тому, що накопичений парламентом досвід потребує кодифікації правових норм саме у формі кодексу [6; 84-85].

Не викликає жодних сумнівів пропозиції щодо створення Кодексу місцевого самоврядування в Україні [6; 86-87] або Муніципального кодексу України.

Література:

1. Див., напр.: Барський В.Р. Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2006. – 221 с.; Ганжа Н.В. Теоретичні проблеми регламенту Верховної Ради України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2004. – 17с.; Гиниятуллина. Л. Н. Учредительный юридический процесс в представительном органе муниципального образования: По материалам Республики Татарстан: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. 12.00.02 - Конституционное право; Муниципальное право /Л.

Н. Гиниятуллина. – Казань, 2007. – 25 с.; Жакаева Л.С. Конституционный процесс в Республике Казахстан: теоретико-правовые вопросы. Караганда: Изд-во КарГУ, 2006. – 287 с.; Жакаева Л.С. Процессуальные формы в конституционном праве Казахстана / Отв. ред. проф. С.А. Авакьян. М.: Изд-во МГУ, 2008. – 269 с.; Лисенков С.Л. Основы конституційного процесуального права України: Навчальний посібник. – К.: „Юрисконсульт”, 2007. – 270 с.

2. Електронна демократія: Законопроекти: Кодекс конституційного судочинства// <http://www.democracy.com.ua/ua/bill/243/>.

3. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик, Л.М. Горбунова, М.О., Теплюк, Л.В. Гульченко, В.І. Риндюк; за заг. ред. О.І. Ющика.- К.: Парламентське вид-во, 2007. – 208 с.

4. Електронна демократія: Законопроекти: Кодекс конституційного судочинства// <http://www.democracy.com.ua/ua/bill/243/>.

5. Виборче право України. Навчальний посібник / За ред.. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук – К.: Парламентське вид-во, 2003. – 383 с.

6. Євграфова Є.П. Система національного законодавства в контексті права (лібертарно-легістський підхід): Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 184 с.

УДК 352: 349. 7(043)

Курінний В.К.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ В СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Місьцеве самоврядування (далі – МСВ) в Україні виступає в якості однієї з конституюючих ознак демократичної правової державності, яка передбачає залучення до державотворчих процесів, що виникають та протікають на центральному та локальному рівні функціонування народу України державно-правових і суспільно-правових інститутів та структурованого соціуму (на рівні держави – громадяни; на локальному рівні – мешканці відповідних територій – члени територіальних громад) задля реалізації складного системного комплексу завдань та функцій держави.

У цьому процесі останні роки все важливішу та зростаючу роль відіграють політичні партії. Зростає не тільки їх кількість та якість функціонування, а й їх роль в становленні та розвитку МСВ, адже саме через нього найповніше та фактично може бути реалізованою телеологічна домінанта існування, функціонування та реалізації безпосередньої та представницької демократії, її форм та інститутів.

Засадничими нормами участі політичних партій в локальних процесах державотворення є ст. 15 Конституції України, згідно до якої суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної та ідеологічної багатоманітності, та ст. 36 Конституції України, згідно якої, громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних та інших інтересів [1]. Тобто вже саме тут закладено правові підвалини для здійснення влади народом, бо політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі

громадян та беруть участь у виборах. Все це регламентує правовий статус політичних партій як суб'єктів політичної системи та політичного процесу в Україні, що здійснюється у відповідності до її законодавства.

Виходячи з того, що діяльність політичних партій у практичній площині здійснюється через їх місцеві партійні осередки, можемо констатувати зростання ролі населення відповідної території – жителів відповідних адміністративно-територіальних одиниць держави у їх діяльності, бо саме члени територіальних громад на локальному рівні безпосередньо, беручи участь у діяльності політичних партій в якості членів таких політичних об'єднань, вирішують важливі політичні питання організаційних та організаційно-правових відносин, що складаються в системі координат «держава (органи державної публічної влади) – політичні партії (як суб'єкти політичної системи, політичного процесу та конституційного права) - МСВ (органи та суб'єкти локальної демократії) – територіальна громада (сукупність жителів відповідної території держави) – особа-член територіальної громади, мешканець відповідної адміністративно-територіальної одиниці держави (член політичної партії)».

Слід відмітити, що зазначена досить складна система координат має важливе, екзистенціальне значення не тільки для існування держави як такої в якості суб'єкта політичної системи суспільства, а й для існування МСВ, бо у відповідності до ст. 6 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 5.04.2001 р. [2], членами політичних партій можуть бути тільки громадяни України, які у відповідності до законодавства України, мають право голосу на виборах. Саме зазначена категорія громадян України на локальному рівні функціонування соціуму не тільки позиціонує себе в якості членів територіальної громади, а й об'єктивно виступає у такій якості, бо немає в державі ні одного громадянина, який би не був членом відповідної територіальної громади первинного рівня (села, селища, міста).

Необхідно звернути увагу на збігання ролевих позицій громадян України в контексті діяльності політичних партій на локальному рівні соціуму. Тут виявляється декілька характерних ознак, що фактично трансформують уявлення про правовий статус особи, яка функціонує на теренах відповідної держави.

По-перше, з одного боку тут має місце накладення, але неповне, двох правових статусів – одна й та ж особа (яка досягла 18 років та не обмежена у своєму виборчому праві; не належить до кола осіб, яким Законом України від 5.04.2001 р. заборонено бути членами політичної партії тощо) є членом якоїсь з політичних партій в Україні та одночасно є й членом відповідної територіальної громади. Таким чином виникає відповідний зв'язок, що фактично приземляє політичні партії, що мають тільки всеукраїнський статус (ч. 2 ст. 3 Закону 2001 р.) до локального рівня, де функціонує їх кадровий корпус. Неповне збігання правових статусів зумовлено насамперед тим, що членами територіальної громади є неповнолітні особи, так й особи з різними правовими станами (громадяни, іноземці, апатриди, біженці тощо).

По-друге, порушення зазначеного зв'язку не може бути, за винятком випадків, коли громадянин виходить з числа членів політичної партії.

По-третє, будучи членом політичної партії, громадянин України становиться продуцентом та репродуцентом системи поглядів відповідної політичної партії та розповсюджує інформацію про неї та про її політичну програму серед членів територіальної громади.

По-четверте, враховуючи те, що у відповідності до діючого виборчого законодавства України про місцеві вибори політичні партії на рівні областей, районів та міст України беруть активну участь у організації та проведенні виборів, фактично формуючи на основі пропорційної чи змішаної виборчої системи депутатський корпус місцевих рад – представницьких органів МСВ, роль політичних партій суттєво зростає та стає у відповідному аспекті стає головною для розвитку відповідної територіальної громади. Крім того, у цьому випадку буде мати місце накладання трьох статусів – члена територіальної громади, члена політичної партії, депутата місцевої ради або сільського, селищного чи міського голови.

По-п'яте, політична партія чи виборчий блок декілька політичних партій, що на місцевих виборах отримали переважну підтримку населення або сформували фактичну більшість на основі депутатських фракцій політичних фракцій у місцевій раді, або якщо їх представник обраний сільським, селищним чи міським головою, фактично можуть реалізовувати свої політичні програми з регіонально-локального розвитку, що включають до себе систему не тільки політичних, а й економічних, соціальних, екологічних та інших питань. Зазначене положення підтверджує легальне визначення політичної партії, що міститься в ст. 2 зазначеного Закону, де вона визначається як зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Ще більш яскравим у цьому сенсі уявляється доктринальне визначення політичної партії, що є: 1) громадською організацією; 2) покликана виражати інтереси та волю відповідної соціальної групи; 3) прагне отримати або утримати державну владу; 4) з метою здійснення впливу на формування та політику органів держави і місцевого самоврядування у відповідності до своєї програми розвитку суспільства [3; 119].

Резюмуючи, слід наголосити на зростанні ролі політичних партій в українському суспільстві та державному механізмі, що призводить до їх активної участі у державотворчих процесах й на рівні МСВ, де вони виступають активними суб'єктами локальних муніципальних перетворень.

Література:

1. Конституція України// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 31. – Ст. 140.
2. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5.04.2001 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 23. – Ст. 118.
3. Рабинович П.М. Основы общей теории права и государства. – Х.: Консум, 2005. – 320 с.

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ АВСТРІЙСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ

Після першого поділу Польщі між Австрією, Пруссією і Росією у 1772 р. до Австрійської імперії відійшла Східна Галичина та південно-східні регіони Польщі, а після третього — Холмщина й Підляшшя. З захоплених Австрією територій, у 1773 р., штучно, було утворено окрему адміністративну територію під назвою «Konigreich Galizien und Lodomerien». Внаслідок використання різних перекладів цієї назви, сьогодні, в науковому обігу зберігається декілька її варіантів, це – 1) «Королівство Галіції і Володимирії з великим князівством Краківським і князівствами Освенцімським і Заторським» та 2) «Королівство Галичини і Лодомерії з великим князівством Краківським та князівствами Освенцима і Затора». Щодо терміну «Лодомерія», то він є латинізованою назвою Волині. Паралельно з цією назвою використовували термін Галіція (Galicia) або Галичина. Згодом, назва «Галичина» вживалась здебільшого щодо її Східної (від річки Сян – авт) частини, заселеної переважно українцями. Королівство поділялося на 12 округів (дистриктів) і мало свою столицю у м. Львові (Лемберг чи Львув – авт.).

Холмщина ввійшла до складу Варшавського воєводства, а після Віденського конгресу проведеного Англією, Австрією та Пруссією проти Олександра I у 1815 р. — до Царства Польського в складі Росії. Фактично, згідно з рішенням Віденського конгресу, Росія отримала «назавжди» територію Варшавського Князівства без Познанщини і Галичини, а до Австрії знов повернувся Тернопільський округ, за винятком Хотинського повіту, який увійшов до складу Росії. Отже, 3 травня 1815 р. територія всієї Галичини була остаточно закріплена за Австрією.

Ще на початку 1772 р., за дорученням австрійського канцлера А. Кауница було розпочато пошук архівних матеріалів за допомогою яких планувалось підвести юридичне обґрунтування анексії Галичини. Це завдання було доручено австрійському придворному раднику Розенталю, чеському архіваріусу Коллару і угорському історичному Бенчуру [1; 2]. Які, на підставі зібраних матеріалів, у кінці 1772 р., видали у Відні латинською і німецькою, а також у скороченому варіанті французькою і польською мовами історико-правове обґрунтування окупації: «Вивід прав королівства Угорщини до Малої або Червоної Русі і Поділля та Чехії до князівств Освенцима і Затора» [2; 14].

Австрійська концепція «законного володіння» цими землями виводилась на підставі історичної приналежності Галичини угорському королю Андрію (Ендре) II, якого згідно Руського літопису, у 1188 р. угорський король Бела III «в'їхавши у Галич, але не посадив у нім Володимира, а дав увесь уряд галичанам і посадив у ньому сина свого Андрія.» [3; 347]. І хоча у 1188-1189 рр. угорське панування не закріпилося в Галичі, у 1205 р., після загибелі галицько-волинського князя Романа Мстиславича, Андрій II, скориставшись правом опіки над дітьми князя прийняв титул короля Галицького і Волинського князівств. Отже, зазначали австрійські дослідники, оскільки Угорщина разом із Закарпаттям перебувала у складі Австрії

з кінця XVII ст., то й імператор Австрії та Угорщини теж має історичне право й на титул короля Галицького та Волинського князівств.

Також у роботі робились посилання на такі історичні факти, як двостороннє зречення прав: Сигізмунда на користь польської корони з одного боку, а Ядвіги та Ягайла на користь угорської – з іншого від 1394 р. та на факт приєднання до угорського королівського титулу додатку *rex Galitiae et Lodomeriar* – аж до часів Марії Терезії і т. ін. [4; 21].

До праці додавалось також 17 оригінальних документів: 12 з яких повинні були довести права Угорщини до Галичини, а 5 – права Чехії до князівств Освенціма і Затора. Окремі історичні факти з цих додатків повинні були засвідчити факт законності права володіння Австрії Галицькими землями.

Звітуючи імператриці Марії Терезії 8 жовтня 1772 р. про результати роботи А. Кауніц зазначав: «Важкі повинні бути спроби, щоб таку складну, протягом століть занедбану і майже цілком забуту справу знову з'ясувати, детально висвітлити і підкріпити доказами, на підставі яких зрозумілою була б тепер обґрунтованість наших претензій» [5; 47]. Проте реальні труднощі передусім були пов'язані з відсутністю самих доказів законного володіння Австрії Галицьким землями. Отже претензії були звичайною фікцією, а виготовлений документ повинен був створити видимість правомірності розчленування Речі Посполитої за участі Росії та Пруссії.

Майже одночасно з цими подіями 11 вересня 1772 р. австрійська імператриця Марія Терезія видала ревендикаційний (окупаційний) маніфест до населення окупованого краю. У ньому, зокрема, зазначалось: «Ми, Марія Терезія, королева Угорщини, Чехії, Далмації, Хорватії, Славонії, Галичини і Володимирії..., розглянувши нинішній стан Польщі, разом з двором російської цариці і прусського короля порадилися, щоб деякі провінції цього королівства, до яких кожному з нас окремо належать здавна права, відокремити і відібрати край цей як частину належної нам території» [6; 2].

З часом, для більш детального «наукового обґрунтування» прав Австрії на українські землі, у Відні була видана невеличка брошура Я. Коллара «Права Угорщини в Малій Росії і Подолії...». З цією ж метою, у 1792 р. була надрукована праця Й. Енгеля «Історія Галича і Володимира до 1772 р.». В ній, окрім загального опису історичних подій, автор також пояснював права угорських та австрійських володарів на названі землі [7].

Одночасно з нею Й. Хоппе та К. Бошньє була видана праця «Давня і нова історія королівства Галичини й Лодомерії» [8]. Наприкінці 80-х років XVIII ст. з'явилась «Історія королівства Галичини й Лодомерії» підготовлена Л.А. Гебгарді, яку з часом двічі перевидавали у 1804-1805 рр. [9]. Схожі «наукові» розвідки з'являлись і пізніше.

Протест в наукових і політичних колах проти такого псевдо обґрунтування розпочався ще у 1773 р і активно тривав серед польських і українських вчених до початку революційних подій 1918 р. Однак у Відні до критичних зауважень вчених не прислухались.

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що «наукове» доведення ніби то законного володіння Габсбургами анексованих ними західноукраїнськими землями не витримує жодної наукової критики. Їхня неспроможність стає очевидною хоча б з позиції аналізу Люблінської унії 1596 р. та політичних карт Європи XVI-XVIII ст. Отже незважаючи на «ліберальні» запевнення лідерів європейських держав у 1772 р. стався «четвертий» поділ польських земель. У свою чергу, це призвело до утворення союзу трьох держав – Росії, Австрії і Пруссії, які прагнули зберегти й увіковічнити абсолютистсько-станові порядки, не допустити

розвитку визвольних рухів, зміни державних кордонів і поширення демократичних ідей. Поділені ж польські землі були своєрідним гарантом існування союзу трьох монархій, який отримав назву Священного союзу.

Література:

1. Лозинський М. Утворення українського коронного краю в Австрії. – Львів, 1915. – 281 с.
2. Стахів М. Західна Україна та політика Польщі, Росії та Заходу (1772-1918). – Скрентон, 1958. – Т. 1. – 214 с.
3. Див.: Літопис Руський за Іпатівським списком /Переклав Л. Махновец. – К.: Дніпро, 1990. – 540 с.
4. Кревецький І. Королівство Галичина і Володимирія (1772 – 1918)// Стара Україна. - 1925. – № 1/2. – С. 19-24.
5. Grodziski St. Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji 1772-1848. – Wroclaw, Warszawa, Krakow, Gdansk, 1971. – 303 с.
6. Piller A. Edicta et mandata univtrsalia regni Galiciae et Lodomeriae a die September 1772 innitae possessionis promulgata. – Leopoli, 1772. – 16 с.
7. Engel J. Ch. Geschichte von Halitsch und Vladimir. – Wien, 1792.
8. Hoppe A., Boschnier K.K. Altere und neuere Geschichte der Königreiche Galizien und Lodomerien. – Wien, 1792.
9. Gebhardi L.A. Geschichte der Königreiche Galizien und Lodomerien. – Brunn, 1788.

УДК 352:351(043)

Мурадян Р.М.,

здобувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СТАНОВЛЕННІ ЛОКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ТОРГОВЛІ ТА ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Становлення в Україні інституту місцевого самоврядування та системи його органів та суб'єктів супроводжується активними процесами децентралізації та деконцентрації державної влади, що проявляються у перерозподілі повноважень з центру на місця та підвищенням ролі органів місцевого самоврядування (далі – ОМСВ) за вирішення питань місцевого значення.

Хоча дефінітивна характеристика терміну «питання місцевого значення» є відсутньою в українському законодавстві, не дивлячись на те, що він має конституційне (ст. 140 Конституції України) [1] та законодавче (див.: Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні від 21.05.1997 р. [2]) закріплення, систематичний аналіз останнього дає змогу виявити його онтологічні, гносеологічні, аксіологічні та праксеологічні характеристики, згідно з якими «питання місцевого значення» виступають в якості об'єктного складу місцевого самоврядування та становлять основну телеологічну доміную в діяльності ОМСВ [3]. Таким чином, можна заключити, що зазначені питання є такими, від вирішення яких залежить нормальне та стабільне функціонування територіальної громади в цілому, та по

великому рахунку, кожного з її членів – мешканців відповідної адміністративно-територіальної одиниці держави.

До переліку питань місцевого значення, безумовно, входять питання організації торгівлі та побутового обслуговування, бо зазначені сфери не тільки виступають в якості основних компонентів соціально орієнтованої ринкової економіки, але й повинні забезпечити членам територіальної громади вирішення екзистенційних (життєво важливих) потреб та визвати до життя продукування відповідних профільних інтересів щодо підняття рівня та якості комунальних послуг та стандартів життя.

Необхідно зазначити, що лібералізація торгової діяльності дозволила сформувати конкурентне середовище на ринку товарів народного споживання, відродити підприємницьку активність у формуванні економічних зв'язків торгівлі з виробництвом, налагодити сучасну систему побутового обслуговування. Це є важливим, особливо по відношенню до діяльності ОМСВ, бо: по-перше, ці процеси мають ярко виражений локальний характер, бо відбуваються на відповідній території; по-друге, питання торгівлі та побутового обслуговування безпосередньо зачіпають широке коло інтересів мешканців сіл, селищ та міст, що виступають в якості членів територіальних громад; по-третє, споживання послуг в зазначеній сфері також відбувається в межах територіальної громади безпосередньо її членами, що робить її суб'єктом, який є об'єктивно зацікавленим у формуванні оптимальної системи організації та управління в ній; по-четверте, це в свою чергу, визиває формування відповідних управлінських імпульсів, що мають зворотну силу у відношенні «споживач послуг – орган МСВ» щодо організації відповідної організаційної та організаційно-правової діяльності зі створення в межах територіальної громади локальної системи торгівлі та побутового обслуговування та належного забезпечення її функціонування.

Слід зазначити, що вказані процеси знайшли свою легалізацію в законодавстві України, бо ст. 30 /п. а), п.п. 8, 9; п. б), п.п. 1 – 4/ Закону України від 21.05.1997 р. закріплює повноваження виконавчих органів МСВ щодо побутового та торговельного обслуговування.

Зазначені повноваження мають об'єктивний характер, бо перехід до соціально орієнтованої ринкової економіки передбачає необхідність захисту інтересів споживачів, створення цивілізованих взаємин між торговими партнерами, підвищення рівня якості життя населення. Особливу значущість питання організації ОМСВ локальної системи торгівлі та побутового обслуговування і управління торгівлею та побутовим обслуговуванням набувають в умовах децентралізації і демократизації державного управління економікою, коли центр тяжіння в ухваленні ряду рішень переміщається з центрального і регіонального на локальний (муніципальний) рівень. Всі питання, що стосуються функціонування і, особливо, розвитку територіальної громади, вирішуються тепер ОМСВ самостійно, особливо питання товаропостачання і задоволення потреб населення в побутовому обслуговуванні.

Слід зазначити, що система організації та управління торгівлею та побутовим обслуговуванням, що існує на рівні місцевого самоврядування, як показує практика, недостатня для ефективного регулювання комерційної діяльності. Оптова ланка фактично гине, не зумівши належним чином налагодити взаємовідношення як з роздрібом, так і з виробництвом; з асортименту товарів, що реалізуються, «вимиваються» недорогі предмети першої необхідності, особливо потрібні соціально незахищеним верствам населення; росте

кількість правопорушень в торгівлі. Дані факти викликають необхідність перегляду існуючої системи муніципального управління зазначеною сферою життя територіальної громади.

В процесі вироблення нової концепції торгової діяльності та побутового обслуговування в Україні, в умовах децентралізації державного управління в цілому, гостро постає проблема забезпечення цілеспрямованої дії на підсистеми регіонального і муніципального рівнів, щодо сприяння формуванню прогресивної структури торгової сфери і побутового обслуговування та створення єдиної системи її державної підтримки. Разом з тим, слід зазначити, що вже накопичений певний досвід вирішення існуючих протиріч і проблем свідчить про появу контурів нової системи, що забезпечує поступальний розвиток суспільства на основі дотримання балансу інтересів всіх учасників соціального процесу, що здійснюється на локальному рівні.

Тому, враховуючи збільшену активність ОМСВ в самостійному регулюванні торгово-господарської діяльності на місцях, інтенсифікації процесу становлення і розвитку механізму муніципального управління торговою сферою, особливу увагу в цьому процесі слід звернути на розширення компетенції ОМСВ в зазначеній сфері та формуванні якісно нових організаційних та організаційно-правових форм їх профільної діяльності. Вирішення зазначених завдань фактично трансформує телеологічну домінують локальної торгової діяльності та побутового обслуговування членів територіальної громади, робить необхідним запозичення позитивного національного та зарубіжного досвіду в цій сфері та впровадження його в повсякденну діяльність ОМСВ щодо створення саме локальної системи торгівлі та побутового обслуговування, що зможе об'єктивно задовольняти постійно зростаючі потреби мешканців – членів територіальних громад.

Відсутність у вітчизняній і зарубіжній літературі достатньої доктринальної проробки та освітлювання питання розділення повноважень різних рівнів державного управління, в тому числі й ОМСВ у профільній сфері, необхідність нормативного визначення суті управління сферою торгівлі на мікрорівні соціуму - в межах територіальної громади, актуалізують дослідження заявленої проблематики. Тому розгляд питань організації торгової та побутової сфери у діяльності ОМСВ і забезпечення функціонування територіальних громад, форм і методів її регулювання на користь місцевого співтовариства повинні бути подовжені з метою створення комплексних наукових розробок, присвячених питанням компетенції ОМСВ в процесі формування і управління споживчою політикою та сферою надання послуг.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24. – Ст. 170.

УДК 352:349.2(043)

Балабанова И.В.,

аспирантка кафедры конституционного, административного и международного права
Мариупольского государственного гуманитарного университета

РАЗМЕЖЕВАНИЕ ПОЛНОМОЧИЙ КАК ОСНОВНОЙ СПОСОБ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ КОМПЕТЕНЦИИ МЕЖДУ ОРГАНАМИ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Становление и развитие в Украине местного самоуправления (далее – МСУ) идет достаточно интенсивными темпами. Но эти процессы сталкиваются с довольно существенными препятствиями, обусловленными целым рядом фактических обстоятельств, выступающих как в качестве существующих управленческих стереотипов, так и в качестве «законодательных мин», способных нивелировать позитивный опыт и потенциал института локальной демократии и его трансформирующую роль в условиях демократической правовой государственности. Одной из таких проблем, вызывающих споры среди представителей конституционной и муниципальной доктрины, а также практических работников, выступает проблема размежевания полномочий в сфере местного самоуправления, точнее, размежевания полномочий между различными его уровнями, действующими в рамках единой системы в качестве «систем-подсистем».

Следует указать, что концепт «размежевание полномочий» относится к функциональной составляющей государственного управления [1; 116] и несет в себе политеологическую нагрузку. Если даже вынести за скобки его общесемантическое содержание (где он обозначает разделение чего-нибудь, проведение, определение, установление пределов чего-нибудь) и сосредоточиться целиком на общественно-политическом и правовом аспектах, то и в этом случае с ним идентифицируется целый ряд явлений. Это, прежде всего, выделение и конституирование компетенции органов государства; институционализация их структуры; различие в полномочиях и предметах ведения указанных органов; сам процесс их легализации и легитимизации в процессуальном и процедурном аспектах; порядок реализации ими своих прав и обязанностей, а также исполнения своих функций, несение ответственности за их невыполнение либо ненадлежащее выполнение и т.д.

Если более глубоко идентифицировать концепт «размежевание полномочий между различными органами местного самоуправления», то возможно выявить целый ряд явлений, среди которых, прежде всего, выделяются сам феномен МСУ, как вид социального управления и самостоятельный уровень публичной власти; конституирование самой локальной демократии в условиях правовой демократической государственности; институционализация системы МСУ; взаимоотношение центральной власти и МСУ; институционализация системы его органов с выделением соответствующих уровней, образующих системы-подсистемы в управленческом и компетенционном аспектах; возникновение и динамика прав и обязанностей, полномочий и компетенции органов МСУ (далее – ОМСУ); выделение предметов ведения локальной демократии; возникновение и выявление отличий в полномочиях ОМСУ различных уровней; наконец, выявление возможных особенностей в предметах ведения ОМСУ различных уровней и т.д.

Представляется, что концепт «размежевание полномочий между различными органами местного самоуправления» не только нуждается, но и в функциональном аспекте настоятельно требует своего основного этимологического уточнения относительно термина «полномочия». В правовой и управленческой науках существует несколько подходов к трактовке этого термина. Так, специалист в сфере управления Н.Н. Мусинова, полагает, что полномочия – это права, которыми наделен каждый уровень власти и управления для выполнения возложенных на него функций. Но одновременно, это и обязанность выполнять данные функции. Таким образом, полномочия – это права, совмещенные с обязанностями [2; 39]. Теоретик права О.Ф. Скакун, под полномочиями (лат. auctoritas; англ. authorities; нем. Befugnis, Vollmacht), понимает систему прав и обязанностей, которые закреплены законодательством за государственными органами, органами местного самоуправления, их должностными лицами, общественными организациями для осуществления возложенных на них задач и функций [3; 245]. Академик Ю.С. Шемшученко определяя основной телеологической задачей полномочий - осуществление возложенных на орган функций, акцентирует внимание на том, что объем полномочий конкретного органа и его должностных лиц зависит от их места в иерархической структуре соответствующих органов. Он также обращает внимание на то, что понятие «полномочия» тесно связаны с термином «компетенция органа» [4; 590].

Особый интерес в дефинитивном определении полномочий ОМСУ представляет целый ряд аспектов, которые в своей упорядоченной совокупности воссоздают единый и существенный политико-правовой феномен: а) *гносеологический* – полномочия характеризуют функциональную основу государственного, муниципального и иных видов социального управления; б) *онтологический* – полномочия предстают в виде постоянной и неразрывной дихотомия – «права – обязанности»; в) *праксеологический* – практическая деятельность, выражаемая посредством полномочий представляют собой выражение определенной субстанции по отношению к обществу, таким образом, полномочия направлены на реализацию деятельности составляющей субъекта социальной жизни; г) *структурный* – полномочия состоят из прав и обязанностей; д) *системный* – полномочия представляют собой систему прав и обязанностей; е) *опорный* – полномочия напрямую связаны с деятельностью составляющей ОМСУ, они лежат в основе понятия их компетенции и состоят в прямой и непосредственной взаимосвязи с их функциями; ж) *легальный* – полномочия закреплены в законодательстве; з) *легитимный* – полномочия ОМСУ признаются в качестве таковых за указанными субъектами права всеми иными субъектами права; и) *субъектный* – ими обладают ОМСУ и их должностные лица; к) *объектно-телеологический* (целевой) – ими наделяются ОМСУ и их должностные лица для осуществления возложенных на них задач и функций.

Весьма важным представляется потенциал функциональной составляющей полномочий ОМСУ, поскольку именно в этом аспекте, имеющем конституирующее значение для их динамики – возникновения, изменения или прекращения – сами полномочия выступают в качестве вида и меры властного, следовательно, управленческого воздействия, направленного на удовлетворение притязаний уполномоченного субъекта либо на виновное лицо с целью реализации предписаний правовой нормы, достижения определенного социально-полезного результата. Именно в этом, как представляется, и состоит

аксиологическая ценность этого феномена, причем, как для МСУ, так и для социального управления, включая и государственное управление.

Литература:

1. Глазунова Н.И. Государственное и муниципальное (административное) управление: Учебник. – М.: Проспект, 2007. – 560 с.
2. См.: Система муниципального управления: Учебник для вузов. 3-е изд./Под ред. В.Б. Зотова. – СПб.: Питер, 2007. – 560 с.
3. Юридический научно-практический словарь-справочник. Основные термины и понятие /Скакун О.Ф., Бондаренко Д.А. /Под общ. ред. профессора Скакун О.Ф. – Харьков: Эспада, 2007. – 488 с.
4. Шемшученко Ю.С. Повноваження// Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 4. - К.: Укр. енцикл., 2002. – 720 с.

УДК 352: 349. 2(043)

Баймуратов М.М.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТ КОМПЕТЕНЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Повноцінне місцеве самоврядування (далі – МСВ) виступає в якості однієї з визначальних ознак демократичної, соціальної, правової державності. Адже саме через повноцінне МСВ найповніше може бути реалізованою важливіша ідея існування, функціонування та реалізації засадничих принципів демократії, а саме здійснення влади народом, точніше населенням відповідної території – жителями відповідних адміністративно-територіальних одиниць держави безпосередньо, шляхом вирішення важливіших організаційних та організаційно-правових відносин у системі координат «держава (органи державної публічної влади) – МСВ (органи та суб'єкти локальної демократії) – територіальна громада (сукупність жителів відповідної території держави) – особа-член територіальної громади, мешканець відповідної адміністративно-територіальної одиниці держави», що має екзистенціальне значення для існування держави як такої. Вважаємо, що одним з ефективних засобів позитивного вирішення цієї проблеми є визначення та визнання МСВ в якості суб'єкта компетенції особливо в умовах муніципальної реформи в Україні.

В працях представників доктрини радянського періоду досліджувались статутарні та функціональні аспекти компетенції інституту МСВ, однак вони не містять достатньої повноти внаслідок відсутності дослідження багатоаспектних питань формування та становлення компетенції саме місцевого самоврядування, по-перше, в умовах становлення локальної демократії в умовах незалежної держави; по-друге, в умовах реалізації муніципальної реформи з визначенням сукупності факторів конституюючого та інституційного значення, що обумовлюють об'єктивні процеси виникнення, генезису, розвитку, інституціоналізації компетенції МСВ та безпосередньо впливають на її динаміку в сучасних умовах соціального та державного реформування.

Статті 5, 7, розділ XI Конституції України вперше закріпили положення профільного характеру про легалізацію, легітимацію, визнання та гарантування МСВ в Україні [1; ст. 5, 7]. Це свідчить про те, що, по-перше, МСВ виступає суб'єктом конституційного права, отже виступаючи в якості інституту конституційного права, МСВ є суб'єктом нормативно-правового супроводження та виступає суб'єктом компетенційної регламентації та компетенційного забезпечення. По-друге, МСВ має розглядатися з різних боків, залежно від того, яку воно відіграє роль в глобальному, національному, регіональному, локальному та сублокальному соціумі (тобто на рівні міжнародної спільноти, регіональних об'єднань держав, конкретної держави, її регіональному та локальному рівнях, на рівні територіальної спільноти та її членів – мешканців відповідної території держави тощо) та який акцент на природу, функції та роль локальної демократії при цьому робиться. Відповідно до цього можна розглядати МСВ у якості: одного з фундаментальних принципів конституційного ладу; однієї з форм народовладдя; специфічної підсистеми публічної влади; форми залучення громадян до участі у вирішенні питань місцевого значення; права; системної організації; різновиду суспільного управління; інституту громадянського суспільства [2; 14]; фундаменту сучасної філософії прав людини; найважливішого соціально-політичного та соціально-правового феномену; важливого конститууючого та інституційного чинника правової державності; суб'єкта міжнародних відносин та такого, що володіє частковою міжнародно-правовою правосуб'єктністю; соціального та територіального простору, де продукуються системні локальні інтереси; соціального простору, де виникають, проявляється, формуються та реалізуються практично всі життєві устремління людини; сфера виникнення та проявлення муніципальних прав особистості (людини); сфера реалізації компетенції МСВ, його органів посадових осіб, прав і обов'язків його суб'єктів; сфера реалізації практично всієї системи прав і свобод людини і громадянина; сфера реалізації функцій МСВ; сфера реалізації відповідальності суб'єктів МСВ тощо.

Разом з тим феномен місцевого самоврядування в якості інституційного елементу сучасного конституційного права та як можливий суб'єкт компетенції, можна розглядати через призму конституціоналізму. Виходячи з характерних ознак конституціоналізму, що подаються російським дослідником Н.О. Бобровою [3; 24 - 26], та відповідно їх інтерпретуючи, можна зазначити, що локальна демократія проявляється в різних іпостасях, але найчастіше як: 1) важлива частина конституційної ідеології (система ідей, концепцій, доктрин відносно локальної демократії); 2) процес (політичний процес з приводу конституційної легалізації, легітимації, регламентації МСВ, а також політико-юридичний процес з ухвалення і зміни відповідного розділу Конституції профільного характеру, що містить положення про локальну демократію); 3) мета (встановлення визнання та гарантування МСВ в якості одного з важливіших елементів конституційного ладу як статутарного та функціонального механізму влади); 4) політико-юридична реальність (конкретний лад, в якому діє МСВ, що обумовлює реальність комплексної соціальної дії Конституції); 5) юридичний результат (реалізація конкретних норм, принципів і інститутів Конституції, що відносяться до МСВ, всієї системи публічної влади та визначають їх конституційний статус); 6) засіб (в процесі розв'язання політичних криз, що виникають між центральною владою та МСВ; встановлення цивілізаційних форм діалогу між народом в особі сукупності територіальних громад і владою в особі її органів); 7) тип нормативної основи правової системи країни (вихід конституційного регулювання місцевого

самоврядування за межі тексту Основного Закону, особливо при сприйнятті правовою системою норм міжнародного права, що містяться в міжнародних стандартах МСВ); 8) тип відносин у системі «Суспільство – Держава – Особистість» (обмеження та самообмеження влади за ліберальним типом у вигляді «мінімізації» держави або за соціальним типом, коли активізуються процеси створення громадянського суспільства і стратегічна мета держави перетворюється на його обслуговування); 9) тип взаємодії в системі «конституційність – демократія – народовладдя», що в умовах становлення повноцінного МСВ стає непорушною парадигмою формування, існування та функціонування демократичної правової державності; 10) тип конституційного ладу (серед можливих типів конституційного ладу - ліберального, соціального, етатистського, демократичного, еволюційного, революційного – саме існування та повноцінне функціонування інституту МСВ перетворює його на - ліберальний, соціальний, демократичний та еволюційний).

Слід зазначити, що кожна з наведених характеристик має системоутворюючий характер та виступає в якості системи-підсистеми в межах системи соціального управління, системи рівнів публічної влади, системи інститутів громадянського суспільства та в межах системи МСВ. Звідсіля виникає багато об'єктна та багаторівнева система координат, яка напряду детермінує необхідність появи та наділення МСВ компетенційними повноваженнями.

Література:

1. Конституція України// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 31. – Ст. 140.
2. Любченко П.М. Місцеве самоврядування в системі інститутів громадянського суспільства: конституційно-правовий аспект// Автореферат дис... д.ю.н. – Харків, 2008. – 54 с.
3. Боброва Н.А. Конституционный строй и конституционализм в России. – М.: Юристь, 2003. – 242 с.

УДК 352: 324. 6(043)

Федоров И.В.,

соискатель кафедры конституционного, административного и международного права Мариупольского государственного гуманитарного университета

СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА КАК НАПРАВЛЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Социальная работа (далее – СР) как деятельность в локальном социуме проявляется в виде профильной профессиональной и общественной деятельности государственных, общественных и частных организаций, специалистов и активистов, направленной на решение социальных проблем индивидов, семей, групп и слоев в обществе.

Особенностью СР является ее двуединый характер. С одной стороны (статутарный критерий), она проявляется в виде функции государства, ее реализация делает такое государство социальным. С другой (функциональный критерий), СР реализуется на локальном уровне социума – по месту жительства, учебы, работы, отдыха индивидов, т.е. в

сфере и на уровне функционирования местного самоуправления и его органов (далее – ОМСУ).

Анализ форм и методов социальной работы, оптимизация методов и технологий решения социальных проблем членов территориальных громад – жителей определенных административно-территориальных единиц государства именно ОМСУ, позволяет выявить аксиологическую ценность СР – оказание помощи (индивидуальной или коллективной) социально уязвленным представителям территориальной громады либо тем из них, кто находится в тяжелом материальном, экономическом, психологическом и иных видах кризиса, вызванного определенными жизненными обстоятельствами. Онтология СР представляется достаточно ясной и четкой – оказание помощи себе подобным в пределах так называемой «малой группы», является кросскультурной обязанностью и характерной чертой позитивного функционирования человеческой популяции и цивилизации, основой позитивных коллективных и межиндивидуальных коммуникаций.

СР, осуществляемая ОМСУ по месту нахождения субъектов СР, весьма тесно связана с междисциплинарными сферами деятельности ОМСУ, например, с точки зрения взаимосвязей, с одной стороны, с медициной, в частности, с другой - с социологической, психологической, педагогической, правовой и другими составляющими деятельности локального социума. Именно в сфере СР наиболее важным является научный подход ОМСУ к ее организации и осуществлению, состоящий в единстве знаний и умений, соединении теоретических и прикладных знаний, соединении квалифицированных организационных и организационно-правовых усилий, что придает СР универсальный характер.

Это, в свою очередь, объективирует и обуславливает применение в СР ОМСУ серьезного методологического потенциала, состоящего из целого ряда системных методов, которые подразделяются на экономические, правовые, политические, социально-психологические, медико-социальные, административно-управленческие и др. Содержание методов СР во многом обусловлено спецификой объекта, на который направлена деятельность социального работника и социальных служб и ОМСУ, организующих, координирующих и контролирующих такую деятельность. Эти методы зависят не только от профессии социального работника, его специализации, от структуры и содержания деятельности социальных и других служб, но и от четкой организации ОМСУ такой деятельности в локальном коллективе, включающей и материально-финансовую, организационную, нормативно-правовую и иных составляющие, которые находят свое проявление в процессе реализации ОМСУ собственных и делегированных полномочий в сфере организации СР. Именно поэтому методы СР, нередко и обоснованно включаются в понятие "социальные технологии".

Спецификой СР в сфере и на уровне ОМСУ является формирование цели (телеологическая доминанта), отработка методов (организационная доминанта), формирование корпуса специалистов (кадровая доминанта), куммулирование средств (материально-финансовая доминанта), определение нуждающихся в СР категорий членов территориальной громады (селективная доминанта). Причем, последняя носит суммарный характер (наличие категорий субъектов, нуждающихся в применении к ним СР, определенных законодательством государства, плюс категории населения или конкретные субъекты, которые подпадают под осуществление с ними СР по решению ОМСУ).

Формирование, достижение и реализация указанных доминант должна служить основной цели, состоящей в формировании у должностных лиц и служащих ОМСУ целостного представления о содержании СР, ее направлениях, инструментарии, технологии (методике) и организации, обучении их методам работы. Следует указать, что кадровое обеспечение в этом вопросе играет особую роль. Ведь только подготовленный муниципальный работник может грамотно и профессионально организовывать и осуществлять эту достаточно непростую деятельность. Отсюда является актуальным организация обучения указанной категории работников целому ряду общепрофессиональных дисциплин, среди которых должны быть такие предметы: введение в профессию; история социальной работы в Украине; теория социальной работы; этика социальной работы; технология социальной работы; социальная работа за рубежом и др. В программу подготовки должен также входить факультативно (в зависимости от занятости в конкретном направлении СР) цикл специальных дисциплин, который содержит предметы собственно социальной работы и разделы других дисциплин, изучаемых социальными работниками.

Следует учитывать, что СР в сфере местного самоуправления, как вид практической деятельности отличается от других видов деятельности спецификой объекта. В узком смысле СР - это деятельность, которая помогает людям, организациям осознать трудности (личные, социальные и ситуативные) и преодолеть их благодаря поддержке, защите, коррекции, реабилитации. В широком смысле СР - деятельность, направленная на решение социальных проблем личностей, слоев и групп, на создание условий, благоприятствующих восстановлению или улучшению способностей людей к социальному функционированию. Отсюда значение СР для ОМСУ и всего локального сообщества трудно переоценить, ибо СР представляет собой комплексный, интегрированный, универсальный вид деятельности, цель которой - удовлетворить социально гарантированные групповые и личностные интересы и потребности различных (прежде всего, социально уязвимых) слоев населения на локальном уровне функционирования социума.

Как вид практической деятельности ОМСУ, СР работа включает объект, субъект, содержание, средства, управление, функции и цели. В качестве ее объекта выступают члены территориальной громады - отдельные личности и группы, нуждающиеся в посторонней помощи, социально слабо защищенные: старики; пенсионеры; инвалиды; дети-сироты; люди, попавшие в беду, испытывающие сильный стресс; матери и отцы, воспитывающие в одиночку детей; лица и группы с девиантным поведением (алкоголики, наркоманы, преступники, проститутки и др.); находящиеся в тюрьмах и вернувшиеся из них; безработные, обездоленные, беженцы и др. Субъектами СР работы выступают не только ОМСУ, хотя они и несут основную нагрузку по ее организации, реализации и координации, но и государство с его структурами, общественные, благотворительные, милосердные и другие организации и учреждения, социальные работники как люди, занимающиеся социальной деятельностью в соответствующих службах или на общественных началах.

ДО ТЕНДЕНЦІЙ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО СВОБОДУ СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Неухильне дотримання основоположних принципів свободи совісті як важливого елемента загальнолюдських цінностей і невід'ємних прав людини є сьогодні ознакою відкритого демократичного суспільства. В умовах нових реалій, які склалися в Україні, релігійні організації активно сприяють процесу духовного та національного відродження, розширюють сферу свого соціального служіння. Саме ці зміни ролі релігійних організацій у суспільному житті країни і ставлять на порядок денний питання про необхідність реформування чинного законодавства України про свободу совісті та релігійні організації.

Цей процес безсумнівно матиме непересічне практичне значення, оскільки даний етап розвитку відносин держави і церкви в Україні може бути охарактеризований як збалансована співпраця, в той час як основні проблеми у цій сфері суспільного життя пересуваються у сферу відносин релігійних організацій між собою як самостійних утворень, юридичних осіб і господарюючих суб'єктів, і саме зараз виникає необхідність у розгалуженні системи державних гарантій на вільну реалізацію права на свободу віросповідання і діяльності релігійних організацій, гарантування державою рівності яких перед законом є запорукою стабільності релігійного середовища.

Визначення пріоритетів держави в галузі державно-церковних відносин не є втручанням у внутрішні справи релігійних організацій. Воно базується на такому розумінні принципу відокремлення церкви від держави, який враховує специфіку церкви, але трактує її не лише як виключно сакральну інституцію, а як суспільний інститут, що має такі сторони діяльності, розвиток яких повинен корелюватися з інтересами держави та народу, а відтак, у разі потреби, регулюватися інтегральним суспільним інтересом – державою без найменшого втручання у догматичні, віросповідні чи обрядові сторони життя церкви.

Саме тому активну участь у реформуванні законодавства України про свободу совісті та релігійні організації, гармонізації його з діючими у цій сфері міжнародними стандартами і приведення його у відповідність до вимог сучасної суспільної практики беруть і урядові структури, зокрема державні органи у справах релігій. Так, за дорученням Кабінету Міністрів України Державним комітетом України у справах релігій був підготовлений новий законопроект "Про внесення змін до Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" від 13.12.1999 р. №1178-2, який враховував об'єктивні реалії розвитку релігійно-церковного життя та державно-церковних відносин, і мав послугувати вирішенню проблем, що накопичились у цій сфері.

Цей проект передбачав внесення ряду змін до Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації". Їх можна умовно розподілити на дві основні групи. До першої відносились зміни, пов'язані із приведенням закону у повну відповідність до положень Конституції, в тому числі це стосувалось і суто термінологічної відповідності, разом з тим помножувались існуючі понятійні розбіжності з міжнародно-правовими актами у цій сфері. До другої групи відносились зміни, що пропонувались у відповідь на проблеми, що виникли у релігійному середовищі країни, зокрема релігійну діяльність іноземців, порядок реєстрації

релігійних організацій та державний контроль за дотриманням законодавства про свободу совісті та релігійні організації.

Існує досить велика ймовірність того, що всі вищезначені проблеми попереднього урядового законопроекту про свободу совісті та релігійні організації залишаться і у новому, який вже буде виноситися на розгляд парламенту після ухвалення Верховною Радою України новорозробленої Концепції державно-конфесійних відносин, яка вже кілька років поспіль знаходиться в процесі узгодження із представниками провідних релігійних організацій України. Адже в ході обговорення попереднього законопроекту як в середовищі релігійних організацій, так і у Верховній Раді звучали перш за все нарікання з приводу відсутності законодавчо закріпленого пріоритету окремих релігійних організацій, що, звичайно, є прямим порушенням конституційно закріпленого принципу рівності всіх релігійних організацій перед законом, а також надання правоздатності юридичної особи ієрархізованим релігійним організаціям і питанням повернення релігійним організаціям не тільки культових споруд, але і предметів культу, вилучених у них за часів радянської влади.

Аналіз змісту законопроектів останніх років, що спрямовані на перегляд чи вдосконалення існуючих норм правового регулювання державно-церковних відносин, питань свободи совісті, діяльності релігійних організацій в нових умовах, вивчення вітчизняної практики реалізації чинної нормативно-правової бази у цій сфері дозволяють виділити основні тенденції, властиві сьогоднішній трансформації правових норм вітчизняного законодавства стосовно релігії, церкви та віруючих. Основоположне місце серед них посідають наступні:

- більша зорієнтованість вітчизняного законодавця на застосування у національному законотворенні стосовно релігії, церкви та віруючих положень діючих на сьогодні міжнародно-правових актів, а також зарубіжного досвіду з метою якнайповнішого забезпечення прав й інтересів віруючої людини, релігійних організацій в Україні;

- звуження до оптимальної регулятивно-правової ролі держави у сфері, що охоплює питання свободи совісті та діяльності релігійних організацій, виключення втручання держави у внутрішньо церковні питання, недопущення контролю держави за релігійними організаціями як елементами соціальної структури суспільства;

- послідовне правове забезпечення статусу держави і церкви (релігійних організацій) як рівноправних суб'єктів державно-церковних відносин;

- актуалізація правового регулювання навіть найбільш проблемних, болючих питань в сфері свободи совісті, діяльності релігійних організацій, вирішення яких десятиліттями відкладалось, серед яких реституція колишньої церковної власності, надання статусу юридичної особи церкві як сукупності суб'єктів відносин у сфері відправлення культу тощо;

- більш адекватне реагування вітчизняного законодавця на зміни в релігійному середовищі, державно-церковних відносинах, в міжнародному праві та практиці його реалізації;

- блокування законодавчих ініціатив, що можуть порушити рівність церков, релігійних організацій чи конфесій перед законом, або права громадян на свободу думки, совісті та релігії;

- вилучення з чинного законодавства про свободу совісті та релігійні організації положень, що не відповідають нинішнім концептуальним засадам ставлення держави до

інституту церкви та віруючих, і залишились від періоду домінування в державі атеїстичного світогляду;

- демократизація розробки законопроектів щодо свободи совісті і діяльності релігійних організацій (розгляд альтернативних законопроектів, врахування пропозицій релігійних організацій в рамках процедур багатостороннього узгодження пропозицій як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівні, місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, громадськості тощо).

Серед перелічених тенденцій особливо продуктивною і органічною як для суспільства, що обрало нові, кардинально відмінні від попередніх політичні, економічні, соціальні, духовні цінності, є, на нашу думку, зорієнтованість українського законодавця на поєднання досвіду України в правовому регулюванні питань свободи совісті та релігії, державно-церковних відносин з правовими напрацюваннями у цій області, відображеними у законодавстві європейських країн, які мають безперервний досвід стабільного функціонування системи державно-церковних відносин.

УДК 352: 402(043)

Кравець О.О.,

здобувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету

ЮРИДИЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛОКАЛЬНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Процеси децентралізації державної влади знаходять свій прояв у встановленні системи місцевого самоврядування (далі – МСВ), органи якого як згідно з Конституцією України [1] та відповідним профільним законодавством України [2] наділенні певними державними (делегованими) та власними (самоврядними) повноваженнями, а також у створенні місцевих державних адміністрацій, які “приземлюють” державну виконавчу владу, роблять її більш оперативною і наближеною до населення [3; 63]. Таким чином у Конституції України затверджений якісно новий поділ публічної влади (публічна державна влада та публічна самоврядна (муніципальна влада) [4] , причому як за її видами, так і за її рівнями. Вперше виділено рівень децентралізованої влади.

В результаті реформування місцевої влади склалися дві системи: система МСВ як публічна влада територіальних громад і система місцевих органів державної виконавчої влади, що представлена місцевими державними адміністраціями, виконуючими функції агентів центральної влади на місцях. Це різні за юридичною природою, насамперед за функціями і повноваженнями, системи місцевої влади, “хоч абсолютного розподілу, повного відокремлення державних структур від самоврядних нема і бути не може” [5; 137].

Як самостійний суб’єкт конституційного та адміністративного права ОМСВ мають свій предмет ведення, обов’язки, повноваження, відповідальність за дії або бездіяльність в межах власної чи делегованої компетенції, вони виконують публічно-владні, адміністративні за своєю природою, виконавчо-розпорядчі, дозвільно-реєстраційні, контрольні функції,

забезпечують виникнення та динаміку адміністративних правовідносин регулятивного чи правоохоронного змісту.

Предметом ведення ОМСВ, за ст. 140 Конституції, є питання місцевого значення. Однак, чинне законодавство України не містить дефінітивної характеристики “питань місцевого значення”, тому питання про їх визначення є недостатньо нормативно обґрунтованим і на практиці обмежується лише змістом їх обов’язків та повноважень.

Загальним обов’язком ОМСВ та їх посадових осіб є ординарна діяльність лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і Законами України (ст.19 Конституції України, ст. 24.3. Закону України від 21.05.1997 р. “Про місцеве самоврядування в Україні”). Певні обов’язки встановлюються чинним законодавством та статутами територіальних громад.

Головним джерелом правового регулювання відносин публічної самоврядної влади на місцях (ст. 5 Конституції України) є реалізація повноважень по виданню правових документів, що приймаються самими ОМСВ. Це можуть бути Хартії (статuti) територіальних громад сіл, селищ, міст, рішення представницьких та виконавчих органів МСВ, накази посадових осіб МСВ тощо. Тобто мова йде про місцевий рівень нормативно-правового забезпечення та організаційного і організаційно-правового супроводження МСВ (локальна правотворчість). На цьому рівні, на наш погляд, постає завдання особливої ваги: розробити й прийняти цілий комплекс нормативних документів, які повинні бути зорієнтовані у своїй дії, правовому впливі як назовні, так й усередину на самих себе. В цьому аспекті це особливі документи, бо вони не тільки передбачають, продукують, спонукають, активізують та координують процеси самоорганізації населення в різних формах, реалізацію його нагальних та різнорівневих, різноманітних та багатооб’єктних інтересів та потреб, самостійність у вирішенні питань місцевого значення, а й відповідальність ОМСВ, їх структурних утворень та їх посадових осіб за рішення, що ними приймаються.

Ці акти, що видані в межах повноважень ОМСВ, діють на відповідній території і розповсюджуються на всіх суб’єктів, які мешкають або функціонують на зазначеній території. Їх загальна обов’язковість для виконання органами державної виконавчої влади, об’єднаннями громадян, підприємствами, організаціями, установами, посадовими особами цих органами, окремими фізичними особами незалежно від їх приналежності до територіальної громади передбачається ст. 73 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”. Невиконання, неналежне виконання актів місцевого самоврядування тягне юридичну - адміністративну, дисциплінарну та іншу відповідальність, а в разі, коли це призвело до збитків – також матеріальну відповідальність, яка може застосовуватися одночасно з адміністративною та дисциплінарною.

Якщо правотворчий процес розглядати як процедуру прийняття (видання) юридичних норм, то органи, які здійснюють цю процедуру, будуть правотворчими органами. До правотворчих органів в системі МСВ можна віднести і представницький орган територіальної громади, і ОМСВ, що виконує виконавчо-розпорядчі функції.

Процес підготовки проекту нормативного правового акту – незалежно від того буде мати цей акт силу закону, чи буде актом локальної дії - це один з важливих моментів всієї правотворчості. Від того, наскільки якісно буде підготовлено проект, в більшості залежить якість та потенціал нормативно-правового регулювання даного акту. Саме на цьому етапі необхідно звернути увагу на оптимальність та своєчасність його приписів, повноту

відносин, що регулюються, формалізований підхід до закріплення прав та обов'язків сторін, точність і ясність формулювань відповідних положень. Необхідно дотримуватися всіх вимог юридичної техніки, тобто використовувати всю сукупність правил та прийомів, які відносяться до підготовки нормативного правового акту. Порушення юридичної техніки частіше за все пов'язані в основному з організацією правового матеріалу, його зовнішнім переказом. Переказ матеріалу розходиться з істинним смыслом того, що необхідно було довести до відома населення. Такого розходження бути не повинно, звідсіля актуалізується значення професійного підходу до підготовки нормативно-правових актів локального правотворення.

На сучасному етапі важливе значення для підвищення якості правотворчості має законодавча регламентація порядку підготовки та оформлення проектів нормативних актів. Її відсутність приводить до того, що суб'єкти, які готують проекти, діють на власний розсуд, без дотримання будь-яких загальних правил та рекомендацій та часто допускають порушення вимог законодавчої техніки. Традиції, звичаї, які застосовуються при підготовці актів, не є завжди достатньо точними та визначеними. До того ж вони юридично не зобов'язують розробників проекту, не передбачають їх відповідальність за неналежний рівень підготовки проекту документу.

Саме порушення вимог юридичної техніки призводить до недосконалості окремих правових актів, уяву населення про недосконалість законодавства та загального правового нігілізму. Чим ширше залучені зацікавлені суб'єкти, громадські організації, наукові та практичні установи, окремі вчені-юристи до підготовки проекту, тим глибше та всебічніше його зміст, досконаліше форма акту, тим більше його авторитет в очах населення.

Для покращення ситуації, яка склалася в локальній правотворчості органів місцевого самоврядування, необхідно розробляти проекти нормативно-правових актів якісніше, широко використовуючи при цьому прийоми та правила юридичної техніки.

На погляд А. Борисова, підготовку проектів актів локальної правотворчості необхідно здійснювати у відповідності до таких вимог: відповідність потребам суспільства та територіальної громади; зміст таких актів повинен вмещувати оптимальні нормативні рішення, які б відповідали потребам теперішнього часу та впливати на суспільні відносини найбільш ефективним засобом при найменших від'ємних результатах; відсутність протиріч положенням Конституції України, законів та інших нормативних актів вищої юридичної сили; відсутність дублювання положень акту локальної правотворчості з положеннями законів та інших нормативно-правових актів вищої юридичної сили; наявність вказівок про зміни або відміну положень чинних законів або інших нормативно-правових актів рівної юридичної сили, у випадку наявності протиріч з положеннями проекту акту локальної правотворчості розробка проекту з урахуванням них; відсутність норм, в складі яких відсутні нові правила поведінки; відсутність внутрішніх протиріч, тобто взаємовиключних правил поведінки при одних вимогах дії норм; наявність норм, які дозволяють визначити порядок реалізації проекту та забезпечити цю реалізацію; відповідність уявам, на підставі яких розроблявся проект [6; 29].

Таким чином, акти локальної правотворчості повинні, насамперед, відбивати інтереси територіальної громади, відображати нагальні потреби її функціонування, конкретизувати та деталізувати положення законодавчих та інших нормативно-правових актів вищої юридичної сили, але вони не можуть безпідставно розширювати сферу правового регулювання,

створювати нові повноваження всупереч приписам нормативно-правових актів вищої юридичної сили та суперечити ним.

Для вдосконалення правотворчого процесу в ОМСВ необхідно створити методичний та координаційний центр з підготовки проектів нормативно-правових актів локальної нормотворчості. Він, гадаємо, повинен функціонувати при Фонді сприяння місцевому самоврядуванню України при Президентові України та спрямовувати та координувати роботу з підготовки пілотних та конкретних проектів нормативно-правових актів, проводити експертну роботу з нормо проектної діяльності ОМСВ.

Література:

1. Конституція України//Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 31. – Ст. 140.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24. – Ст. 170.
3. Крылов Ю., Баймуратов М. Особенности становления международной правосубъектности местных органов власти Украины // Юридический вестник.-1996.-№ 3.- С. 63 – 64
4. Див.: Баймуратов М.А., Григорьев В.А. Муниципальная власть: актуальные проблемы становления и развития в Украине. –Одесса: Юрид. літ.,2003. – 248 с.
5. Медведчук В. Конституційний процес в Україні і організація державної влади і місцевого самоврядування в Україні. – К., 1996. – 148 с.
- 6.Борисов А. Подготовка проектов нормативных правовых актов в правотворческих органах муниципальных образований. – «Юрист». – 1999. - № 4. – С. 28 -29.

УДК 656.615:34(043)

Кузьмішкін Д.В.,

здобувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету

ПРАВОВИЙ СТАТУС МОРСЬКОГО ПОРТУ В УКРАЇНІ

Користування морськими просторами - морями й океанами – ще з давнини виступає у якості суверенної прерогативи будь-якої держави. Це є актуальним й в умовах існування сучасних держав, що є членами світового співтовариства, причому поза залежністю від того, чи є вони прибережними або континентальними державами. Звідси актуалізується, об'єктивується та обумовлюється й саме існування морських портів, призначених для статутарного і функціонального початку та завершення логічного й логістичного ланцюжків користування такими просторами. Причому реалізація кінцевої мети такого користування - виконання вантажних і пасажирських перевантажувальних операцій, є не тільки нагальним, екзистенційним (пов'язаним з існуванням людської спільноти), але й об'єктивним явищем. У його основі лежать не тільки життєві, а й діяльнісні (функціональні) особливості такого роду людської діяльності, як використання Світового океану і його дна, зокрема, торговельного мореплавання й пов'язаних з ним морських торговельних підприємств.

Виходячи з цього, визначення правового статусу морського порту набуває особливого, причому як політичного, так й економічного, а також нормативно-правового значення. Морський порт є спеціалізованим і системно-інституціональним транспортним

вузлом, основним завданням якого є забезпечення виконання всіх вантажних і пасажирських перевантажувальних операцій на морському транспорті. Така телеологічна установка обумовлює: по-перше, актуальність проблематики правового статусу морського порту; по-друге, необхідність доктринального дослідження й прагматичного обґрунтування зазначеної проблематики; по-третє, розробку відповідного, достатнього й ефективного законодавчого й нормативно-правового забезпечення існування та функціонування морського порту.

Висока актуальність проблематики портів для сталого та стабільного функціонування державного й приватного секторів економіки переважної більшості країн світу, в тому числі й України, як великої морської держави, обумовили проведення досить активних наукових досліджень цієї проблематики. В зазначеному аспекті слід відзначити праці таких відомих зарубіжних учених, як Д. Вигнес, Х. Гротіус, Р.-Я. Дюпюи, Д. Коломбос, Г. Скотт, П. Фенн, Е. Милес тощо. Дослідження цілої низки представників вітчизняної правової доктрини – зокрема у сфері науки теорії держави й права, конституційного, адміністративного, цивільного, міжнародного публічного й міжнародного приватного права - Ч.Н. Азімова, С.С. Алексєєва, М.О. Баймуратова, О.М. Балобанова, М. Бартошека, В.Н. Гуцуляка, В.В. Демиденко, Г. Дербурга, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, Є.В. Додіна, І.С. Жиліна, Г.Г. Іванова, О.С. Йоффе, В.В. Копейчикова, Т.Р. Короткого, О.А. Красавчикова, Н.С. Кузнецової, С.Н. Ландкофа, В.В. Луця, А.Л. Маковського, В.Ф. Маслова, В.Ф. Мешери, І.Б. Новицького, І.С. Перетерського, О.А. Підпригори, І.О. Покровського, О.А. Пушкіна, В.О. Рясенцева, Н.О. Саніахметової, М.М. Сибильова, О.В. Сидоренка, В.Ф. Сидорченка, Є.О. Харитонова, В.Ф. Черныша, Я.М. Шевченко, О.М. Шемякіна, Г.Ф. Шершеневича тощо – були присвячені різним напрямкам і аспектам діяльності морських портів. Однак у працях зазначених учених відсутній комплексний аналіз правового регулювання діяльності морського порту, формування його правового статусу, ролі міжнародного й національного права в зазначених процесах, а також функцій портів, що впливають із реалізації вищезгаданих факторів і статутарно-діяльнісної домінанти цих суб'єктів права.

Дефінітивна характеристика морського порту визначається відповідним різноманіттям, оскільки має доктринальний і нормативний аспекти, характеризується як міжнародно-правовою, так і національно-правовою складовими.

У доктринальному аспекті порт характеризується наявністю географічної (територіальної) і діяльнісної (функціональної) домінант. Так, в Новітньому словнику іноземних слів і виразів термін «порт» (англ. port, франц. port < лат. portus – гавань, пристань) визначається в профільному контексті як ділянка берега моря, озера або річки з прилеглою водною площею (акваторією), зазвичай захищеною від дії хвиль, що обладнана для стоянки судів, складування вантажів, проведення навантажувально-розвантажувальних і інших робіт [1; 649]. У цьому визначенні, що носить системний характер, міститься також потенційна видова характеристика портів, залежно від місця їх розташування – морські, річкові порти, порти на озерах. Хейль, віддаючи дань функціональній домінанті, визначив порт як «частину моря, куди заходять судна для вивантаження своїх товарів» [2; 46].

Юридичне (нормативне) визначення морського порту, а швидше його правового статусу, міститься в міжнародному морському праві. Слід вказати, що міжнародне морське право містить достатньо «розмите», опосередковане визначення поняття порту. Так, згідно Конвенції і Статуту про міжнародний режим морських портів (Женева, 9 грудня 1923 р.), до

морських портів відносяться «всі порти, що нормально відвідуються морськими судами і, такі, що служать для зовнішньої торгівлі» (ст. 1 Статуту) [3; 23].

Більш визначенішою з цього питання є позиція Робочої групи по портах Комісії європейських співтовариств, яка в своїй доповіді визначає морський порт, як «ділянку суші і частину водної площі, що облаштовані і обладнані так, щоб вони могли використовуватися для прийому судів, їх завантаження і розвантаження, зберігання вантажів, отримання цих вантажів від операторів внутрішнього транспорту і передачі ним таких вантажів, і можуть включати також діяльність підприємств, пов'язаних із морськими перевезеннями» [4; 19].

Систематичний аналіз приведених визначень свідчить про наявність в них як чисто функціонального (див.: зовнішня торгівля), так і територіально-структурного і функціонального (див.: а) ділянка суші і частина водної площі; б) облаштовані і обладнані належним чином; в) прийом судів, їх завантаження і розвантаження, зберігання вантажів, отримання цих вантажів тощо) підходів. Представляється, що особливу роль в приведених дефініціях має основний акцент на господарській діяльності морського порту.

У національних нормативно-правових актах основна увага в дефініції поняття «морський порт» також приділяється територіально-функціональній ознаці, що отримала своє визнання ще в історичній ретроспективі. Наприклад, в Тимчасовому положенні «Про управління Одеським портом і про портову поліцію» від 7 березня 1888 р. вказується, що «Одеський порт складають: портові води гаваней і рейдів, прибережний простір, займаний портовими спорудами (пристанями, молами, набережними), і взагалі все портове морське побережжя в існуючих межах» [5; 76].

Сучасна нормативно-правова регламентація поняття морського порту зберігши територіальну ознаку, основний акцент робить на функціональній (діяльнісній, телеологічній – авт.) ознаці. Згідно ч. 1 ст. 73 Кодексу торгового мореплавства України (КТМ України), - «морський порт є державним транспортним підприємством, призначеним для обслуговування судів, пасажирів і вантажів на відведених порту території і акваторії, а також перевезення вантажів і пасажирів на тих судах, що належать порту» [6]. Разом з тим, на території порту можуть діяти підприємства і організації всіх форм власності, метою і видом діяльності яких є обслуговування судів, пасажирів і вантажів в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Більш того, морський порт не має права перешкоджати діяльності цих підприємств і організацій на території порту, а також втручатися в їх господарську діяльність, за винятком випадків, передбачених законодавством України, засновницькими документами цих підприємств і організацій (чч. 3,4 ст. 73 КТМ України).

Таким чином, правовий режим морського порту напряму пов'язаний з правовим режимом внутрішніх морських вод як частини державної території, та визначається прибережною державою. Проте об'єктивні потреби розвитку і інтенсифікації міжнародного морського судноплавства актуалізують міжнародні зобов'язання прибережної держави по забезпеченню допуску іноземних судів в національні порти. Це обумовлює особливості режиму внутрішніх морських вод, невід'ємною частиною якого є порядок заходження іноземних суден і їх перебування в таких водах.

Розповсюдження державного суверенітету на внутрішні води обумовлює дотримання морськими суднами законів і правил в порту держави перебування, а у разі їх порушення,

підпорядкування кримінальній, цивільній або адміністративній юрисдикції прибережної держави.

Резюмуючи, слід зазначити: а) правовий статус морського порту закріплений в міжнародному морському і національному праві держав-членів світової спільноти; б) в процесі нормативної регламентації характеристики і правового статусу морського порту в переважній більшості випадків використовуються територіальний (географічний) і функціональний (діяльносний, телеологічний) критерії; у) правове положення морського порту визначається правовим статусом і правовим режимом території і акваторії, на яких він розташований; г) берегові споруди порту розташовуються на суходутній території певної держави, на яку в повному обсязі розповсюджується державний суверенітет. Такий же режим має акваторія порту, що входить до складу внутрішніх морських вод конкретної держави; д) загальні принципи, застосовні до режиму портів, закладені в доктрині міжнародного морського права, закріплені в загальному вигляді в нормах міжнародного права, деталізовані і конкретизовані в національному законодавстві (законодавчі і підзаконні акти) відповідно до суверенного права кожної держави.

Література:

1. Новейший словарь иностранных слов и выражений. – Минск: Харвест-Москва: АСТ, 2001. – 976 с.
2. Див.: De Portibus Maris, ch. II, 346 p.
3. Конвенция и Статут о международном режиме морских портов (Женева, 9 декабря 1923 г.). – Международное морское право: Сб. документов. – М.: Транспорт, 1986. – С. 23 - 30.
4. Доклад Рабочей группы по портам для Комиссии европейских сообществ// Порты в Европейском Союзе. – ЕС, 2001. – С. 19.
5. Временное положение «Об управлении Одесским портом и о портовой полиции» от 7 марта 1888 г.// Одесский порт: история и современность. – Одесса: Маяк, 1999. – 164 с.
6. Кодекс торгового мореплавания Украины 1995 г. – К., 1996. – 86 с.

УДК 352:349. 2(043)

Маліков С.В.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету

ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Конституційні легалізація, легітимація, гарантування і закріплення правового статусу (ст.ст. 5, 7, розділ XI Конституції України 1996 р.) [1], а також регламентація місцевого самоврядування (далі – МСВ) на законодавчому рівні (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р.) [2] визначили його в якості одного з рівнів публічної влади. Проте його функціонування утруднене низкою чинників об'єктивного характеру, до яких слід віднести: по-перше, вельми складне і внутрішньо суперечливе, амбівалентне відношення державних інституцій, кадровий склад яких формувався ще в радянський час, до процесів становлення і розвитку МСВ в Україні, як нового

демократичного інституту; по-друге, довгий пошук державою телеологічної домінанти локальної демократії, а також її національній моделі інституціоналізації та розвитку; по-третє, неможливість вирішення в національному законодавстві дихотомії «централізація-децентралізація», що все більше схиляє державу в бік одержавлення МСВ.

Наявність вказаних тенденцій об'єктивує і актуалізує проблематику визначення принципів МСВ, їх інтерпретації (тлумачення) і перспективного розвитку. Вважаємо, що саме це зможе допомогти суб'єктам права України чітко бачити і визначати не тільки соціальну і законодавчу тактику, але і стратегію розвитку інституту місцевої демократії, його суб'єктно-об'єктного складу і механізмів реалізації в соціумі.

Онтологічною домінантою необхідності тлумачення принципів МСВ в Україні, є ті складні вертикальні і горизонтальні зв'язки субординаційного, координаційного і реординаційного характеру, що виникають в локальному соціумі, особливо між суб'єктами локальної демократії (територіальні співтовариства, їх члени, територіальні асоціації типу мікроколективів, органи самоорганізації населення, місцеві ради, їх виконавчі органи, органи державної виконавчої влади на місцях) і органами держави, як локальними, так і центральними, виступаючими в ролі інституційних акторів соціальної та функціонально-нормативної взаємодії, які об'єктивно створюють поле для управлінських і, отже, правових впливу та дії. Ці ж зв'язки визначають (концептуально, організаційно, нормативно), конституюють складні багаторівневі і багатосуб'єктні соціальні відносини, інституують правила поведінки, її концепції, константи, алгоритми, що виникають з приводу багатоваріантного і полисуб'єктного кадастру потреб членів територіального співтовариства.

Це, безумовно, рефлексує, обумовлює і активізує відповідні управлінські дії та вплив з боку структур держави і структур, створених самим територіальним співтовариством і його представницьким органом, які фактично прогнозують виникнення і організують оформлення, структурізацію, легітимацію, реалізацію, гарантування і охорону поведінкових установок учасників соціальної взаємодії у сфері МСВ. Такий широкий перелік можливої поведінки об'єктивно зумовлює необхідність закріплення певних загальних, принципів підходів до їх організації, здійснення, забезпечення, гарантування, охорони і захисту. Саме це і актуалізує проблематику принципів МСВ і їх інтерпретації, що представляється вельми обґрунтованим як з теоретичних, так і з прагматичних позицій, бо саме вони визначаються як «обумовлені природою місцевого самоврядування корінні засади і ідеї, що лежать в основі організації і діяльності населення, сформованих ним органів, що самостійно здійснюють управління місцевими справами» [3; 14].

Крім того, проблема інтерпретації принципів МСВ актуалізується й тим, що в Конституції України та чинному профільному законодавстві України про МСВ міститься лише перелік основних принципів його здійснення, без відповідного та належного їх тлумачення. Якщо Основний Закон держави повинен бути досить стислим, а його положення повинні знайти свою конкретизацію та деталізацію в чинному законодавстві, то відносно принципів МСВ така парадигма не здійснюється та фактично не працює. Більш того, положення Конституції України, відносно принципів МСВ, носять більш інформативний характер та наповнення, чим відповідні статті профільного закону.

Так, ст. 7 Конституції України містить положення про те, що в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування. У Розділі XI Конституції України: міститься дефінітивне визначення МСВ; наголошується на особливостях здійснення МСВ в містах

Києві та Севастополі; закріплюється порядок здійснення МСВ територіальною громадою; визначається система органів МСВ та органів самоорганізації населення (ст. 140); склад місцевих рад; принципи їх формування та порядок і строк обрання депутатів рад та відповідних сільських, селищних та міських голів; закріплюється порядок визначення правового статусу голів, депутатів і виконавчих органів МСВ та їх повноважень, а також порядок утворення, реорганізації та ліквідації зазначених інституцій (ст. 141); визначається матеріальна і фінансова база МСВ та закріплюється перелік об'єктів, що до неї входять; порядок використання об'єктів комунальної власності, а також коштів бюджетів; визначаються обов'язки держави щодо формування бюджетів МСВ (ст. 142); закріплюється перелік відповідних основних самоврядних повноважень МСВ, його суб'єктів та органів; можливість та порядок надання органам МСВ відповідних повноважень органів виконавчої влади (делеговані повноваження) (ст. 143); регламентується можливість органів МСВ в межах своїх повноважень приймати рішення, що є обов'язковими до виконання на відповідній території; можливість оскарження зазначених рішень з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України (ст. 144); закріплюється судовий захист прав МСВ (ст. 145) та порядок визначення інших питань організації МСВ, формування, діяльності та відповідальності його органів (ст. 146).

В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. [4] в ст. 4. «Основні принципи місцевого самоврядування» закріплюється тільки те, що місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантій місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Такий підхід законодавця до формулювання основних принципів МСВ носить деструктивний характер, бо, по-перше, породжує неоднозначність в процесі тлумачення зазначених принципів; по-друге, визиває неоднозначність у суб'єктів права при їх практичному застосуванні та може призвести до зловживання правом; по-третє, фактично створює умови для виникнення конкуруючих принципів в процесі визначення основних засад функціонування органів державної влади та органів МСВ, що відносяться до різних рівнів публічної влади; по-четверте, автоматично закладає можливість виникнення компетенційних суперечок не тільки між органами держави та органами МСВ, а й між органами МСВ різних рівнів; по-п'яте, виникає дублювання, іноді «подвійне», в процесі здійснення управлінської діяльності на локальному рівні, де функціонують суб'єкти та органи МСВ.

Становище, що склалось вимагає від українського законодавця відповідних дій щодо інтерпретації зазначених принципів та складання загального їх переліку з наступним закріпленням у відповідному законодавчому акті про МСВ.

Література:

1. Конституція України// Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р.// Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. – Ст. 170.
3. Шугрина Е.С. Муниципальное право. – М.: Дело, 1999. – 496 с.

УДК 351.861(043)

Ситников М.В.,

соискатель кафедры конституционного, административного и международного права Мариупольского государственного гуманитарного университета

**МЕЖДУНАРОДНАЯ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ:
ЭЛЕМЕНТНЫЙ СОСТАВ**

Объективная заинтересованность каждого государства, функционирующего на международной арене в качестве суверенного и независимого субъекта, в защите и обеспечении своих национальных интересов, недопущении посягательств на свой суверенитет и международную правосубъектность, объективно обуславливает его позитивную деятельность в рамках мирового сообщества и активное участие в формировании системы международной безопасности. Именно в этом аспекте главной составляющей национального интереса, его императивом, выступает сохранение государства, а практическая реализация этого важнейшего задания осуществляется в системе национальной безопасности. Таким образом, в достаточно упрощенном виде можно констатировать, что система международной безопасности не только опирается, но и складывается из систем национальной безопасности государств-членов мирового сообщества.

Следует указать, что отдельным правовым проблемам становления систем национальной и международной безопасности были посвящены труды многих ученых-международников и политологов, как отечественных, так и зарубежных, но профильная проблематика исследовалась в них фрагментарно, без надлежащей системности, подчас с позиций классового и корпоративно-субъективного подходов. В Украине до сих пор отсутствует комплексное исследование правовых проблем становления и развития международной системы безопасности, ее взаимных связей с национальными системами профильного характера. Поэтому определение и исследование понятийных подходов и элементного состава международной и национальных систем безопасности, выступающих в качестве конституционно-институционального механизма предотвращения глобального вооруженного конфликта, является весьма актуальным как с научной, так и с практической позиций.

Следует сразу же акцентировать внимание на методологически важном положении о том, что генезис международной системы безопасности начался с уровня национальных систем профильного характера. Определяя концепцию национальной безопасности, американский ученый У. Липпманн впервые четко сформулировал ее квинтэссенцию, заключающуюся в том, что «...Нация обеспечивает свою безопасность, когда она не жертвует своими законными интересами для избегания войны и способна, в случае, если эти интересы подвергаются опасности, отстаивать их с помощью войн...» [1; 178]. Французский исследователь Р. Арон, исходя из тезиса о невозможности рационального определения национального интереса, свел это понятие к некоторой системе политических инвариант – целей внешней политики государства. В качестве главной цели он определил безопасность, которая обеспечивается мощью страны. Последняя обладает ценностью лишь в том случае,

когда она способна обеспечить безопасность государству и навязать свою волю соперникам [2; 343]. Один из основателей теории политического реализма, Г. Моргантау, полагал, что внешняя политика – это концепция национального интереса, основанная на понятии силы [3: 179].

Систематический и структурно-логический анализ приведенных позиций свидетельствует о том, что в современном мире каждое отдельно взятое государство не способно в полной мере реализовать основные цели своего существования, свои национальные интересы, самостоятельно, либо не входя в конфликт с другими государствами, либо реализуя противоположный сценарий. Аналогично, на внутрисистемном уровне, каждая социальная группа, этнос или целая нация также может оказаться в состоянии конфликта с другими при попытке реализовать свои интересы в полной мере. Представляется, что особенно резко обостряется конфликтность при попытках реализации ложных, мнимых национальных интересов. Отсюда, формирование концепции национальной безопасности, с использованием субординационной или даже силовой терминологии, предполагает достижение внешнеполитических, а зачастую, и внутривнутриполитических целей только в условиях реализуемых конфликтов. Диверсификация возникновения подобных ситуаций и их превенция объективирует проблематику конституирования и институционализации определенных ограничений, своеобразных «сдержек и противовесов», которые, возникая на международной арене в виде определенных управленческих структур, имеющих международно-правовую природу, и определенных организационных, а затем и организационно-правовых форм деятельности участников таких структур, и составляют, собственно, правовую основу и структуру системы международного правопорядка.

Если понимать основное назначение международного публичного права в онтологическом аспекте, как "организацию международных отношений, отвечающую современному уровню человеческой цивилизации" [4; 13], то, следует прийти к выводу о том, что действия по созданию и развитию новых механизмов международной безопасности, которые реально работоспособны в современных условиях первого десятилетия третьего тысячелетия, должны определяться качественно иным, новейшим пониманием смысла, источников и предназначения международного права, которые выработаны всем историческим ходом развития цивилизации. Такое новое понимание складывается в условиях, когда от международного права требуется не только недопущение прямых вооруженных конфликтов между государствами, но и обеспечение всеобщей безопасности и стабильного, устойчивого развития мирового сообщества.

Резюмируя, можно констатировать, что: а) системы международной и национальной безопасности государств-членов мирового сообщества характеризуются единством телеологических установок и обладают аналогичными аксиологическими характеристиками; б) международная безопасность имеет всеобъемлющий характер – всеобъемлющая система международной безопасности (ВСМБ), так как включает в себя экономические, политические, военные, экологические, гуманитарные, информационные и другие аспекты, которые тесно взаимосвязаны и взаимообусловлены между собой, составляя фактически ее элементный состав. Таким же составом со сходными направлениями обладают национальные системы безопасности, но они, в первую очередь, ориентированы и интерпретированы на национально-локальный уровень, а уж затем на международно-

глобальний рівень; в) под правом міжнародної безпеки следует понимать совокупность общепризнанных и специальных принципов и норм международного права, направленных на поддержание мира и международной безопасности, пресечение актов агрессии, обеспечение политической, военной, экономической, экологической, продовольственной, информационной безопасности государств, а также политической, экономической и социальной стабильности в мире; г) основой ВСМБ в первое десятилетие XXI века в условиях перманентно изменяющегося мира, выступает коллективная безопасность.

Литература:

1. Гаджиев К.С. Конец евроцентристского мира и новая конфигурация геополитических сил. – М.: Социс, 1993. – 178 с.
2. Арон Р. История двадцатого века: Антология. – М: Ладомир, 2007. – 1105 с.
3. Цит. по: Гаджиев К.С. Указ. соч. – 178 с.
4. Бирюков П.Н. Международное право. - М.: Юристъ, 1998. – 262 с.

УДК 342.2(043)

Сліденко І.Д.,

к.ю.н., доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
МДГУ

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ ДЕРЖАВАХ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ В НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ

Держава в її нинішніх параметрах, та з її нинішніми проблемами все більше виражається поняттями та сенсами постмодерністської філософії. В наш час відбувається тотальна семіотизація державно-правової сфери, коли знаки, по суті своїй пусті сутності, набувають статусу самодостатньої реальності. Причому це стосується як країн зі стійкими традиціями державності і демократії, так і країн, що здійснюють так званий трансформаційний перехід. Жан Бодріяр назвав такі явища симулякрами [1; 11]. Процес так би мовити симулякризації державно-правових інститутів, означає насамперед їх формальний характер. І роль їх зводиться до фетиша, не більше. Запровадження конституційного контролю, в більшості трансформаційних держав, набуло свого часу модної тенденції, а роль органів конституційного контролю - балансувала між звичайним інструментом досягнення вузько політичних цілей і симулякром. Багато в чому, конституційний контроль нагадував репрезентацію існуючої десь реальності, хоча насправді вона не існує. Такі подробиці намагаються видати за істинні цінності демократичної держави. Суть замінюється формою.

Процеси трансформації, в т.ч. державного механізму, в основному вивчаються транзитологією – синтетичною наукою, сумішшю компаративістики, політології та права, яка вивчає процеси переходу до демократії. Транзитологія в межах процедурного підходу, особливу увагу приділяє належному конструюванню інститутів державної влади, оскільки саме від їх функціонування залежать кількісні та якісні сторони такого переходу. Вона ж вивчає різного роду девіації в роботі імплементованих інститутів. Саме тому інструментарій

транзитології цінний для дослідження конституційного контролю в такого роду трансформаційних процесах.

Одними з базових понять при дослідженні правових систем держав типу України, є «трансформаційний перехід» та «трансформаційна держава».

Трансформаційним переходом можна назвати зміну основних, базових параметрів правової системи, власне перехід від одних якостей до інших. Трансформаційний перехід може мати різні вектори. Перехід від обмеженого самодержав'я до буржуазної республіки, та від буржуазної республіки до радянської, у Росії в 1917 році, «революція Мейдзі», події в Україні та інших країнах після розпаду СРСР – все це приклади такого переходу. В часових рамках він обмежується періодом від факту з якого він розпочинається (революція, розпад СРСР) і до встановлення бажаної, як правило вона декларується в програмних документах, правової системи та типу держави. Вестернізація, сов'єтизація – є наочними прикладами, процесуальної форми такого переходу. Відповідно держава яка здійснює відповідний процес, є трансформаційною державою. Як вже зазначалось, часові рамки цього процесу можуть значно відрізнитись, та ї досить умовними. Так, наприклад процес вестернізації в Україні навряд чи завершився в 1996 році з прийняттям нової Конституції, оскільки основні параметри буржуазної держави не були встановлені як *de jure*, так і *de facto*.

Трансформація радянської державної системи в структуру аналогічну західним демократіям, багато в чому мало характер зовнішнього копіювання. Формальність запроваджених інститутів західної демократії пояснюється відсутністю у вказаних державах відповідних теоретичних напрацювань у цій сфері, та абсолютна відсутність практичного досвіду їх функціонування. Так конституційний контроль аналізувався лише з ідеологічної точки зору, а тому піддавався нищівній критиці, як буржуазний, антидемократичний інститут. Незначні виключення з цього ряду, як то компаративно-правове дослідження одеського науковця М. Нуделя [2], лише підтверджують цю тенденцію. В перші роки незалежності – тематика якщо і досліджувалась, проте не в аналітичному дискурсі, а в системі координат: добре – погано. Тобто превалювала спрощена констатація і не більше. Результатом цього стала не зовсім адекватна імплементація того ж конституційного контролю з масою девіацій. Було не зовсім зрозуміло я його використовувати, і що для цього потрібно. Конституційний контроль в трансформаційних державах найбільше нагадує „творіння” старого Хоттабича, з відомої казки, коли абсолютно приваблива форма, повністю заміняла функціональний зміст. З'явилися витвори, які формально нагадували автентичні, проте лише зовні. Практика застосування в державному механізмі виглядає як мінімум суперечливо, а почасти абсолютно протилежно закладеному в них змісту. Звідси, вражаючи політизація того ж таки конституційного контролю, що суперечить його функціональному призначенню.

В пострадянських країнах, процес трансформації правових систем, в цілому проходить у 2 етапи: перший – романтизм, другий – реалізм. Перший характеризується ейфорією від можливих змін, другий – «роботою над помилками» корекцією існуючих уявлень та існуючого стану.

Основна проблема трансформаційних держав – відсутність стабільної конституційної форми, що в багатьох випадках є наслідком хаотичності в проведенні реформ та відсутності чітких доктринальних критеріїв щодо імplementованих інновацій. За таких умов будь-яке вивчення елементів правової системи та державного механізму, як правило обмежується

констатацією поточної ситуації, та єдино очевидної тенденції розвитку – еволюціонування. Все вищесказане в повній мірі відноситься до інститут конституційного контролю.

Універсальною передумовою для утвердження конституційного контролю в трансформаційних державах є об'єктивна спорідненість сучасних державних механізмів заснованих на демократичному правлінні, та універсальність ідеї конституціоналізму. Конституційний контроль, в цьому світлі, виступає в якості універсального критерію демократичності державного механізму, та відповідності його принципам конституціоналізму. З іншої сторони, конституційний контроль є засобом, що утверджує такий режим. Тобто він одночасно є і практичною, і теоретико-концептуальною цінністю в новостворених державах.

В трансформаційних процесах переходу до демократичних моделей управління, роль конституційного контролю видається чи не кардинальною. Цей факт пов'язаний з особливостями законодавчого регулювання даних процесів, коли законодавча влада, єдина що встановлює межі законодавчого регулювання, тобто кількісну і якісну сторону законодавчої бази, має практично необмежену владу. Єдиний хто здатен встановити ефективні рамки такого регулювання є орган конституційного контролю. Саме через це здійснення ефективного трансформаційного переходу без інституту конституційного контролю уявляється неможливим. І саме через практика української держави періоду 1991 – 1996 років, які мали критичне значення для її подальшого розвитку, уявляється хибною.

Проте, таке позиціонування конституційного контролю в трансформаційних процесах, створює відому проблему, що в цілому може бути визначена як суперництво і навіть конфлікт конституційного контролю і законодавчої влади. Адже з однієї сторони встановлюється опіка над органом що має незрівнянно вищу легітимність, а з іншої така модель передбачає конкуренцію, у відомому сенсу, за право остаточного впливу на творення правової системи. Вирішення цього конфлікту, на сьогоднішній день, лежить у сенсі існування самого конституційного контролю, і його інсталяції в державний механізм, а отже за незмінних умов не уявляється можливим.

Проблема адаптації конституційного контролю до параметрів національної правової системи та державного механізму, комплексна і багатогранна. Не всі її моменти вивчені та досліджені на сьогоднішній день, проте основні можливо окреслити з упевненістю.

По-перше, інсталяція та адаптація конституційного контролю надзвичайно сильно залежать від якості реалізованого принципу розподілу влад, та балансу. Саме від того яким чином зреалізована ця модель, значній мірі залежить позиціонування органу конституційного контролю, спосіб його формування, компетенція, тощо. За будь-яких умов доктрина конституційного контролю повинна творчо осмислюватись і модифікуватись під параметри національної правової системи. Адаптація цього інституту повинна мати еволюційний характер і здійснюватись разом із адаптацією всього державного механізму.

По-друге, адаптація конституційного контролю в національній правовій системі є процесом постійного характеру. На сьогодні не існує адекватних критеріїв які б дозволяли визначити ідеальний стан інституту в правовій системі. Такого роду процеси можливі переважно за сприятливих умов, коли інші влади, як мінімум не зловживають конституційним контролем.

На інституціоналізацію конституційного контролю в національній правовій системі, та конкретну реалізацію цієї концепції, впливає цілий ряд факторів, головними з яких є:

1. Тип правової сім'ї. Практично вона є першопричиною вибору тієї чи іншої моделі.
2. Форма державного правління. Впливає на позиціонування, спосіб формування та повноваження такого органу. Так парламентарні форми, потребують більш якісної противаги у вигляді конституційного контролю, змішані, більше зацікавлені в арбітрі.
3. Державний режим. Як конкретне втілення форми державного правління.

Література:

1. Jean Baudrillard . Simulacres et Simulation. P., 1985. p. 10-15.
2. Нудель М.А. Конституционный контроль в капиталистических государствах.- М.: Юридическая литература,1968.- 223 с.

УДК 352: 349.2(043)

Танаджі Г.Г., аспірант кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету

МУНІЦИПАЛЬНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК КОНЦЕПТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Становлення та розвиток в Україні інституту локальної демократії і повноцінної системи місцевого самоврядування (далі – МСВ) нерозривно пов'язано не тільки з стратегічними питаннями збалансованого (сталого) місцевого розвитку, а й з проблематикою прав і свобод людини. Бо саме локальна демократія, що спрямована на розвиток збалансованого (сталого) місцевого розвитку в інтересах функціонуючого на локальному рівні в сфері місцевого самоврядування як відповідного соціуму (територіальної громади), так й кожного із його членів, створює найбільш оптимальні умови для продукування мешканцями – членами територіальних громад відповідних індивідуально-колективних інтересів щодо реалізації майже всього спектру прав людини і громадянина.

Слід зазначити, що вплив проблематики прав людини у сфері МСВ, особливо у контексті виникнення та реалізації її прав та свобод, шляхом формування окремої та специфічної групи прав – муніципальних прав особистості у вітчизняній муніципально-правовій науці фактично не досліджувалась.

Початком таких наукових розвідок в Україні можна вважати, зокрема, статті доктора юридичних наук, професора М.О. Баймуратова, що були присвячені проблемам сутності та становлення локальної системи прав людини [1; 96 – 101]; його ж сумісне дослідження з кандидатом юридичних наук В.А. Григор'євим [2] та дослідження кандидата юридичних наук О.В. Батанова [3], відносно формування системи муніципальних прав особистості в рамках публічної самоврядної (муніципальної) влади.

Необхідно зазначити, що актуалізація досліджень проблем МСВ в контексті становлення та розвитку прав та свобод людини і громадянина саме на локальному рівні функціонування соціуму, обумовлена цілою низкою факторів, що мають важливе значення для процесів державотворення і правотворення в Україні.

По-перше, сюди треба віднести визнання, легалізацію, легітимацію, конституційну та законодавчу регламентацію самого інституту МСВ у якості суттєвого та важливого демократичного феномену, що суттєво впливає та обумовлює здійснення конституційних

прав і свобод людини і громадянина, причому в державі, яка ще недавно була частиною великої тоталітарної держави.

По-друге, саме МСВ стало могутнім фактором державотворення та свідомством затвердження в Україні демократичних засад суспільного та державного життя, важливим фактором становлення та функціонування конституційного ладу, поява якого співпала, а потім й напряду сприяло зростанню на тлі демократичних перетворень соціальної, зокрема й політичної активності населення відповідних територій держави, що вкрай зацікавлені в становленні локальної системи реалізації та гарантування прав і свобод людини і громадянина.

По-третє, перехід України до ринкових відносин, що визвав могутні трансформаційні процеси та роздержавлення економічної системи, обумовив інституційне зростання та широке використання можливостей феномену «автономії волі індивіда», яке супроводжувалось зростанням та перманентними проявами особистої свободи та творчої ініціативи людей, що були конституційно і законодавчо визнані та гарантовані. В результаті активізації та природного педалювання, внаслідок могутньої інтенсифікації демократизації суспільства, зазначених соціополітичних та соціокультурних процесів, були об'єктивно посилені почуття особистої відповідальності та усвідомленого відношення людини до результатів своєї діяльності, того, що вона є господарем своєї долі та творцем особистого щастя. Це об'єктивно сприяло посиленню відповідних інтенцій (устремлінь) у людини відносно моделювання своєї поведінки в рамках макро- (в межах держави) та мікросоціуму (в межах мікрореспубліки - територіальної громади). А ця тенденція напряду співпадає з філософією прав і свобод людини і громадянина, що виникають на локальному рівні соціуму та трансформуються в муніципальні права людини, що охоплюють практично весь кадастр конституційних прав і свобод.

Результатом останнього фактично стала суттєва модифікація та зміна телеологічного наповнення правового статусу та правового модусу особистості (від системи координат «держава» - «людина», до системи координат «людина» - «МСВ» - «держава»), що призвело до об'єктивного зниження декларативного потенціалу конституційно-правового статусу людини і громадянина та його зростання і наповнення активним функціонально-екзистенціальним змістом. Причому, наповненню правового статусу не тільки в цілому, але й в частині окремих комплексів прав людини, зокрема, комплексу економічних, політичних, особистих прав тощо.

По-четверте, сучасний етап розвитку державності, який напряду пов'язаний з магістральними та перманентними процесами формуванням інститутів та самого громадянського суспільства в цілому і реалізацією на практиці політико-правового та соціально-економічного феномену соціальної держави, як важливіших суспільно-правових домінант, концептів, пріоритетів, «вимірів» сучасного соціального розвитку, - в якості таких визнає локальну демократію, як простір в якому відбувається не тільки фактична життєдіяльність людини та проявляються всі її життєві потреби та устремління, але й перманентно формуються умови для створення локальної системи реалізації зазначених прав.

Слід зазначити, що саме в таких умовах формуються реальні соціальні та державно-правові механізми захисту прав людини, що є запорукою створення відповідного соціального середовища – простору вільного від права (правовільного простору), де людина, а в нашому

випадку мешканець відповідної території держави – член територіальної громади, може самостійно модифікувати алгоритм своєї поведінки та здійснювати конкретні дії в інтересах реалізації своїх прав і свобод. Тобто саме на рівні МСВ, його інститутів, проявляються складні різнорівневі елементи соціального механізму, спрямованого на здійснення реальної можливості самим громадянам брати активну участь у реалізації, забезпеченні та самозахисті своїх прав і свобод, у тому числі і через інститути МСВ [4; 74], результатом чого стане формування системи реалізації, гарантування, охорони зазначених прав і свобод.

Зазначені тенденції, що мають складний й водночас важливий структурно-інституціональний та конституюючий для соціуму та держави характер, виступають у сучасний період у якості мегатрендів соціального розвитку, який сьогодні не може бути сприйнятий позитивно без обов'язкового та поступового розвитку інституту МСВ через призму становлення, розвитку і реалізації прав людини на рівні локальної демократії (муніципальних прав).

Література:

1. Баймуратов М.О. Локальна система захисту прав людини в Україні: сутність та становлення // Юридична освіта і правова держава: Зб. наук. праць. – Одеса, 1997. – С. 96–101.
2. Баймуратов М.А., Григорьев В.А. Муниципальная власть: актуальные проблемы становления и развития в Украине. – Одесса: Юридична література, 2003. – 248 с.
3. Батанов О.В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. – 260 с.
4. Трачук П.А. Участь громадян України у місцевому самоврядуванні. – Ужгород, 2003. – 186 с.

УДК 342.76(477)(043)

Туру А.А.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного і міжнародного права
Мариупольського державного гуманітарного університета

ОГРАНИЧЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА: ГНОСЕОЛОГИЧЕСКИЕ И АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПОНИМАНИЮ

Ограничение прав и свобод человека и гражданина, т.е. фактическое установление пределов свободы личности в обществе и государстве, представляет собой один из важнейших типологических и алгоритмических аспектов взаимоотношений, возникающих в системе координат «человек – государство». Следует особо отметить, что эта проблематика занимает особое и основное место в либеральной концепции прав человека, которая нашла свое закрепление в разд. II «Права, свободы и обязанности человека и гражданина» Конституции Украины [1]. Парадигмой ограничения конституционных прав и свобод человека и гражданина здесь выступает определение пределов свободы человека и пределов вмешательства государства в эту свободу.

Следует указать, что гносеологическая составляющая естественного права, как и любого иного права, выражается, с одной стороны, в предоставлении лицу известной сферы

внешней свободы, а с другой — в ограничении этой свободы. Это находит свое подтверждение в правовой доктрине. Так, И. Кант полагал, что право выступает «совокупностью условий, позволяющих совместить произвол (свободу) одного лица с произволом (свободой) другого с точки зрения всеобщего закона свободы» [2; 197]. Ш.-Л. Монтескье полагал, что «свобода есть право делать все, что дозволено законами» [3; 28], а П. Гольбах, в свою очередь, утверждал, что «Всякий человек свободен, однако общество обладает правом лишать его свободы, свобода перестает быть одним из прав гражданина, если он злоупотребляет ею, используя ее во вред своим согражданам» [4; 38].

Приведенная парадигма ограничения прав нашла свое закрепление и в праве. Так, в ст. 6 Французской декларации прав и свобод человека и гражданина закреплено: «Свобода есть присущая человеку возможность делать все, что не причиняет ущерба правам других». «Свобода человека выражает, прежде всего, внешнее ограничение действий человека существующими в данном обществе нормами положительного права... Она есть продукт регламентации...» [5; 418]. Следовательно, свобода имеет свои пределы, границы. А отсюда объективируется и актуализируется необходимость разграничения сферы свободы индивида с правовым статусом других обладателей прав и свобод и сферой прав и интересов государства и общества. Значит, возникающий системный комплекс дихотомий «права и свободы одного – права и свободы других» и «права и свободы одного – права и интересы государства и социума», требуют своей нормативной регламентации.

Признавая такое состояние дел, мировое сообщество государств закрепило в п. 2 ст. 29 Всеобщей декларации прав человека 1948 г. положение, при котором «При осуществлении своих прав и свобод каждый человек должен подвергаться только таким ограничениям, какие установлены законом с целью обеспечения должного признания и уважения прав и свобод других и удовлетворения справедливых требований морали, общественного порядка и общего благосостояния в демократическом обществе» [6].

Отсюда можно сделать вывод, что ограничение прав и свобод небесцельно. Оно носит строго телеологический характер и может применяться ради обеспечения внутренней и внешней безопасности государства, для поддержания правопорядка, создания благоприятных условий экономической деятельности, а в широком смысле — во имя обеспечения конкретной личности гарантированной свободы (ее признания, легализации, легитимации, охраны, защиты и т.д.).

Следует обратить внимание, что ч.ч. 1, 2 ст. 64 Конституции Украины предусматривают определенную иерархию оснований или целей, при которых ограничение прав и свобод становится легальным. Систематический анализ этой нормы приводит к выводу о том, что эта легализация базируется на сочетании публичных и частных интересов. Эти интересы закреплены в Конституции опосредованно, через использование метода позитивно-негативной регламентации телеологического дерева («дерева целей») Конституции Украины и категорию целеполагания, т.е. путем признания правомерными тех ограничений прав и свобод, которые необходимы для достижения определенных целей в рамках публичных (государственно-общественных) либо частных (индивидуально-личностных) интересов. К ним могут быть отнесены: защита основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечение обороны страны и безопасности государства. При этом следует учитывать, что такие цели, несмотря на их особую важность, являются допустимыми, но не обязательными. Но при этом список их

является исчерпывающим и не может подлежать расширительному толкованию, т.е. быть произвольно расширен.

Таким образом, неотъемлемый и неотчуждаемый характер основных (конституционных) прав не противоречит деятельности государства по их регулированию, включая ограничение. Но общепризнанным считается принцип, который достаточно точно сформулирована в ч. 1 ст. 55 Конституции РФ, согласно которому, «перечисление в Конституции РФ основных прав и свобод не должно толковаться как отрицание или умаление других общепризнанных прав и свобод человека и гражданина» [7]. В Конституции Украины он сформулирован более системно: а) права и свободы человека и гражданина, закрепленные в Конституции, не являются исчерпывающими (ч. 1 ст. 22); б) конституционные права и свободы гарантируются и не могут быть отменены (ч. 2 ст. 22); в) при принятии новых законов или внесении изменений в действующие законы не допускается сужение содержания и объема существующих прав и свобод (ч. 3 ст. 22); г) конституционные права и свободы человека и гражданина не могут быть ограничены, кроме случаев, предусмотренных Конституцией Украины (ч. 1 ст. 64); д) в условиях военного или чрезвычайного положения могут устанавливаться отдельные ограничения прав и свобод с указанием срока действия таких ограничений (ч. 2 ст. 64).

Отсюда следует согласиться с С.В. Пчелинцевым, что вопрос об ограничениях прав и свобод человека и гражданина и пределах таких ограничений, бесспорно, один из сложных и дискуссионных в юридической науке не только в России, но и за рубежом [8; 27]. Это, как обоснованно представляется, обусловлено как необходимостью разработки научно обоснованной теории ограничения прав и свобод человека и гражданина в демократическом правовом государстве, так и необходимостью предотвращения возможности возникновения антигуманистических теоретических подходов и практики возникновения режимов, умаляющих или даже отменяющих права индивида.

Литература:

1. Конституція України// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Цит. по: История политических и правовых учений. - М.: Юрид. лит., 1989. - 368 с.
3. Монтескье Ш. О духе законов. Избр. произв. – М.: Госиздат, 1955. – 316 с.
4. Гольбах П. Избр. произв. - М.: Наука, 1963. - Т. 2. – 216 с.
5. См.: Тихонравов Ю.В. Основы философии права. - М.: Вестник, 1997. – 684 с.
6. Всеобщая декларация прав человека 1948 года. – ООН, 1996. – 12 с.
7. Конституция Российской Федерации. – М., 1993. – 38 с.
8. Пчелинцев СВ. Основания ограничения прав и свобод граждан и особые правовые режимы: теоретический аспект //Правовая политика и правовая жизнь. Саратов — Москва, 2006. - С. 27 - 31.

УДК 342.53(477)(043)

Украинский С.С.,

аспирант кафедры конституционного, административного и международного права
Мариупольского государственного гуманитарного университета

ПОЛНОМОЧИЯ ВЕРХОВНОЙ РАДЫ УКРАИНЫ В СФЕРЕ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ПОДХОДЫ

В системе органов государственной власти Украинского государства Верховной Раде Украины – Парламенту Украины принадлежит приоритетное место. Согласно разд. IV Конституции Украины [1] Верховная Рада Украины исполняет функции законодательной власти (ст. 75 Конституции); принимает участие в формировании органов исполнительной и судебной власти (ст.ст. 83, п. 26, 27 ст. 85); представляет народ и является выразителем его воли [2; 219]. Парламент Украины тесно сотрудничает с другими органами государственной власти и субъектами политической системы – политическими партиями, общественными организациями граждан и т.д., составляя системный симбиоз государственных и общественных структур, легализуемых посредством участия последних в деятельности парламента (политические партии) в единых механизмах разработки, принятия и реализации решений, направленных на государственное управление сложными процессами и явлениями, происходящими в системе государственно-правовой действительности.

Особый интерес в указанном контексте представляет взаимодействие Верховной Рады Украины с органами местного самоуправления – сравнительно новым государственно-правовым институтом, который впервые нашел свое законодательное закрепление и легализацию в Конституции Украины 1996 г. Следует отметить, что легализация института местного самоуправления, системы его субъектов и органов в Основном Законе государства, явилось не только революционным и поистине историческим событием в жизни государства и общества, свидетельствующим о приверженности Украины к общедемократическим мировым ценностям, но и ознаменовала формирование феномена публичной власти и структуризацию этой власти на публичную государственную и публичную самоуправленческую (муниципальную) власть (см. ст. 5 Конституции Украины).

Конечно же, огромная роль Верховной Рады Украины в конституционной легализации института местного самоуправления (см. ст. 7, Разд. XI Конституции Украины), посредством реализации ею своей законодательной и учредительной функций, бесспорна. Но Парламент Украины обладает огромными возможностями относительно влияния на процессы статутарного и перспективного становления, развития, деятельности института местного самоуправления в условиях ординарного и экстраординарного функционирования государственности, в вопросах разработки его концептуальной и нормативно-правовой модели.

Демонстрацией правоты такого утверждения, является систематический анализ полномочий и функций Верховной Рады Украины, касающихся функционирования института локальной демократии на территории суверенного демократического государства. Следует сразу же отметить, что упомянутые профильные полномочия и функции Парламента Украины, во-первых, с исторических позиций, такие полномочия продолжают славные традиции самоуправления, которые своими корнями уходят к истокам украинского

конституционализма (греческие города-полисы и римские муниципии на территориях современной Украины, Магдебургское право городов на украинских территориях, Запорожская Сечь и ее традициями самоуправления, земства и т.д.); во-вторых, они формируются в условиях правовой демократической государственности; в-третьих, они являются следствием глубоких демократических процессов, происходящих в посттоталитарном социуме и формирующейся на его базе посттоталитарной государственной организации; в-четвертых, они являются следствием существенной модификации всей управленческой парадигмы государственного строительства, избравшей путь децентрализации государственной власти и деконцентрации ее полномочий с центрального на регионально-локальный уровень; в-пятых, они демонстрируют органическую связь между различными уровнями публичной власти, стабилизируя и интенсифицируя деятельность государственных институтов и институтов гражданского общества, к которым относится местное самоуправление.

В советской и отечественной доктрине конституционного права существовало и существует целое научное направление, сторонники которого (Б.М. Лазарев, О.Е. Кутафин, В.Ф. Погорилко, В.Б. Аверьянов, О.Ф. Фрицкий, А.В. Батанов и др.), выступают апологетами позиции об органической связи компетенции органов государства (полномочий и предметов ведения) с их функциями (основными направлениями деятельности). Указанный подход, как представляется, обладает применительно к исследуемой проблематике существенным экзистенциальным потенциалом, ибо позволяет с онтологических, гносеологических (эпистемологических), феноменологических, аксиологических, праксеологических позиций оценить роль Верховной Рады Украины и значимость ее деятельности составляющей в становлении, развитии и позитивном функционировании института локальной демократии.

В структурном отношении компетенция органа государства состоит из двух элементов: полномочий и предметов ведения. Если полномочия, представляющие собой системный комплекс прав и обязанностей органа, дают представление о границах его деятельности, функциональной сферы (предельности), то предметы ведения, представляющие собой рефлексию социальных сфер, в которых данный орган действует и в которых он компетентен (Б.М. Лазарев) [3; 11], определяют его социально-предметный кадастр, легализуют его статутарное положение как органа и как субъекта в системе органов и структуре механизма государства, и, связанные с ним атрибутивные характеристики.

Применительно к полномочиям Верховной Рады Украины полномочия органа государства носят экзистенциальный, абсолютный, императивный характер. Ибо систематический анализ полномочий, закрепленных в ст. 85 Конституции свидетельствует о том, что фактически Парламент Украины вправе принять к своему рассмотрению любой вопрос, касающийся и затрагивающий интересы личности, общества и государства, и, следовательно, наделить себя соответствующими правами и обязанностями в этой сфере. Это было наглядно продемонстрировано в процессе разработки и принятия Конституции Украины 1996 г., когда институт местного самоуправления был признан и легализован.

Функции Верховной Рады Украины, причем, фактически, любая из них, затрагивая правовое положение института локальной демократии в государстве, правовой статус субъектов и органов местного самоуправления, априори предопределяют существенное влияние Парламента на становление, развитие и стабильное функционирование местного

самоуправління в Україні. Середі згаданих функцій можна виділити наступні: законодавча (конституційне встановлення інституту місцевого самоуправління в Конституції держави і його нормативно-правова регламентація в чинному законодавстві); учредительна (створення інституційної структури (системи) місцевого самоуправління і призначення виборів органів і посадових осіб місцевого самоуправління); бюджетна (затвердження Державного бюджету України на поточний рік з бюджетною роспискою на органи місцевого самоуправління різних рівнів); внешнеполітична (ратифікація міжнародних договорів, стосуються функціонування інституту локальної демократії на території держави – наприклад, Європейської хартії місцевого самоуправління 1985 р., Європейської ландшафтної хартії 2000 р.); внешнеекономічна (визначення в законодавстві внешнеекономічної правосуб'єктності органів місцевого самоуправління) і т.д.

Література:

1. Конституція України// Відомості Верховної ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Український парламентаризм: минуле і сучасне/ За ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Парламентське видавництво, 1999. – 368 с.
3. Лазарев Б. М. Компетентність органів управління. - М.: Юрид. літер., 1972. – 188 с.

УДК 343.24(477)(043)

Свірський Б.М.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права МДГУ

ВИДИ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

Однією з центральних проблем кримінального права є визначення заохочувальної норми в кримінальному законодавстві. Від підходів до цієї правової дефініції залежить, принаймні, які саме кримінальні норми той чи інший дослідник відносить до заохочувальних, чи виділяє, окрім заохочувальних, нетипові, регулятивні, компромісні чи інші види кримінально-правових норм.

Пріоритет у постановці питання про виділення самостійної групи заохочувальних норм у кримінальному праві належить В. М. Галкіну, який зазначав, що «...кримінальне право має в своєму арсеналі заохочувальні норми, котрі, з урахуванням специфіки цієї сфери правової дійсності, націлені на сприятливе соціальне переорієнтування осіб, вчинивши злочин, на стимулювання добровільного запобігання, нейтралізації або зменшення негативних наслідків злочинів... та відносив їх тільки до норми, які регламентують умови звільнення від кримінально-правових наслідків злочину в разі позитивної посткримінальної поведінки винного» [1]. Але це зовсім не значить, що цією проблемою не цікавилися попередники, тому що про «заохочення добродійців», про нагороди як засоби запобігання злочинів, про примноження «добродійних вчинків» згадується ще в працях Ч. Беккарія [2]. Відомий фахівець у галузі кримінального права - М. Гернет писав, що настане час, коли суспільство, яке міркує зараз тільки про покарання, потурбується про нагороди і заслуги, і, може статися, що той, хто не піддається впливу покарання, піддається впливу нагороди,

особливо якщо вона присуджена своєчасно, в момент вагання людської волі у виборі між правомірною і злочинною поведінкою» [3].

Незважаючи на досить значну кількість робіт з проблематики кримінально-правового регулювання, на жаль, і досі не визначено місце заохочувальних норм у кримінальному законодавстві.

З точки зору О. С. Пиголкіна та В. С. Основіна, заохочувальні норми не мають правових підстав утворювати самостійну групу кримінально-правових норм. У сучасній літературі найбільш розвинуто цю позицію обґрунтовує С. С. Алексеев. Ґрунтуючись на загальноновизнаному поділі правових норм на забороняючі, зобов'язуючі та уповноважуючі, вчений ставить під сумнів самостійність юридичної природи заохочувальних норм [4].

Розвиток такого розуміння заохочення знайшов прихильників у деяких дослідників кримінально-правової норми. Так, Т. В. Кленова вважає, що функція заохочення суспільно-корисної поведінки виконується не тільки зобов'язувальними та уповноважувальними, а й заборонними нормами кримінального права. При цьому заохочувальні приписи, що, на думку автора, закладені в змісті заборонних норм, загалом не змінюють характеру кримінально-правового впливу на суспільні відносини, що виникають у цьому випадку [5].

Близьку за змістом думку висловлює Г. Усатий, який поряд з заохочувальними нормами виділяє й компромісні норми, які, на його думку, гарантують особі, яка вчинила злочин, звільнення від кримінальної відповідальності або пом'якшення покарання за умови виконання нею визначених законом позитивних пост кримінальних вчинків, які сприяють реалізації основних завдань кримінально-правової боротьби зі злочинністю [6].

Ці автори майже єдині в погляді на заохочувальні норми як на такі, що, по-перше, складають самостійних різновид кримінально-правових норм поряд з заборонювальними нормами кримінального законодавства; по-друге, основним стимулювальний вплив на свідомість особи; по-третє, за умови виконання правових приписів пом'якшують або усувають кримінально-правове обтяження.

У цілому погоджуючись із таким поглядом на правову природу заохочувальної норми, все ж підкреслимо наступне. Заохочувальні норми є кримінально-правовими. Деякі автори пропонують визнавати кримінально-правовими виключно норми, що встановлюють злочинність та караність суспільно-небезпечних діянь [7].

Заохочувальні норми по відношенню до заборонних кримінально-правових норм є похідними, вторинними. Вони породжуються й розвиваються в рамках основного кримінально-правового відношення, що виникає у зв'язку з вчиненням певного злочину. За межами цих відносин ні в часі, ні в просторі заохочувальні кримінально-правові відносини не існують і існувати не можуть. Вони за певних умов трансформують ці відносини в позитивну площину, породжуючи внаслідок соціально-схвальної поведінки особи, яка передбачена заохочувальними правовими приписами, право або обов'язок держави у вигляді уповноважених органів (судів) пом'якшити чи взагалі усунути кримінально-правове обтяження.

Заохочувальні норми реалізуються в рамках відповідних кримінально-правових відносин. Суб'єктами цих правовідносин (адресатами) є особи, що вчиняють (при незакінченому злочині) або вчинили злочин (при закінченому злочині) та держава через уповноважені органи правосуддя (суди). Змістом виступають права та обов'язки визначених суб'єктів, що містяться в приписі відповідної заохочувальної кримінально-правової норми

(статичний аспект) та відповідно позитивна, соціально-схвальна поведінка особи й відповідна реакція держави у вигляді пом'якшення або повного усунення кримінально-правового обтяження (динамічний аспект).

Таким чином, заохочувальні норми є самостійною групою кримінально-правових норм, що складається з правових приписів, які, з одного боку, надають право особі, що вчиняє або вчинила злочин, на соціально-схвальну, позитивну поведінку, а з другого боку, породжують право або обов'язок держави усунути чи пом'якшити кримінально-правове обтяження.

Класифікація заохочувальних норм на види також є спірним питанням. Дослідники запропонували декілька класифікацій, котрі в основі застосовують, на наш погляд, два види класифікаційних критеріїв: інституційний та функціональний.

Не викликає суттєвих зауважень найбільш узагальнений розподіл заохочувальних приписів на норми: а) Загальної та б) Особливої частин КК.

До нашого часу точаться «жорстокі баталії» в питанні, які саме норми Загальної частини КК визнавати заохочувальними. Майже не викликають зауважень, за винятком деяких дослідників, віднесення до заохочувальних норм добровільної відмови при незакінченому злочині (ст. 17 КК) і добровільної відмови співучасників (ст. 31 КК), звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК), звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК), обставини, які пом'якшують покарання, а саме: з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину; добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди; вчинення злочину щодо перевищенням меж крайньої необхідності; виконання спеціального завдання з запобігання чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених КК (пп. 1, 2, 8, 9 ч. 1 ст. 66 КК); призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом у випадку сукупності вищезазначених пом'якшувальних обставин (ст. 69 КК); звільнення від покарання та його відбування (ч. 4 ст. 74 КК); звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК); умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст. 81 КК); звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування (ст. 85- 87 КК); зняття судимості (ст. 91 КК); звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх (ч. 1 ст. 97 КК); звільнення від відбування покарання з випробуванням щодо неповнолітніх (ст. 104 КК); звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх (ст. 105 КК); умовно-дострокове звільнення від відбування покарання щодо неповнолітніх (ст. 107 КК).

Ствердження або заперечення заохочувальної природи обставин, що виключають злочинність діяння, ґрунтується на різних позиціях дослідників щодо змісту заохочення в кримінальному законодавстві. Так, Х. Д. Алікперов, І. Е. Звечаровський, І. А. Тарханов та інші визначають зміст заохочення як усунення або пом'якшення кримінально-правового обтяження щодо особи, яка вчинює або вчинила злочин, застосоване уповноваженим державою спеціальним органом. Природно, що за таких умов обставини, що виключають злочинність діяння, не є заохочувальними з позиції цих вчених. Більше того, з точки зору І. Е. Звечаровського, підставою застосування заохочувальних норм у кримінальному праві є сумлінне виконання суб'єктом покладених на нього юридичних обов'язків, а у випадках з

необхідною обороною та крайньою необхідністю має місце реалізація обов'язків морального, а не кримінально-правового характеру [8].

Розвиваючи цю тезу, зазначимо, що існує декілька класифікацій заохочувальних норм з виділенням норм, які стимулюють активну життєву позицію громадян щодо протидії злочинності. Так, ґрунтовною й послідовною є класифікація заохочувальних норм, запропонована Ю. В. Голіком. Базуючись на функціональній своєрідності цих норм, названий автор запропонував поділяти заохочувальні кримінально-правові норми залежно від суб'єктів, яким вони адресовані, на: а) норми, що звернені до всіх громадян, які займають активну життєву позицію у сфері боротьби зі злочинністю; б) норми, що звернені до осіб, які почали вчиняти злочин, але ще не закінчили його; в) норми, що звернені до осіб, які вже вчинили будь-який злочин; г) норми, що звернені до осіб, які вчинили суворо визначені злочини; д) норми, що звернені до осіб, які відбувають покарання; е) норми, що звернені до осіб, які вже відбули покарання [9].

Залежно від спрямованості корисного для суспільства й держави варіанта поведінки Р. М. Мелтонян розділяє усі заохочувальні норми на дві основні групи: перша - приписи, що заохочують соціально-корисне некримінальну поведінку особи; друга - приписи, що заохочують соціально-корисну пост кримінальну поведінку особи. При цьому названий автор деталізує другу класифікаційну групу на: а) норми, що заохочують відмову від подальшої злочинної діяльності; б) норми, що заохочують виправлення засуджених. На увагу в цій точці зору заслуговує поділ заохочення в кримінальному законодавстві на корисну поведінку до та після вчинення злочину. Стосовно першої групи кримінально-правове заохочення виявляється не в усуненні чи пом'якшенні кримінально-правового обтяження, а у виключенні його як такого за шкоду, яка була завдана правоохоронним інтересам. Заохочення, що стимулюються такими нормами, ніколи не може бути альтернативою несенню кримінально-правового обтяження.

Вищезазначені дослідники, які дотримуються позиції, що про заохочення в кримінальному законодавстві може йтися тільки у зв'язку з позитивною пост кримінальною поведінкою особи, природно, будують свої класифікаційні ряди заохочувальних або компромісних норм (Х. Д. Алікперов, О. В. Кайшев, Г. О. Усатий та ін.).

Прибічник розуміння заохочення в кримінальному праві виключно як позитивної пост кримінальної поведінки - Р. Сабітов за характером правової регламентації діяльності суб'єктів заохочення поділяє заохочувальні норми на вже згадані зобов'язувальні та управомочувальні норми [10].

Заохочувальні норми Особливої частини КК існують у вигляді приписів, що знайшли поширене розуміння як спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності. Спеціальне звільнення від кримінальної відповідальності передбачене, якщо: «громадянин України добровільно заявив органам державної влади про злочинний зв'язок з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками та отримане завдання» (ч. 2 ст. 111 КК); «особа без громадянства або іноземець добровільно заявили органам державної влади про припинення злочинної діяльності, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернене заподіяння шкоди інтересам України» (ч. 2 ст. 114 КК); «керівник підприємства, установи або організації виплатив заробітну плату, стипендію, пенсію чи інші, установлені законами виплати громадянам, до притягнення його до кримінальної відповідальності» (ч. 3 ст. 175 КК); «особа сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала

шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня), до притягнення її до кримінальної відповідальності» (ч. 4 ст. 212 КК); і т. інш.

Наведені класифікації заохочувальних норм у кримінальному законодавстві приводять до думки, що «єдино» правильною й вичерпною класифікацією бути не може. На наш погляд, класифікацію заохочувальних норм продуктивно проводити за такими критеріями: 1) соціальною спрямованістю позитивної поведінки; 2) змістом і характером позитивної поведінки; 3) змістом і характером кримінального заохочення.

Література:

1. Гапкин В. М. Система поощрений в советском уголовном праве // Советское государство и право, 1977. - № 2. - С. 91-97.
2. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. - М.: Стело БИМ-ПА, 1995. -304 с.
3. Гернет М. Н. Избранные произведения. - М.: Юрид. лит., 1974. - 645 с.
4. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве. - М.: Юрид. лит., 1989. - 288 с.
5. Кленова Т. В. Уголовно-правовая норма (понятие, структура, виды): Автореф. дис.. канд. юрид. наук. - М.: Моск. гос. ун-т, 1986. - 27 с.
6. Усатый Г. О. Компромис як засіб вирішення кримінально-правового конфлікту. Автореф. дис... канд. юрид. наук. - К.: НАВСУ, 1999. -17 с.
7. Наден О. В. Щодо методологічних засад розуміння кримінального права (у зв'язку з дослідженням проблем кримінально-правового регулювання) // Вісник Академії правових наук України. - 2005. - № 4 (43). - С 172-181.

УДК 352.075(477)(043)

Бальцій Ю.Ю.,

к. ю. н., асистент кафедри конституційного права Одеської національної юридичної академії

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЕТЕНЦІ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток та функціонування в нашій країні інституту місцевого самоврядування, формування територіальної громади як соціальної спільноти на основі нового чинного законодавства вимагають аналізу поняття «компетенція місцевого самоврядування». Адже за допомогою цієї дефініції надається конкретна визначеність конституційно-правового інституту в системі конституційного (державного) права, і становить як науково-теоретичний, так і практичний інтерес у сучасних умовах становлення й розвитку усіх суб'єктів локальної демократії, що, в свою чергу, дасть чітке уявлення про місце й роль місцевого самоврядування в суспільстві.

Саме поняття «компетенція» (лат. *competentio* від *competo* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – сукупність юридично встановлених повноважень, прав і обов'язків конкретного державного органу (органу місцевого самоврядування) чи посадової особи, що визначають його місце в системі державних органів (органів місцевого самоврядування) [1, с. 26], дістало широке застосування в законах, нормативно-правових актах органів державної влади і місцевого самоврядування. За своєю суттю, компетенція є правовим засобом

(формою) суспільного поділу праці з управління державою і суспільством, своєрідним інструментом для вдосконалення системи правових відносин представницьких органів влади в системі державного механізму [2, с. 177]. Враховуючи, що органи й посадові особи місцевого самоврядування, відповідно до ст. 19 Конституції України [3], зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені чинним законодавством України, то, визначаючи компетенцію кожного з його органів чи посадової особи, держава тим самим здійснює «поділ праці» між ними [4, с. 180].

Слід також зазначити, що в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. [4] безпосередньо використовується сам термін – «компетенція». Хоча слід зазначити, що у вітчизняній літературі загальнотеоретичні аспекти проблеми компетенції розглянуті і досліджені недостатньо.

Порівняльно-правовий аналіз різних юридичних джерел показує, що єдиної сталої думки щодо поняття «компетенція» ще не існує. Наприклад, О. О. Кутафін та К. Ф. Шеремет дають визначення компетенції місцевої Ради, яке має загальнотеоретичне значення і може бути використане для характеристики структури компетенції будь-якого органу. Вони вважають, що компетенція органу місцевого самоврядування є складною правовою категорією і включає до своєї структури предмети відання, права і обов'язки [5, с. 31]. Інші автори, зокрема, В. М. Манохін, визначають компетенцію як «сукупність функцій органу, його прав і обов'язків, основних форм і методів роботи», причому стверджується, що це і є також поняття компетенції місцевої Ради [6, с. 56]. Але вельми точно визначив етимологічний зміст компетенції Б. М. Лазарєв, який справедливо вважав, що вона має два значення, що міцно увійшли до ужитку: а) коло питань, на яких ця особа або особи знаються («відають щось») та б) коло повноважень (прав і обов'язків «відати щось») [7, с. 11-12]. Разом із тим, Б. М. Лазарєв заперечував проти пропозиції Ю. О. Тихомирова про включення до складу компетенції предметів відання [8, с. 7], вважаючи, що навіть якщо при встановленні компетенції органу управління вказується його «предмети відання», то це не є підставою для висновку, ніби компетенція включає «два основні елементи – предмет відання (конкретні об'єкти діяльності) та певні повноваження». Він вважав, що елементами компетенції є право і обов'язок здійснити ту або іншу управлінську функцію стосовно певних керованих об'єктів. Самі ж керовані об'єкти є елементами не компетенції, а керованого середовища, того реального життя, на яке орган впливає.

Більшість авторів, проте, вважають зворотне, називаючи предмети відання першим складовим елементом компетенції, під яким вони розуміють ті суспільні відносини, в яких орган держави або орган місцевого самоврядування є юридично компетентним. Конкретнішим і дидактично вірним уявляється формулювання предметів відання у В. А. Фадєєва. Під ними він розуміє сфери суспільного життя, в яких діє даний юридичний орган місцевого самоврядування і в яких він компетентний [9, с. 87]. Звідси випливає, що кожен орган повинен мати своє поле діяльності, впливати на певні суспільні відносини, виявлятися у певних сферах суспільного життя, спеціалізуючись у них та диференціюючи останні.

Разом із тим, самі суспільні відносини (сфери суспільного життя) не включаються до компетенції органу місцевого самоврядування, оскільки вони є всього лише тим середовищем, в якому діє цей орган, колом його діяльності й одночасно не є юридичним явищем. Тільки після державного встановлення або санкціонування, будучи виокремленими,

вичлениними з маси соціальних відносин і закріпленими в законодавстві як предмет діяльності органу, такі суспільні відносини (сфери суспільного життя) стають юридичною категорією. Таким чином, предмети відання виступають як спосіб юридичного позначення тих суспільних відносин, тих сфер суспільного життя, які визначаються як предмет владних дій органу.

Вищезазначений аналіз відповідних теоретичних розробок науковців у галузі місцевого самоврядування показує, що в поняття компетенції місцевого самоврядування включають, як правило, сукупність повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Водночас ст. 140 Конституції України вперше наділила територіальні громади, як окремий суб'єкт правовідносин, широкою компетенцією самостійного вирішення питань місцевого значення в межах Конституції і законів України як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Звідси компетенцію місцевого самоврядування недоцільно розглядати як механічне з'єднання компетенцій (повноважень) органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Компетенція місцевого самоврядування – це сукупність визначених Конституцією і законами України питань місцевого значення, які становлять предмети відання місцевого самоврядування (сферу компетенції місцевого самоврядування), та необхідних для їх вирішення повноважень територіальної громади та органів і посадових осіб місцевого самоврядування (самоврядних повноважень). Водночас компетенція органу місцевого самоврядування – це сукупність визначених законом предметів відання та повноважень (самоврядних і делегованих) органу місцевого самоврядування.

Таким чином, можна констатувати, що місцеве самоврядування як форма локальної демократії, наділена відповідною компетенцією, яка є складною правовою категорією, до її структури належать предмети відання, права та обов'язки, за допомогою яких реалізуються функції й завдання місцевого самоврядування.

Література:

1. Кутафин О. Е., Шеремет К. Ф. Компетенция местных Советов: Учеб. пособие. – М.: Юрид. лит., 1982. – 223 с.
2. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления. – М.: Юрид. лит., 1972. -302 с.
3. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
5. Кутафин О. Е., Шеремет К. Ф. Компетенция местных Советов. – М.: Юрид. лит., 1986. – 223 с.
6. Манохин В.М. Советское административное право. Часть особенная: Курс лекций. – Саратов, 1968. – 232 с.
7. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления. – М.: Юрид. лит., 1972. -302 с.
8. Тихомиров Ю. А. Основные черты компетенции представительных органов власти / В сб. «Вопросы развития и совершенствования органов народного представительства в СССР». Труды ВЮЗИ. – Т. VII. – М., 1966. – С. 5-21.
9. Фадеев В.И. Муниципальное право России. – М.: Юрист, 1994. – 168 с.

УДК 352(477):341.323(043)

Циклаурі О.Б.,

асистент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету.

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ УЧАСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ТРАНСКОРДОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ УКРАЇНИ

Транскордонне співробітництво* відіграє важливу роль у процесі європейської інтеграції України. На цей час прийнята низка нормативних актів, що стимулюють розвиток цієї форми міждержавного співробітництва. Ще в роки радянської влади Україна мала певний досвід прикордонного співробітництва, прикладом якого можна назвати поромну переправу Іллічевськ-Варна. Транскордонне співробітництво активізувалося після розпаду Радянського Союзу, внаслідок чого, у незалежній Україні 19 адміністративних областей стали прикордонними.

Проблемами дослідження міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні займаються багато науковців серед яких П.Беленький, З. Бройде, В. Будкін, Б. Буркінський, О. Вишняков, О. Воронова, С. Гакман, М. Долішній, В. Євдокименко, Є. Кіш, Н. Луцишин, В. Ляшенко, Ю. Макогон, М. Мальський, М. Максимюк, А. Мельник, В. Мікловда, А. Мокій, В. Пила, С. Писаренко, І. Студенніков та інші. Однак, здебільшого, ці дослідження здійснюються в економічному, а не юридичному просторі.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності нормативно-правової регламентації повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування у транскордонному співробітництві на підставі аналізу проблем розвитку міжрегіональної співпраці в сучасній Україні.

Правовою базою, що регламентує транскордонні відносини, є національні нормативно-правові акти, низка двосторонніх та багатосторонніх угод, що регламентують співробітництво між Україною та державами в питаннях режиму кордону, пересування людей, транспортних засобів і товарів через кордони, співробітництва між прикордонними службами. До регламентації транскордонного співробітництва мають пряме відношення також документи, що визначають стратегічні напрями євроінтеграційного курсу України.

Державне управління у сфері транскордонного співробітництва здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції.

Проте, управління транскордонним співробітництвом, в основному, полягає у його координації. Координацію розробки, укладання та організацію виконання міждержавних договорів України з питань розвитку транскордонного співробітництва здійснює Міністерство закордонних справ України.

Інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у сприянні розвитку транскордонного співробітництва в межах компетенції, встановленої законодавством

---

* Відповідно до Закону України „Про транскордонне співробітництво” від 24.06.2004р.: *транскордонне співробітництво* - спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

України, а також, у разі необхідності, вносять пропозиції щодо змін до законодавчих актів України з питань транскордонного співробітництва.

Транскордонне співробітництво прикордонних областей України і сусідніх країн умовно можна розділити на два „напрямки”:

- 1) транскордонне співробітництво, що відбувається на кордоні України з ЄС;
- 2) транскордонне співробітництво у так званому „новому прикордонні”, уздовж кордонів колишніх радянських республік, зокрема України, Росії, Білорусі й Молдови.

На державному кордоні України діють сім єврорегіонів – „Буг”, „Верхній Прут”, „Дніпро”, „Карпатський”, „Нижній Дунай”, „Слобожанщина” та „Ярославна” як організаційні форми співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, до функціонування яких залучено дев'ять областей України - Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Одеську, Сумську, Чернівецьку, Чернігівську та Харківську, три з яких спрямовані на транскордонне співробітництво з Російською Федерацією. На міжнародному рівні визнається необхідність створення євро регіону „Чорне море”. Попри всі перешкоди, продовжується співпраця зі створення євро регіону „Донбас”, за участю Луганської області. Наступним можливим осередком транскордонного співробітництва можуть стати Донецька і Ростовська області, та, нажаль, активного, щодо створення євро регіону за участю зазначених областей не спостерігається.

Відповідно до Закону України „Про транскордонне співробітництво” від 24.06.2004р., в якому визначені організаційні форми транскордонного співробітництва, транскордонне співробітництво може здійснюватися: в межах створеного євро регіону; шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах; шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва. Попри всі недоліки у регламентації механізму фінансового забезпечення транскордонного співробітництва, яку відзначає більшість науковців, надання державної підтримки, здебільшого, передбачено та регламентовано для такої форми співробітництва, як євро регіони, створення яких відбувається за участі обласних державних адміністрацій.

Безпосередніми ж суб'єктами транскордонного співробітництва є територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством та угодами про транскордонне співробітництво, саме вони безпосередньо здійснюють правовідносини у зазначеній сфері. Держава та центральні органи влади, укладаючи угоди про міжрегіональне та транскордонне співробітництво, підписуючи декларації та приєднуючись до Конвенцій забезпечують нормативно-правове середовище для здійснення міжтериторіального та транскордонного співробітництва його суб'єктами, та розробляють програми підтримки транскордонного співробітництва. Міжнародні регіональні організації, агенції регіонального розвитку сприяють розвитку між територіального та транскордонного співробітництва.

Проте, в Україні, процес створення нормативно-правового середовища, щодо залучення до участі територіальних громад у транскордонному співробітництві,* відбувається дуже повільно, особливо це відчувається у східній частині держави, оскільки головним пріоритетом своєї зовнішньої політики Україна визначила інтеграцію до

---

* Початком цього процесу можна вважати 14.07.1993 р., коли наша країна приєдналася до „Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями”.

Європейського Союзу. Але розвиток не тільки проєвропейського, а й проросійського напрямків у зовнішній політиці є вельми актуальним, особливо зараз, під час світової економічної кризи.

Нехтування участю територіальних громад у транскордонних правовідносинах, помітно у Постанові Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1819 „Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки”, одним з основних напрямками виконання зазначеної Програми є підвищення ефективності взаємодії між територіальними громадами, але жодних інших заходів, окрім підвищення кваліфікації посадових осіб місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань транскордонного співробітництва за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не передбачено. Тобто, вжиття заходів покладено на самі територіальні громади.

Спираючись на аналіз нормативно-правової регламентації участі територіальних громад України у транскордонному співробітництві, можна зробити наступні висновки: відсутність нормативно-правової регламентації повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування, а також державної підтримки участі зазначених суб'єктів у процесі транскордонного співробітництва в Україні, займає суттєве місце серед нагальних проблем сьогодення, які постали перед нашою державою і потребує невідкладного вирішення.

Література:

1. Макогон Ю.В., Ляшенко В.И. Формы и направления межрегионального трансграничного сотрудничества: Монография, изд. 2-е, исп. и допол. – Донецк: ООО „Юго-Восток, Лтд”, 2003. – 512 с.
2. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
3. Монастирний В.М. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва // <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-1/>
4. Нагорна І. Транскордонне співробітництво як напрямок євроінтеграційних процесів в Україні // „Теоретичні та прикладні питання державотворення” on-line збірник наукових праць ОРІДУ НАДУ при президентіві України. Вип.2 // <http://www.library.oridu.odessa.ua/>
5. Петренко З. Приграничные регионы как новая форма международной интеграции // Экономика Украины. - 1999. - №12. - С. 66 – 73.
6. Пирожков С. Українсько-російські відносини у євроатлантичному інтер'єрі // Політична думка. - 1999. - №3. - С. 87 – 95.
7. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноевропейськими сусідами. – К., 2004. – 229 с.
8. Студенников І. Транскордонне співробітництво як дзеркало регіональної політики в Україні // Економічний Часопис – XXI. – 2005.- №1. // <http://www.soskin.info>
9. Яценко А. Трансграничное сотрудничество регионов Украины и России: проблемы и перспективы. // <http://conf.bstu.ru/>

УДК 340.112 (043)

Черних Є.М.,

старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА

Позитивне правознавство в якості об'єктивного права традиційно розглядає формально визначений, емпірично даний, історично утворений, мінливий в часі і просторі, діючий в соціумі, обов'язковий порядок взаємин членів юридичного спілкування, який ґрунтується на загальнообов'язкових, встановлених або визнаних суспільною владою авторитетних приписах, тобто нормах права. Отже, традиційні дефініції представляють об'єктивне право як “сукупність всіх правових положень, що захищаються державою, законний порядок життя” [1; 5-6], “об'єктивний порядок, що регулює відносини людей в суспільстві” [2; 89], систему норм, діючих в даному суспільстві або в даному колі відносин [3; 64], “систему правил, що регулюють життя в суспільстві, дотримання яких, у свою чергу, гарантується публічною владою” [4; 15]. Як бачимо, визначення об'єктивного права представляють його зазвичай в двох значеннях: 1) як *порядок* зовнішніх взаємин; або 2) як систему позитивних *норм*, що визначають цей порядок. На наш погляд, у другому значенні об'єктивне право краще характеризувати як систему норм та принципів права. Але в цілому таке розуміння відповідає позитивному підходу, у контексті якого родовим моментом об'єктивного права є юридична норма. Проблематика досліджуваного поняття, таким чином, трансформується у проблематику правової норми і джерел (форм) права.

Слід звернути увагу на те, що в пануючому уявленні поняття об'єктивного права зводиться, головним чином, до найбільш вузького розуміння. Поняття об'єктивного права, писав М.М. Алексєєв, “створене, по суті кажучи, на підставі піднесення однієї з форм позитивного права – саме закону, законодавчого встановлення або законодавчої норми – на щабель універсальної юридичної категорії” [5; 168]. Це розуміння знаходить найбільшу підтримку і сьогодні. Але, за словами Р. Давида, “тепер в теорії все більш і більш відкрито визнають, що абсолютний суверенітет закону в країнах романо-германської правової сім'ї є фікцією, і, що разом із законом існують інші, досить значні джерела права” [6; 118-119]. Можна побачити, що система визнаних правових джерел (форм) не вичерпується державно встановленими нормама, які створюють у принципі *малорухливе право*, якому протиставляється *гнучкий і рухомий* тип права, представлений так званими вторинними джерелами права. Стала класифікація відносить до первинних джерел романо-германського права всі без винятку нормативно-правові акти на чолі із законами, а також звичаї з безперечним переважанням перших над другими, міжнародні договори, у ряді випадків – загальні принципи права, і згідно з традиційними уявленнями про правову норму, вони і утворюють власне обсяг поняття об'єктивного права у традиційному смислі. Таким чином, поза межами об'єктивного права у традиційному розумінні, залишається надзвичайно значущий і широкий пласт, так званого під нормативного або індивідуально правового регулювання. У найзагальнішому вигляді у межах романо-германської правової сім'ї в піднормативний шар включають правові прецеденти, договірне регулювання, наукову доктрину, у деяких випадках рішення зарубіжних судів, прийняті у подібних національно-правових системах. Питання про місце цих феноменів у правовій цілісності і досі

залишається дискусійним. Правова наука, залишаючись на нормативістських позиціях, як правило, відмовляє їм у місці серед первинних джерел права, оскільки вони не утворюють норм у традиційному смислі, але і не в силах ігнорувати їх регулятивне значення, тому наважується розглядати в якості допоміжних, вторинних джерел права, оскільки вони породжують, змінюють або припиняють правила поведінки для тих, кого торкаються, змінюють сам загальний правопорядок. Рідкісне виключення відоме, наприклад, австрійській правовій школі, яка ставить індивідуальні правила в нижній частині юридичних норм [7; 99]. У літературі останніх років висловлюється ідея надання піднормативним регуляторам значення самостійних і повноправних джерел права. Вона стикається з інертністю спадщини тотального державно–примусового диригування. Так, Л.В. Петрова зазначає: “...невідкладною стає потреба в оновленій концепції українського законодавства, згідно якої статус закону необхідно надати і нормам звичаєвого, договірнього, доктринального, судового, зокрема, прецедентного права” [8; 6]. Сьогодні багато українських учених солідарні у визнанні за органами судової влади не тільки правозастосовчої, але і правотворчої функції, принаймні, у сфері конституційно-правового регулювання. Причому маються на увазі акти нормативного характеру, як Конституційного Суду України, так і судів загальної юрисдикції [9; 54]. Членство України в Раді Європи привело до визнання на своїй території юрисдикції Європейського Суду з прав людини, практика якого згідно зі ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” має прецедентний характер.

2. Відмічена тут проблематика об’єктивного права на ґрунті форм права кінець кінцем упирається в питання праворозуміння. З погляду широкого підходу, в контексті якого право представляє плюралістичне, багатоскладове і гетерогенне соціокультурне явище, що існує на різних рівнях соціальних правопорядків (внутрішньосімейних, внутрішньогрупових та міждержавному), та виходячи з пізнавального потенціалу поняття “об’єктивне”, на наш погляд, цілком допустимо виведення концепту об’єктивного права із меж виключно позитивістської доктрини. Вважаємо, що вказане поняття може успішно застосовуватись у всіх випадках, коли йдеться про такі правові начала, що відповідають уявленням про дійсну об’єктивність. Насамперед, це стосується рівнів, що виходять за межі державно організованого права: природного, соціального та навіть права у психологічному розумінні.

3. У цій площині виявляється основне питання проблематики об’єктивного права, яке виявляє її дійсну глибину, і складає головне питання всякої юридичної теорії: у чому джерело справжньої об’єктивності права; чи існує якийсь достовірний об’єктивний критерій права, який не залежить від егоїстичного свавілля, прагматичного розсуду людей? По суті ця проблема методологічного плану. Відповідь на це питання лежить поза галуззю науково-доказових положень. Численні спроби обґрунтувати існування об’єктів, що розуміються як “речі в собі” на ідеях наукового позитивізму, соціологічного натуралізму не привели, і не могли привести, до його вирішення. Метафізична природа питання вимагає відповідного – ідеалістичного або релігійно-ідеалістичного – тлумачення. На жаль, для сучасної аналітичної юриспруденції такі підходи не характерні. Вони розвивалися представниками дореволюційної школи права, які намагалися поставити питання на ґрунт християнської віри. За думкою М. Бердяєва, витоки природного права слід шукати не в природі, оскільки природа ні яких прав не встановлює, а в душі, але не в людському – в душі більш високого порядку [10; 596]. Це може бути пояснене в контексті наявності світу ідей як вищої,

трансцендентної реальності, де належне “є не наша власна, суб’єктивна вигадка, а сприймається, за словами С.Л. Франка, як якась “об’єктивна цінність”, тобто як щось підказане нам, що вимагається від нас як належне – як підпорядкованість нашої волі вищій волі – волі самої реальності, яка прагне до самоздійснення...” [11; 151]. З цієї точки зору, якщо і існує достовірно об’єктивне право у вигляді деякої есенціальної справедливості, то шукати його перш за все слід в Новому заповіті, в даних людям через Мойсея заповідях Божих. Це положення (як і існування “в собі” етичних або правових правил) не може бути доведене досвідом. Воно утверджується моральним вибором, що живиться вірою в християнські цінності. Як вказувалось, такий підхід у сучасній літературі майже не репрезентується. Навпаки, сьогодні набувають поширення погляди, які відхиляють яку-небудь напередумовленість, у деякому смислі містичність правових засад; стверджують, що явища, які зветься правом поза розумом людини не існують.

Література:

1. Иеринг Р. Борьба за право / Пер. И. Юровского с 11-го нем. изд. – 3-е изд. – СПб.: Изд. И. Юровского, 1908. – 96 с.
2. Трубецкой Е.Н. Энциклопедия права. – СПб.: Лань, 1998. – 224 с.
3. Магазинер Я.М. Общая теория права на основе советского законодательства // Правоведение. – 1998. - № 2. – С. 64-81.
4. Бержель Ж.Л. Общая теория права/ Под общ. ред. В.И. Даниленко / Пер. с фр. – М.: Издательский дом NOTA BENE, 2000. – 576 с.
5. Алексеев Н.Н. Основы философии права. – СПб.: Лань, 1999. – 256 с.
6. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. – М.: Международные отношения, 1998. – 400 с.
7. Бержель Ж.Л. Указ. праця.
8. Петрова Л.В. Право цивілізоване чи тоталітарне? // Юридичний вісник України – 16 – 22 червня 2001.
9. Погорілко В., Федоренко В. Джерела права України (загальна теорія джерел конституційного права) // Вісник Академії правових наук України. – 2002. - № 1. – С. 46-59.
10. Бердяев Н.А. Дух и реальность/Н.А. Бердяев; Вступ. ст. и сост. В.Н. Калюжного.– М.: ООО «Издательство АСТ»; Харьков:«Фолио», 2003.– 679 с.
11. Франк С.Л. Реальность и человек. – СПб.: Республика, 1997. – 479 с.

УДК 342.565.2(477)(043)

Провизион Т.,

аспирантка Мариупольского государственного гуманитарного университета

КОНСТИТУЦИОННЫЙ СУД УКРАИНЫ И ПРОЦЕССЫ ЮРИДИЧЕСКОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Одной из главных тенденций сосуществования современных членов международного сообщества является глобализация – экономическая, социальная, политическая и т.д. Глобализацию определяют как всемирный процесс, взаимосвязывающий национальные политико-территориальные образования (государства) в единую мировую экономическую и общественную систему [1, с.1]. Характерной чертой современного развития права также

являются глобализационные процессы, то есть процессы распространения действия международного права на сферу внутригосударственных отношений и расширения его взаимодействия с национальным правовым порядком. Углубление взаимодействия международного и внутригосударственного права носит характер объективной закономерности, которая отражает более общую закономерность – углубление взаимодействия национального общества с мировым сообществом [2, с.115].

Кроме того, международное и внутригосударственное право имеют одну социальную природу, в центре каждой системы – человек, его природные и неотъемлемые права и свободы, а значит международное и внутригосударственное право – это две системы одной социальной действительности [3, с.3-4], которые, учитывая экономическую и политическую глобализацию, все больше взаимодействуют и осуществляют взаимное влияние, что выливается в процесс юридической глобализации.

Проблемам юридической глобализации и ее влиянию на национальные правовые системы все больше уделяют внимание как российские (И.Лукашук, Б.Эбзеев, Е.Лукьянова, С.Сергевнин), так и украинские ученые (Н.Онищенко, Р.Минченко). Отдельным аспектам процесса юридической глобализации в Украине посвящены исследования М. Баймуратова, Ю.Волошина, В.Кампо, П.Мартыненко. Полномочия Конституционного Суда Украины касательно международно-правовых норм в правовой системе Украины анализировались В.Скоморохой, Н.Савенко, Н.Сергиенко и др.

Целью данной публикации является определение аспектов влияния процесса юридической глобализации в украинской правовой системе, а также роль Конституционного Суда Украины в этих процессах. Кроме того, представляет интерес влияние процесса глобализации на деятельность единственного органа конституционной юрисдикции в Украине.

Глобализация проявляется, прежде всего, в интернационализации внутреннего права государств, представляя собой одну из главных тенденций развития этого права в XXI в. Рост роли взаимодействия страны с внешней средой приводит к тому, что национальные правовые системы строятся с учетом требований внешней среды и международного права. Интернационализация конституционного права выражается в инкорпорации в конституционные нормы международных принципов, норм и стандартов, определении в конституционных нормах соотношения международного и конституционного права. Итак, международное право служит инструментом интернационализации внутреннего права, его повороту к нуждам внешних сношений, с одной стороны, и приведению к определенному уровню единых стандартов, с другой. Конституции государств приобретают черты основных законов членов международного сообщества, заинтересованных в поддержке надлежащего мирного международного правового порядка [4, с.65].

Одновременно с процессом интернационализации внутреннего права идет развитие процесса конституционализации внешней политики – она становится особенной сферой действия основного закона государства. Проблема конституционализации международного права – это, в частности, и проблема влияния “международной тенденции” на развитие конституционализма. Выражается это в закреплении в конституции норм, посвященных внешним отношениям, целям и принципам внешней политики государства, отношению к общепризнанным принципам и нормам международного права, к приоритетности норм международного права перед нормами внутригосударственного права [5, с.253].

Конституционализация международного права происходит путем введения в действие ратифицированных международно-правовых норм – их имплементации, согласования, трансформации и т.д. Другим, не менее важным аспектом процесса конституционализации международного права и интернационализации конституционного права является растущее влияние конституционно-правового опыта других стран (последствия такого процесса четко прослеживаются в попытках принятия Конституции ЕС).

Процесс интернационализации конституционного права способствует отображению во внутригосударственных нормах взаимосогласованных интересов государств. Вследствие же конституционализации международного права взаимосогласованные интересы трансформируются в собственные интересы государства.

Согласование и взаимодействие международного и внутригосударственного права осуществляется в структуре национального правового порядка, в конституционных и отраслевых отношениях, а также в правоприменении, соответственно, функционально реализуется не только законодательной и исполнительной властью, но и правосудием [6, с.15]. И это не удивительно, учитывая, что характерным структурным изменением права, обусловленным глобализационными процессами, некоторые ученые признают конвергенции правовых систем. Речь идет о процессе сближения двух основных правовых систем – континентальной и англосаксонской, что находит проявление во взаимопроникновении важнейших характеристик обеих систем [7, с.20]. В отношении континентальной семьи, к которой тяготеет правовая система Украины, тут отмечается существенный рост значения прецедентной практики, главным образом в связи с усилением роли конституционной юстиции.

Усиливается роль органа конституционной юстиции и в сфере взаимодействия международного и внутригосударственного права. В частности, блок международно-релевантных полномочий Конституционного Суда Украины (далее – КСУ) – полномочий, связанных с международным правом, – составляют рассмотрение дел о: 1) конституционности международных договоров, которые вносятся в Верховную Раду Украины для предоставления согласия на их обязательность; 2) конституционности действующих международных договоров; 3) конституционности правовых актов о вступлении в силу для Украины международных договоров.

Все эти полномочия способствуют конституционализации норм международного права, то есть укреплению их конституционных основ.

Полномочия КСУ относительно проверки конституционности международных договоров реализуются крайне редко – всего один раз предметом проверки Суда стал международный договор, который вносился в Верховную Раду Украины для предоставления согласия на его обязательность [8]. Примеров проверки конституционности действующих международных договоров в практике КСУ не было. Не намного чаще в деятельности КСУ осуществлялся другой вид международно-правовых полномочий – контроль конституционности правовых актов о вступлении международными договорами в силу для Украины. Примером осуществления такого полномочия может послужить Решение КСУ по делу о ратификации Хартии о языках [9].

Официальное толкование норм ратифицированных международных договоров по смыслу ст. 150 Конституции Украины к полномочиям КСУ не отнесено [10]. Хотя определенный выход из этой ситуации может быть найден. Это относится к полномочиям

официально толковать законы Украины, к которым относят и законы о предоставлении согласия на обязательность международного договора, которые неразрывно связаны с самими договорами. Кроме того, при осуществлении своих конституционно и законодательно закрепленных полномочий органы конституционной юрисдикции, ссылаясь на норму международного права (в большинстве случаев международного договора), опосредованно ее толкуют, приспособливая к определенной конкретной ситуации, к определенному юридическому факту, который является предметом рассмотрения.

Также нет среди полномочий КСУ и права проверять акты национального законодательства на соответствие международно-правовым договорам, ставшим в установленном законом порядке частью национального законодательства.

В последние годы в отечественной правовой практике появилось новое явление: применение общепризнанных принципов и норм международного права и международных прецедентов, а также более широкое применение положений международных договоров [11].

КСУ также применяет нормы международных актов в качестве дополнительного доказательства в пользу своих правовых позиций, которые вырабатываются на основе Конституции; для разъяснения содержания и значения конституционного текста; для выявления конституционно-правового содержания проверяемого закона или его нормы. Такая же практика характерна и для конституционных судов других стран. Так, Конституционный Суд РФ не только привлекает международно-правовую аргументацию как дополнительное доказательство в пользу своих правовых позиций, вырабатываемых на основе Конституции, но и использует ее для разъяснения содержания и значения конституционного текста [12].

В связи с ратификацией Европейской конвенции по правам человека у украинского государства появилась необходимость учета в отечественном законодательстве и правоприменительной практике ее стандартов, в том числе практики их толкования в решениях Европейского Суда по правам человека и самих решений Европейского Суда. Хотя формально юридически Конвенция непосредственно не является масштабom конституционно-судовой проверки либо критерием конституционности того или иного акта, фактически она используется отечественным правосудием не только для установления круга прав и свобод, которые находятся под защитой Конституции, или выявления их содержания и границ действия, но и как акт, имеющий конституционно-правовое значение [6, с.25]. КСУ использовал нормы Конвенции, а также правовые позиции Европейского Суда по правам человека в ряде решений [13], что дает некоторым ученым основания считать практику КСУ одним из способов имплементации международных, в частности европейских стандартов прав и свобод человека в Украине [14, с.61-71]. Однако анализ практики КСУ позволяет прийти к выводу о недостаточном акцентировании его внимания на положениях европейских актов, в частности, по правам человека. Учитывая евроинтеграционный курс Украины, европейские договоры должны были бы применяться Судом чаще [15, с.60].

Использование КСУ международных договоров и прецедентов способствовало и, безусловно, будет способствовать формированию практики применения международно-правовых норм и, в частности прецедентов Европейского Суда по правам человека, судами общей юрисдикции и органами публичной власти. Закрепляя таким образом эти нормы в своих правовых позициях, а значит в правовой системе Украины, КСУ способствует интернационализации правоприменительной практики государства.

Таким образом, КСУ прямо связан с глобализационными процессами в праве. С одной стороны, благодаря глобализационным процессам и конвергенции правовых систем усиливается роль самого Суда и его практики.

С другой стороны, КСУ обладает определенными полномочиями, путем реализации которых он осуществляет не только конституционализацию международного права, но и интернационализацию внутреннего права.

Однако, несмотря на наличие достаточно широкого перечня международно-релевантных полномочий КСУ, его фактическая роль в конституционализации международного правопорядка на сегодня еще незначительна. Это объясняется, в частности, и отсутствием определенных важных полномочий, среди которых толкование ратифицированных Украиной международных договоров; проверка законов и других нормативно-правовых актов внутреннего законодательства на соответствие действующим для Украины международным договорам.

Литература:

1. Лукашук И.И. Глобализация, государство и право, XXI век. – М., 2000.
2. Лукашук И.И. Взаимодействие международного и внутригосударственного права в условиях глобализации // Журнал рос. права. - 2002. - №: 3. - С. 115-128.
3. Оніщенко Н.М. Національні правові системи і міжнародне право в умовах глобалізації // Держава і право: Зб. наук. пр.: Юрид. і політ. науки. -К., 2004. - Вип.: 26. - С. 3-8.
4. Лукашук И.И. Конституции государств и международное право. – М.: Спарк, 1998.
5. Мартиненко П.Ф. Насиченість державного права України міжнародним правовим порядком: конституційний аспект // Конституція і конституціоналізм: вибіркові проблеми Зб.наук.праць / Відп.ред. проф. Мартиненко П.Ф. і доц. Кампо В.М. – К.: «Купріянова», 2007. – С.253.
6. Эбзеев Б.С. Глобализация, общепризнанные принципы и нормы международного права и правовое опосредование Конституцией России тенденций гуманитарного сотрудничества // Конституционное правосудие. - 2007. - №: 3. - С. 13-38.
7. Сергевнин С.Л. Юридическая глобализация: закономерность, неизбежность, перспективы // Современный конституционализм. - 2007. - №: 1. - С. 18-28.
8. Заключение Конституционного Суда Украины по делу о даче заключения о соответствии Римского Устава Международного криминального суда Конституции Украины по конституционному представлению Президента Украины (дело о Римском Уставе) № 3-в от 11.07.2001
9. Решение Конституционного Суда Украины по делу о соответствии Конституции Украины (конституционности) Закона Украины "О ратификации Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств, 1992 г." по конституционному представлению 54 народных депутатов Украины (дело о ратификации Хартии о языках, 1992 г.) № 9-рп от 12.07.2000
10. Определение Конституционного Суда Украины № 59-у от 10.12.2003 об отказе в открытии конституционного производства по делу по конституционному обращению гражданина Ананченко Олега Николаевича об официальном толковании положений статей 8, 12, 34, 41, 55, 56 Конституции Украины, статей 10, 11, 13 Конвенции о защите прав человека и основоположных свобод, статьи 27 Венской конвенции о праве международных договоров,

статей 11, 12, 29 Закона України "О выборах народных депутатов Украины", статьи 9 Закона Украины "Об информации", статей 24, 87, 107, 108, 124, 128, 143, 213, 243-11 Гражданско-процессуального кодекса Украины.

11. Лукьянова Е.Г., Балытников В.В. Процессы глобализации в сфере правоприменения в России // Журнал российского права. - 2006. - №: 6. - С. 128-138.

12. Зорькин В.Д. Прецедентный характер решений Конституционного Суда Российской Федерации // Российская юстиция. – 2004. - №12. – С.7

13. Решение Конституционного Суда Украины № 6-рп от 05.10.2005 (дело об осуществлении власти народом); Решение Конституционного Суда Украины № 6-рп от 09.07.2007 (дело о социальных гарантиях граждан); Решение Конституционного Суда Украины № 5-рп от 20.06.2007 (дело о кредиторах предприятий коммунальной формы собственности) и т.п.

14. Скомороха В. Практика Конституційного Суду України як засіб імплементації європейських стандартів прав і свобод людини в Україні // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. - №5. – С.61-71.

15. Кампо В.М. Конституціоналізація зовнішніх відносин України: євроінтеграційний аспект // Вісник Конституційного Суду України. – 2007. - № 6. – С. 50-61.

УДК 340.13(477)(043)

Герасимова К.В.,

студентка 1 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

1. Сьогодні в Україні відсутня загальнонаціональна стратегія розвитку законодавства, що і є однією з головних причин поки що безсистемного законодавчого процесу. Недосконала нормативно-правова система негативно впливає на ефективність правового регулювання суспільних відносин, зумовлює нестабільність законодавства (наприклад, податкове законодавство – воно змінювалось багато разів з 1992 року по сьогодні, внаслідок чого сьогодні діє десь 40 видів обов'язкових податків, платежів та ін.).

2. Одночасно з рішенням спільних питань розвитку системи законодавства України в цілому необхідно вирішувати й специфічні особливості галузей. Сьогодні усім відома актуальність проблеми розвитку конституційного та адміністративного законодавства. Важливе значення удосконалення адміністративного законодавства має посилення боротьби з адміністративними правопорушеннями, які в Україні мають велику вагу.

3. Процес законотворення в сфері цивільного і господарського права не досконалий. Крім того, Україна повинна прийняти новий Кодекс законів про працю. З точки зору багатьох вчених (М.Кравчука, Л.С.Явича, В.П'ятницького та ін.), слід перейти від жорстоко державного централізованого регулювання трудових відносин до договірних [1;199], [4;41]. У зв'язку з цим повинна ще більше зрости роль трудового договору, колективних договорів, інших локальних нормативно-правових актів про працю. Крім договірних, законодавство повинно включати в себе обов'язкові норми, або норми гарантії, направлені на захист прав найнятих працівників.

4. Головний акт земельного законодавства – Земельний кодекс України застарів. У регулюванні земельних відносин велику роль грають акти виконавчої влади. А це призводить до нестабільності правового регулювання і виникненню протиріч в цій сфері. Таким чином, необхідно розробити й прийняти новий Земельний кодекс, який повинен упорядкувати усе законодавство України про землю, визначити правову базу проведення земельної реформи і регулювання земельних відносин. Земельний кодекс повинен чітко регулювати актуальні сьогодні питання реалізації прав власності на землю [2;Розділ III, гл.14]

5. Таким чином, реформування чинного законодавства повинно бути професійним та змістовним, спрямованим на створення та забезпечення ефективного механізму правового регулювання всіх сторін суспільного життя. Лише такий підхід забезпечить формування права як найвищої культурної цінності суспільства. А законодавство буде тим єдиним, дієвим та уніфікованим регулятором існуючих суспільних відносин, що, у свою чергу, забезпечить реалізацію проголошених принципів правової держави та громадянського суспільства.

6. Розробка прогнозів подальшого розвитку системи права і законодавства в Україні, як і в інших країнах світу повинна бути заснована на глибокому усвідомленні вимог об'єктивних законів, вмінні використовувати їх для вирішення складних проблем сьогодення і майбутнього людства.

7. П. Рабінович вважає, що система законодавства, її основні параметри зумовлюються значною мірою системою права. Тому й удосконалення системи законодавства має своєю передумовою пізнання та використання специфічних системно-структурних закономірностей права [5; 79].

Література:

1. Гущина Н.А. Система права и система законодательства // Правоведение. – 2003 - №5. – С. 198-204.
2. Дяченко Т.Ю. Звід кодексів і законів України//Земельне право.-К.,2007.-с.220-252
3. Зайчук О.В. Поняття, зміст, сутність та види систематизації законодавства // Правова держава. - Вип. 14. – С. 8-12.
4. Подковенко Т. Система законодавства України: стан та шляхи вдосконалення // Підприємництво, господарство і право. – 2005. - №9. – С. 40-44.
5. Рабінович П. Система права – об'єктивна основа систематизації законодавства (гносеологічний аспект) // Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 1999. – 599 с.
6. Титова Н. Новий Земельний кодекс України: позитивні та негативні аспекти // Право України. – 2002. - №4. – С. 70-76.

УДК 342.922(477)(043)

Амбарцумян Л.Ю.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЙОГО РОЗВИТОК В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному світі проблема захисту адміністративних прав людини, як різновиду прав людини, вийшла за межі кожної окремої держави, набула міжнародного значення. А це викликало гостру потребу в створенні універсальних міжнародно-правових стандартів, які б визначали ту верхню планку, нижче якої держава в реалізації прав і свобод громадян не має опускатися. Вже сьогодні в нашій країні склалася правова ситуація, за якої міжнародно-правові акти отримали пріоритет над нормами національного законодавства. Це є яскравим свідченням того, що права людини перестали бути об'єктом внутрішньої компетенції держави, а стали справою всього міжнародного співтовариства.

Формування сучасної демократичної адміністративно-правової доктрини, як зазначає В. Авер'янов, можливе за умов служіння держави на користь громадян шляхом всебічного забезпечення пріоритету їх свобод, законних прав та інтересів у сфері діяльності публічної адміністрації [2; 11].

Адміністративно-правовому статусу громадянина у контексті управлінського права присвячені праці вітчизняних та зарубіжних правознавців, таких як Д.Н. Бахрах, Ю.П. Бити. В.В. Богущкий, Ю.Н. Старілов та інших.

Актуальність вивчення та детального аналізу адміністративно-правового статусу громадянина зумовлена рядом важливих моментів, які пов'язані з визначенням його змісту, його реалізацією та вступом громадянина з цього приводу в відносини з державою та її органами, а також з його розвитком у сучасних умовах. По-перше, ефективність та повнота забезпечення прав і свобод громадянина в галузі адміністративного права, в першу чергу, залежить від діяльності органів виконавчої влади (їх посадових осіб). По-друге, адміністративно-правовий статус громадянина, має тісний зв'язок з правосуб'єктністю особи, що потребує комплексного дослідження правової природи даного поняття. Визначальними елементами адміністративно-правового статусу громадянина виступають: права, свободи, обов'язки та гарантії їх охорони (захисту). По-третє, важливою проблемою сьогодення залишається підвищення компетентності та професіоналізму посадових осіб, їх вміння застосовувати норми права, в зв'язку з покладенням на громадянина адміністративної відповідальності.

Наявність прогалин і колізій в нормативно-правовому регулюванні адміністративно-правового статусу громадянина створює, по-перше, труднощі при реалізації громадянами своїх прав та свобод, а по-друге, не забезпечує належної регламентації відповідальності посадових осіб при порушенні ними прав та свобод громадян.

Адміністративні права та обов'язки громадян у сфері державного управління численні та різноманітні. Підкреслюючи прогресивний характер прав і свобод громадян в адміністративній сфері, необхідно звернути увагу на ступінь реальності цих приписів. Реальність означає такий стан прав і свобод, коли кожний громадянин України не лише за законом, а й фактично дійсно володіє цими правами та свободами, захищає їх від порушень та вимагає від

компетентних органів поновлення цих прав. Тобто реальність адміністративних прав і свобод повинна бути забезпечена системою гарантій [4; 100].

Одним з найважливіших спеціальних правових питань є питання про юридичні свободи громадян. Юридична свобода виступає одним з елементів правового статусу громадянина, як вид і міра можливої поведінки особи. Адміністративні свободи, з одного боку, гарантують громадянам певну свободу вибору дій, варіантність поведінки в рамках наданих їм прав, а з іншого боку — означають недоторканість сфер, що охоплюються певними свободами з боку державних органів та їхніх посадових осіб. З цього погляду, адміністративну свободу можна визначити як гарантовану державою можливість вибору громадянином певної моделі поведінки і реалізацію такого вибору в рамках закріплених законодавцем прав громадян в адміністративному праві [1; 296].

Своєрідними правовими заходами, за допомогою яких встановлюються межі багатьох прав і свобод особи, виступають існуючі в суспільстві заборони, тобто обов'язок громадянина утримуватися від здійснення певних дій. Встановлюючи обмеження та заборони, одночасно повинні визначатися умови і порядок відповідальності за їх порушення, в іншому випадку — втрачає сенс їх встановлення.

Адміністративні обов'язки також чітко не визначено в чинному законодавстві. Зрозуміло, що обов'язки виникають у процесі реалізації прав усіма учасниками адміністративних правовідносин, тому діюче законодавство не може охопити усі можливі обов'язки громадян. Проте залишається нагальним питання законодавчого визначення переліку і конкретного змісту обов'язків громадян, виконання яких може контролюватися органами виконавчої влади, та санкцій, що можуть ними застосовуватися до осіб, які не виконують або несумлінно виконують покладені на них обов'язки.

Правове закріплення змісту конкретного адміністративного права чи обов'язку особи безперечно має супроводжуватися правовою регламентацією процедури їх здійснення. Потрібно чітко правове закріплення санкцій, які можуть застосовуватися до посадових осіб органів виконавчої влади в разі порушення ними в процесі взаємовідносин з громадянами їх прав і свобод, а також урегулювання процедури застосування таких санкцій.

Важливо зазначити, що реалізація адміністративно-правового статусу відбувається у відносинах між державою (в особі її органів та посадових осіб) та її громадянами. Саме держава має забезпечувати втілення в життя прав громадян взагалі та адміністративних прав зокрема. Це завдання виконується за допомогою системи державних органів. Створення належних умов для реалізації адміністративних прав, свобод та обов'язків також залежить від самих громадян. Адже головна проблема гарантування реалізації та охорони (захисту) прав, свобод та обов'язків людини полягає у правовому нігілізмі державних службовців, а також у недовірі громадян до держави.

Розвиток адміністративно-правового статусу громадян в сучасних умовах має визначатися на підставі поєднання як регулювання управлінської діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, так і запровадження регламентації демократичних взаємовідносин між цими органами та громадянами, тобто відносин, які мають забезпечити кожній людині реальне додержання і охорону у сфері виконавчої влади належних їй прав і свобод, виконання обов'язків, а також ефективний захист цих прав і свобод у разі їх порушення. Державно-управлінська діяльність, залишаючись адміністративно-владною, має все більше спрямовувати свою діяльність на забезпечення

пріоритетних адміністративних прав людини у її відносинах з державою і орієнтуватися на надання громадянам управлінських послуг.

Нові орієнтири вимагають нових акцентів: перший полягає в необхідності переглянути усі адміністративно-правові заборони, що містяться в чинному законодавстві про адміністративні правопорушення, які є необґрунтованими щодо обмеження прав і свобод громадян; другий стосується чіткої організації адміністративно-юрисдикційного процесу, в якому має бути визначена правова позиція кожного з учасників. Необхідно не тільки продекларувати права, а й закріпити детально розроблений механізм їх захисту (проект Адміністративного процесуального кодексу України).

Оновлення змісту адміністративно-правового статусу громадянина має відбуватися шляхом закріплення в законі не тільки природних, загально визнаних прав і свобод, які є невід'ємною частиною правового положення громадян у розвинутих країнах світу, але й створенням реального механізму забезпечення реалізації цих прав і свобод.

Література:

1. Бояринцева М.А. Адміністративно-правовий статус громадянина в Україні: зміст та реалізація // Державо і право.// Збірник наукових праць – Вип.19 - С. 294-300.
2. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції // Право України. - 2006. - №5 – С. 11-17.
3. Овчарук С.С. Конституційні права людини та громадянина в контексті предмета Адміністративного права та адміністративної реформи // Адвокат. – 2007- № 8. – С. 20-22.
4. Бойко І. Громадянин як суб'єкт адміністративно-правових відносин// Вісник АПН України. – 2004. - № 1. – С. 94-102.

УДК 343.37(477)(043)

Роянова А. В.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Одним із найнебезпечніших злочинів для безпеки держави є «відмивання» кримінально нажитих коштів. Легалізація грошових коштів здобутих злочинним шляхом несе в собі потенційну небезпеку не тільки для окремо узятої держави, але й для світового співтовариства в цілому, що пояснюється темпами глобалізації економічних відносин. Відмивання грошей, по-перше, дозволяє звільнитись від покарання за первинний злочин; по-друге, сприяє тому, що в економіку держави вливається досить значна маса незаконно отриманих коштів, що, у свою чергу, дестабілізує економічну ситуацію в державі. А оскільки економіки держав зв'язані один з одним, то наявність "брудних" грошей в одній державі впливає на економічну стабільність в іншому. Саме поняття "відмивання доходів" ввійшло у широкий вжиток після 1989 р. Цей злочин є найпоширенішим на теренах Західної Європи та в країнах постсоціалістичного простору. В Україні ж ця операція здебільшого проводиться в зворотньому напрямі — безготівкові кошти переводяться в готівку через фіктивні фірми, що спричиняє подальшу тінізацію економіки. Здійснюються такі операції через банківські, фінансові установи, конвертаційні центри тощо. Боротьба з "відмиванням" коштів може бути ефективною тільки за умови комплексного підходу до вирішення цієї міждержавної

проблеми. Питання протидії легалізації (відшिवанню) доходів, одержаних злочинним шляхом, є нагальним для України. Цим негативним явищем завдається значної шкоди інтересам держави, її економічній безпеці та міжнародному іміджу, їх вирішення сприятиме подальшому розвитку національної економіки, у тому числі її кредитно-фінансової системи. Особливої актуальності проблема криміналізації "відмивання" незаконно здобутих капіталів набула у зв'язку з ратифікацією Україною 17 грудня 1997 р. Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, підписаної від імені України 29 травня 1997 р. у м. Страсбурзі (Франція), що покладає на нашу країну певні зобов'язання щодо приведення норм різних галузей національного законодавства у відповідність зі стандартами європейського права. Проблема боротьби з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, постала перед міжнародною спільнотою більше 10 років тому. Ще у 1989 р. за ініціативою лідерів провідних країн була створена Спеціальна комісія з проблем відмивання грошей – FATF.

Гармонізація внутрішнього законодавства з нормами міжнародного права і необхідність інтеграції України в міжнародні організації пов'язуються з необхідністю створення та забезпечення належного функціонування в державі ефективних механізмів ринкової економіки. На сьогодні значного поширення набула практика використання для "відмивання" грошей послуг банківських установ, конвертаційних центрів, широкого кола діючих підприємств, в тому числі нерезидентів, фіктивних фірм. Сучасні схеми легалізації коштів, «добутих злочинним шляхом, безумовно, викликають труднощі у їх виявленні та розслідуванні злочинів зазначеної категорії. Готівкові доходи злочинного походження найчастіше отримуються від наркобізнесу, торгівлі людьми, крадіжок творів мистецтва і предметів культури тощо. Отримані готівкові доходи впроваджуються у банківський платіжний обіг, у легальний бізнес. Для безготівкових коштів незаконного походження характерними є такі джерела, як різні способи шахрайства зі страховкою, комп'ютерні шахрайства, шахрайства з використанням банківських розрахункових документів (платіжних доручень), акредитивів, векселів, кредитних операцій.

Легалізація злочинних доходів є необхідним елементом певних технологій злочинного збагачення. При цьому злочинними групами вчиняються непоодинокі злочини, сукупності (комплекси) різних, але взаємопов'язаних однією метою злочинів, у яких легалізація доходів відіграє важливу роль щодо приховування, збереження від вилучення злочинно отриманих коштів, майна (доходів). Тому методика розслідування злочинів нерозривно пов'язана з методиками розслідування предикатних злочинів, тобто повинна мати комплексний характер. З огляду на те, що злочинність набуває системного характеру, вивчення технологій злочинної діяльності і розробка комплексних методик розслідування окремих груп злочинів у тій чи іншій сфері діяльності є одним з найбільш актуальних напрямів криміналістичних досліджень на сучасному етапі.

Зазначені проблемні питання щодо виявлення злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, їх розслідування потребують подальшого удосконалення законодавства.

Література:

1. Гаврилюк О.В. Методи криміналізації та впливу капіталів // Фінанси України. - 2000. - №10.

2. Голомша М.Ф. «Відмивання» кримінально нажитих коштів – загроза національній небезпеці України // Прокуратура. Людина. Держава. -К, -2004. -№2.

3. Киевец Е. Роль международных специализированных организаций по борьбе с отмыванием денег // Международное право. -2003. -№7.

УДК 352:349.3(043)

Тырина М.П.,

аспирантка 1-го года обучения Мариупольского государственного гуманитарного университета

«ГЕНЕТИКА В ЗАКОНЕ»

С развитием цивилизации человек «подчинил» себе почти все сферы жизни общества. В современных условиях научные исследования все больше концентрируются в области генно-инженерной деятельности. Высокий уровень развития таких вопросов позволяет решать многие социально значимые проблемы, возникающие в различных областях жизнедеятельности человека. Вместе с тем, крупные исследования в области генетики, биологии и медицины несут за собой неограниченную власть над человечеством, порождают целый ряд проблем, прежде всего – правового характера.

Законодатель не может предугадать, к каким открытиям приведет нас человечество в будущем, но обязан, во исполнение ст. 3 Конституции Украины, урегулировать в нормативно-правовых актах уже известные проблемы. К числу таких проблем относятся:

определение границ человеческой жизни;

допустимость лишения жизни человека по его просьбе в случае сильных психических и физических страданий;

допустимость и обоснованность медицинского риска, экспериментов на человеке;

допустимые манипуляции с эмбрионом человека;

пределы крайней необходимости, в особенности в сфере трансплантологии;

возможность и границы вмешательства в частную жизнь человека.

С большинством из них мы сталкиваемся в процессе генетических исследованиях над человеком. Вопрос о защите личности, физической и интеллектуальной неприкосновенности человека в условиях прогресса биологии, медицины и биохимии неоднократно был предметом специального рассмотрения в докладах Генерального секретаря ООН [1]. Правовая регламентация биоэтических проблем связана, во-первых, с массовым и глубоким вмешательством генетики и медицины в естественную сущность человека, которое задевает его естественные права; во-вторых, с необходимостью произвести унифицированные международные стандарты в отрасли экспериментальной деятельности; в-третьих, с неурегулированностью ряда правовых вопросов, основой для регламентации которых может стать их решение с точки зрения этики [2; 139]. Во многих государствах уже действуют нормативные акты, призванные регулировать деятельность, а также общественные отношения в отрасли генной инженерии. Базой для них являются Конвенция о правах человека и биомедицине, Всеобщая декларация о геноме человека и правах человека, Международная декларация о генетических данных человека. Некоторые шаги в направлении защиты генетических данных человека сделаны и в Украине. В соответствии с

Указом Президента создана Межведомственная комиссия по вопросам биологической и генетической безопасности при Совете национальной безопасности и обороны Украины [3]. В соответствии с государственной программой «Здоровье нации 2002 – 2011» [4] и Мерами по дальнейшему улучшению медико-генетической помощи населению на 2004-2008 года [5] в Украине предусмотрено создание и обеспечение медико-генетических центров, работа по созданию на основе результатов генетического мониторинга реестра врожденной и наследственной патологии, репродуктивных потерь, создание реферанс-лабораторий и т.д. То есть нормативная база в Украине постепенно развивается, но пока она, в основном, носит программный характер.

Такие вопросы как понятие «генетической консультации», процедура получения данных для дачи определенных выводов, процедура получения согласия на осуществление таких мер, порядок проведения пренатальных генетических обследований как особо опасных для жизни нерожденного ребенка, генетического тестирования или обследования лица, не способного самостоятельно изъявлять свое желание на такие обследования, остаются неурегулированными. В законодательстве также необходимо предусмотреть юридическую судьбу биологических образцов [6; 134]. Так, например, в случае если лицо отозвало свое согласие на проведение генетического тестирования или обследования (такое право также необходимо предусмотреть) дальнейшая судьба биологических образцов должна решаться в соответствии с желанием лица, которому они принадлежат. В случае, если биологические образцы получены от лица через согласие родителей, опекунов или попечителей, по окончании проведения исследований они должны быть уничтожены. Также, по мнению автора, необходимо установить уголовно-правовую охрану жизни эмбриона (плода) человека, закрепить на уровне Конституции среди биологических прав человека права относительно генетических данных человека, признать геном достоянием человека.

В настоящее время начинают активно обсуждаться перспективы геномной идентификации индивида. Замысел состоит в том, что в принципе для каждого человека можно будет создавать нечто вроде геномного паспорта. Метод сулит колоссальные перспективы в области медицины - не только такие, как геновая диагностика различных заболеваний, но и возможности точного индивидуального подбора методов терапии и лекарственных средств (фармакогенетика), создания индивидуальных банков тканей и клеток и т.п. Данная сфера также нуждается в правовом регулировании, установлении определенных границ, чтобы подобные явления не перешли в новое течение евгеники.

Результаты генных исследований в первую очередь отразились на животных и растениях. Для современных биотехнологий наиболее характерны манипуляции с генетически модифицированными организмами. В настоящее время генетически модифицированные организмы широко используются в фундаментальных и прикладных научных исследованиях. С помощью ГМО исследуются закономерности развития некоторых заболеваний (болезнь Альцгеймера, рак), процессы старения и регенерации, изучается функционирование нервной системы, решается ряд других актуальных проблем биологии и медицины. Но нельзя забывать о том, что генетически модифицированный организм— живой организм, генотип которого был **искусственно** изменён при помощи методов геномной инженерии. И несмотря на то, что гены могут быть изъяты и правильно скрещены в исследовательской пробирке, в реальной жизни чрезвычайно тяжело спрогнозировать последствия их вживления в чужой организм. Такие операции, по мнению некоторых

ученых, могут стать причиной мутаций, в результате которых подавляется деятельность естественных генов организма. Примером этому и служат опыты с «белтсвилльской свиньей», пищевой добавкой «Гриптофан», продукцией японской компании «Шова Денко» и т.д.

Кроме лекарств, на территорию Украины завезено достаточно много готовой импортной генетически модифицированной продукции (арбузы, виноград, соки, крахмал, бананы, сахар, мясные продукты, консервы, жевательная резинка, вина, перец, салат, земляника, клюква и тому подобное), а также семена. Закон же «О государственной системе биобезопасности при создании, испытании, транспортировке и использовании генетически модифицированных организмов» был принят только в 2007 году. К тому же данный закон является достаточно формализованным и вряд ли может обеспечить биобезопасность, о которой в нем идет речь. Он фактически будет легализовать систему широкого обращения в Украине генетически модифицированных организмов и продукции, полученной с помощью трансгенов.

Таким образом, на основании выше изложенного, просматривается тенденция возрастания вопросов, ответы на которые еще не получены. По мнению автора, все затронутые вопросы должны регулироваться в соответствии со ст. 92 Конституции Украины исключительно законами, потому что связанные с правами человека на жизнь, здоровье и безопасную окружающую среду и гарантиями этих прав.

Литература:

1. U.N. Doc. E/CN.4/1028/Add.2:12 Mar. 1970; E/CN.4/1028/Add.5; Sept 1970; E/CN.4/1028/Add.6; 29 Dec. 1970.
2. *Короткий Т. Р.* Международно-правовые аспекты клонирования человека / Киселев Н. Н., Короткий Т. Р., Кравченко А. Н. и др. Социально-правовые аспекты клонирования человека. — Одесса: ЛАТСТАР, 2001. — С. 139—164.
3. Про міжвідомчу комісію з питань біологічної та генетичної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 23.06.2004 р. №672/2004 // ОВУ. – 2004. - № 25. – ст. 1645.
4. Про затвердження міжгалузевої комплексної програми „Зворов’я нації”: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 р. № 14.
5. Про затвердження заходів щодо подальшого поліпшення медико-генетичної допомоги населенню на 2004-2008 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 602-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Кашинцева О. Правове регулювання генетичних досліджень людини в Україні: деякі аспекти // Право України - 2007. - №5. – С. 131-134.

УДК 343.851:343.914(477)(043)

Іванова А. Є.,

студентка 2 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Серед проблем, що стоять перед українською державою на сучасному етапі складних економічних та політичних перетворень, одне з провідних місць посідає проблема боротьби зі злочинністю та її окремими видами. Забезпечення законності і правопорядку у суспільстві,

своєчасне запобігання злочинам та їх припинення, оперативне і повне їх розкриття є найважливішими завданнями побудови правової держави в Україні.

Кризові явища в економіці, протиріччя і труднощі у соціальній, духовній, моральній та інших сферах громадського життя сприяють зростанню злочинності. Ефективне запобігання злочинності передбачає всебічний аналіз її видів, усунення причин та умов, що їх породжують.

Загальносоціальні заходи є, як відомо, основою будь-яких зусиль по попередженню антигромадських явищ і злочинності зокрема, хоча ці заходи плануються і здійснюються для вирішення глобальних проблем суспільства і обумовлені потребами його розвитку. Проте саме такий характер попереджувальних заходів зумовлює виняткову їх важливість і для вирішення проблем злочинності, і жіночої зокрема.

Обов'язкова передумова успішності таких програм по попередженню жіночої злочинності це досягнення якісно іншого стану нашого суспільства, У такому новому суспільстві жінка повинна зайняти принципово інший життєвий статус, при якому вона буде краще захищена законом, звичаями і традиціями. Так, на наш погляд її слід позбавити ролі основного або навіть рівного з чоловіком «здобувача» матеріальних благ, зосередивши її сили і увагу на сім'ї. При організації попереджувальної роботи важливо враховувати вплив соціально-економічних чинників, які породжують злочинну поведінку, що завжди опосередковується обставинами суб'єктивного характеру. Дані обставини обов'язково слід брати до уваги при розробці системи попереджувальних заходів [1, С. 88 – 89].

Так, сім'я і сімейне виховання повинні бути основним об'єктом масової попереджувальної дії. Від його успішності суттєво залежать тенденції злочинності в цілому, жіночої злочинності і неповнолітніх зокрема.

Робота по попередженню жіночої злочинності повинна охоплювати ті сфери життєдіяльності, в яких формуються негативні риси їх особистості. Перш за все це побут і виробництво. Окрім впливу на криміногенні чинники в кожній з названих сфер суспільство повинне прагнути до певної гармонізації ролей. Виконання ролі в одній з них не повинне виключити або ускладнити виконання своїх обов'язків в іншій. Украй небажано, наприклад, щоб завантаженість по роботі заважала догляду за дітьми або повноцінному відпочинку. Всі ці питання розв'язати важко, оскільки вони пов'язані з глобальними проблемами суспільства, загальним економічним розвитком країни, зміною багатьох наших звичних уявлень. Проте без їх розв'язання ефективно попереджати антигромадську поведінку жінок неможливо [2, С. 138 – 145].

Давно відома криміногенна роль гіпертрофії матеріальних благ в сімейному вихованні, односторонній орієнтації на них. З цього треба робити висновок про необхідність підпорядкування матеріального добробуту сім'ї задоволенню і розвитку духовних, культурних потреб її членів. Звичайно, матеріальний достаток в сім'ї не замінить психологічної єдності батьків і дітей, що іноді намагаються зробити в деяких сім'ях. Матеріальні блага через зростання духовної культури повинні сприяти психологічній гармонії в сім'ї [3, 209 с.].

Твердження про необхідність реальної, а не тільки проголошеної рівності чоловіка і жінки не означає заперечення природних особливостей жінок. Однак, необхідне повне врахування таких відмінностей, специфіки жіночого організму, значення їх ролі в суспільстві, зміцненні його етичних засад, в сім'ї, у вихованні дітей. Не можна забувати, що

жінка не просто елемент трудового потенціалу або робоча одиниця, а перш за все мати, вихователька дітей. Від її соціального самопочуття залежить ситуація відтворення населення в країні, етично-психологічна атмосфера в сім'ї, вихованість підростаючого покоління, багато в чому майбутнє народу і стан правопорядку в країні. Тому для жінки на виробництві важливо створити сприятливий соціально-психологічний клімат, потрібно суворо стежити за дотриманням законодавства про їх працю, за наданням їм всіх передбачених законом пільг і переваг в режимі праці і відпочинку.

Таким чином, ефективне попередження жіночої злочинності можливе тільки в докорінно зміненому суспільстві, з врахуванням чинників, які її породжують, та реалізації вище перерахованих заходів.

Література:

1. Блага А.Б. Про жіночу злочинність // Право України. - 1999. - №9.
2. Голіна В.В. Жіноча злочинність в Україні: характеристика і попередження. Проблеми законності. - Харків. - 1998. - Вип. 33.
3. Крупка В.Н. Криминологическая характеристика насильственных преступлений, возникающих в сфере личностно-бытовых отношений: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. - К., 1985.

УДК 343.24(477)(043)

Лесодед В. О.,

студент 2 курса специальности «Правоведение»

Мариупольского государственного гуманитарного университета

СУБЪЕКТИВИЗМ ПРИ НАЗНАЧЕНИИ УГОЛОВНЫХ НАКАЗАНИЙ

После приобретения Украиной независимости и попытки освободиться от оков тоталитарной системы, а, следовательно, и от давления государственной системы и тотального контроля над всеми ветвями государственной власти, а также общественной жизни, актуальным стал вопрос о переустройстве как социальной, так и государственной системы, а точнее именно судебной системы. Ведь при тоталитарной системе, суд, хоть теоретически и был закреплен как независимый институт государственной власти, практически являлся лишь инструментом доказательства авторитета государства, а не способом общественного контроля, т.е. органом, если брать уголовные отношения, который справедливо, полновидно, объективно рассматривал все обстоятельства уголовного дела и справедливо применял положения санкции определенной статьи.

После избрания Украиной курса правового государства, остро стал вопрос о необходимости реформы судоустройства и, в отдельности, уголовного права и уголовного процесса. Общепринятое понятие «правового государства» требовало установление целью осуществления уголовного процесса и избрания вида санкции именно исправление лица, совершившего преступление.

Непосредственно среди отечественных авторов проблемам индивидуализации наказания посвящали исследования Е.В. Благоев, С.И. Дементьев, Л.А. Долиненко, А.Т. Иванова, И.И. Карпец, Ю.А. Красиков, Л.Л. Кругликов, Г.А. Кригер, Т.А. Лесниевски-Костырева, М.Н. Становский, Г.И. Чечель, А.П. Чучаев и некоторые другие.

На современном этапе развития украинского общества уголовное наказание остается необходимым и в то же время достаточно острым средством реагирования государства и общества на совершенное преступление. Поэтому его назначение нуждается в тщательной правовой регламентации и научном обосновании с тем, чтобы виновные несли заслуженное наказание, было соблюдено требование справедливости и чтобы меры уголовно-правового воздействия использовались только в тех пределах, которые необходимы для достижения поставленных перед наказанием целей и задач. Современное уголовное законодательство имеет диспозитивную особенность: оно дает возможность правоприменителю, в зависимости от обстоятельств дела, избирать вид и размер наказания, которая полностью соответствовала бы совершенному общественно-опасному деянию, именно в таком объеме, который был бы достаточным для виновного лица и вызывал в нем желание полностью оправдаться перед обществом за совершенное преступление. По нашему мнению, при осуществлении правосудия, судья обязан оценивать доказательства и принимать решение по своему внутреннему убеждению, руководствуясь при этом законом и совестью. Включение совести в механизм формирования внутреннего убеждения (усмотрения) судьи, представляется принципиально важным. Судья использовать свое усмотрение обязан разумно, здраво, справедливо. Критерий совести указывает на его личную, моральную и правовую ответственность за оценку доказательств и принимаемые решения, на его долг быть беспристрастным и независимым от каких бы то ни было мнений, влияний, давлений, предрассудков, предвзятых соображений. Однако, принятие необоснованных решений относительно вида и размеров наказания подрывает авторитет правосудия, влечет изменение или отмену приговора и существенные издержки морального и материального характера, связанные с повторным рассмотрением дел.

Широкий набор наказаний в альтернативно построенных санкциях, пробельность законодательства, регламентирующего вопросы назначения наказания, порождают субъективизм, а значит, и разноречивую карательную практику.

Следует согласиться с Е.Г. Мартыничком, который считает, что «чем меньше сфера личного усмотрения органов и должностных лиц, ведущих производство по уголовному делу, чем полнее регламентированы их полномочия, тем больше гарантий законности совершаемых ими действий и принимаемых решений» [1; 43-44]. Ведь чем больше гарантий «правильного правосудия» со стороны норм права, тем меньше вероятность вмешательства субъективизма в уголовный процесс. Однако, что может являться такими гарантиями со стороны норм права? Теория разделения властей уже сама по себе не дает возможность законодателям вмешиваться в деятельность судебной системы, а поэтому ответ на вопрос о гарантиях правосудия следует искать внутри самой судебной системы. Сам собой напрашивается вывод о необходимости более широкого применения судебной практики. Однако, правильно ли это?

Совершенствование практики назначения судами наказаний - одна из самых актуальных и одновременно одна из самых сложных проблем. Неверно считать, что существующие аномалии в сфере индивидуализации наказания имеют объективные причины (сложность деятельности судебной системы) либо являются следствием субъективизма судей, их невнимательности, недостаточной компетентности и т.п. Надо полагать, дело здесь в ином: «сказывается недостаточная четкость правовой регламентации правил избрания наказания, и то обстоятельство, что до последнего времени мало можно почерпнуть в

работах теоретиков, посвященных проблемам назначения наказания, конкретных рекомендаций, могущих помочь назначить конкретное наказание, чтобы оно было справедливым со всех точек зрения»[2;3-4].

Из проблемы субъективизма при принятии судебных решений, а, следовательно, и возможной коррупции в органах судебной системы, вытекает еще одна проблема: коррупция в судебной системе, превращает ее в субъект, который не может объективно справляться с общественными проблемами, разлагает общество и становится заложником преступного мира. «Нормы и институты уголовного права должны не декларативно, а реально обеспечивать реализацию принципа справедливости на базе последовательной дифференциации и индивидуализации уголовной ответственности и наказания с тем, чтобы более опасные, профессиональные преступники не оказались (как это нередко бывает) в более выгодном, льготном положении, нежели менее опасные, «случайные» преступники» [3;277]. Этот вопрос нельзя оставлять без внимания, так как он, хоть и выходит за рамки нашего исследования, однако показывает полноту затрагиваемой проблемы, и вытекающих из нее проблем.

Я считаю, что вышеуказанное в полном объеме и полновесно говорит об актуальности выбранной проблемы. С учетом того, что данная проблема имеет место не только в Украине и странах постсоветского мира, но также в других странах, в последнее время все больше ученых обращаются к проблеме судейского усмотрения в теории уголовного права. Это обусловлено тем, что данное явление в теории уголовного права практически не изучено. Отсутствуют комплексные научные разработки, а те работы, которые уже имеются, затрагивают лишь отдельные аспекты рассматриваемого вопроса.

Литература:

1. Мартынич Е.Г. Развитие уголовно-процессуального законодательства. – Кишинев: «Юристъ», 1977. – 564 с.
2. Кругликов ЛЛ. Смягчающие и отягчающие ответственность обстоятельства в уголовном праве (вопросы теории). – Воронеж: «Науч. книга», 1985. – 284 с.
3. Милюков С.Ф. Российское уголовное законодательство: опыт критического анализа. – СПб.: Издательский Дом «Азбука-классика», 2000. – 472 с.
4. Жилин А. А. Методологические проблемы юридической науки. – К.: «Просвіта», 1999. – 438 с.

УДК 342.5(477)(043)

Доброва К.С.,

студентка 1 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ДЕРЖАВНА ВЛАДА В УКРАЇНІ

На сучасному етапі в Україні гостро постає проблема компетентності, яка засновується на теорії розподілу влади. Також ще недостатньо досліджені проблеми у визначенні соціальної природи влади, її співвідношення з розрізненням у засобах здійснення владних функцій, пошуку дієвих форм та механізмів оптимізації взаємодії гілок влади, їх значення для підвищення легітимності владних структур.

Влада у державі повинна бути єдиною і це твердження має право на існування, бо його підставою є сутність народного суверенітету. Ідеї розмежування та взаємодії гілок влади, їх рівноваги повинні допомогти налагодженню стосунків та, перед усім, просто спілкування між різними політичними силами, усвідомлення ними важливості згуртування зусиль задля якнайшвидшого виходу країни з кризи.

Правильне розуміння принципу поділу влади сприяє забезпеченню довіри і злагоди як серед владних структур, так і в суспільстві, додає авторитету як усій державній владі, так і окремим її органам. І також це є важливою, і навіть необхідною умовою дійсно ефективного здійснення функцій держави.

Теорія розподілу влад як і більшість інших теорій страждає багатьма недоліками та суперечністю. Ця суперечність почала виявлятися ще дуже давно та на сучасному етапі досягла свого піку. Так, ще Гегель відмічав: з одного боку допускається незалежність влад, а з іншого — ці влади повинні обмежувати одна одну, що заперечує їх незалежність, внаслідок чого знищується єдність держави [3; 66].

Коли влада єдина, то не слід побоюватись ніяких політичних криз, бо єдність забезпечує політичну стабільність. А зараз у нашій країні ми можемо спостерігати політичну кризу і тому можна стверджувати, що державна влада в Україні своєї єдності не має.

Можна констатувати, що кожна з гілок влади розуміє принцип її поділу по своєму. Кожна намагається перебрати на себе побільше влади, а щоб ніхто не мав підстав їх чимось доректи тлумачать зазначене конституційне положення як механічний поділ влади. А проблема постає у тому, що це призводить до палких з'ясування відносин між гілками влади.

Існує все ж багато суперечностей про те виявляється державна влада позитивним чи негативним явищем. Наприклад, американський соціолог Т.Парсонс визначає владу як позитивну соціальну здатність к досягненню суспільних цілей [4; 227]. А німецький соціолог Макс Вебер вважає, що влада – негативне явище, яке містить у собі обмеження та позбавляння для тих, хто підкорений домінуванню [4; 226].

Державна влада виконує роль арбітра в суспільстві, використовуючи для цього необхідні засоби та інструментарій. Тож тоді, коли влада не може ефективно функціонувати – в суспільстві панує хаос.

Державна влада як вид влади публічної є саме тією суспільною силою, котра здатна з допомогою правових та організаційних засобів реалізувати волю держави в межах конституції та законів. З цього випливає те, що коли влада не може професійно виконувати свої обов'язки, то й воля держави або не виконується, або виконується, але далеко не в межах закону.

Поділ влади має глибокий демократичний зміст, оскільки він спрямований, згідно з концепцією Ш.Монтеск'є, на недопущення концентрації державної влади в руках однієї людини, органу або класу, пов'язаного з цим можливого свавілля, зрештою – на забезпечення політичної свободи людини і громадянина. Іншими словами – без поділу влади демократії бути не може. Тож, якщо не налагодити принцип поділу влади, про демократію можна забути.

Навіть функціонування механізму взаємних стримувань і протигаг кожна з гілок бачить по-своєму. І це одна з проблем. А її вирішення - у зрозумінні необхідності взаємодії, рівноваги, нагляду та взаємного урівноваження кожної, без сумніву, гілки влади.

Влада – це могутній регулюючий фактор суспільного життя. Але відомо, що «будь-яка влада розбещує». Наслідком цього стає те, що чиновники, які живуть «заради політики» починають жити «за її рахунок». А органи державної влади, напрям діяльності яких «суто політична діяльність», дуже часто не несуть відповідальності за прийняті ними рішення.

Державна влада єдина, так як дві суверенні влади не можуть одночасно функціонувати в одній державі, а якщо все ж таки вони намагаються так функціонувати, то одна з них повинна зійти нанівець. Так в нашій країні також зараз намагаються панувати дві влади (Президент та Уряд) і одна з них повинна поступитися, бо державна влада за своєю соціальною природою неподільна.

Мудрість влади полягає в її здатності знайти компроміс, досягти консенсусу між різними частинами суспільства. А для цього потрібно виробити системний послідовний підхід, бо швидкими темпами необхідної ефективності просто не досягнути. Але чекати, як завжди ніхто не хоче.

Незбалансований поділ влади, відсутність ефективно діючої системи стримувань і противаг у взаємовідносинах гілок влади, роздвоєність виконавчої влади (Президент - Уряд) та інше – це проблеми, які потребують негайного вирішення у державі.

Для прикладу можна навести деякі твердження з допомогою яких можна вдосконалити механізм стримувань і противаг: спільна робота структурних підрозділів законодавчої та виконавчої гілок влади в процесі прийняття рішень, заповнення прогалів в діючому законодавстві, усунення дуалізму виконавчої влади та чітке законодавче визначення її структури та функцій, та інше.

Дуже важливою є співпраця та взаєморозуміння між сферами влади в процесі прийняття законопроекту. З боку виконавчої влади необхідне чітке та своєчасне внесення поправок до проектів документів, що розглядаються, а з боку парламенту вміння прислуховуватись до пропозицій та йти на компроміс. Але майже завжди це не виконується, бо більше цікавлять та більш дорожчі власні інтереси.

Під час виборчих компаній завжди виникає гостра боротьба між політичними партіями за оволодіння державною владою. Вона полягає у тому, що безвідповідальність та безконтрольність можуть перетворити виборчих осіб у володарів. А наслідками цього виступають корупція, бюрократизм і т.д. Тобто органи держави іноді можуть спричиняти соціальну шкоду. І у той же час або підвищують, або знижують ефективність державної влади.

Якщо звернути увагу на кризову ситуацію, яка зараз відбувається в Україні, то можна побачити, що державна влада намагається зробити все можливе для того, щоб ефективно вплинути на ситуацію. І саме у довірі, повазі до влади широких верств населення полягає її соціальна сутність. І тому виникає гостра проблема, яка закладається в тому, що без їх довіри, поваги, підтримки влада не може нормально існувати та функціонувати.

Література:

1. Коваленко А. Чим вимірюється ефективність влади? // Віче. – 2001. - № 1 (106). – с. 93.
2. Чехович Т. Сутність і юридична природа державної влади // Часопис київського універсального права. – 2003. - № 3. – с. 18-21.
3. Теорія держави та права: Підручник для вузів / Від. ред. д. ю. н., проф. В.Д. Перевалов. – 3-є вид., перероб. та доп. – М.: Норма, 2006. – 496 с.

4. Любашиц В. Государственная власть: понятие, особенности и виды // Правоведение. – 2002. - №6. – с. 224-238.

5. Скрипнюк В. Державна влада в Україні: проблеми взаємодії політики і управління // Право України. – 2003. - №3. – с. 14-21.

СЕКЦІЯ
ГАЛУЗЕВІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 341.171:061.1ЄС(043)

Хоббі Ю.С.,

аспірант 3 року навчання спеціальності 12.00.11. «Міжнародне право»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ВПЛИВ НАДНАЦІОНАЛЬНОСТІ НА СУВЕРЕНІТЕТ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Провал ратифікації Конституції для об'єднаної Європи, яка мала ознаменувати якісно новий етап існування Європейського Союзу, провал референдуму в Ірландії стосовно Лісабонського договору 2007 року, який мав доповнити основоположні угоди ЄС та надати йому правового статусу, ще раз показали проблеми у розумінні суті ЄС та загострили дискусії навколо державного суверенітету. Одним з аргументів на користь «поступової втрати» державами-членами свого суверенітету став принцип наднаціональності, який вирізняє ЄС серед існуючих міжнародних організацій.

Дослідженням цього принципу та його відображенням у національному законодавстві держав-членів займалися І.І. Хохлов, М.А. Корольов, М.М. Микієвич, А.В.Сеїдов, І.В. Кравчук, В. Муравйов, Б.Н. Топорнін та інші.

Розвиток євроінтеграції в бік її посилення, дозволяє побачити наявність стійкої тенденції, з одного боку, щодо послідовного самообмеження держав-членів ЄС у обов'язки здійснюваних суверенних прав, а з іншого – набуттям ЄС дедалі більше ознак наддержавного утворення. При збереженні формально-юридичного (політико-правової форми) аспекту державного суверенітету одночасно відбувається поступове обмеження матеріальних можливостей його прояву, що виражається в делегуванні державами суверенних прав ЄС [1; 123-124].

Захисники державного суверенітету та їх опоненти багато в чому спираються на принцип наднаціональності, використовуючи його як аргумент у своїх дискусіях. Розглянемо, що ж уявляє собою цей принцип.

М.А. Корольов вважає, що наднаціональність виникає тоді, коли утворення отримує можливість зобов'язувати своїми конкретними діями свої держави-члени, не заручаючись їхньою згодою на це в кожному окремому випадку, тобто набуває по відношенню до них певний об'єм самостійних розпорядчих повноважень [2; 5].

Фактично ж, на думку Е. Шибасевої, «питання про наднаціональність міжнародних організацій – це питання про співвідношення суверенітету держав-членів організації з повноваженнями створеного ними внутрішньоорганізаційного механізму». Ступінь делегування прав і повноважень держави органам міжнародної організації є суттю інституту наднаціональності [3; 80].

Хоча, делегування державами-членами значної частини суверенних прав Європейському Союзу відбулося з власної волі держав, тобто це був їх суверенний вибір, багато побоювань викликає тенденція щодо постійного розширення кола цих прав, неоднозначне розмежування компетенції ЄС та національних держав.

Чітке врегулювання питань співвідношення компетенції ЄС та його членів особливо актуальне в разі реалізації Європейським Союзом зовнішньополітичної функції. З огляду на це за аналогією із законодавчою компетенцією для Європейського Союзу М.М. Микієвич виділяє чотири види компетенції (тобто сукупності встановлених в офіційній формі прав та обов'язків – Ю.С.). Перший вид – виняткова компетенція, яка стосується кола питань, переданих державами-членами об'єднанню. Другий вид – це так звана компетенція конкуруюча, яку здійснюють держави-члени з питань, що не стосуються компетенції об'єднання. Третій вид – це паралельна, або спільна, компетенція, коли відносини у певних сферах врегульовують спільно держави-члени, а також на наднаціональному рівні. До четвертого виду компетенції належать питання, які врегульовують на національному рівні [3; 80-81].

Проте, з іншого боку, якщо в процесі функціонування європейського Співтовариства «виникає потреба у діях з боку Співтовариства з метою досягнення однієї з цілей Співтовариства, то держава може бути вимушена виконувати рішення, проти прийняття яких вона заперечувала.

Розглянемо сутність наднаціональності, умови її виникнення та реалізації, яких досить багато. Український дослідник В. Василенко серед головних ознак наднаціонального об'єднання назвав такі: - набуття органами Співтовариств виняткової компетенції у сферах, які визначені в установчих актах і які раніше належали до суверенних прерогатив держав-членів; - правоздатність головного представницького органу Співтовариств, у якому держави-члени мають неоднакову кількість голосів, розширювати їхню компетенцію; - право органів Співтовариств, що діють у рамках компетенції, зобов'язувати членів без їхньої згоди та всупереч їхній волі шляхом ухвалення обов'язкових рішень більшістю постанов; - право органів Співтовариств, що діють у рамках компетенції, від імені Співтовариств укладати з третіми країнами договори, які є обов'язковими для держав-членів; - право органів Співтовариств, що діють у рамках компетенції, зобов'язувати та уповноважувати постановами і міжнародними договорами фізичних і юридичних осіб або органи держав-членів безпосередньо, без трансформації цих постанов і міжнародних договорів у внутрішні правопорядки; - наділення представницьких органів Співтовариств, тобто органів, що складаються з міжнародних чиновників, повноваженнями ухвалювати обов'язкові для держав-членів постанови, що стосуються суттєвих питань [3; 81-82].

Але, якщо ж вважати наднаціональні риси в ЄС загрозою державного суверенітету її членів, то очевидним є те, що причини та умови можливості наднаціональності треба шукати в суверенітеті. Отже суть наднаціональності в тому, що дещо в порядку ієрархічних взаємозв'язків підпорядкування-підпорядкованості розташовується над державами як суверенними одиницями. Тобто наднаціональність може існувати лише в рамках міжнародних утворень, в яких складові елементи (держави) повністю не втратили свого суверенітету [2; 6]. В чистому вигляді наднаціональність не можлива, оскільки поки держави-члени організації зберігають свій суверенітет, вони мають право вільного виходу з неї, і лишити державу цього права неможливо, як і відмовитися вони від нього не можуть, навіть включивши відповідні положення в установчий документ, в силу загальноправової презумпції недійсності відмови від потенційної вигоди. Також наднаціональність обумовлює те, що поки держави-члени ЄС не втратять свого суверенітету, про федерацію говорити не доводиться, якщо це відбудеться, то наднаціональність втратить свою сутність.

Тобто нині можна говорити про наднаціональність як про якість політичної системи, яка реалізується у діяльності інститутів ЄС. Оскільки участь держави у міжнародних відносинах вже передбачає певну втрату суверенітету, в основі наднаціональних рішень лежить вихідна колективна згода, що обов'язкова для кожної країни, яка вирішила приймати участь в інтеграційному процесі. При цьому дотримання уніфікованих правил контролюється, а до порушників застосовуються ефективні санкції.

Література:

1. Яковюк І. Державний суверенітет національних держав у складі Європейського Союзу: проблеми визначення // Вісник академії правових наук України. – 2004. - №3. – С.114-126.
2. Королев М.А. Наднациональность с точки зрения международного права // Московский журнал международного права. – 1997. - №2. – С.3-20.
3. Микієвич М.М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки: Монографія. – Львів, 2005. – 416 с.

УДК 341.24(043)

Кочетова М.О.,

студентка освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного гуманітарного університету

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ СУДАМИ УКРАЇНИ

Проблема застосування міжнародних договорів судами України тісно пов'язана із проблемою співвідношення міжнародного і національного права та впливає з неї. Але якщо другій проблемі присвячено багато наукових праць та статей, то першу менш висвітлено у науковій літературі. Загальним є правило, встановлене міжнародним правом: держава не може посилатися на своє внутрішнє право з метою виправдання невиконання міжнародного договору. Теж саме стосується і міжнародних організацій, які не можуть посилатися на свої правила, виправдовуючи порушення міжнародного договору [1; 9].

Конституція України у ст. 9 проголосила: «Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України»[2; ст. 9]. На жаль, на відмінну від конституцій деяких інших держав, наприклад, Конституції Греції, Конституція України не встановлює прямо примат міжнародного права. Дане положення Конституції роз'яснює Пленум Верховного Суду України: «Виходячи із положення ст. 9 Конституції України про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, суд не може застосовувати закон, який регулює правовідносини, що розглядаються, інакше як міжнародний договір» [3; п. 4]. З цього положення вже чітко бачимо, що при невідповідності закону міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана ВРУ, застосуванню підлягає саме міжнародний договір.

Частина друга ст. 9 проголосила, що «укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України» [2; ст. 9]. Тобто дане положення встановлює вже примат Конституції

над міжнародним договором. І це є виправданим, адже конституція являє собою ядро усієї системи права держави, містить в собі норми, які регулюють найважливіші суспільні відносини. Отже, при виникненні протиріч між міжнародним договором і Конституцією застосуванню підлягає остання. Це встановлює і Пленум Верховного Суду: «У той же час міжнародні договори застосовуються, якщо вони не суперечать Конституції України» [3; п. 4].

У ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори України" від 24 червня 2004 року також зазначається, що "чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства" [4; ст. 19].

Таким чином, будь-який ратифікований міжнародний договір є одним з джерел права в Україні, а закріплені в ньому міжнародно-правові норми, дія яких визнається у сфері внутрішньої юрисдикції, можуть застосовуватися не лише судами, як слушно підкреслили дослідники, а й іншими органами держави, суб'єктами господарювання, посадовими особами, громадянами (індивідами) [5].

Більше питань викликає механізм застосування судами міжнародних договорів України. Передусім проблеми викликає тлумачення міжнародних договорів з метою їх правильного застосування. Саме у цьому на національні суди покладається велика роль. За свідченням доктрини міжнародного права, національні суди суттєво допомагають визначенню, з'ясуванню, а також розвитку міжнародного права. Судові рішення є цінним свідченням практики держави, розуміння нею тих чи інших положень міжнародних договорів.

При тлумаченні міжнародного договору національним судом також можуть виникати колізії між трьома видами норм тлумачення: 1) міжнародно-правовими нормами тлумачення, викладеними в статтях 31 і 32 Віденської конвенції 1969 р., а також звичаєвими нормами тлумачення; 2) нормами тлумачення, закріпленими в тексті самого договору; 3) національними нормами тлумачення.

Виходячи з пріоритету норм міжнародного права перед нормами національного права та правила юридичної логіки *lex specialis derogat legi generali*, в разі таких колізій перевага має надаватися закріпленим у договорі правилам тлумачення як спеціальним нормам, відтак загальним міжнародно-правовим нормам тлумачення і, нарешті, національним нормам тлумачення. Тобто, якщо у договорі не визначені правила його тлумачення, то застосуванню судом підлягають правила, визначені Конвенцією про право міжнародних договорів 1969 року [6].

Зазначені правила говорять про наступне: «Договір повинен тлумачитись добросовісно відповідно до звичайного значення, яке слід надавати термінам договору в їхньому контексті, а також у світлі об'єкта і цілей договору. Для цілей тлумачення договору контекст охоплює, крім тексту, включаючи преамбулу й додатки: усяку угоду, яка стосується договору і якої було досягнуто між усіма учасниками у зв'язку з укладенням договору; усякий документ, складений одним або кількома учасниками у зв'язку з укладенням договору і прийнятий іншими учасниками як документ, що стосується договору.

Поряд з контекстом враховуються: усяка наступна угода між учасниками щодо тлумачення договору або застосування його положень; наступна практика застосування договору, яка встановлює угоду учасників щодо його тлумачення; будь-які відповідні норми

міжнародного права, які застосовуються у відносинах між учасниками. Спеціального значення надається термінові в тому випадку, коли встановлено, що учасники мали такий намір.

Можливе звернення до додаткових засобів тлумачення, в тому числі до підготовчих матеріалів та до обставин укладення договору, коли тлумачення за вищенаведеними правилами: залишає значення двояким чи неясним або призводить до результатів, які є явно абсурдними або нерозумними [7; ст. 31, 32].

Отже, для ефективної реалізації норм міжнародних договорів національними судами важливим є вміння правильно інтерпретувати норму міжнародного права, правильно використовувати правила, які склались як певні звичаєві норми, а також норми, закріплені в нормативних актах, що в свою чергу вимагає від суддів знань та досвіду. Роль суду в даному випадку залежить від рівня підготовки юристів у галузі міжнародного права й від загальної правової культури, а це зумовлює необхідність інтернаціоналізації юридичної освіти, особливо в згаданій галузі [6].

Література:

1. Лукашук И.И. Внутреннее право государства и соблюдение международного договора // Юрист-международник. – 2004. - №3. - с. 2-9.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст. 141.
3. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 року №9 / www.rada.gov.ua
4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №50. – Ст. 540.
5. Паліюк В.П. У яких випадках українські судді зобов'язані застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основних свобод? / www.apcourtkiev.gov.ua
6. Трагнюк О. Національний суд і тлумачення міжнародних договорів // Юридичний журнал. – 2003. - №4 / www.pravoznavec.com.ua
7. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року / www.rada.gov.ua

УДК 341.61(043)

Пасічник Я.С.,

аспірант 2-го року навчання аспірантури Інституту законодавства Верховної Ради України

МІЖНАРОДНА СУДОВА ПРОЦЕДУРА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Перші проекти заснування міжнародного суду ми вже зустрічаємо у працях філософів епохи Просвітництва, які висували ідеї перебудови всього міжнародного співтовариства на розумних началах. Подальший розвиток ідея міжнародного суду отримує в ХІХ ст., але лише у ХХ ст. вона реалізовується у вигляді заснування і діяльності постійних міжнародних судів.

Вказані процеси актуальні і для України. Україна бере участь у діяльності основних сучасних міжнародних судових органів: Міжнародного суду ООН, Міжнародного трибуналу

з морського права, Європейського суду з прав людини. Україна підписала Статут Міжнародного кримінального суду. Останнім часом наша держава не раз брала участь у розгляді справ міжнародними судами. Наприклад, справа у Міжнародному суді ООН між Україною і Румунією про розмежування морських просторів у Чорному морі. А за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини України перебуває на лідируючих позиціях.

Ще при становленні самої ідеї міжнародної судової процедури як мирного засобу розв'язання міжнародних спорів, були визначені основні сутнісні риси цього явища:

1. Постійний характер заснування.
2. Незалежність заснування і неупередженість суддів.
3. Процесуальна визначеність щодо порядку розгляду спору.
4. Прийняття рішень на основі та відповідно до норм і принципів міжнародного права.
5. Обов'язковий характер прийнятого рішення для сторін.
6. Факультативність юрисдикції суду з можливістю визнання її обов'язковою: суд розуміється не як наднаціональний орган, а як міждержавний.
7. Наділення судової установи функцією кодифікації.
8. Діяльність суду повинна сприяти розвитку міжнародного права.
9. Включення суду в організаційну структуру міжнародної організації, органом якої мав бути такий суд.

Першим міжнародним судом прийнято вважати Центральноамериканську палату правосуддя (Central American Court of Justice) (далі – ЦАПП) [1; 186-193]. 14 листопада 1907 року п'ять центральноамериканських держав за пропозицією Мексики і США взяли участь у Центральноамериканській мирній конференції. 20 грудня 1907 року представники п'яти Центральноамериканських держав підписали загальний мирний договір, заснований на ідеї панамериканізму, а також конвенцію, відповідно до якої була утворена Центральноамериканська палата правосуддя. При характеристиці цього суду вказується, що він проіснував десять років і не здійснив помітного впливу на розвиток міжнародного права і практику міжнародних судових органів [2; 107-108]. Проте утворення ЦАПП поклало початок діяльності цілої низки судових установ у регіоні Латинської Америки.

Розвиток міжнародних відносин у період між Першою і Другою світовими війнами ознаменувалось, зокрема, створенням: 1) першої загальної політичної організації – Ліги Націй; 2) створенням першого постійного функціонуючого міжнародного суду загального характеру – Постійної Палати Міжнародного Правосуддя; 3) першої спроби притягнення осіб до кримінальної відповідальності за військові злочини міжнародним судовим органом і заснування подібного органу.

Після Другої світової війни спостерігається збільшення кількості судових органів. Засновується Міжнародний суд Організації Об'єднаних націй як універсальний міжнародний судовий орган. Проте основними тенденціями в розвитку міжнародних судових органів стає регіоналізація і спеціалізація.

Вирішуючи виникаючі між ними суперечності, суб'єкти міжнародного права повинні застосовувати певні засоби і способи їх врегулювання. Найбільш загальним визначенням таких засобів, на думку А.М. Ладиженського і І.П. Бліщенко, є: "Мирні засоби вирішення спорів – це міжнародно-правові способи і засоби врегулювання суперечностей між

суб'єктами міжнародного права відповідно до основних принципів сучасного міжнародного права” [3; 338].

Міжнародний судовий розгляд виступає як один з самостійних способів вирішення міжнародних спорів, передбачених ст. 33 Статуту ООН, разом із переговорами, обстеженням, посередництвом, примиренням, зверненням до регіональних органів або угод, консультаціями, слідчими і погоджувальними комісіями та арбітражем.

Серед основних рис, властивих судовому і арбітражному розглядам, звичайно називаються такі: незалежність, обов'язковий характер рішень, вирішення спорів на підставі міжнародного права, заздалегідь визначений порядок судочинства. Якщо проаналізувати сутність міжнародного судового і арбітражного розглядів, то відмежування даних засобів мирного вирішення міжнародних спорів ґрунтується на тому, що:

1. Відповідно до ст. 33 Статуту ООН арбітраж і судовий розгляд характеризується як самостійні способи мирного вирішення міжнародних спорів.

2. Якщо міжнародний арбітраж є виключно засобом мирного вирішення міжнародних спорів у класичному розумінні цього терміну, то цілі діяльності, функції і характер спорів, що розглядається міжнародними судами, свідчать, що міжнародний судовий розгляд є більш широке поняття ніж просто спосіб мирного вирішення міжнародних спорів.

На сучасному етапі найбільш актуальною є діяльність Міжнародного права ООН. Станом на 16 жовтня 2008 року на розгляді у Міжнародному Суді ООН перебуває 12 справ [4]. Серед них справа між Румунією та Україною про розмежування морських просторів у Чорному морі. На сьогодні деякими науковцями піднімається питання про надання доступу до Суду міжнародних урядових і деяких неурядових організацій [5; 22-25].

Отже, міжнародний судовий розгляд, будучи одним з юридичних (правових) засобів вирішення міжнародних спорів, в той же час є більш складним явищем, з більш широким спектром функцій, ніж інші мирні засоби розв'язання міжнародних спорів. Так, суди виконують функції по наданню консультативних висновків, виконують роль контрольних механізмів, гарантуючих дотримання державами прийнятих на себе зобов'язань у певній сфері міждержавного співробітництва; є засобом притягнення індивідів до кримінальної відповідальності на міжнародному рівні вчинення серйозних порушень гуманітарного права; у межах функції впливу на національні правові системи суди є засобом “гармонізації” національних правових систем.

Література:

1. Международные суды и международное право (сборник обзоров). Составители: Атливанников Ю.Л., Энтин М.Л. – М., 1986. – 193 с.

2. Энтин М.Л. Международные судебные учреждения (роль международных арбитражных и судебных органов в разрешении межгосударственных споров). – М., 1984. – 176 с.

3. Курс международного права в шести томах. – М., 1967. – Т. 3. – С. 338.

4. Матеріали офіційного веб-сайту Міжнародного Суду ООН – <http://www.icj-cij.org/>.

5. Чернова Н.Н. Перспективы повышения роли Международного Суда ООН: Предоставление права доступа в Суд международным правительственным и некоторым неправительственным организациям // Международное публичное и частное право. - №3. – 2006. – с. 22-25.

УДК 341.231.12 (043)

Крилов Г.В.,

студент ОКР «Магістр» спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ

Характерною рисою сучасних міжнародних відносин є активізація інтеграційних процесів, що розвиваються в різних регіонах світу і охоплюють різноманітні сфери співробітництва держав. Практика міжнародних відносин свідчить про появу і утвердження міждержавних інтеграційних об'єднань, яким притаманні абсолютно нові ознаки і властивості. Вони змінюють усталені уявлення про традиційні міжнародні організації, включаючи відносини з державами –членами. Передусім це стосується Європейського Союзу – найбільш впливового інтеграційного об'єднання сучасності. Важливу роль в його організаційно – правовому механізмі відіграє виконавчий орган – Європейська Комісія. Яка демонструє виникнення у міжнародному співтоваристві принципово нового за правовою природою та змістом типу інституціоналізації інтеграційних процесів. Європейська Комісія у межах ЄС розширюється та поглиблюється, набуваючи все більш визначених форм і способів самореалізації.

Жодна сучасна держава, яка прагне відноситися до цивілізованої, не може відокремитися від інших країн і відсторонитися від міжнародних відносин. Україна також не є винятком і посідає в світовому співтоваристві і міжнародних зв'язках своє, нехай на сьогодні і скромне, місце.

В якості привілейованого партнера ЄС в рамках Європейської політики сусідства, Україна користується перевагами Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП). Починаючи з 2007 року ЄІСП перетворився на основне джерело фінансової підтримки України з боку Європейської Комісії. ЄІСП запроваджує цільову технічну допомогу, створює можливості для галузевої та бюджетної підтримки і охоплює не лише національні, але й транснаціональні регіональні та транскордонні компоненти.

Європейський Союз постає реальністю, яка засвідчує переваги демократичного розвитку країн для кожного окремого взятого європейця. Враховуючи єдність кордону України з Євросоюзом, історичну, культурно – цивілізаційну, територіальну ідентифікацію України та стратегічний курс держави на інтеграцію в Євросоюз аж до набуття повноправного членства, доречною та своєчасною постає потреба знань про Євросоюз, процеси, які там відбуваються, перспективу їх розвитку для України.

Маючи широкі уявлення про об'єднану Європу, Україна та кожен із нас може неупереджено та об'єктивно визначити переваги та недоліки інтегрованого з Європою розвитку, сильні та слабкі боки, можливості та загрози. Очевидно, так як ми розробляємо та обираємо стратегію розвитку територіальної громади міста чи села, в межах якої мешкаємо, так і до кожен із нас має визначитись по стратегії розвитку держави. І кращим порадиником при цьому має стати інформація, власні знання та переконання.

Щоб насправді зрозуміти роль Європейської Комісії, незамінну в європейській політичній та адміністративній системі, варто подивитися на неї з різних аспектів та в різних вимірах: політичному та адміністративному, вертикальному та горизонтальному,

внутрішньому та зовнішньому. До того ж ці аспекти та виміри набувають різного ступеня важливості в різні історичні періоди європейської інтеграції та продовжують переглядатися й переосмислюватися в момент, коли ще досі триває обговорення нової конституційної системи нового «континентального Союзу» після розширення на 10 та більше держав — членів.

Комісію розуміють як колегію комісарів з дедалі помітнішим політичним профілем, але водночас і як цілу адміністративну структуру та європейську громадську функцію. Сприйняття Комісії може значно відрізнятись, якщо дивитися на неї з точки зору національного міністерства сільського господарства та міністерства внутрішніх чи зовнішніх справ; з точки зору представництва європейських профспілок чи представництва асоціації з довкілля; парламентської комісії або робочої групи Ради ЄС.

Роль Комісії залежить від сфери різних політик; рівень незалежності визначається родом інституції, з якою вона взаємодіє, чи типом процедур, що виконує. Вплив Комісії розглядається з точки зору договорів, у світлі різних практик, які розвинулися за півстоліття європейської інтеграції.

Комісія — це вираз різних тенденцій та досвіду, вона сама по собі є вже спробою синтезу, посередництва та рівноваги. Так само не можна стверджувати, що цей синтез зупиняється на адміністративному рівні: колегія комісарів «практикує культурне розмаїття» на кожному своєму засіданні.

Комісія забезпечила врядування в системі, яка через необхідність чи за власним вибором народилася та зміцніла без «уряду» і без справжнього виконавчого центру. В цій системі, організованій навколо чотирьох полюсів — Ради, Парламенту, Європейського суду та Комісії, — остання стала справжнім двигуном інтеграції.

Проте сьогодні Союз переймається не лише вільною циркуляцією промислових і сільськогосподарських товарів. Він прийняв спільну грошову одиницю, реалізував першу континентальну мирну уніфікацію європейської історії, намагаючись дати спільну Конституцію, він прагне надати конкретного сенсу принципу європейського громадянства, намагається досягнути послідовнішої політики у сфері правосуддя та внутрішніх справ, зовнішніх справ та оборони.

Щоб досягти цих завдань, Європейському Союзу необхідно зміцнити свою здатність діяти, тобто зміцнити свою виконавчу владу. Для цього потрібний «уряд», навіть якщо Союз не є та не прагне стати «суперкраїною».

Досвід показує, що там, де Комісія мала можливість повністю використати свою роль, заради чого й була створена об'єднана Європа, вона зробила важливі кроки вперед.

Але Конвент та Конституція не дали всіх відповідей на ці питання. Навіть у випадку, якщо вони набудуть чинності, дуже важливим стане аналіз способу, в який виконуватимуться нові положення Конституції. Нова система може стати простішою, проте і досі існує протилежний ризик утворення ще більших дублювань та іншого, але все одно негативного, подрібнення структур та виконавчих дій, в яких Союз сьогодні, поза сумнівом, не має жодної потреби.

Література:

1. Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу: Підручник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – С. 226.

2.Кремена В.І. Інтеграція України в ЄС у контексті політико-економічних факторів // В.І. Кремена, А.І. Ключ // Грані. – 2007. – № 6.– С. 128-131.

3.Василенко С.Д. Європейський вибір України: Монографія / С.Д. Василенко. – О.: Інформ ОНМА, 2003. – 212 с.

УДК 341.362.1(043)

Маркуц Е.А.,

студентка ОКУ «Спеціаліст» спеціальності «Правоведення»

Мариупольського державного гуманітарного університету

БОРЬБА С МОРСКИМ ПИРАТСТВОМ НА МЕЖДУНАРОДНОМ УРОВНЕ

В наши дни международное сообщество государств столкнулось с проблемой международного уровня – морским пиратством. Сегодня, эта проблема уже успела привлечь к себе внимание всей мировой общественности и даже такого миролюбивого причерноморского государства, как Украина.

В последнее время морская безопасность стала широко обсуждаемой темой. Для кого-то морские разбойники до сих пор остаются героями детских книг. Современные пираты по-прежнему бороздят просторы морей и океанов, однако это явление начисто лишено романтизма и может стать угрозой не только для судоходства, но и для всей мировой экономики. По подсчетам экономистов, ущерб от нападений морских разбойников просто огромен – 16 миллиардов долларов в год, и эта цифра постоянно растет. По данным Международного морского бюро только в 2008 году пираты захватили уже более 40 иностранных судов.

Процветание пиратства в наше время вызвано рядом обстоятельств, среди которых экономические причины занимают не последнее место. Кроме того, пиратов провоцирует и то, что владельцы и капитаны судов часто не сообщают о нападениях, им легче заплатить выкуп, чем проводить официальное расследование, что приводит к потере времени, простою судна и убыткам. С точки зрения международного права, пиратство определяется как акт насилия, задержания или грабежа в открытом море или в месте, находящемся вне юрисдикции какого-либо государства, совершаемый с личными целями экипажем или пассажирами частного судна и направленный против другого судна, лиц и имущества, находящегося на его борту [4; 114].

Пиратство признается преступлением международного характера, методы борьбы с которым определены Конвенцией ООН по морскому праву 1982 года, вступившей в силу 16 ноября 1994 года. В соответствии с этой конвенцией все страны обязаны сотрудничать в максимальной степени в пресечении пиратства в открытом море или любом другом месте за пределами какой-либо страны. Принятие норм и стандартов по обеспечению безопасности на море занимается Международная морская организация – ИМО [4; 113].

Современное морское пиратство – это разветвленная и динамическая система. Согласно отчету за 2007 – 2009 года самыми опасными для судоходства названы воды Сомали, Нигерии и Индонезии. Сомалийские пираты – это качественно иной уровень пиратства. Это не просто банды из прибрежных деревень, это отлично налаженный бизнес. В Сомали безвластие, нет никакой экономики, при этом географически страна расположена

идеально, а уровень жизни там таков, что желающих пойти в пираты хоть отбавляй. Сомалийцев по-прежнему не интересует груз, а интересует сумма выкупа. Особую тревогу вызывает количественный рост нападений на танкеры, так как танкер с опасным грузом на борту попадает в руки людей неквалифицированных, безответственных и аморальных по определению [1; 142].

Необходимо обратить внимание на то, что все чаще пираты становятся все более организованными, они работают системно, то есть по наводке и под заказ, имеют связи в правительстве, прекрасно владеют информацией, заранее знают маршрут судна-жертвы, характер груза, его тоннаж, количество членов экипажа и охраны. По словам специалистов и экспертов Международной морской организации, современное пиратство делится на три вида. Первый – когда вооруженные банды атакуют с ножами и пистолетами судно в открытом море или в гавани, используя фактор неожиданности. Для второго вида характерным является жесткое нападение хорошо организованных и вооруженных местных банд, который обычно сопровождается убийствами экипажа судна и захват груза. И третий вид – это хорошо скоординированные действия международных организованных групп по захвату морских судов с особо важным и ценным грузом. При этом экипаж судна уничтожается, захваченный груз перегружается на пиратское судно, а само судно перепродается по подделанным документам или используется в собственных целях [2; 13].

Как боролись с пиратством в XVII – XIX веках? Военные корабли искали пиратские, преследовали их и уничтожали. Пиратство достигло невероятных масштабов потому, что все пустили на самотек. Платят выкупы – и все. Сейчас все чаще говорится о необходимости направлять в опасные районы сторожевые корабли, где ими будет взято все под контроль. Ряд стран серьезно обсуждают возможность участия в борьбе с пиратством военно-морских флотов. Однако это сильно затруднено из-за отсутствия различных межгосударственных соглашений. Например, военным кораблям нельзя вторгаться в территориальные воды других государств даже для преследования пиратов. Однако большинство специалистов считают силовое решение проблемы пиратства это всё равно, что «стрельба из пушки по воробьям».

В настоящий момент в наведении порядка в Аденском заливе заинтересованы все страны мира, получающие товары морем. Они должны скоординироваться, разделить залив на участки и наладить патрулирование. Однако, окончательно с сомалийскими пиратами может покончить только «твердая рука» в самой Сомали, которой сейчас нет [3].

Проблема пиратства уже давно коснулась и нашего государства. В результате коммерциализации украинского флота украинские моряки, которые все чаще плавают под прапором не своего государства, находятся в регионах, где есть большая вероятность подвергнуться нападению со стороны пиратства. Украинских моряков должны предупреждать об опасных морских зонах, как правило это и делается, однако все зря. Ведь, для наших моряков условия работы не имеют значение, главное деньги, поэтому они всегда надеются на «авось». Изложенные положения Конвенции ООН 1982 года могли бы составить продуктивную основу разработки и принятия соответствующего Закона Украины «О пиратстве», пока пиратство закреплено в Уголовном Кодексе Украины. Также следует отметить плохую защищенность украинских моряков со стороны профсоюзов, поэтому в этой сфере тоже нужна плодотворная работа. Поэтому, наравне с важностью развития национального законодательства государств и международного морского и международного

уголовного права, представляється необхідним більше повне використання потенціальних можливостей, які закладені в нормах міжнародного права, в інтересах підтримання правопорядка на морі [4; 114].

Морське піратство уже поступово починає ставитися однією з глобальних проблем людства, так як посягає на найбільш значимі державні та суспільні цінності. Тому, успішне протидіяння та боротьба з морським піратством сьогодні просто неможливі без розвитку регіонального співробітництва та координації зусиль міжнародного співтовариства. Найбільш давні проблеми людства виявляються і найбільш живучими. Дане обставина скоріше свідчить лише про необхідність прийняття кардинальних заходів та виділення великих ресурсів з розробкою довготривалої програми.

Література:

1. Анцелевич Г.О. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права // *Внешня торгівля: право та економіка*. - №4. – С. 141 – 145.
2. Савельєв Н.В. Міжнародне морське співтовариство об'єднує зусилля в боротьбі з злочинністю на морі // *Морські вісті Росії*. – 2008. - № 9-10. – С. 12 – 13.
3. Комаров А. Морської розбій // *Інтернет-портал СНБО України*, 2009.
4. Шаллан Ф. О понятті піратства в сучасному морському праві // *Внешня торгівля: право та економіка*. – 2008. - №1(36). – С. 113 – 114.

УДК 341.1:061.1ЄС(043)

Мацегора Д.С.,

студентка спеціальності ОКР «Магістр» спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейські Співтовариства стали фактором та феноменом з глибоким впливом не лише на економічні відносини й рух товарів, послуг і капіталу в межах Європи, а також і як утворення *suī generis*- одночасно в економічному та геополітичному сенсі. Все це являє собою так звані плацдарми для створення та генезису такої галузі права з межами правової системи Європи, як економічне право Європейського Союзу.

Слід зазначити, що економічне право Європейського союзу – це комплексна галузь права, до складу якої входить митне право, торговельне право, корпоративне право, податкове право, банківське право, право конкуренції, бюджетне право.

На даному етапі проблему розвитку економічного права Європейського Союзу в своїх працях розглядають такі вчені-юристи, як Л.Н. Ентін (Росія), Гарет Дейвіс (Нідерланди), Олександр Белоглавак (Чехія) та інші. Слід також зазначити, що вагомий кількість вчених не визнають існування економічного права Європейського Союзу, як самостійної галузі європейського права. Однак, їх точка зору, на думку доповідача, є не цілком об'єктивною, бо на даному етапі розвитку Європейського Союзу взагалі, як цілісного комплексу, велике значення має економічний розвиток, а останній, в свою чергу, неможливий без утворення законодавства належного рівня, яким регулюються питання митного, банківського,

бюджетного та ін. права. Тому доцільним є виділення економічного права Європейського Союзу в окрему, самостійну галузь європейського права.

Ще однією проблемою розвитку економічного права Європейського Союзу є гармонізація законодавства держав-учасниць Європейського Союзу – це усунення невідповідностей між національними законами. Це необов'язково означає просто зробити всі закони однаковими, хоча і це – один із засобів. Ще один варіант – зробити їх достатньо схожими, щоб вони сполучалися один з іншим, чи підводити їх до певних рамок. На даний момент розрізняють кілька видів гармонізації:

1. «неформальна гармонізація» - гармонізація шляхом добровільного взаємного визнання
2. Судова гармонізація
3. Законодавча гармонізація – це найважливіший тип гармонізації. Вона має на меті прийняття директив та регламентів, які мають своєю метою усунення правових недоліків та невідповідностей
4. Факультативна гармонізація – має місце, коли правила Співтовариства встановлюють стандарти, на які опиратися можна, але не обов'язково.
5. «Часткова гармонізація» - гармонізуються лише певні аспекти тієї чи іншої галузі діяльності.

Як відомо, в праві Євросоюзу відправними пунктами є 4 свободи:

- 1.Свобода пересування товарів
- 2.Свобода пересування осіб
- 3.Свобода пересування послуг
4. Свобода пересування капіталу

Але договір ЄС передбачає виключення із цих правил. Вони дозволяють державам-членам ігнорувати вільне пересування в екстрених випадках, коли під загрозою опиняються важливі національні інтереси, наприклад, суверенітет держави, її економічна незалежність і т.ін.

Це певним чином вказує на те, що економічне право Європейського союзу розвивається не лише на загальноєвропейському рівні, а й має свої витoki в національному законодавстві.

Саме такі виключення, з одного боку, захищають інтереси держави, які можуть бути порушені, а з іншого боку, що не є відповідним найважливішим принципам міжнародного права, дають пріоритет однієї держави над іншою.

УДК 341.24[477+341.17(4)]“1991/2008”(043)

Рябошапка О.І.,

студентка ОКР “Магістр” спеціальності “Правознавство”

Маріупольського державного гуманітарного університету

УКРАЇНА - ЄС: ПРОБЛЕМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Становлення України як демократичної, правової та економічно розвиненої держави, а також вирішення інших важливих соціально-економічних і політичних питань практично

неможливі без урахування світового досвіду, досвіду розвитку окремих країн, діяльності міжнародних організацій. Важливою з огляду на зазначене є участь України у міжнародному співробітництві на основі принципів і норм міжнародного права. Міжнародна діяльність нашої держави визначає необхідність вирішення ряду завдань, обумовлених активізацією її участі в міжнародному співробітництві. Одним із них є співробітництво з Європейським Союзом — авторитетним міжнародним утворенням.

Підписання 14 червня 1994 р. Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (чинна з 1 березня 1998 р.) – досить суттєвий крок на шляху вступу України до Європейського Союзу. Вступ до Євросоюзу об'єктивно вимагає від нашої держави енергійних кроків по шляху до наближення, гармонізації національного законодавства до права цього інтеграційного об'єднання. Проте не лише позитиви несе в собі співпраця України з ЄС. Необхідно звернути увагу на те, що негативне сальдо торгівлі з багатьма країнами ЄС (найбільше з Німеччиною та Францією) спостерігається в умовах, коли Євросоюз надає Україні кредит на вирівнювання платіжного балансу за умов проведення Урядом України комплексу додаткових заходів по лібералізації імпортного режиму. Ця ситуація викликає стурбованість тому, що Урядом України в рамках програми економічних реформ та приведення зовнішньоекономічного режиму відповідно до вимог ГАТТ/СОТ проводиться послідовна лібералізація зовнішньоторговельного режиму, спрямована на відкриття внутрішнього ринку та нарощування експорту. За програмою Уряду, лібералізація експортного режиму має стати головним фактором нарощування та розвитку експорту, що впливатиме на вирівнювання платіжного балансу, скорочення дефіциту державного бюджету, подолання платіжної кризи. Саме надходження від експорту мають стати джерелом отримання додаткових коштів на закупівлю технологій та інвестиційних товарів виробничо-промислового призначення для проведення реструктуризації експортоспроможних галузей та забезпечення технологічного оновлення виробництва.

Отже, політика лібералізації зовнішньоторговельного режиму України має забезпечити: а) нарощування експорту в Євросоюз ліквідної української продукції і, за рахунок цього нарощування імпорту інвестиційних промислово-виробничих товарів, необхідних для переобладнання виробництва; б) загальну тенденцію вирівнювання сальдо в торгівлі споживчими товарами з метою забезпечення за рахунок цього компенсацію витрат на закупівлю енергоносіїв; в) відповідність ступеня лібералізації режиму імпорту рівню фінансової допомоги, яку одержує Україна за умов виконання зобов'язань щодо зазначеної лібералізації.

З огляду на ситуацію із зростанням від'ємного сальдо у торгівлі з країнами Євросоюзу, правомірним є, поряд з повною лібералізацією експорту, вживати у майбутньому заходів обмеженого протекціонізму в політиці щодо імпорту, спрямовані на сприяння імпорту інвестиційних товарів та обмеження доступу споживчих товарів, додаткове ввезення яких може спричинити шкоду окремим галузям економіки, в першу чергу сільському господарству, харчовій промисловості та іншим галузям, що перебувають у процесі реструктуризації.

Загальному погіршенню торговельного сальдо України суттєво сприяє несиметричність рівнів відкритості ринків Євросоюзу та України через застосування Європейським Союзом політики жорсткого протекціонізму відносно національних

товаровиробників, що суттєво позначається на експорті в Євросоюз українських товарів, а саме — застосування з боку Євросоюзу кількісних обмежень на імпорту чутливих для України товарів (сталеливарної продукції, текстилю й одягу) та антидемпінгових заходів призвело до значного скорочення експорту високоліквідних товарів, що перебувають під дією антидемпінгових процедур. На сьогодні антидемпінгові заходи вживаються до імпорту в Євросоюз багатьох товарів походженням з України, проте антидемпінгові заходи не вживаються до імпорту в Україну жодного товару походженням з Євросоюзу.

Таким чином, складається ситуація, яка може призвести до значного або повного блокування експорту українських валютоємких товарів на ринки країн — членів Європейського Союзу. Це, в свою чергу, може призвести до скорочення виробництва згаданих товарів в Україні, звуження сегментів європейського ринку для збуту української продукції та до значних втрат валютних надходжень в Україну.

Враховуючи викладене вище, Україна зацікавлена у порушенні питання про можливість започаткування процесу перегляду антидемпінгових процедур ЄС щодо товарів українського походження та відшукування взаємоприйнятних шляхів урегулювання цієї проблеми з метою недискримінаційного доступу українських товарів на ринок ЄС.

Під час засідань Спільного комітету Україна — Євросоюз, робочої групи експертів з питань торговельного співробітництва Європейська комісія підтримала наступні питання:

1. Уніфікація акцизних зборів на автомобілі, алкоголь та іншу харчову продукцію;
2. Приведення системи тарифів в Україні у відповідність до Концепції трансформації митного тарифу;
3. Вдосконалення системи сертифікації та стандартизації;
4. Стан захисту прав на інтелектуальну власність в Україні, зокрема захисту прав на аудіо- та відеопродукцію;
5. Обмеження можливості участі європейських компаній в українських тендерах, що суперечить Угоді про партнерство та співробітництво з Євросоюзом;
6. Порядок та обґрунтування реєстрації і ліцензування хімічних речовин для сільського господарства та виробів ветеринарного призначення;
7. Великі збори за чартерні рейси іноземних авіакомпаній та необґрунтовані збори у сфері морських послуг;
8. Невідповідність Закону України «Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні» основним положенням угод СОТ, необхідність усунення застосування мінімальної митної вартості при імпорті автомобілів, та багато інших питань.

Таким чином для вирішення цих та інших проблем в першу чергу необхідно:

- прискорити розроблення та прийняття законодавчих актів, які б відповідали праву Євросоюзу та прийнятим в ЄС стандартам і вимогам СОТ;
- сприяти імпорту саме тих промислово-виробничих товарів, які необхідні для технологічної модернізації виробничих процесів у слабких галузях української економіки;
- поліпшити політико-правові умови для експорту товарів. Незважаючи на ряд законодавчих актів (Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок експорту товарів (робіт, послуг)» та ін.), експорт українських товарів є дуже малим порівняно з нашими можливостями через бюрократичність митних органів, низьку конкурентоспроможність товарів. Важливе значення для вирішення цього питання має політичний аспект (Україна має підтримувати

свій експорт на міжнародному рівні шляхом укладення дво- та багатосторонніх угод).

Стратегія європейського вибору має розглядатися в Україні як важливий стимул прискорення системних реформ, піднесення політичної та соціальної активності громадян.

Література:

1. Державна допомога виробникам в Україні: реформування відповідно до норм СОТ та ЄС К.: Нора-Друк, 2004 – 86 с.
2. Черешнюк В. Право України 2004, 1 № 2 – 34 с.

УДК 341.123.043:327.56(043)

Годованик Є.В.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного гуманітарного університету

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН

На сучасному етапі можна відзначити стійку тенденцію до принципових змін у фактичній структурі збройних конфліктів, що можуть загрожувати міжнародному миру та безпеці, підтримання яких, відповідно до п. 1 ст. 24 Статуту ООН (далі: Статут) [1; ст. 24], становить головну відповідальність Ради Безпеки ООН (далі: РБ) та є загальною функцією вказаного органу, що обумовлює необхідність проведення міжнародно-правового аналізу з метою правильного визначення та класифікації таких конфліктів як першочергового елементу у процесі пошуку шляхів реформування РБ у частині відповідності її чинної компетенції існуючим викликам і загрозам та входить до предмету комплексної роботи кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Маріупольського державного гуманітарного університету «Актуальні конституційні та міжнародно-правові проблеми становлення, розвитку та функціонування публічної влади в Україні в умовах міждержавної інтеграції».

Слід відзначити, що зазначена проблематика у різні часи досить ретельно розглядалася у науковій літературі, як з точки зору політичних та військово-політичних, так й міжнародно-правових аспектів, зокрема, серед інших, можна назвати В.М. Федорова, М.О. Ушакова, В.Н. Денисова, Д.Б. Левіна, М.О. Баймуратова, К.А. Степанову, Л. Гудріч, Б. Сімму, П. Кеннеді, Е. Бейлс, С.В. Додонову, М. Тахера, Г. Кельзена, К.О. Савчука.

Аналізуючи джерельно-монографічну базу, можна прийти до висновку про досить високий загальний рівень наукової розробки вказаних питань. Водночас, жодне з наявних досліджень не вирішує комплексної проблеми профільного характеру щодо міжнародно-правового аналізу фактичних конкретно-історичних, політичних, військово-політичних та політико-правових змін у формах і методах сучасних збройних конфліктів, які можуть загрожувати підтриманню міжнародного миру та безпеки, що, у свою чергу, прямо впливає на процес пошуку оптимальної концептуальної, інституціональної та функціональної моделі діяльності РБ у нових глобальних умовах, а тому подібна постановка проблеми є новою для науки міжнародного права, що характеризує суттєве методологічне та загальнонаукове значення такого дослідження, а також його безпосередній зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

У вказаному контексті, як вбачається, потрібно перш за все визначити дефінітивне поняття міждержавного конфлікту, що є практично важливим для подальшого окреслення меж компетенції РБ щодо підтримання міжнародного миру та безпеки. В широкому сенсі термін «конфлікт», за вдалим визначенням В.А. Ліпкана і О.С. Ліпкан, означає «зіткнення протилежних інтересів, поглядів, серйозну розбіжність, гостру суперечку», причому як особливий тип конфлікту виділяється воєнний конфлікт, який по суті є «формою розв'язання протиріч збройним шляхом» [2; 172]. Спеціалісти Уппсальського університету (Швеція) розуміють під збройним конфліктом (що в даному випадку, як здається, є дуже близьким до терміну «воєнний конфлікт») «протиріччя з приводу влади або території, які є предметом суперечки шляхом застосування збройної сили воєнними формуваннями щонайменше двох сторін протистояння, у результаті чого загинуло щонайменше 25 чоловік». Якщо у протистоянні хоча б на одному боці беруть участь урядові збройні сили, воно вважається «конфліктом за участі держави»; якщо ж держава як основний суб'єкт міжнародного публічного права не є присутня у конфлікті на жодній зі сторін, такий збройний конфлікт вважається «недержавним» [3]. При цьому «війною», як зазначає К.А. Степанова, може вважатися лише відносно масштабний та інтенсивний конфлікт, тобто збройне протистояння, що призвело до загибелі щонайменше 1000 чоловік на протязі року (безпосередніх учасників військових дій – комбатантів, а також цивільних осіб, що загинули внаслідок перехресного вогню, тобто воєнних дій між комбатантами) [4]. Водночас, та ж К.А. Степанова вказує на той факт, що «подібне утилітарне визначення лише частково адаптовано до низки принципових змін у характері сучасних збройних конфліктів» [4]. Концептуально інший підхід пропонується В.Н. Денисовим, на погляд якого «при визначенні стану війни важливо насамперед встановити не обсяг насильницьких дій, а факт, чи ведуться вони при збереженні головним чином мирних зв'язків між сторонами, що перебувають у спорі, чи при одночасному розриві мирних відносин або після їх розриву» [5; 111], причому «поняття війни не обов'язково включає ведення воєнних дій» [5; 111]. В цілому, останнє визначення можна кваліфікувати як суто міжнародно-правове, побудоване на розумінні війни як стані, у якому держави застосовують одна проти одної усі форми тиску з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни (*jus in bello*), які є частиною міжнародного гуманітарного права, що застосовується у період збройних конфліктів [5; 111].

Зважаючи на зазначені позиції та враховуючи відповідні імперативні приписи Статуту, більш правильним у площині міжнародного права слід визнати кваліфікацію сучасних війн на агресивні (такі, що проводяться всупереч положенням норм Статуту ООН) та ті, що здійснюються у порядку індивідуальної та колективної самооборони на підставі статутних положень, у тому числі – дії повітряними, морськими або сухопутними силами, необхідні для підтримання або поновлення міжнародного миру та безпеки на підставі ст. 42 Статуту. В свою чергу, поняття «воєнний конфлікт» та «збройний конфлікт» у міжнародно-правовому сенсі даних визначень вбачаються ідентичними один до одного та ширшими за поняття «війна», охоплюючи будь-яке застосування сили як у міждержавних відносинах, так і всередині однієї суверенної держави; як з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни, так і без нього; будь-якого масштабу та за наявності усіх вказаних вище форм збройної боротьби або окремих з них.

Отже, проведений аналіз дає змогу зробити загальний висновок про те, що до компетенції РБ як спеціалізованого головного органу ООН з підтримання міжнародного

миру та безпеки входить розгляд та прийняття рішень й рекомендацій відносно таких воєнних (збройних) конфліктів, що становлять будь-яку загрозу миру, будь-яке порушення миру або акт агресії (ст. 39 Статуту) [1; ст. 39], причому, як вже відзначалося, визначення існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії є виключним інституційним повноваженням РБ, що покликана ідентифікувати будь-який спір або ситуацію, до яких, безумовно, відноситься збройний конфлікт. За такого підходу варто додати також про необхідність обов'язкового визначення конкретної держави-агресора або держав-агресорів у випадку кваліфікації збройного конфлікту як акту агресії.

Таким чином, розробка принципово нового сучасного розуміння збройного конфлікту у контексті реформування РБ, а також отримані висновки, мають стати належним підґрунтям як для продовження наукових досліджень міжнародно-правового статусу цього органу, так й особливостей сучасної системи всезагальної міжнародної безпеки взагалі, а з практичного боку – посприяти подальшим пошукам оптимальної моделі реформування РБ, що є одним з найактуальніших міжнародно-правових питань на початку нового століття.

Література:

1. Устав ООН 1945 г. // <http://www.un.org/russian/documen/basicdoc/charter.htm>
2. Ліпкан В.А., Ліпкан О.С. Національна і міжнародна безпека. – К.: Текст, 2008. – 400 с.
3. Розділ «Визначення» Уппсальської бази даних з конфліктів // http://www.pcr.uu.se/database/definitions_all.htm
4. Степанова Е.А. Государство и человек в современных вооружённых конфликтах // Международные процессы. – 2008. – Том 6. – № 1 // <http://www.intertrends.ru/sixteenth/003.htm>
5. Денисов В.Н. Війна // Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – С. 111-112.

УДК 340.130:341(043)

Барегамян С.Х.,

студентка освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація суспільного життя в останні десятиріччя загострила питання гармонізації різних правових систем. У рамках глобальної системи правового регулювання активно взаємодіють національні правові системи одна з одною, з регіональними системами і загальним міжнародним правом. Фундаментом такої системи є основні принципи міжнародного і національного права. Цей факт сьогодні визначається не тільки вченими. Питання формування світової держави та права, є достатньо актуальним й активно обговорюється в теперішній час у зарубіжній і вітчизняній юридичній літературі.

У процесі роботи над матеріалом доповіді були використані праці відомих іноземних і вітчизняних вчених, таких як Е. Erlich, І. Shearer, В. Євінгов, В. Карташкин, І. Лукашук, О. Лук'янова, М. Марченко, М. Осьмова, С. Поленіна, О. Скурко, Ю. Шемшученко.

Єдність світового співтовариства, зміцнення взаємозалежності держав вимагають сумісності соціально-економічних і політико-правових систем держав, їх здатності взаємодіяти між собою, з регіональними системами і з глобальною системою в цілому, як і їх складових частин. З метою забезпечення єдності міжнародного співтовариства, держави повинні враховувати певний встановлений порядок, що є соціально і політично необхідним. Це стосується діяльності не тільки міжнародної, але і внутрішньодержавної, оскільки остання торкається особливостей міжнародних відносин певної держави. [4; 131–132]

Завдяки сучасним інтеграційним процесам держави, формуючи свою правову систему, позичають досвід один одного. Держави багато втрачають, якщо діють розрізнено, не дотримуючись загальних правил, які відпрацьовані в процесі розвитку цивілізації. Е. Еріх писав, що народ, навіть великий і талановитий дуже малий для того, щоб повністю самому створити науку, не кажучи вже про науку право. [1; 389–390]

Необхідно відзначити, що держави по-різному можуть скористатися і вже користуються перевагами в процесі глобалізації, тому що мають далеко неоднакові можливості приймати участь і впливати на цей процес (в різних масштабах, формах та ін.). Так, В.І. Євінтов пише, що примат міжнародного права над національним правом означає створення ефективного механізму застосування норм міжнародного права у внутрішньодержавному правопорядку [3; 239].

У вітчизняній і зарубіжній літературі немає однозначної відповіді на питання за якими напрямками впливає процес глобалізації на національну державу і право. М.Н. Осьмова у зв'язку із цим пише, “процесс глобализации несомненно делает вызов национальному государству, его суверенитету и функциям, и хотя основные задачи, которые решает государство, остаются – создание законодательной базы, создание сбалансированных общих условий макроэкономической стабильности и соответствующей политики, обеспечение основополагающей инфраструктуры и социальных услуг, – вместе с тем появляются новые черты в деятельности государства”. [6; 5]

На думку Ю.С. Шемчушенко, гармонізація систем внутрішньодержавного і міжнародного права не може здійснюватися механічно. Цьому існує рід пояснень, а саме: продовжує свою дію принцип державного суверенітету кожної країни; ці країни мають багато особливостей, які вони оберігають і не хотіли б втратити в ході інтеграційних процесів; ще не відпрацьовано універсальних механізмів гармонізації відповідних правових систем; існують суттєві недоліки в теоретичному вирішенні відповідних проблем, що утримує і їх практичне вирішення. [8; 35] Питання гармонізації національного права з міжнародним тісно пов'язане з ще однією проблемою – порівняльного дослідження правового досвіду різних країн. Цей досвід достатньо великий, і завдання полягає в тому, щоб розумно їм скористатися. [8; 40]

Про те, що в національній правовій системі механізм імплементації має створити умови для забезпечення реалізації самовиконуваних норм міжнародного права, І.І. Лукашук пише таке: “Для того, щоб норма міжнародного права могла застосовуватись як частина права країни, вона повинна бути самовиконуваною (виділено автором), тобто бути сформульованою так, щоб бути придатною для безпосереднього застосування” [5; 242]. Аналізуючи основні теоретичні принципи формування правової системи, неможна абстрагуватися від її практичного функціонування. Слід звернути увагу на те, що в правових

системах країн необхідно дослідити ті елементи законодавства, які є найбільш корисними для практичного використання.

Безперечно, вищезазначене не вичерпує всього змісту такої серйозної проблеми, як зближення національного законодавства держав з міжнародним в процесі інтеграційних процесів.

В цілому, підсумовуючи, необхідно визнати, що трансформація національних правових систем, що обумовлені світовими процесами, – процес об'єктивний, неминучий. Правова політика, що відображується у діючому законодавстві національної держави повинна не тільки встигати за змінами, але й бути достатньо обґрунтованою національними інтересами, бути зрозумілою більшості громадян, сприйнята суспільством, що дотепер не відбувається у реальній дійсності.

Теоретичні засади, які створювали фундамент для вдосконалення правових систем у зарубіжних країнах, мають суттєве значення як для порівняльного правознавства, так і для збагачення методології функціонування та вдосконалення правових систем держав. Від внутрішнього права певної держави залежить нормальне функціонування міжнародних зв'язків, та й міжнародної системи в цілому. Керування світовою системою можливо лише спільними зусиллями держав. Відставання внутрішнього права від вимог часу може призвести до серйозних негативних міжнародних наслідків.

Як бачимо, у процесі становлення права міжнародного співтовариства чітко виявляється тенденція до більш високого рівня взаємодії міжнародного і внутрішнього права на всіх стадіях їх існування. Вони є необхідними один іншому, внаслідок чого утворюється система міжнародно-правового регулювання, яка є умовою нормального функціонування і розвитку правових систем сучасності.

Таким чином, глобалізація ставить перед міжнародним співтовариством ряд проблем, від успішного вирішення яких залежить майбутнє нашої цивілізації. Основну роль в цьому відіграють держави, створювані ними міжнародні організації і міжнародне право. Успіх залежить від підвищення рівня політико-правової свідомості політичних діячів і широких верств населення. Суттєву роль в досягненні цієї мети можуть зіграти засоби масової інформації, які поки що небагато роблять в цьому напрямку.

Література:

1. Erlich E. Grundlegung der Soziologie des Recht. Munchen, 1913. – S. 389–390.
2. Shearer I.A. Sharke's Internationel Law. – L.: Butterworth, 1984. – 419 p.
3. Євінтов В.І. Держава і міжнародне співтовариство // Правова держава: Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К.: Наукова думка, 1994. – Вип.: 5. – С. 229-241.
4. Карташкин В.А. Права человека в международном и внутригосударственном праве. – М., 1995. – 463 с.
5. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство БЕК, 2000. – 432 с.
6. Осьмова М.Н. Государство в эпоху глобализации // Глобализация мирового хозяйства и эволюция экономической роли государства / Под ред. М.В. Кулакова; М., 2001. – С. 4–11.

7. Правовая система России в условиях глобализации и региональной интеграции: теория и практика / Под ред. С.В. Полениной, Е.В. Скурко. – М.: “Формула права”, 2006. – 558 с.

8. Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / Под общ. ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. – К.: Юринком Унтер, 2003. – 528 с.

УДК 341.241.8:341.2(043)

Шевердіна Г.В.,

студентка ОКР «Магістр» спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

СУТЬ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Сучасний світовий суспільний розвиток характеризується посиленням зв'язків і взаємодією між країнами. Ні одна країна світу не може претендувати на повноцінний розвиток, якщо не втягнута в орбіту світогосподарських зв'язків. Міжнародне співтовариство об'єднує держави, які мають свою національну і економічну самобутність. Отже, світове господарство – це сукупність національних економік, пов'язаних міжнародним поділом праці, торговельно-виробничими, фінансовими та науково-технічними зв'язками.

Характерною рисою сучасного світового господарства є швидке зростання зовнішньоекономічних зв'язків між країнами, поглиблення міжнародного поділу праці, інтернаціоналізація господарського життя, та міжнародна конкуренція.

Міжнародний поділ праці - це спеціалізація окремих країн у межах світового господарства на виробництві певної продукції та послуг відповідно до їхніх природнокліматичних, історичних та економічних умов, що обумовлює і передбачає необхідність обміну результатами різної діяльності на світовому ринку.

Існує кілька видів міжнародного поділу праці: загальний, частковий та одиничний.

Загальний поділ праці - це поділ праці за сферами виробництва (добувна й обробна промисловість, сільське господарство). Він проявляється у розподілі країн на сировинні, аграрні й індустріальні.

Частковий поділ праці - це спеціалізація на певних галузях виробництва та видах вироблюваної продукції. Такий поділ праці означає ширший розвиток міжгалузевого обміну готовою продукцією.

Одиничний поділ праці - це спеціалізація країн на виготовленні окремих агрегатів, машин, деталей і вузлів або на технологічних стадіях процесу виробництва.

Спонукальним мотивом участі країн у міжнародному поділі праці є прагнення якомога повніше використати його переваги для організації оптимального випуску продукції, поліпшення її якості та збільшення обсягів експортної продукції для зарубіжних країн.

Міжнародна спеціалізація і міжнародна кооперація виробництва - це не тільки форми міжнародного поділу праці, а і його елементи, які визначають його суть.

Міжнародна спеціалізація виробництва - це концентрація виробництва однорідної продукції у межах однієї країни або декількох країн з метою створення високопродуктивного

виробництва, зниження собівартості продукції та підвищення її якості. Особливо велике значення вона має в галузі машинобудування.

Міжнародна кооперація виробництва - форма поділу праці, за якої праця на підприємствах і в галузях різних країн поєднується у взаємодії в одному або в різних, пов'язаних між собою процесах виробництва.

Слід підкреслити, що однією з найхарактерніших особливостей сучасного світового розвитку є зростаюча взаємозалежність різних країн і господарських регіонів. Тому міжнародні економічні відносини треба не тільки вважати однією з найважливіших сфер прояву зростаючої взаємозалежності країн, а й розглядати як основу цього процесу.

Світове господарство як система має свою структуру. Існувало три точки зору (підходи) на його структуру: формаційна (міжсистемна) концепція; концепція "трьох світів" і концепція "центру та периферії".

Формаційний підхід полягає в тому, що світове господарство розглядається з точки зору суспільно-економічних формацій. Виходячи з цього, розрізняли світову систему капіталістичного господарства та світову систему соціалістичного господарства, а окремі національні економіки входили у відповідну систему господарства.

Концепція "трьох світів" розподіляла світову економіку на світ капіталізму, світ соціалізму та світ, що розвивається. Відображенням такої точки зору є поширені в останні десятиріччя статистичні матеріали, де всі країни поділяються на три названі вище групи.

Останнім часом найбільшого поширення набула третя концепція, згідно з якою світова економіка має свій "центр" (найбільш розвинуті країни) та "периферію" (країни, що відстають від "центру" за рівнем економічного розвитку). Переваги такого підходу полягають у тому, що структура світового господарства розглядається тільки з точки зору критеріїв економічного розвитку.

Основні принципи систематизації країн: 1) регіональний; 2) регіонально-економічний; 3) економічний; 4) організаційний; 5) соціально-економічний.

Регіональний принцип полягає у групуванні країн за їх географічним розташуванням.

Регіонально-економічний принцип передбачає виділення у межах регіону груп країн, що мають спільні економічні інтереси, однаковий рівень розвитку, інші економічні ознаки. Економічний принцип. У цьому випадку країни групують за обраним економічним критерієм.

Залежно від структури господарства країни поділяють на аграрні, аграрно-промислові, промислово-аграрні, промислово розвинуті. Саме у такій послідовності історично розвиваються національні господарства, проходячи усі ці стадії - від переваги в економіці сільського господарства до високого рівня розвитку промисловості та сфери послуг.

Світове господарство як сукупність національних економік та їхніх господарських відносин (тобто міжнародних економічних відносин) склалося на початок ХХ ст. Історія його становлення невіддільна від історії промислової революції. Якщо до машинної стадії міжнародний поділ праці базувався на своїй природній основі (відмінності у природнокліматичних умовах країн, географічне положення, ресурси й енергія), то, починаючи з машинної стадії, центр ваги світогосподарських зв'язків став переміщатися із сфери обігу до сфери виробництва, і на перший план виходять процеси міжнародної спеціалізації та кооперування, структурний і технологічний фактори. В результаті нині

важко знайти велику галузь національного господарства, яка б не залежала від міжнародних форм поділу праці.

Найважливішими факторами, що сприяють формуванню цілісного організму світового господарства, можна назвати: прискорений процес інтеграції, тобто зближення економічних структур країн. Інтеграція повинна здійснюватися на основі принципів поваги державного суверенітету, незалежності і забезпечення національних інтересів, невтручання у внутрішні справи країн, повної рівноправності та взаємної вигоди. Вона охоплює багато форм у сфері виробництва (прямі зв'язки між підприємствами, поглиблення процесів спеціалізації і кооперування, створення міжнародних господарських організацій, спільних підприємств тощо), широкий спектр напрямів спільних наукових досліджень і розробок нової техніки й технології в сільськогосподарській, транспортній, зовнішньоторговельній та природоохоронній сферах.

Література:

1. Мочерний С.В. Економічна теорія: Посібник. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2002. – 656 с.
2. Основи економічної теорії: посібник для студентів вищих навчальних / Рибалкін В.О./ К.: - „Академія”, 2002. – 352 с.
3. Історія держави від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства – Генеза К., 1999.

УДК (094) 061.1 (4): 341.231.14 (043)

Заболотна М.І.,

студентка 3 курсу спеціальності „Правознавство” Маріупольського державного гуманітарного університету

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Реалізація прав людини, зокрема на соціальне, пенсійне та медичне забезпечення громадян, прав працівників-мігрантів, прав на професійну освіту є надзвичайно складною проблемою, оскільки потребує активної участі держави (у тому числі фінансової). Актуальність проблеми захисту таких прав підтверджує, наприклад той факт, що за станом на вересень 2006р. - принаймні 16 рішень Конституційного Суду України (а це понад 11% усіх його рішень) безпосередньо стосувались питань тлумачення соціальних прав людини.

Україна, перебуваючи у складі Ради Європи з 1995 р., ратифікувала низку договорів цієї міжнародної організації у галузі захисту прав людини. У системі захисту прав провідне місце посідає Європейська соціальна хартія (переглянута) (далі - ЄСХп), ратифікована Україною 21.07.2006 р.

Даний документ проголошує соціально-економічні права та свободи людини, встановлює контрольний механізм, покликаний гарантувати їх дотримання державами-учасницями. ЄСХп гарантує права кожної людини на житло, охорону здоров'я, освіту, зайнятість, правовий та соціальний захист у соціально-економічній сфері, свободу пересування та недискримінацію у соціально-економічній сфері.

Дотримання зобов'язань, передбачених ЄСХп, підпорядковано міжнародному контролю. Такий контроль здійснюється низкою органів Ради Європи, зокрема Європейським комітетом соціальних прав, Урядовим комітетом європейської соціальної хартії, Комітетом Міністрів та Парламентською Асамблеєю Ради Європи.

Європейський комітет соціальних прав стежить за дотриманням зобов'язань, передбачених Хартією, взятих на себе державами-учасницями. Механізм контролю реалізується у формі моніторингу, заснованому на національних доповідях, та розгляді колективних скарг.

Таким чином особливості функціонування контрольної системи зумовлені специфікою саме тієї групи прав, що захищаються ЄСХ та ЄСХп. Реалізація таких прав потребує активних зусиль з боку держави, у тому числі фінансових. Тому існує практика оцінки стану у державі як такого, що відповідає положенням ЄСХ та ЄСХп, за умови позитивної динаміки держави у досягненні стандарту того чи іншого права. Позитивно оцінюється і ситуація, коли держава у процесі розгляду справи змінює законодавство та практику, які порушували права [3; 7].

Говорячи про ЄСХп та Україну, слід зазначити, що у липні 2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон України „Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)”, який підписаний Президентом України 14.09.2006 р. Цим Законом ратифіковано 27 статей (у тому числі 6 із 9 обов'язкових) та 74 пункти.

Слід зазначити, що ще до ратифікації Україною ЄСХп, тобто коли її положення не мали обов'язкового характеру, цей договір використовувався в низці рішень Конституційного Суду України та деяких актах окремих органів державної влади. Так, у роз'ясненні Національної служби посередництва і примирення від 25.11.2004 р. зазначається, що „Конституція України і Закон України „Про порядок вирішення колективних трудових спорів”, конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці та Переглянута Європейська соціальна хартія, підписана Україною, встановлюють правові основи вирішення розбіжностей між сторонами соціально-трудова відносин”.

У пункті 4 рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення положення ч.3 ст. 49 Конституції України (справа про безоплатну медичну допомогу), ухваленого 29.05.2002 р., зазначено, що у процесі дослідження конституційного припису „у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно” зміст медичної допомоги з'ясувався Конституційним Судом України з огляду, зокрема, на відповідь положенням Європейської соціальної хартії, підписаної у Стразбурзі 03.05.1996 р. (ст. 11-13).

В абзаці 2 п. 4.1 рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України положень частин 1, 2 ст. 2 Закону України „Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування”, ухвалено 17.03.2005 р., зазначено, що „принципи соціальної держави втілено також у міжнародних актах – Загальній декларації прав людини; Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права та Європейській соціальній хартії”.

Ратифікація Україною ЄСХп зумовлена обов'язками, взятими нею на себе при вступі до Ради Європи, а також при підписанні цього документа 07.05.1999 р. приєднання України до ЄСХп черговий раз підтвердило європейський вибір нашої держави.

Отже ухвалення Закону України „Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)” сприятиме підвищенню рівня соціальної захищеності населення України, адаптації національного законодавства до європейських норм та стандартів у соціальній сфері, зміцненню авторитету України на міжнародній арені з урахуванням проголошеного нею курсу на європейську інтеграцію.

Найближчим часом Україна розпочне участь у процедурі звітування за ЄСХп, будуть прийняті перші висновки Європейського комітету соціальних прав щодо стану дотримання відповідних прав в Україні. У процесі адаптації національного законодавства до норм ЄС необхідно враховувати правозастосовчу та правотлумачну практику ЄКСП. Це сприятиме глибшому усвідомленню змісту норм ЄСХп та вирішенню багатьох питань у галузі забезпечення соціально-економічних прав людини.

Література:

1. Європейська соціальна хартія (Переглянута) // Відомості Верховної Ради України. – 2007. - N 5. Хартію ратифіковано із заявами Законом N 137-V (137-16) від 14.09.2006, ВВР, 2006, N 43, ст.418.
2. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 21 липня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - N 43. - Ст.418
3. Верланов С.Р. Європейська соціальна хартія // Підприємництво, господарство і право. – 2007. - №6. – с.7-10.

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

УДК 349.6(043)

Завізної М.О.,

студент 4 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

На сьогодні в Україні існує кризовий стан більшої частини компонентів довкілля у значній мірі обумовлений незадовільним нормативно-правовим забезпеченням діяльності з екологічного управління. Багато екологічних законів і підзаконних актів застаріло і не відповідають світовому рівню. Вони належать до тих, що були ще за радянських часів, коли як екологічні, так і господарське управління здійснювались з одного державного центру, а екологічно-правові норми перепліталися з нормами господарського управління у рамках одного і того ж закону або кодексу. Тому екологічного законодавства у строгому сенсі у нас не існує. Є еколого-господарський правовий конгломерат, до того ж орієнтований не на дотримання реально можливих стандартів якості довкілля, що базуються на прийнятній величині ризику для людини і екосистеми, а на досягнення нормативів гранично допустимих концентрацій речовин у природній воді і атмосферному повітрі. А це означає постановку нереальної цілі.

З цього видно, що нормативно-правові акти, які в нашій країні належать до сфери екологічного законодавства, потребують докорінних змін з врахуванням необхідності її адаптації до найбільш досконалого на даний час законодавства ЄС. Існує багато недоліків чинних екологічних законів України: відсутність встановлених законом екологічних стандартів та цілей якості компонентів довкілля: атмосферного повітря, вод, ґрунтів; відсутність визначених у часі законодавчих вимог щодо постійного покращення стану всіх компонентів довкілля, а також заборона його погіршення; делегування прийняття цих норм на рівень органів виконавчої влади, які часто роблять це вкрай недосконало; розпорошеність функцій моніторингу довкілля між великою кількістю суб'єктів моніторингу, що сприяє їх поганій координованості та безвідповідальності під час прийняття рішень щодо раціонального використання доступних для проведення моніторингу ресурсів. Застарілість екологічного законодавства і створеної на його основі нормативної і методичної бази екологічного управління завдає шкоди підвищенню ефективності правового, адміністративного, економічного і технічного регулювання у галузі охорони довкілля та вкрай утруднює результативну діяльність державних органів охорони навколишнього природного середовища. (1; 78)

Природоохоронні норми нерідко порушуються з причин недосконалість еколого-правового механізму регулювання природоохоронної діяльності, відсутності достатньо обґрунтованої системи екологічного стимулювання і санкцій, спрямованих на дотримання правових норм охорони оточуючого природного середовища. Посадові особи деяких підприємств і відомств порушують вимоги законів тому, що недостатньо знають свої обов'язки з охорони природи або знають і не виконують їх, будучи впевненими у

безкарності. Безкарність посадових осіб за порушення природоохоронного законодавства обумовлена не стільки тим, що їх хтось „покриває”, а й не досконалістю правового механізму з цього питання. Так, згідно з чинним лісовим законодавством за порушення протипожежної безпеки в лісах підприємствами відповідні органи вправі застосовувати низку вагомих санкцій, у тому числі й зупинити діяльність цеху або взагалі всього виробництва. Але сам механізм даної правової процедури законодавчо чітко не створений. Тому ці заходи часто мають декларативний характер, а посадові особи, винні у порушенні, залишаються „при своїх інтересах”. У кращому випадку – до них застосовуються заходи штрафного характеру. Неодноразово пропонувалось, щоб посадові особи, діяльність котрих негативно впливає на природне середовище, проходили спеціально еколого-правову підготовку, пов’язану з виробництвом, яке вони очолюють, і склали б іспит, що давав би право на допуск очолювати відповідне виробництво. Суб’єктивними причинами багатьох правопорушень у галузі охорони природи, особливо браконьєрство є: низький рівень еколого-правової свідомості людей, у тому числі й хибне уявлення про невичерпність природних ресурсів. Це – найпоширеніший негативний фактор психологічного характеру як конкретного правопорушника, так і багатьох громадян, котрі допускають порушення у сфері охорони природи. З таким перекрученим уявленням існує багато людей. Досягаючи зрілого віку, займаючи високі посади, ця категорія осіб так і залишається з вказаним негативним уявленням. У цьому їх не тільки вина, а й біда, яка переноситься на природу, коли вони очолюють виробництво, що негативно впливає на природне середовище. Ось чому слід пам’ятати про ранню профілактику, де формується загальний світогляд, у тому числі й еколого-правові. (2;45)

Прогалини у системі екологічного законодавства, ігнорування керівниками підприємств та місцевих органів влади основних вимог чинного законодавства, зволікання з вживанням радикальних заходів з охорони атмосферного повітря, почасти відсутність належного контролю державних органів, підприємств, громадських організацій призводить до погіршення екологічної ситуації у багатьох регіонах України, рівня захворюваності, втрати працездатності та смертності населення. Законодавче забезпечення повинно відбуватися не лише шляхом заборон щодо порушення цими органами тих чи інших особистих немайнових прав фізичних осіб, а й через покладення на них обов’язку здійснювати відповідні діяння, спрямовані на допомогу в здійсненні ними вказаних прав. Окрім покладення на дані органи повноважень, повинні бути передбачені спеціальні процедура чи правила, які впорядковують забезпечення здійснення фізичною особою її особистих немайнових прав. Більшість вчених зосереджують свою увагу на дослідженні питань екологічної безпеки, порушені екологічної рівноваги, спричиненої незаконними діями юридичних осіб, та заподіянні шкоди навколишньому середовищу. Однак поза увагою дослідників залишаються нерозглянутими питання реалізації екологічних прав громадян, оскільки у центрі уваги означеної проблеми повинна знаходитися особа. Аналіз юридичної літератури дозволив виявити наступні протиріччя: між недосконалістю інструментів економічного стимулювання та мотивами реалізації екологічних, соціальних і економіко-правових інтересів суспільства та суб’єктів господарювання; між потребами суспільства у задоволенні матеріальних благ і погіршенням екологічної ситуації в країні; між необхідністю повноти реалізації екологічних прав громадян і недосконалістю організаційно - правового механізму екологічної відповідальності; між об’єктивною необхідністю екологізації

суспільного виробництва, раціоналізації природокористування і еколого-економічною кризою господарювання, недосконалістю правової бази.

У Конституції України функції досудового слідства вже не віднесена до компетенції прокуратури. Зважаючи на це, можна очікувати, що навантаження на слідчих ОВС істотно збільшиться. Тому, зважаючи на значну розгалуженість екологічного законодавства, недостатність спеціальних знань і засобів фіксації правопорушень, ОВС у майбутньому не будуть ефективно виконувати означену функцію, що зумовить значний відсоток латентних злочинів проти довкілля. Доцільно надання органу Державної екологічної інспекції повноваження щодо процесуального встановлення і закріплення події злочину, осіб, винних у його скоєнні, призначення судових експертиз на правах, передбачених для органів дізнання, без надання повноважень ведення оперативно-розшукової діяльності. Разом з тим зменшиться навантаження на працівників ОВС, які часто є некомпетентними у вирішенні питань екологічного законодавства. (3, 27)

Узагальнюючи підсумок вивчення зазначеної проблеми, необхідно констатувати, що на сучасному етапі чинне екологічне законодавство стосовно забезпечення запобігання погіршенню екологічної обстановки та виникнення екологічної небезпеки для здоров'я людей і всього довкілля малоефективне. Враховуючи позитивні результати пошуку оптимального і найдоцільнішого юридичного визначення екологічної безпеки, а також наукові суперечки навколо цього питання, спостерігається тавтологічне „ходження по ньому” в пошуках новин теоретичних визначень. Суть повинна полягати не стільки у його „насиченні” науковою термінологією, а, насамперед, у доцільності його вдосконалення, яке було б зрозуміле для практичного застосування ефективних запобіжних заходів щодо виникнення екологічної небезпеки

Література:

1. Лазаренко Я. Профілактика екологічних правопорушень – один із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів // Право України. – 2007.- № 7.
2. Лазаренко Я. Співвідношення стану довкілля, здоров'я населення та природоохоронного законодавства як показник якісного забезпечення екологічної безпеки в Україні // Право України. – 2008.- № 7.
3. Лозанський В. Правове забезпечення екологічного управління в Україні та перспективи його покращення // Право України. - 2007- № 9.

УДК 346.26(477)(043)

Василенко С.І.,

старший викладач кафедри господарського, цивільного та трудового права Маріупольського державного гуманітарного університету

ДЕЯКІ ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Для забезпечення зростання економіки важливе значення має розвиток потенціалу малого бізнесу. Це, в свою чергу, передбачає створення належних умов для його діяльності в плані нормативного регулювання, оптимізації оподаткування, надання певних пільг і т.п.

Специфіка малого бізнесу обумовлює необхідність його державної підтримки в сучасних економічних умовах.

Слід зазначити, що у розвинених країнах з давніми традиціями підприємництва малий бізнес потребує державної підтримки для повноцінного виконання своєї значної економічної та соціальної ролі. В провідних країнах світу, зокрема у США, Японії, Німеччині, Франції, створена чітка і розгалужена система державної підтримки малого бізнесу. В Україні потреба в системній державній підтримці малого бізнесу є ще більшою, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою, оскільки малі підприємства найбільш вразливі до дії таких негативних факторів, як невизначеність економічної стратегії, надмірний податковий тиск, значна бюрократизація державного апарату тощо. Разом з тим, на даний час комплексна система державної підтримки малого бізнесу ще не сформована, зроблені лише певні кроки в цьому напрямі.

Державна підтримка малого бізнесу в Україні була започаткована у 1996-1997 роках, коли було конституційно закріплено основи підприємницької діяльності, Кабінетом Міністрів України була затверджена Концепція державної політики розвитку малого підприємництва (Постанова Кабінету Міністрів України № 404 від 03.04.1996 р.), а також розроблена у відповідності з цією концепцією Програма розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки (Постанова Кабінету Міністрів України № 86 від 29.01.1997 р.).

У відповідності з вищезазначеною Концепцією та прийнятою в її розвиток Програмою основними напрямками підтримки малого підприємництва є:

- формування нормативно-правової бази функціонування малого підприємництва;
- удосконалення податкової та фінансово-кредитної політики у сфері малого підприємництва;
- забезпечення інформаційної підтримки малого підприємництва;
- сприяння впровадженню сучасних технологій та інновацій на малих підприємствах, їх матеріально-технічна підтримка;
- стимулювання зовнішньоекономічної діяльності малих підприємств, сприяння їм у отриманні міжнародної фінансової і технічної допомоги;
- кадрове, а також науково-методичне забезпечення розвитку малого підприємництва.

Вказані положення отримали в подальшому певний розвиток в інших нормативних документах, були втілені у регіональних програмах розвитку малого бізнесу тощо. Разом з тим, на практиці ефективність відповідних дій виявилася досить низькою, отже, система державної підтримки малого бізнесу - практично не сформованою. Основні причини такої ситуації пов'язані з відсутністю у держави необхідних фінансових ресурсів та складнощами реформування економіки на сучасному етапі.

Досить очевидно, що заходи державної підтримки малого бізнесу, які потребують скільки-небудь значного фінансового забезпечення, на даному етапі не можуть бути ефективно реалізовані. Тому найбільш реальним і дієвим резервом державної підтримки малого підприємництва у найближчій перспективі є вдосконалення нормативно-правового регулювання у відповідній сфері. Важливі напрями такого вдосконалення витікають із вищезгаданої Концепції. Це:

- встановлення чітких і надійних правових гарантій, які забезпечували б свободу і захист підприємницької діяльності;

- розробка і прийняття нормативних актів, спрямованих на забезпечення розвитку ринкових відносин;

- удосконалення діючого законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, з метою усунення внутрішніх суперечностей і скасування норм, які перешкоджають розвитку приватної ініціативи та підприємництва.

Заходи, відповідні вказаним положенням, реалізовані на даний час фрагментарно. Актуальною залишається проблема внесення комплексних змін та доповнень до діючого законодавства, які були б спрямовані на державну підтримку малого бізнесу. Необхідно також забезпечити подальший системний розвиток нормативно-правового регулювання у цьому напрямі і створити постійно діючий механізм аналізу, оцінки ефективності та вдосконалення нормативних актів, які забезпечують державну підтримку малого бізнесу.

Суттєві проблеми державного регулювання малого підприємництва пов'язані з невизначеністю критеріїв віднесення підприємств до категорії малих у загальному випадку. Такі критерії встановлені тільки для конкретних випадків, наприклад, для підприємств, які можуть працювати за спрощеною системою оподаткування. Невизначеність вказаних критеріїв у загальному випадку призводить до того, що малий бізнес не є чітко визначеним окремим і специфічним об'єктом державної економічної політики і правового регулювання. Це особливо негативно позначається на розвитку малого бізнесу в умовах значного фіскального тиску на економіку.

На сьогоднішній день малий бізнес є самостійним предметом регулювання лише в обмеженій кількості нормативних актів, спеціально прийнятих для цього сектора економіки. Такі нормативні акти регулюють малий бізнес лише в незначній частині його діяльності. Навіть введення в дію норм спрощеного оподаткування малих підприємств ніяк не позначилось на діяльності більшості з них. Діючі спрощені системи оподаткування малих підприємств, у зв'язку з покладеним в їхню основу оборотним принципом оподаткування, придатні в основному лише для сфери послуг і малопридатні або взагалі непридатні для виробництва, торгівлі та інших галузей з великим оборотом матеріальних ресурсів, тобто для більшої і основної частини економіки взагалі і малого бізнесу зокрема.

Досить очевидно, що і в подальшому спеціальне регулювання малого бізнесу матиме обмежене застосування. Більша частина діяльності цього сектора економіки регулюється і буде регулюватись нормативними актами загального спрямування, дія яких розповсюджується на всі сектори економіки.

В нормативних актах загального спрямування малий бізнес практично ніяк не виділяється, на нього розповсюджуються ті ж норми, що і на великі підприємства важкої промисловості, енергетики тощо. Зрозуміло, що таке уніфіковане регулювання зорієнтоване саме на великі підприємства, а на малий бізнес розповсюджується за залишковим методом. Цей підхід створює нерівні умови для розвитку малого і великого бізнесу, ясно, не на користь першого. При цьому ігноруються економічна природа і специфічні особливості малого бізнесу, породжуються болісні проблеми в цьому секторі економіки.

Наприклад, одна із специфічних особливостей малого бізнесу полягає в його кадровому забезпеченні. Відповідно до своїх розмірів та цілей функціонування малі підприємства, як правило, не мають можливостей для залучення висококваліфікованих і високооплачуваних найманих менеджерів та бухгалтерів. Водночас, існуюча система обліку

та звітності історично орієнтована на великі підприємства, у зв'язку з чим є досить складною і потребує високої кваліфікації виконавців.

Отже, основним напрямом вдосконалення законодавчого забезпечення розвитку малого бізнесу є врахування у нормативних актах загальноекономічного спрямування специфічних особливостей цього сектора економіки. Дії в цьому напрямі забезпечать не лише поліпшення ситуації в малому бізнесі. Вирівнювання умов діяльності в малому бізнесі з умовами діяльності в інших секторах економіки забезпечить гармонізацію загальноекономічної структури з точки зору співвідношення в ній малого, середнього і великого бізнесу.

Формування державної політики розвитку малого бізнесу і створення цілісної системи його державної підтримки в контексті задач загальноекономічного розвитку і оптимізації економічної структури - складний і тривалий процес. Проте, вже сьогодні можливо і необхідно здійснити певні практичні заходи по формуванню економічних та організаційно-правових засад відповідної державної політики та введенню в дію конкретних норм законодавства, які сприятимуть розвитку малого бізнесу і, тим самим, - розвитку економіки в цілому.

УДК 347.918 (477)(043)

Ніколенко Л.М.,

к.ю.н., доцент, професор кафедри

господарського, цивільного та трудового права

Маріупольського державного гуманітарного університету

ЩОДО ВИДІВ ПІДВІДОМЧОСТІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Захист господарських прав та порушених інтересів суб'єктів господарювання відбувається відповідними юрисдикційними органами. Питання про те, який саме юрисдикційний орган розглядатиме конкретну юридичну справу, зумовлювало визначення певного виду підвідомчості, котра не обумовлюється лише судовою. В залежності від того, який орган та за якої умови розглядатиме юридичну справу, в літературі виділяється багато видів підвідомчості в залежності від багатьох критеріїв. Від органу, якому підвідомча та чи інша справа виділяють такі види: 1) альтернативною називають підвідомчість за вибором особи, яка захищає свої права (наприклад, спір може бути розглянуто органом судової влади чи третейським судом); 2) договірною є підвідомчість, яка визначається взаємною угодою сторін; 3) імперативною, або умовною, називають підвідомчість, при якій справа розглядатиметься декількома юрисдикційними органами в певній, встановленій законом послідовності.

С.В.Васильєв договірну, імперативну та альтернативну підвідомчість відносить до множинної підвідомчості, котра протиставляється виключній підвідомчості. Так, справи про банкрутство віднесені до виключної підвідомчості господарських судів. Майнові спори між громадянами та між організаціями мають множинну підвідомчість, оскільки можуть вирішуватись як державними, так й третейськими судами. Множинна підвідомчість в залежності від способу вибору з декількох юрисдикційних органів, яким справа підвідомча за законом, може поділятися на договірну, імперативну та альтернативну.

Альтернативною є підвідомчість за вибором особи, що шукає захисту свого права. У відповідності з традиційно прийнятою трактовкою правил альтернативної підвідомчості зацікавлена у вирішенні спору особа вправі на свій розсуд звернутись до будь-якого з органів, що названі в законі. Однак за діючим законодавством заінтересована особа, що звернулася за вирішенням спору у несудовому порядку у відповідності з правилами альтернативної підвідомчості, не позбавляється права на звернення до суду.

Договірною є та підвідомчість, яка визначена взаємною угодою сторін.

Імперативною є підвідомчість, при котрій справа розглядається декількома юрисдикційними органами у визначеній законом послідовності [1, с. 43-44].

В.В.Ярков, класифікує підвідомчість на спірну і безспірну. Спірна здійснюється судами (будь-якого рівня) при вирішенні правових конфліктів. Безспірна підвідомчість полягає в посвідченні і фіксації безспірних прав, юридичних дій учасників цивільного обороту, включаючи угоди. Такого роду підвідомчість здійснюється спеціально уповноваженими на те органами. Підвідомчість поділяється також на здійснювану державними органами і посадовими особами в межах наданих їм публічно – правових повноважень або недержавних органів (діяльність яких носить приватноправовий характер). Подібна тенденція характеризує розвиток громадянського суспільства, коли самим учасникам господарської діяльності надаються можливості для вирішення спорів в межах обраної ними правової процедури.

Діяльність органів, що розглядають юридичні справи, також розділяється на здійснювану в межах судової системи (державні суди) і поза межами (третейські суди, нотаріат). Діяльність судів, на відміну від інших юрисдикційних органів, має більш змістовний юридичний характер у зв'язку з місцем судів у системі державних органів і здійсненням принципу розподілу влади [2, с. 48-53]. Враховуючи те, що в класичному розумінні підвідомчість визначається як міжгалузевий інститут, з допомогою якого відбувається вибір форми захисту порушеного чи оспорюваного права, найбільш привабливою є класифікація підвідомчості у залежності від визначення юрисдикційного органу, до компетенції якого відноситься в тому чи іншому випадку розгляд конкретної справи. Такий висновок ґрунтується також на тому положенні, що матеріальне законодавство в правових нормах визначає форми захисту цивільних та господарських справ, вказуючи при цьому юрисдикційні органи, що розглядають юридичні справи та конфлікти. Наприклад, ст. 6 Цивільного кодексу УРСР, введеного в дію з 1 січня 1964 року, передбачала можливість захисту цивільних прав судом, господарським чи третейським судом, а в деяких випадках – товарицькими судами, профспілками, іншими громадськими організаціями. В окремо передбачених законом випадках захист цих прав здійснювався в адміністративному порядку. На відміну від вказаного нормативного акту, Цивільний кодекс України від 2003 р. передбачає, що порушені цивільні права й охоронювані законом інтереси можуть захищатися в судовій, адміністративній і нотаріальній формах [3, с. 22].

Господарський кодекс України, на відміну від кодексу Цивільного, не передбачає форм захисту своїх прав і законних інтересів. Стаття 20 ГК закріплює лише способи такого захисту, якими є: визнання наявності або відсутності прав, відшкодування збитків, застосування штрафних санкцій, присудження до виконання обов'язку в натурі, застосування оперативно-господарських санкцій та ін. Поряд з цим ч.3 ст.20 ГК містить правило, відповідно до якого порядок захисту прав суб'єктів господарювання визначається законодавством України [4].

Говорячи про місце суду в системі органів, що вирішують юридичні справи, необхідно насамперед мати на увазі, що головне призначення суду складається в здійсненні правосуддя (ст. 124 Конституції). Делегування функцій судів, а також присвоєння цих функцій іншими органами і посадовими особами не допускається. Таким чином, на конституційному рівні встановлена необмежена судова юрисдикція щодо будь – яких правовідносин, що виникають у державі (не тільки спірних, але й безспірних). Необхідно враховувати також, що судова форма захисту має і деякі негативні риси: досить тривалі терміни розгляду справ; необхідність дотримання досить складної процедури розгляду; публічність і гласність судового процесу; необхідність розголошення конфіденційної комерційної інформації при розгляді справи; нерідка відсутність у суддів спеціальних знань, необхідних для вирішення справи з урахуванням його специфіки (наприклад, страховий і фондовий ринки); наявність правил підсудності, що прив'язують розгляд справи до визначеного суду. Незважаючи на перелічені недоліки зазначеної форми захисту, судова форма захисту прав і охоронюваних законом інтересів на сьогоднішній день залишається найбільш надійною та пріоритетною. Це відбувається через історично сформований авторитет правосуддя. Причин цьому декілька: правосуддя конституційно покликане здійснювати тільки спеціально створені органи – суди; правосуддя здійснюється шляхом розгляду і вирішенню в судових засіданнях юридичних справ; законом передбачений спеціальний порядок розгляду і вирішення справ (процесуальна форма; можливо застосування примусових заходів; особлива правова природа правозастосовчих актів органів судової влади. У зв'язку з цим, перевага судової форми захисту обумовлюється і тим, що на сьогоднішній день суд все ж таки залишається найбільш зручним для розгляду справ органом і в силу своєї незалежності і неупередженості.

Література:

1. Васильев С.В. Хозяйственное судопроизводство Украины: Учебное пособие. – Харьков: Эспада. – 2002. – 368 с.
2. Теоретические и прикладные проблемы реформы гражданской юрисдикции. Межвузовский сборник научных трудов //Под ред. В.В. Яркова (отв. ред.), Г.А. Жилина, И.М. Зайцева и др. Екатеринбург: Гуманитарный ун-т, 1989г. – 336 с.
3. Черленяк М.І. Підвідомчість справ господарським судам України: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.04. - Донецьк., 2007. -224 с.
4. Господарський кодекс України //Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – ст. 462.

УДК (477) (043) 334.722.012.64

Керман С.Ю.,

студент 4 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

В розвитку та становленні ринкової економіки важлива роль належить розвитку малого підприємництва. Його підтримка є важливим чинником подолання кризи в економіці. Частка малих та середніх підприємств у валовому внутрішньому продукті України становить лише 10 %, тоді як у країнах ринкової економіки 50-60 %

Треба зазначити, що незважаючи на ряд прийнятих останнім часом вищими державними органами державної влади і управлінських нормативних документів, розвиток малого підприємництва в Україні здійснюється у не спрямованому макро- та мікросередовищі, є багато проблем, які необхідно вирішувати на різних рівнях. Основними причинами гальмування розвитку малого підприємництва в Україні є:

неоправданість законодавства як з питань розвитку малого бізнесу, так і підприємства в цілому: формування законодавчо-правової бази малого підприємництва відбувається одночасно з його становленням та розвитком і на сьогодні є процесом незавершеним. Діяльність малих підприємств регулюється численними законами, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, до яких з 1997 по теперішній час внесено більше тисячі змін і які дуже часто суперечать діючим законодавчим нормам. Законодавча база малого підприємництва є недосконалою, передбачає високий рівень податкових ставок, значну кількість різних податків та зборів, не захищає від неофіційних платежів і поборів та проведення великої кількості безпідставних перевірок.

високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого бізнесу йти в тіньову економіку;
недостатня державна фінансово-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;
відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;

обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності;

відсутність стимулів для інвестицій;
психологічне неприйняття позитивної ролі підприємців у ринкових перетвореннях серед окремих верств населення.

Незважаючи на те, що процедура реєстрації малих підприємств в Україні спрощена, післяреєстраційні процедури складні та довготривалі, не викоренений бюрократизм та тяганина, що гальмують розвиток малого підприємництва і сприяють зловживанням.

Відсутність законодавчого розмежування визначень "середнє" та "мале" підприємництво сприяє розвитку зловживань, пов'язаних з практичним використанням існуючих форм державної підтримки малого підприємництва.

Основними напрямками подальшого розвитку малого підприємництва в Україні у найближчій перспективі є: формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого бізнесу; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва передбачає, насамперед, встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності; розробку дійових законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи.

Сьогодні найактуальнішими проблемами є розробка нових та вдосконалення діючих законодавчо-нормативних документів з питань визначення чітких підходів до власності та форм її захисту; створення сприятливішого податкового, інвестиційного, інноваційного та

цінового режимів для суб'єктів малого підприємництва; упорядкування механізму державного регулювання та контролю підприємницької діяльності.

Важливе значення має фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва. Державну політику щодо його фінансового забезпечення слід проводити у напрямі створення розвинутої мережі фінансово-кредитних установ, страхових фірм, інвестиційних та страхових фондів; розвитку товариств взаємного кредитування та страхування; розробки і впровадження системи стимулювання комерційних банків, які надавали б пільгові кредити малим підприємствам.

Одним із значущих напрямів розвитку малого підприємництва є матеріально-технічна та інноваційна підтримка. Забезпечення сприятливих матеріальних умов та інноваційного клімату для розвитку малих підприємств передбачає: розробку та впровадження механізму передачі малим підприємствам виробничих площ і виробничих потужностей, формування розвинутого ринку нерухомості; розробку механізму передачі малим підприємствам нових технологій, а також обладнання, необхідного для здійснення бізнесу, на пільгових умовах.

Мале підприємництво не може успішно розвиватися без створення розвинутої системи інформаційного обслуговування. Державну підтримку суб'єктів малого підприємництва щодо цього доцільно здійснювати шляхом створення розвинутої мережі консультативних, юридичних, бухгалтерських фірм, підприємств з проведення маркетингових досліджень, технопарків, регіональних інформаційно-аналітичних центрів.

Важливим напрямком підтримки малого підприємництва є державна політика щодо кадрового забезпечення розвитку малого підприємництва передбачає: організацію підготовки кадрів через мережу центрів перепідготовки, курсів підвищення кваліфікації, стажування, організацію навчання основам підприємництва у сфері державної освіти, сприяння розробленню навчальних планів, програм, методичних посібників з підприємницької діяльності, диференційованих за рівнем підготовки та термінами навчання, стимулювання організації проведення наукових досліджень, пов'язаних з проблемами розвитку малого підприємництва.

Систему підготовки і перепідготовки кадрів для роботи у сфері малого бізнесу доцільно здійснювати шляхом налагодження ділових контактів з навчальними закладами, використання можливостей залучення міжнародних організацій та фондів з урахуванням передового досвіду іноземних держав у питаннях розвитку підприємництва.

Малі підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, слід стимулювати. Шляхом створення механізму пільгового кредитування експортних операцій, надання допомоги для участі у міжнародних виставках, ярмарках та презентаціях, організації системи страхування кредитів для експортної діяльності. Державні структури мають надавати необхідну інформацію про зовнішні ринки, тенденції їх розвитку, потенціальних іноземних партнерів для укладання з ними контрактів, а також проведення конференцій, семінарів, консультацій для суб'єктів малого підприємництва, які бажають вийти з своєю продукцією на зовнішні ринки.

Література:

1. Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" № 2157-III від 21.12.2000 р. // Юридичний вісник України.-2000.- № 67.

2. Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва” № 2063-III від 19.10.2000 р. // Юридичний вісник України.- 2000.- № 53.

3. Клочко Ю., Черняк Т. Проблеми малого бізнесу в Україні // Економіка України.- 1998.- № 1.

УДК (477) (043) 334.722.012.64

Садіков В.В.,

студент ОКР «Магістр» спеціальності «Правознавство» МГГУ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДСТАВ ТА НАСЛІДКІВ НЕДІЙНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

В сучасних економічних умовах України соціальна цінність господарського договору набула нового значення, що обумовлено підвищенням ролі господарського договору в регулюванні господарських відносин, поєднанням в ньому приватних та публічних інтересів, юридичних та економічних аспектів, здатністю господарського договору сприяти вирішенню соціальних завдань та усувати протиріччя між суб'єктами господарювання у процесі здійснення господарської діяльності, особливим ставленням держави при регулюванні господарсько-договірних відносин. Держава встановлює особливі вимоги щодо здатності суб'єктів господарювання укладати господарські договори, щодо змісту та форми господарських договорів, повноважень сторін укладати господарські договори, визначення волі сторін та волевиявлення. В сукупності такі вимоги з боку держави становлять умови дійсності господарських договорів та дозволяють визначити дійсність господарських договорів, створюючи тим самим оптимальні правові засади нормального функціонування всієї системи господарсько-договірних відносин.

Відповідно невиконання таких умов дійсності господарських договорів тягне визнання їх недійсними.

У вітчизняній юридичній науці комплексного дослідження з даної проблематики не проводилось, хоча деякими науковцями (переважно представниками цивілістичної науки) і були досліджені окремі питання дійсності правочинів (договорів). В цілому на доктринальному та нормативному рівнях поняття недійсності господарських договорів та умови дійсності господарських договорів і досі залишаються невизначеними. Це певним чином робить несталим господарський обіг, нестійкими господарсько-договірні відносини, ускладнює встановлення одноманітної практики вирішення господарських спорів з цих питань, що й робить актуальною обрану тему дослідження.

Основу правового регулювання господарсько-договірних відносин становлять Господарський кодекс (надалі – ГК) України та Цивільний кодекс (надалі – ЦК) України, в яких предмет регулювання в частині недійсності правочинів (договорів) певною мірою співпадає. Водночас, в цих кодексах не вироблено єдиного підходу щодо регулювання зазначених питань, більш того, між кодексами наявні суперечності та неузгодженості. Негативно відображається на правозастосовчій діяльності також те, що залишились не узгодженими з ГК України та ЦК України й спеціальні нормативні акти, які регулюють господарсько-договірні відносини. Цим обумовлюється необхідність подальшого удосконалення діючого законодавства в частині регулювання договірних правовідносин та

приведення у відповідність до цих кодексів інших спеціальних нормативних актів. Дана робота покликана виробити цілісний підхід до визначення дійсності та умов дійсності майнових господарських договорів та надати науково обґрунтовані рекомендації щодо розвитку законодавства в цій сфері.

Так, загальні підстави і наслідки недійсності угод встановлені § 2 гл. 16 ЦК України. У ГК України недійсності господарських угод (зобов'язань) та її наслідкам присвячені ст. ст. 207, 208. Крім того, Пленум Верховного Суду України 28 квітня 1978 р. видав постанову № 3 "Про судову практику в справах про визнання угод недійсними", а Президія Вищого арбітражного суду України 12 березня 1999 р. - роз'яснення № 02-5/111 "Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними". ЦК України виділяє різновиди недійсних угод: нікчемні, якщо їх недійсність встановлена законом (див. ст. 224, ч. 2 ст. 661, ч. 4 ст. 698, ч. 3 ст. 719, ч. 2 ст. 780, ч. 1 ст. 998 та ін. ЦК України), та оспорювані, якщо їх недійсність прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує їх дійсність на підставах, встановлених законом (див. ч. 3 ст. 668 та ін. ЦК України; ч. 5 ст. 27 Закону України від 4 березня 1992 р. № 2163-ХІІ "Про приватизацію державного майна" (в редакції Закону від 19 лютого 1997 р.); ч. 2 ст. 20 Закону України від 6 березня 1992 р. № 2171-ХІІ "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" (в редакції Закону від 15 травня 1996 р.) та інші акти). Визнання нікчемної угоди недійсною судом не вимагається, на відміну від оспорюваних угод, які визнаються недійсними тільки судом (частини 2-3 ст. 215 ЦК України).

Згідно зі ст. 215 ЦК України підставою недійсності угоди є недодержання в момент її вчинення стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами 1-3, 5, 6 ст. 203 цього Кодексу, у якій містяться загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності угоди:

- зміст угод не може суперечити ЦК України, іншим актам законодавства, а також моральним засадам суспільства;
- особа, яка вчиняє угоду, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності;
- волевиявлення учасника угоди має бути вільним і відповідати його внутрішній волі;
- угода має бути спрямована на реальне настання правових наслідків, що обумовлені нею;
- угода, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

Частиною 4 ст. 203 ЦК України встановлені вимоги, що угода має вчинятися у формі, встановленій законом. Проте, наприклад, згідно зі ст. 218 ЦК України недодержання сторонами письмової форми угоди, яка встановлена законом, не має наслідком її недійсність, крім випадків, встановлених законом. На відміну від цього, ст. 220 ЦК України встановлено, що у разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним. Якщо ж сторони домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У цьому разі наступне нотаріальне посвідчення договору не вимагається.

В процесі вирішення спору сторони можуть самі усунути у встановленому порядку порушення, які могли б потягти за собою визнання договору недійсним, зокрема, шляхом

укладення нового договору; внесення змін до договору, який не відповідає закону в певній частині; погодження його з відповідним державним органом, якщо це необхідно для цього договору. Сторони також не позбавлені права укласти угоду про внесення змін до договору з метою приведення його у відповідність із законом або про розірвання договору. Якщо згадана угода не суперечить чинному законодавству, суд у резолютивній частині рішення затверджує її (п. 2 роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 12 березня 1999 р. № 02-5/111 "Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними"). Проте в будь-якому разі сторона, яка з'ясувала невідповідність договору законодавству, не має права, посилаючись на це, самостійно відмовитися від його виконання. згідно зі ст. 229 ЦК України якщо особа, яка вчинила угоду, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, така угода може бути визнана судом недійсною. При цьому істотне значення має помилка щодо природи угоди, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей речі, які значно знижують її цінність або можливість використання за цільовим призначенням. Помилка щодо мотивів угоди не має істотного значення, крім випадків, встановлених законом. Якщо одна із сторін угоди навмисно ввела другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення (див. істотне значення помилки), така угода визнається судом недійсною. Обман має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, які можуть перешкодити вчиненню угоди, або якщо вона замовчує їх існування. Сторона, яка застосувала обман, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки у подвійному розмірі та моральну шкоду, що завдані у зв'язку з вчиненням цієї угоди. Угода, яка вчинена внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, визнається судом недійсною. Довіритель має право вимагати від свого представника та другої сторони солідарного відшкодування збитків та моральної шкоди, що завдані йому у зв'язку із вчиненням угоди внаслідок зловмисної домовленості між ними.

Угода, яка вчинена особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай не вигідних умовах, також може бути визнана судом недійсною незалежно від того, хто був ініціатором такої угоди. Сторона, яка скористалася тяжкою обставиною, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки і моральну шкоду, що завдані їй у зв'язку з вчиненням цієї угоди. Відповідно до ст. 234 ЦК України фіктивною є угода, яка вчинена без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цією угодою, і визнається судом недійсною. Вона є недійсною незалежно від мети її укладення, оскільки сторони такої угоди не мають на увазі настання правових наслідків, що породжуються відповідною угодою. Такою може бути визнана будь-яка угода, в тому числі здійснена у нотаріальній формі. Якщо сторонами не вчинено ніяких дій на виконання мнимої угоди, господарський суд приймає рішення лише про визнання угоди недійсною без застосування будь-яких наслідків. У разі коли за мнимою угодою було передано якесь майно, сторони не позбавлені права звернутися з позовами про його витребування, тому що у зв'язку з відсутністю у такої угоди будь-яких правових наслідків, сторони повинні бути приведені до попереднього стану.

Відповідно до ст. 235 ЦК України удаваною є угода, яка вчинена сторонами для приховання іншої угоди, яку вони насправді вчинили. Якщо буде встановлено, що угода була вчинена сторонами для приховання іншої угоди, яку вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо угоди, яку сторони насправді вчинили. Нікчемна угода або угода, визнана судом недійсною, є недійсною з моменту її вчинення. Якщо за недійсною угодою права та обов'язки передбачалися лише на майбутнє, можливість настання їх у

майбутньому припиняється. Згідно з загальним правилом ст. 216 ЦК України недійсна угода не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з її недійсністю. У разі недійсності кожна із сторін такої угоди зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на її виконання, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування. Якщо у зв'язку із вчиненням недійсної угоди другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною.

Зазначені правові наслідки застосовуються, якщо законом не встановлені особливі умови їх застосування або особливі правові наслідки окремих видів недійсних угод. Наприклад, згідно зі ст. 208 ГК України якщо господарське зобов'язання визнано недійсним як таке, що вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то за наявності наміру в обох сторін - у разі виконання зобов'язання обома сторонами - в доход держави за рішенням суду стягується все одержане ними за зобов'язанням, а у разі виконання зобов'язання однією стороною з другої сторони стягується в доход держави все одержане нею, а також все належне з неї першій стороні на відшкодування одержаного. У разі наявності наміру лише у однієї із сторін усе одержане нею повинно бути повернено другій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного стягується за рішенням суду в доход держави.

Формулювання ст. 208 ГК України є найчастішою підставою для подання органами державної податкової та державної контрольно-ревізійної служб позовів про визнання недійсними відповідних угод. Проте слід зауважити, що компетенція цих органів суттєво обмежена законами України від 4 грудня 1990 р. № 509-ХІІ "Про державну податкову службу в Україні" (в редакції Закону від 24 грудня 1993 р.) (п. 11 ст. 10) та від 26 січня 1993 р. № 2939-ХІІ "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" (п. 8 ст. 10), які встановлюють їх повноваження стягувати в доход держави лише кошти, одержані за незаконними угодами. При цьому майно, що було отримане за цим договором, залишається у власності набувача. Необхідними умовами для визнання угоди недійсною відповідно до ст. 208 ГК України є її укладення з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства та наявність наміру хоча б у однієї із сторін щодо настання відповідних наслідків. Доказами протиправних намірів сторін (сторони) можуть бути, наприклад, вирoki у кримінальних справах, де встановлені факти злочинного ухилення від оподаткування, шахрайства, розкрадань, інших зловживань з боку керівництва фірми-банкрута або її контрагентів. Це може бути довідка реєстратора про те, що контрагент банкрута або власне банкрут не виявлені за місцем реєстрації і перебувають у розшуку, документи про накладення на їх майно і банківські рахунки арешту ще до підписання відповідної угоди тощо. Особливо це стосується майна, що є предметом відповідної угоди, яку визнають недійсною. Доказом може стати і довідка про відсутність до моменту підписання угоди у покупця достатніх коштів для розрахунків за нею. Доказом є і використання як предмета угоди майна, що не належить продавцю, який до того ж не має ніяких повноважень щодо його відчуження, або вчинення продажу майна банкрута після порушення справи про банкрутство. До угод, що підпадають під ознаки ст. 208 ГК України, належать, зокрема, угоди, спрямовані на незаконне відчуження або незаконне користування, розпорядження об'єктами права власності українського народу - землею як основним національним

багатством, що перебуває під особливою охороною держави, її надрами, іншими природними ресурсами (ст. ст. 14, 15 Конституції України, розділ II Закону України від 7 лютого 1991 р. № 697-ХІІ "Про власність"), на придбання всупереч встановленим правилам предметів, вилучених з обігу або обіг яких обмежено, на приховування підприємствами, установами, організаціями чи громадянами, які набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, від оподаткування доходів або використання майна, що знаходиться у їх власності (користуванні). Також у разі відсутності у суб'єкта господарювання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності (ст. 227 ЦК України) договір, безпосередньо пов'язаний з такою діяльністю, повинен бути визнаний недійсним на цій підставі (п. 10 роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 12 березня 1999 р. № 02-5/111 "Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними"). Вимога про застосування наслідків недійсності нікчемної угоди може бути пред'явлена будь-якою заінтересованою особою. Крім того, суд може застосувати наслідки недійсності такої угоди з власної ініціативи (див. п. 1 ч. 1 ст. 83 Господарського процесуального кодексу України).

Отже, до умов дійсності господарських договорів можна віднести: здатність суб'єктів господарювання до укладення господарських договорів, відповідність волі волевиявленню сторін, законність змісту господарських договорів, відповідність форми господарських договорів вимогам закону. При цьому слід визначати підстави та наслідки визнання господарських договорів недійсними за правилами, встановленими ЦК України щодо правочинів з урахуванням особливостей, передбачених ГК України, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів господарських договорів та з урахуванням пропозицій щодо доповнення ЦК України положенням про застосування односторонньої реституції та/або конфіскації як правовий наслідок визнання недійсними правочинів, що порушують публічний порядок.

УДК (477) (043) 334.722.012.64

Садикова М.А.,

студентка ОКР «Магістр» спеціальності «Правоведение» МГГУ

ОСОБЕННОСТИ ВОЗМЕЩЕНИЯ УБЫТКОВ КАК РАЗНОВИДНОСТИ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Возмещение убытков в сфере хозяйствования является одним из видов имущественной хозяйственной ответственности, которая носит компенсационный характер. Учитывая ее основное целевое предназначение – восстановление нарушенных имущественных прав потерпевшего субъекта хозяйствования путем возмещения причиненного вреда, эта ответственность является наиболее благоприятной для конкретного лица. Однако, в сфере хозяйствования она характеризуется сложностью расчета причиненных убытков, поскольку это связано с осуществлением хозяйственной деятельности, а также недостаточностью правового регулирования, поскольку действующий Хозяйственный кодекс Украины не в полной мере регулирует вопросы возмещения такого ущерба. Так, в ХК Украины, несмотря на то, что возмещению вреда посвящена отдельная Глава (Глава 25), однако она

включает всего 6 статей, которые не регулируют множество вопросов, касающихся данной проблематики. При этом в отличие от ХК Украины, в Гражданском кодексе Украины возмещению вреда посвящена Глава 82, которая включает 3 параграфа и насчитывает 46 статей. Кроме этого возмещение ущерба в сфере хозяйствования недостаточно исследуется отечественными учеными, при этом в отличие от хозяйственного права, в гражданской науке возмещению вреда посвящены не только отдельные научные труды, но и научные школы и учебные дисциплины. Все вышеизложенное и делает актуальной и целесообразной избранную тему исследования.

Таким образом, возмещение ущерба является одним из видов хозяйственной ответственности. При этом ни в общей теории права, ни в науке хозяйственного права в настоящее время не выработано единого общепринятого понятия форм и видов ответственности [1; 872]. Более того, многие авторы, писавшие по этому вопросу, не различают понятия формы и вида ответственности и отождествляют их [2; 103]. «Форма, — как отмечается в литературе, — есть способ существования, способ развития, выражения содержания» [3; 574]. Иными словами, категория формы есть способ внешнего выражения содержания, строения, структуры содержания. Вид же представляет в логическом смысле понятие, которое образуется посредством выделения общих признаков в индивидуальных понятиях, и в принципе само (понятие) имеет общие признаки с другими видовыми понятиями [4; 66]. В связи с этим представляется необходимым все же не отождествлять, а различать эти понятия как это делает, например, В. П. Жушман [5; 196].

В зависимости от содержания применяемых к правонарушителю экономических санкций и тех неблагоприятных последствий, которые он вынужден претерпевать в результате их применения, можно выделить следующие формы хозяйственно-правовой ответственности:

- 1) ответственность в форме возмещения убытков;
- 2) ответственность в форме уплаты штрафных санкций;
- 3) ответственность в форме ограничения правоспособности;
- 4) ответственность в форме применения оценочных санкций;
- 5) ответственность в форме признания субъекта хозяйствования банкротом.

Ответственность в форме возмещения убытков — это универсальная форма ответственности. Ее универсальность состоит не только в том, что убытки, как правило, не есть экономическая санкция заранее определенного размера. Главное здесь то, что убытки как форма ответственности применяются в случаях нарушения любого хозяйственного обязательства. Возмещение убытков предусмотрено и для «диагональных», и «вертикальных» хозяйственных отношений. Практически в большинстве законов, принятых за последние 15 лет, содержатся положения об обязанности возмещения убытков соответствующими государственными органами, в том числе вышестоящими, в случае нарушения ими прав и законных интересов субъектов хозяйствования, то есть за их противоправные действия (бездействия) и причинение убытков хозяйствующим субъектам.

В настоящее время таких законов насчитывается более 50. Ими значительно расширен круг юридических оснований для применения этой формы ответственности.

Теперь обязанность возмещения убытков предусмотрена не только в случае нарушения многочисленных договорных обязательств, но и в случае принятия государственными органами актов, не соответствующих действующему законодательству, нарушения (ограничения) этими органами прав собственности или иных имущественных прав, охраняемых законом, других нарушений прав и законных интересов субъектов хозяйствования. Универсальность этой формы ответственности состоит и в том, что взыскание убытков производится во всех случаях, когда иное прямо не предусмотрено законом. Причем какого-либо специального соглашения между сторонами в «горизонтальных», «диагональных» и «вертикальных» отношениях не требуется. Такое взыскание производится по общему правилу. Главное для его применения — это то, чтобы допущенное правонарушение повлекло за собой наступление у субъекта хозяйствования убытков.

По общему правилу правонарушитель обязан полностью возместить причиненные убытки. Реализация этого базового принципа является необходимым условием нормального функционирования любой экономической системы. Убытки — это объективное уменьшение каких-либо имущественных благ субъекта хозяйствования, ущемляющее его интересы как участника определенных хозяйственных отношений и выражающееся в произведенных им расходах, в утрате и повреждении его имущества, а также в неполучении доходов, которые он получил бы, если бы не произошло противоправное действие (бездействие). Иными словами, убытки могут быть определены, как стоимостное (денежное) выражение имущественного вреда, причиненного противоправными действиями (бездействием) одного субъекта другому.

Можно согласиться с мнением В.К. Мамутова, что не следует смешивать понятия убытков и вреда [1; 873]. Последний может быть нематериальным, моральным и имущественным. Нематериальный вред не имеет материального содержания и стоимостной формы, так как выражается в моральных (собственно моральный вред) и физических страданиях. Имущественный вред, напротив, характеризуется внешними (физическими) и внутренними (качественными) изменениями имущественной базы субъекта права в целом.

Таким образом, убытки — это действительный, объективный факт, существующий независимо от правовой оценки и от того, подлежат они или не подлежат возмещению согласно закону.

При этом следует иметь в виду, что виды убытков, порядок их расчета и доказывания зависят не от характера (вида) правонарушения, а от характера ситуации, возникшей у потерпевшего субъекта в связи с правонарушением. Поэтому на практике используются разработанные совместно с научными работниками и утвержденные соответствующими органами методики расчета и доказывания убытков. В частности, это уже упоминавшаяся выше Временная методика определения размера вреда (убытков), причиненного нарушениями хозяйственных договоров, одобренная Государственной комиссией Совета Министров СССР по экономической реформе 21 декабря 1990 г.; Методика подсчета убытков, причиненных государству нарушением водного законодательства, утвержденная Министерством мелиорации и водного хозяйства СССР, Госпланом СССР, Минфином СССР 12 июля 1983 г.; Методика расчета убытков, причиненных рыбному хозяйству вследствие нарушения законодательства об охране окружающей среды, утвержденная

приказом Минэкобезопасности Украины от 18 мая 1995 г.; Методика расчета размера возмещения убытков, причиненных государству в результате сверхнормативных выбросов вредных веществ в атмосферный воздух, утвержденная приказом Минэкобезопасности Украины от 18 мая 1995 г., и др.

Убытки подразделяются на два вида. Одну часть убытков, которая выражается в уменьшении имущественной массы и которая была в наличии у потерпевшей стороны (утрата или повреждение имущества, произведенные расходы) принято называть положительным ущербом в имуществе. Другая же часть убытков, выражающаяся в непоступлении к потерпевшему субъекту хозяйствования того имущества, которое должно было ему поступить, если бы не произошло правонарушения, называется в хозяйственной практике неполученным доходом (утраченной или упущенной выгодой).

Различают также убытки мораторные, вызванные просрочкой исполнения, и компенсаторные (оценочные), вызванные неисполнением обязательства. Первые можно взыскать, требуя одновременно исполнения обязательства в натуре, а взыскание вторых исключает требование реального исполнения обязательства.

Таким образом, взыскание убытков — дело более сложное, нежели взыскание неустойки, штрафа или пени, так как для этого нужно выполнить зачастую сложные расчеты размера убытков и подкрепить их соответствующими документами (доказательствами), бесспорно подтверждающими возможность получения потерпевшей стороной денежных сумм или иных ценностей, если бы не было правонарушения.

Литература:

1. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.К. Мамутова. — К., 2002. — 912 с.
2. Хоменко В.Н. Ответственность в хозяйственном праве. — К., 1975. — 103 с.
3. Кондаков Н.И. Логический словарь. — М., 1971. — 656 с.
4. Философский энциклопедический словарь. — М., 2000. — 401 с.
5. Правове регулювання господарських відносин за участю промислових підприємств. — Х., 2000. — 200 с.

УДК 347.7.009.12(043)

Лагуткіна Г.М.,

здобувач Інституту економіко-правових досліджень НАН України

НОВАЦІЯ ЯК СПОСІБ ПРИПИНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Новація являє собою встановлення в результаті угоди нового зобов'язання на основі припиненого первісного господарського зобов'язання між тими ж особами. Так, за допомогою новації у відносинах між суб'єктами господарювання борг, що утворився, з якого-небудь іншого договору (наприклад, купівлі-продажу та ін.) переходить в нове, позикове зобов'язання [1; 59-69].

Новація — широко використовуваний у світовій практиці спосіб заміни одного господарського зобов'язання іншим. Основною її характеристикою є те, що нове зобов'язання виникає на основі первісного, тому недійсність первісного зобов'язання приводить до таких самих наслідків щодо нового зобов'язання. Адже саме первісне господарське зобов'язання дає ніби поштовх для появи нового, і якщо перше визнається недійсним, то і фактично

породжене ним нове зобов'язання також повинне бути визнане недійсним. Якщо недійсним виявляється сам правочин про новацію, то це не впливає на дійсність первісного зобов'язання.

Під новацією слід розуміти заміну сторонами господарського зобов'язання щодо предмета і способу виконання.

Новацію важливо відмежовувати від зміни окремих умов зобов'язання, що характеризується різними правовими наслідками. Основним критерієм їх розмежування повинен стати намір сторін. Якщо сторони вважають за потрібне оформити зміну зобов'язання чи його окремих умов як новацію, вони повинні зараховувати положення ст. 604 ЦК [2; 70]. Причому слід зазначити, що новація як спосіб припинення господарських зобов'язань не виділяється у Господарському Кодексі України. Хоча у ст. 202 ГК зазначається, що можуть використовуватися і інші способи припинення господарських зобов'язання. Причому до таких відносин можуть використовуватися відповідні положення ЦК з урахуванням особливостей, передбачений ГК. Саме цією особливістю можна назвати визначення у ЦК України випадків заборони застосування новації. Так, частина 3 статті 604 ЦК забороняє новацію зобов'язань про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, а також про сплату аліментів, що відображає сформовану практику і доктрину. Новація цих зобов'язань суперечила б їх меті і призначенню і могла б негативно відбитися на інтересах сторін і (чи) третіх осіб. Однак, ці випадки характерні саме для цивільних правовідносин, і навряд чи можуть бути використані у господарській діяльності.

Частина 4 ст. 604 ЦК України встановлює, що при новації припиняються додаткові зобов'язання, пов'язані з первісним зобов'язанням. Прикладом такого додаткового зобов'язання може бути застава (у тому числі іпотека), порука, інші забезпечувальні засоби. Закон, однак, надає сторонам право домовитися про інше.

Звертає на себе увагу наявність загальних рис між відступним і новацією, однак, закон не змішує ці поняття. Хоча зовні надання відступного може виглядати як новація, ці дві категорії не збігаються насамперед тому, що метою першого є припинення зобов'язання і, отже, всіх відносин між сторонами, тоді як у другому випадку сторони, заміняючи предмет чи спосіб виконання зобов'язання, припиняють зобов'язання і створюють нове.

Необхідною умовою виникнення нового господарського зобов'язання при новації є дійсність первісного зобов'язання [3; 504]. Однак недійсність угоди про новацію не впливає на колишнє зобов'язання. Воно зберігає силу. У випадку новації відбувається перерва давності позову: минулий термін по першому зобов'язанню не враховується, а по-новому давність починає текти заново [4; 5-21].

Таким чином, в сучасних умовах економічної нестабільності новація може слугувати засобом трансформації боргових зобов'язань, тому бачиться доцільним закріплення у відповідних статтях ГК (зокрема, ст. 203) норм, які б регулювали новацію як один із способів припинення господарських зобов'язань з урахуванням їхніх особливостей.

Література:

1. Йоффе О.С. Обязательственное право. – М., 1975. – С. 56-69.
2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2-х ч. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – Ч. 2. – 846 с.

3. Цивільне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – С. 504.
4. Новицкий И.Б., Лунц Л.А. Общее учение об обязательстве. – М., 1950. – С. 5-21.

УДК 346.26:351.82(477)(043)

Волоніц О.С.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ

Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні в сучасних умовах може скласти основу стійкості національної економічної системи і внести істотний вклад у формування її конкурентноздатності. Проте, з огляду на передісторію економічного розвитку української держави, процес становлення малого і середнього бізнесу має безліч проблем, що складаються як у формуванні ефективних механізмів державного регулювання, так і в поточному стані економіки в цілому, характеристик її технологічного, інноваційного розвитку, рівні тіньового сектора і рівні монополізації базових галузей промисловості. Держава має важливе значення як система управління чи регулювання економічних відносин. Вона здійснює як пряме регулювання малого і середнього бізнесу, так і непряме - спрямоване на регулювання економічних відносин в цілому, створення ринкової інфраструктури.

На сучасному етапі розвитку, з урахуванням аналізу детермінант можливості виникнення і якісного розвитку моделі малого і середнього в Україні можна стверджувати, що роль держави як основного регулятора економічних процесів у цьому випадку складається: у розробці і реалізації стратегії економічного розвитку країни, спрямованої не на тактичне подолання кризових явищ, а заснованої на необхідності стратегічної структурної перебудови національної економічної системи; у впровадженні інтегруючих програм, що забезпечують взаємодію великих промислових підприємств пріоритетних галузей економіки, які мають інноваційну високотехнологічну спрямованість, і підприємств малого бізнесу.

З цією метою 21 грудня 2000 року був прийнятий Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [1; с. 35]. Згідно цієї програми, основними чинниками, які заважають розвитку малого підприємництва, є: відсутність чітко сформульованої через систему правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва; збільшення адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання орендних відносин тощо); відсутність реальних та дієвих механізмів фінансово-кредитної підтримки; надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності; невпевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу; надмірне втручання органів державної влади в діяльність суб'єктів господарювання.

Згідно Закону України “Про державну підтримку малого підприємництва”[2; с. 447], метою державної підтримки малого підприємництва визначено: створення умов для позитивних структурних змін в економіці України; сприяння формуванню і розвитку малого підприємництва, становлення малого підприємництва як провідної сили в подоланні негативних процесів в економіці та забезпечення сталого позитивного розвитку суспільства; підтримка вітчизняних

виробників; формування умов для забезпечення зайнятості населення України, запобігання безробіттю, створення нових робочих місць.

Виходячи з цього, Закон встановлює такі напрями державної підтримки малого підприємництва в Україні: формування інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва, організація державної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва; встановлення системи пільг для суб'єктів малого підприємництва; запровадження спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності; фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва; залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення поставки продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб.

Законодавство про підприємництво також потребує систематизації у формі інкорпорації та кодифікації з визначенням першочергових та перспективних законів та інших нормативно-правових актів.

Організаційно-правовий вплив(діяльність органів державної влади, спеціалізованих установ та організацій, некомерційних самоврядних організацій, органів місцевого самоврядування, посадових осіб вказаних органів, наділених певною компетенцією стосовно суб'єктів підприємництва (включаючи застосування санкцій), яка базуються на чинному законодавстві) на підприємницьку діяльність має бути спрямованим не тільки на додержання публічних інтересів, а й на створення сприятливих умов для розвитку приватної ініціативи. Критеріями ефективності державного регулювання підприємництва слід вважати економічне зростання, появу нових робочих місць, поліпшення добробуту людей, правопорядок у сфері господарювання.

Література:

1. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» - Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, N 7, ст.35.
2. Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва” - Відомості Верховної Ради (ВВР), 2000, N 51-52, ст.447 із змінами, внесеними згідно із Законом N 523-VI (523-17) від 18.09.2008, ВВР, 2009, N 6, ст.21.
3. Ластовецький А. Зміст і спрямування державного регулювання підприємництва за умов перехідної економіки в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 5. – С. 125–129.

УДК 347.73:336.226(477)(043)

Сенченко М.Ю.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» Маріупольського державного гуманітарного університету

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

З 2009 року підприємці - платники єдиного податку вже не можуть бути платниками ПДВ. Підприємці винні державі 20% від вартості своїх основних фондів.

Це передбачають відповідні зміни до Постанови Кабінету Міністрів України №507, внесені Постановою Кабміну №1118 від 20 грудня 2008 року. Від так, підприємці – фізичні особи, повинні визначитися: обрати для себе спрощену систему оподаткування без ПДВ, а

при бажанні залишитися платником ПДВ - перейти на загальну систему оподаткування[1;п.1]. На думку податківців, такі дії повинні впорядкувати сплату податків підприємцями, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, та, водночас, сприятимуть зменшенню зловживань із відшкодування податку на додану вартість.

Податківці звертаються до підприємців із проханням якнайшвидше визначитися та документально зафіксувати обрану ними систему оподаткування. Для цього треба написати заяву про відмову від платника ПДВ і залишитися на спрощеній системі оподаткування чи перейти на загальну та, відповідно, бути платником ПДВ. Якщо ж підприємець-фізична особа не підтвердить свій намір документально, то його свідоцтво платника ПДВ анулюється автоматично. Законодавчі підстави для таких кардинальних кроків з боку податківців визначаються Законом України «Про податок на додану вартість».

Такі дії уряду є не зовсім законними, особливо в умовах економічної кризи.

По-перше, виходить так, що Постановою Кабінету Міністрів України змінюються правила оподаткування єдиним податком та ПДВ. Це відверте перевищення повноважень Кабміном, оскільки відповідно частини третьої статті 1 Закону України “Про систему оподаткування” ставки, механізм справляння податків і зборів (обов’язкових платежів), за винятком особливих видів мита та збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, збору у вигляді цільової надбавки до затвердженого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності, і пільги щодо оподаткування не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів про оподаткування[2;ч.3 ст.1]. Тобто навіть не всіма Законами можна змінювати механізми оподаткування, а тут Кабмін Постановою щось намагається змінити.

Тим самим Кабмін порушив частину 2 статті 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Ані Конституцією ані будь-яким з чинних законів України не передбачено право КМУ втручатись в державну податкову політику. Відповідно до статті 116 Конституції України, КМУ лише забезпечує здійснення такої політики[3;ст.116]. Указ про спрощену систему надав право Кабміну пояснювати цей Указ, а не позбавляти підприємців статусу платників ПДВ.

По-друге, Кабміном в системі оподаткування порушено принцип рівності, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, який передбачено у статті 2 Закону України “Про систему оподаткування”. Адже тепер юридичні особи можуть бути одночасно платниками ПДВ та єдиного податку, а підприємці – ні.

По-третє, Кабмін на свою користь використав суперечність в Законі України «Про податок на додану вартість» щодо симбіозу ПДВ та єдиного податку. Ця суперечність існує з 2005 року і вже була використана аналогічним шляхом проти підприємців. Річ у тім, що згідно з пунктом 9.8 статті 9 Закону України «Про податок на додану вартість»: “Реєстрація діє до дати її анулювання, яка відбувається у випадках, якщо:

в) особа, зареєстрована як платник податку, реєструється як платник єдиного податку або стає суб'єктом інших спрощених систем оподаткування, які визначають особливий порядок нарахування чи сплати податку на додану вартість, відмінний від тих, що встановлені цим Законом, чи звільняють таку особу від сплати цього податку за рішенням суду або з будь-яких інших причин;

Однак стаття 2 Закону України «Про податок на додану вартість» дає право будь-кому бути платником ПДВ (і це логічно, адже державі вигідно, щоб платили і єдиний податок і ПДВ, і ще низку податків)

І є прямий дозвіл бути підприємцю платником єдиного податку та ПДВ в підпункті 11.42 Закону України «Про податок на додану вартість»: «11.42. Установити, що коли фізична особа - суб'єкт підприємницької діяльності одночасно зареєстрована платником податку на додану вартість і є платником єдиного податку за спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності, на неї поширюється порядок нарахування та сплати податку на додану вартість відповідно до цього Закону.»[4;п.9.8 ст.9, ст.2]

Також у формі заяви на реєстрацію платником ПДВ є такий пункт "7. Причини реєстрації платником податку на додану вартість або критерії, за якими платник відповідає вимогам статті 2 Закону чи Указу", далі "пункт 2.2 статті 2, пункт 9.4 статті 9 Закону - особа реєструється за своїм добровільним рішенням".

Звідси висновок, що ДПА України може позбавити платників ПДВ такої реєстрації лише після I кварталу 2009 року, а платники єдиного податку можуть перед тим знову подати заяву на реєстрацію.

По-четверте, Кабмін вирішив в умовах бюджетного дефіциту, ненадходження ПДВ від великих платників пограбувати підприємців, щоб використати на врятування великих підприємств за рахунок малих підприємців. Відповідно до Закону України «Про державний бюджет на 2009 рік», цього року передбачається зібрати стільки само податку на прибуток, як і в 2008-му, а податку на додану вартість ще більше - передбачено зібрати 41,93 млрд грн надходжень з податку на прибуток підприємств і 94,84 млрд грн надходжень з ПДВ.

Річ у тим, що підприємці, платники єдиного податку, яких позбавлено бути платниками ПДВ виявилися винними державі шалені суми ПДВ, що підтверджує Лист ДПА України від 12.01.2009 № 288/7/17-0417, оскільки згідно з пунктом 9.8 статті 9 Закону України «Про податок на додану вартість», платник податку в обліку якого на день анулювання реєстрації знаходяться товарні залишки або основні фонди, стосовно яких був нарахований податковий кредит у минулих або поточному податкових періодах, має визнати умовний продаж таких товарів за звичайними цінами та відповідно збільшити суму своїх податкових зобов'язань за наслідками податкового періоду, протягом якого відбувається таке анулювання. Тобто підприємці винні державі 20% від вартості своїх основних фондів.

Потім уряд трохи схаменувся і неофіційно призупинив заборону одночасної сплати ПДВ та єдиного податку для підприємців до 1 квітня 2009 року до більш докладного вивчення ситуації.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12. 2008 р. N 1118// Урядовий кур'єр - 30.12.2008. - № 246
2. Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991// Відомості Верховної Ради.-1991.- N 39
3. Конституція України від 28.06. 1996р. зі змінами та доповненнями від 08.12. 2004р. // Відомості Верховної Ради.-1996.-N 30
4. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 // Відомості Верховної Ради.-1997.-N 21

УДК 349.6 (100)(043)

Турта В.,

студент IV курса

Мариупольского государственного гуманитарного университета

ОХРАНА МЕЖДУНАРОДНЫХ ВОДНЫХ СИСТЕМ

Вода - важнейший природный и стратегический ресурс и неотъемлемая часть любой экосоциальной системы. Вода является основой жизни. Однако до сих пор многие миллионы людей по всему миру страдают от нехватки воды. Многие миллионы детей умирают каждый год от болезней, связанных с употреблением некачественной воды. А некоторые из наиболее бедных стран мира периодически сталкиваются с катастрофической засухой. Вода имеет огромное значение для всех живых организмов на Земле. Она участвует во всех видах производственной деятельности. Нам не найти отрасль хозяйства, которая могла бы обойтись без воды или найти ей замену. Без нее невозможна работа промышленности, транспорта, строительства. Вода – источник энергии, наиболее надежный и дешевый теплоноситель. Без воды не вырастить урожай, невозможно приготовить пищу, отдохнуть. Мы являемся свидетелями того, как реки и озера в отдельных регионах эксплуатируются без учета губительных последствий в будущем. Их площадь сокращается, качество воды ухудшается. А ведь реки и озера являются главным источником обеспечения пресной водой для всего живого на Земле. Интенсивное развитие сельского хозяйства и промышленности во многих странах стали существенно влиять на состояние ресурсов пресных вод. Антропогенные преобразования природы достигли глобальных масштабов.

По данным ООН за всю историю было заключено более 3600 международных соглашений имеющих отношение к воде.

На основе изучения международных договоров, обычаев, международной судебной практики Ассоциация разработала и приняла на своей сессии в Хельсинки в 1966 г. «Правила пользования водами международных рек», получившие название Хельсинкских правил.

Хельсинкские правила содержат нормы, касающиеся предотвращения и контроля загрязнения, регулирования судоходства на судоходных реках, лесосплава, предупреждения и разрешения международных споров относительно прав или других интересов государств бассейна. Все эти нормы были приведены в систему и представлены в едином документе Ассоциации международного права под названием «Консолидация правил АМП относительно международных водных ресурсов» (Кампионе д'Италия, 1999 г.). В августе 2004 г. на Берлинской конференции Ассоциации были приняты новые «Правила, касающиеся водных ресурсов».

Именно такого рода соглашениями являются Конвенция по охране и использованию трансграничных водотоков и международных озёр (Хельсинкская водная конвенция ЕЭК ООН 1992 г.) и Пересмотренный протокол по разделяемым водотокам СРЮА 2000 г. Хельсинкская конвенция была подписана 17 марта 1992 года и вступила в силу 6 октября 1996 года. Это первый документ, направленный на создание правовой базы сотрудничества по защите и рациональному использованию трансграничных вод в пределах целого региона. В пространственную сферу действия ЕЭК ООН входят страны Европы, Северной Америки,

Центральной Азии и Израиль. В настоящее время в Конвенции участвует 35 государства, включая Европейский Союз.

Основными целями Хельсинкской водной конвенции являются:

- Охрана трансграничных вод (включая поверхностные и подземные воды) путем предотвращения, ограничения и сокращения загрязнения;
- Экологически обоснованное и рациональное управление трансграничными водами;
- Разумное и справедливое использование трансграничных вод; и
- Сохранение и восстановление экосистем.

Учитывая вышеизложенное, **актуальность** данного вопроса очень высокая, в контекста мирового развития.

В этом аспекте, **предметом** данной работы является нахождение решения проблемы в сохранении и улучшении водных ресурсов.

А **объектом** данной работы является охрана и использование водных ресурсов.

Степень изученности проблемы охраны и использования водных ресурсов есть довольно высокой, поскольку этот вопрос постоянно был в поле зрения как ученых, так и общества.

Для решения поставленных задач водохозяйственная политика основывается на следующем:

-водный бассейн рассматривается как единая экосистема, управление водными ресурсами и охрана поверхностных вод строится по бассейновому принципу;

-системы водоснабжения ориентированы на использование современных технологий водоочистки, комплексном использовании водных ресурсов, обеспечении сокращения транспортных потерь воды;

-основой устойчивого развития водного сектора предусматривается участие водопотребителей в возмещении затрат на эксплуатацию и содержание водохозяйственных объектов;

-приоритетность питьевого водоснабжения и природоохранных попусков перед производственным и сельскохозяйственным водопотреблением.

В области сохранения и поддержания здоровой экологической обстановки:

• обеспечение охраны водных экосистем в основных речных бассейнах путем создания и обустройства водоохраных зон;

• формирование экономических условий рационального водопользования;

• исключение сброса в водные источники неочищенных сточных вод путем внедрения новых технологий при строительстве и реконструкции сооружений по очистке сточных вод и использование очищенных стоков в повторном и обратном водоснабжении;

• разработка схем комплексного использования водных ресурсов речных бассейнов и на их основе обоснование объемов природоохранных и комплексных попусков в бассейнах рек.

УДК 347.763(043)

Дубровський А. Г.,

студент 4 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ЧИННІСТЬ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НОРМАТИВНО–ПРАВОВИХ АКТІВ У ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА

Кожний правовий акт призначений для врегулювання певних ситуацій, тому встановлення меж його чинності є необхідною умовою забезпечення правомірності використання і застосування приписів, які складають зміст цього правового акту.

Традиційно чинність нормативно-правових актів обмежена трьома параметрами:

- а) терміном чинності, тобто часом, протягом якого нормативно-правовий акт має юридичну силу;
- б) простором, на який поширюється чинність нормативно-правового акту;
- в) колом осіб, які підпадають під вплив нормативно-правового акту і на основі його набувають відповідних юридичних прав та обов'язків.

Дія нормативно-правових актів у часі обмежена часом набрання ними юридичної сили і часом її втрати.

Чинність транспортних нормативно-правових актів у просторі - це поширення їх впливу на певну територію (держави в цілому чи окремого регіону).

Чинність деяких нормативно-правових актів може поширюватися на територію, непідвладну суб'єкту її ухвалення. Це так звана екстериторіальна дія нормативно-правового акту, наприклад, по відношенню до судна, що плаває під прапором України та знаходиться у відкритому морі.

Однак, відомо, що будь-яка діяльність, в тому числі і транспорту, потребує відповідного регулювання, тому чинники, в нашому випадку транспортно-правові, несуть в собі поряд з регулятивними моментами ще і моменти зональні - вказують на сферу своєї дії. Тому можна вказати, що згідно зі ст. 13 Кодексу торговельного мореплавства України вказується на поширення правил цього Кодексу: "на морські судна - під час їх прямування як морськими шляхами, так і річками, озерами, водосховищами та іншими водними шляхами, якщо спеціальним законодавством чи міжнародними договорами України не встановлено інше...".

Цікавим в цьому напрямку можна вважати положення Повітряного кодексу України, де в ст. 2 вказується: "дія Повітряного кодексу України поширюється на всіх користувачів повітряного простору України в частині, що їх стосується, як на території України, так і за її межами, якщо закони країни перебування користувача не передбачають іншого". Можна зробити висновок про те, що при співвідношенні законів України та іншої держави (держави перебування) - Повітряний кодекс діє і за межами нашої держави.

Чинність транспортних нормативно-правових актів відносно кола осіб визначає підлеглисть осіб вимогам цих актів. Згідно із загальними вимогами чинність цих актів поширюється на всіх осіб, які перебувають у межах певної території і вступають в транспортні суспільні відносини.

Крім цих, традиційних для правової науки, факторів чинності нормативно-правових актів (у тому числі і транспортних), слід відмітити і такий показник чинності транспортних нормативно-правових актів, як чинність за погодженням сторін.

Аналізуючи транспортні нормативно-правові акти, можна зробити висновки, що для них, як і для інших нормативно-правових актів, наявні розбіжності в часі і суб'єктах нормотворчості, а також характерна наявність значної кількості цих актів

Систематизація транспортних нормативно-правових актів - це діяльність, спрямована на зведення їх у певну внутрішньо злагоджену систему шляхом впорядкування і вдосконалення цих актів.

Традиційно існує три різновиди систематизації нормативно-правових актів (які повністю стосуються і транспортного права): кодифікація, інкорпорація, консолідація.

Багатогранність терміну джерело права вимагає за доцільне замінити його іншим терміном - форма транспортного права - це зовнішнє оформлення існування змісту норм транспортного права.

Одним з видів форми транспортного права є правовий звичай.

Правовий звичай (транспортний) - це такі одноманітні правила поведінки, які історично склалися, передаються з покоління до покоління, багато разів застосовуються в транспортному процесі. Найбільшого розповсюдження правові звичаї набули в водному (особливо морському) транспортному праві, що обумовлено його давністю, його інтернаціональним характером, тими завданнями, які він вирішує.

Література:

1. Кодекс торговельного мореплавства: Кодекс України № 176/95 – ВР від 23.05.1995 // Відомості Верховної Ради. – 1995. - № 47. – ст. 349.
2. Повітряний кодекс України: Кодекс України № 3167-ХІІ від 04.05.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 25. – ст. 274.
3. Гіжевський В.К., Мілашевич А.В. Правове регулювання транспортною системою України: [Науково-практичне видання]. – К., 2000. – с. 37.

УДК 343.712.2(043)

Дочкіна К. С.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Транспорт – одна з найважливіших ланок у сфері економічних стосунків України. Одним із елементів транспортного комплексу України є морський транспорт, який відіграє провідну роль в експортно-імпортних та каботажних перевезеннях.

При зростанні обсягів внутрішніх та міждержавних морських транспортних перевезень держава поступово починає стикатися з новими проявами організованої злочинності, які маючи міжнародний характер, являють собою дедалі більшу суспільну небезпечність, що несе загрозу не лише встановленим порядком окремої держави, а й усьому цивілізованому світовому співтовариству, підриваючи його політичну, економічну, соціально-культурну та моральну безпеку і стабільність – піратство. Воно є загрозою найбільш важливим торговим морським комунікаціям у світі й створює перешкоди в розвитку вільної торгівлі внаслідок неминучого підвищення страхових ставок, а саме це сприяє виникненню і збільшенню напруженості між прибережними державами.

Згідно зі ст.466 Кримінального кодексу України об'єктивна сторона морського піратства характеризується діяннями з використанням озброєного чи незброєного судна: захоплення морського чи річкового судна; застосування насильства щодо екіпажу чи пасажирів судна; пограбування екіпажу чи пасажирів судна; інших ворожих дій щодо екіпажу чи пасажирів певного судна.

Проблема боротьби з піратством не оминає за останні роки Україну. Останнім «свіжим» прикладом цього є захоплення турецький корабель «Bosphorus Prodigy», в екіпажі якого знаходяться вісім громадян України, захоплене 16 грудня 2008 року, українське судно «Faina», захоплене ще 25 вересня 2008 року, і яке на декабрь 2008 року ще перебуває у піратів. І це є не поодиноким випадком, коли від нападів піратів страждають і навіть гинуть громадяни нашої держави.

Зараз міжнародне співтовариство об'єднує сили для подальшої боротьби з цим злочинами. Актуальним залишається питання щодо використання у боротьбі з піратством на морі можливостей міжнародного з'єднання "Блексіфор", створеного на підставі відповідної угоди Причорноморських країн, у тому числі й України. Щоправда, для забезпечення функціонування системи морської безпеки на морському і річковому транспорті України в квітні 2004 року Міністерством транспорту і зв'язку було створене державне підприємство "Агентство морської безпеки". На сьогодні воно здійснює комплекс заходів, спрямованих на боротьбу з проявами морських злочинів. Одним із його пунктів є взаємний обмін інформацією щодо безпеки на Чорному морі з Антитерористичним центром СБ України, центрами оперативного реагування МЗС, МНС, Державної прикордонної служби, Управлінням безпеки на транспорті Міністерства транспорту і зв'язку України.

Основні проблеми у боротьбі з піратством полягають у наступному: – фінансових проблемах більшості прибережних держав третього світу; – слабкій здатності урядів цих держав вплинути на ситуацію та неможливості постійного перекриття районів піратства недостатньою кількістю кораблів, катерів і літальних апаратів – саме патрулювання на сьогодні залишається одним із найбільш ефективних заходів у боротьбі з піратством; – неузгодженості та недосконалої правових норм і актів, що регулюють боротьбу з піратством.

Для вирішення цих проблем можна запропонувати: – розробити ефективну законодавчу базу, яка б відповідала тенденціям сьогоденного світу; – розробити більш досконаліші заходи підвищення безпеки вітчизняного мореплавства, наприклад впровадити заходи щодо: організації і здійснення охорони громадського порядку на суднах, підвищення стану безпеки мореплавства; супроводження і охорони суден з цінним вантажем і суден, що перебувають у районах поширення морського піратства і тероризму; складання і реалізації планів забезпечення безпеки суден, портових споруд, пасажирських терміналів, судноремонтних заводів; запобігання крадіжкам і пошкодження особистого майна пасажирів членів суден, вантажу та інших матеріальних цінностей; – ефективніше використовувати міжнародний досвід у вітчизняній практиці боротьби з піратством; – вирішити питання щодо організації забезпечення належного патрулювання потенційно небезпечних районів акваторій.

Таким чином, проблема піратства сьогодні залишається однією з найактуальніших, що значно впливає на торгове судноплавство в певних районах Світового океану і навіть – на стан регіональної безпеки. Успішна протидія і боротьба з піратством за сучасних умов не є

можливою без координації зусиль міжнародного співтовариства і розвитку регіонального співробітництва. До того ж, великої актуальності набуває протидія піратству через його потенційну можливість зв'язку з міжнародним тероризмом.

Література:

1. Международная конвенция по охране человеческой жизни на море 1974 г.
2. Международный кодекс по охране судов и портовых средств
3. Кодекс торговельного мореплавства України.
4. Закон України «Про транспорт» від 10.11.1994.
5. Конвенція по боротьбі з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства від 10 березня 1988 р.: Ратиф. Україною 17 грудня 1993 р.

УДК 22.338.47(447)(043)

Мезенцев А. С.,

студент 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ТРАНСПОРТНА СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Становлення України як незалежної держави, реформування внутрішнього блоку, і, отже, розвиток зовнішніх зв'язків держави немало залежать від її транспортно-географічного положення і ефективної, налагодженої транспортної системи. Транспортний чинник займає найважливіше місце в теорії розміщення, регіональній економіці, міжнародній економіці і теорії зовнішньої торгівлі. В зв'язку з цим рівень розвитку транспортної системи держави є одним з найважливіших ознак її технологічного прогресу і цивілізованості. Процес входження України в світову економічну систему і перш за все в економічну інтеграцію із західноєвропейськими державами веде до зростання товарообмінних операцій між країнами, що співробітничать.

На думку фахівців, в Україні є необхідні стартові умови для формування сучасної системи транспортних комунікацій, яка відповідала б європейським стандартам. До них перш за все відносяться:

- необхідність корінного технічного переоснащення галузі і істотних організаційних змін у всіх видах транспорту;
- достатня ресурсна база і рівень розвитку техніки і технологій;
- наявність кваліфікованого трудового потенціалу і передових науково-технічних розробок;
- вигідні природно-кліматичні і географічні характеристики території;
- наявність конкурентоздатних науково-технічних проектів, що пройшли відповідну експертизу і готових до реалізації;
- зацікавленість зарубіжних інвесторів в розміщенні капіталів в Україні;
- стійка тенденція до визнання України світовою співдружністю як європейської держави, з якою бажано мати стабільні ділові відношення на широкій і довготривалій основі і яке в перспективі робитиме серйозний вплив на ключові проблеми європейської політики.

Виходячи з цього, транспортна система - одна з складових успіху і неодмінних атрибутів сучасної держави, до якої повинні пред'являтися високі вимоги відносно якості,

регулярності і надійності транспортних зв'язків, збереження вантажів і безпеки перевезення пасажирів, термінів і вартості доставки. Транзитне положення України - одна з небагатьох рис привабливості національного ринку України для зарубіжних інвесторів і виробників, оскільки західноєвропейські країни не можуть не зважати на таку велику (по розмірах і населенні) країну, розташовану на перехресті торгових шляхів. Найважливішим чинником посилення ролі транспорту в зовнішньоекономічній діяльності країни є і транспограничність України: вона має найдовші межі серед європейських країн. Оскільки у вартості продукту грає роль транспортна складова, природно, вигідно налагоджувати зв'язки з сусідами, зменшуючи тим самим транспортні витрати і збільшуючи прибуток. В даному випадку Україна має переважне положення із-за численності держав-сусідів.

Наявність на території України міжнародних транспортних коридорів накладає свій відбиток на функціонування всієї мережі транспортних комунікацій держави. Зокрема, воно зобов'язує її працювати в злагодженому, синхронному режимі, з більшою відповідальністю щодо дотримання графіків роботи і доставки вантажів у вузлові точки, буде поступове і неухильно вимушувати всю транспортну систему працювати в режимі і на рівні функціонування міжнародних транспортних коридорів, тобто на європейському рівні. Це означає, що рівень техніки, технології, організації, нормативно-правового забезпечення має бути відповідним європейському. В цілому ж, відкриті міжнародні транспортні коридори для України - це підвищення рівня економічної незалежності і національної безпеки; збільшення валютних надходжень до бюджету за надані транспортні послуги при транзитних перевезеннях вантажів і пасажирів; можливість за допомогою міжнародних фінансових організацій частково реконструювати національну транспортну мережу країни; різке збільшення зовнішньоторговельних зв'язків України за рахунок сучасного транспортно-технологічного комплексу.

Зі всього вищесказаного виходить, що при інтеграції в європейську і світову економіку потреба у високорозвиненій транспортній системі все більш посилюється, вона стає базисом для ефективного входження України в світову спільноту і заняття там місця, високорозвиненої держави, що відповідає належному європейському рівню.

Література:

1. А. Лук'янов, А. Хахлюк. На землі, в небесах та на воді. "Політика і година" №1, 1998.
2. Би. Карпінський, Би. Макух. Транспортна система України в контексті Європейської інтеграції. "Економіка України" №7, 1998.
3. Пащенко Ю. Давіденко Д. Розвитіє і модернізація транспортної системи України. «Економіка України» № 9, 1993, з. 34.

УДК 353.1(477):341.232(4)(043)

Надежденко А.О.,

Асистент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного гуманітарного університету

ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС (ЕКОЛОГО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Розвиток процесів європейської інтеграції обумовлює посилення процесів регіоналізації, підвищуючи роль та значення окремих територіально-адміністративних одиниць у національній та європейській економіці. Процес європейської інтеграції приводить, з одного боку, до уніфікації, а з іншого – до поляризації європейського простору. Перше втілюється в єдиній регіональній політиці Європейського Союзу та рекомендаціях Ради Європи, відображених у конвенціях: «Європейська хартія регіонального просторового планування», «Базові принципи стійкого просторового розвитку європейського континенту», «Європейська хартія прикордонних та транскордонних регіонів», які спрямовані на послідовну реалізацію концепцій «Європа без кордонів» та «Європа регіонів».

Водночас, не всі регіони однаковою мірою виграють від такої політики, триває зростання відмінностей у рівнях розвитку регіонів, обумовлених, зокрема, розширенням ЄС. Для запобігання цьому регіональна політика України повинна бути спрямована на створення таких умов для регіонів, які стимулюватимуть мобілізацію внутрішніх можливостей щодо підвищення ефективності використання власного потенціалу територій та інших локальних ініціатив, серед яких вагому роль відіграє транскордонне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Прикордонні регіони Європи вже давно налагодили взаємні контакти між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, суб'єктами господарювання. Розвиток транскордонного співробітництва при збереженні специфіки, самобутності та індивідуальності кожної зі сторін, значною мірою, дозволяє успішно вирішувати локальні проблеми, максимально використовуючи національний потенціал. У даний час у транскордонних регіонах виникає безліч спільних проблем в екологічній, транспортній, економічній, культурно-освітній, соціальній та інших сферах, для вирішення яких необхідно об'єднувати зусилля. Основною є потреба навчитися працювати у системі, співпрацювати.

Проблемами дослідження прикордонних територій, та транскордонного співробітництва в Україні почали займатися у кінці 80-х років співробітники Відділення Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України (м. Ужгород), а на початку 90-х - співробітники Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів), Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ (м. Одеса), професорсько-викладацький склад Львівського, Ужгородського, Волинського, Донецького національних університетів, Української академії банківської справи (м. Суми) та інші. З середини 90-х років вчені виявляють значну зацікавленість до проблематики транскордонного співробітництва. Наукові дослідження цих проблем здійснюють багато вітчизняних науковців: О. Амоша, П. Беленький, З. Бройде, В. Будкін, Б. Буркінський, О. Вишняков, С. Гакман, М. Долішній, В. Євдокименко, Є. Кіш, М. Козоріз, М. Лендъел,

Н. Луцишин, В. Ляшенко, Ю. Макогон, Л. Вардомський, Й. Зверев (Росія), П. Кузьмішин, Ю.Тей (Словаччина), Д. Віллерс (Німечина), Р.Ратті, Г.-М.Чуді (Швейцарія) та інші.

Проблематика більшості досліджень стосується конкретних прикордонних територій та практичної діяльності єврорегіонів. Перші доробки були використані при створенні «Карпатського єврорегіону», єврорегіонів «Буг» та «Нижній Дунай». Подальші дослідження дали основу для створення ще трьох єврорегіонів – «Верхній Прут», «Дніпро», «Слобожанщина» та «Ярославна» [1].

Цей процес продовжується – готуються проекти щодо створення єврорегіонів – «Дністер» (Вінницька та Одеська обл., Молдова), «Сян» (Львівська обл., Підкарпатське воєводство Польщі), «Земплін» (Закарпатська обл., Кошицький край Словаччини). Сьогодні існує зацікавленість у створенні єврорегіону «Донбас» між Донецькою областю (Україна) та Ростовською областю (Російська Федерація). У найближчий час планується створення єврорегіону «Чорне море».

Більшість проблем регіональної співпраці є типовими для тих єврорегіонів, які створила Україна серед яких:

1. Різниця у рівні впливу держав-учасниць на навколишнє природне середовище. Зокрема, вплив на довкілля країн-учасниць ЄС (Польщі, Румунії та інших) обмежено екологічними стандартами, які прийняті в ЄС, але нажаль вплив українських підприємств на навколишнє природне середовище в декілька разів вище.

2. Різний рівень перерозподілу обсягів повноважень між центральною та регіональною владою в Україні. Зокрема, у Закон України «Про транскордонне співробітництво» (прийнятий Верховною Радою України 24 червня 2004 року) [2] має суттєві недоліки і він практично не розглядає транскордонне співробітництво як складову регіональної політики України, а розглядає його як елемент переважно економічної співпраці, оскільки загальну координацію транскордонного співробітництва законом покладено на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики (ст.6) Але транскордонне співробітництво охоплює значно ширше коло аспектів життєдіяльності мешканців прикордонних територій (зокрема, право на безпечне екологічне середовище). Згідно ст.11 «державна фінансова підтримка може надаватися проектам (програмам) транскордонного співробітництва, які мають достатню аргументацію щодо розв'язання актуальних проблем і були відібрані на конкурсній основі», що загальмовує існуючі форми державної фінансової підтримки. Тобто не є проблеми, немає грошей.

3. Значна частина підписаних на регіональному рівні угод та меморандумів – це частіше протоколи про наміри, констатація взаємного прагнення сторін до налагодження ефективного співтовариства, ніж розробка конкретних планів, програм, заходів та механізмів їх реалізації.

Таким чином транскордонне співробітництво повинно охоплювати та розвиватися у різних напрямках (економічній, культурній, промисловій, науковій, екологічній та інших сферах). Для України розширення транскордонного співробітництва має особливе значення, оскільки близько 70% території країни є прикордонними. Розвиток транскордонного співробітництва, формування єврорегіонів за участю української сторони може стати важливим етапом у реалізації євроінтеграції національної економіки.

Однак, у даний час у вітчизняній науці відсутні системні дослідження транскордонних регіонів та транскордонного співробітництва. Сьогодні, якщо розвиток транскордонного співробітництва знайшов організаційно-правове забезпечення, то міжрегіональне та міжтериторіальне співробітництво здійснюється без попередніх наукових досліджень та, у більшості випадків, спонтанно, на особистісному рівні. Дослідження проблем міжнародної співпраці регіонів, виявлення взаємного впливу суміжних територій сусідніх країн, становлення та розвиток транскордонного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища, узагальнення закономірностей, основних принципів та організаційно-правових форм його розвитку, вироблення основних засад державної екологічної політики щодо прикордоння та механізмів й інструментів її реалізації на сучасному етапі повинні стати предметом системного дослідження.

Література:

1. Калашнікова Т.М. Стратегічне планування сталого розвитку регіону: визначення змісту основних категорій // Менеджер. – 2005. - № 3. – С. 92–96.
2. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України – 2004.- № 45. – С.499.

УДК 346.91(477)(043)

Іванюга Н.В.,

юрисконсульт юридичного управління ЗАТ «Донгорбанк»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ОСІБ

Особливості розгляду справ за участю іноземних осіб виявляються вже на стадії подачі заяви до господарського суду України.

Правоздатність іноземної юридичної особи визначається за законом країни, де створено (інкорпоровано) юридичну особу. Отже, для того, щоб іноземна особа могла набути статус особи, що бере участь у справі, необхідно надати до суду відповідні докази даного факту. Доказами того, що конкретна особа є, по-перше, іноземною, а, по-друге, має статус юридичної особи або організації, може служити виписка із торговельного (банківського, судового) реєстру країни, де такий суб'єкт господарювання має офіційно зареєстровану контору, походження особи або іншим еквівалентним доказом юридичної особи відповідно до законодавства країни його місцезнаходження, громадянства або постійного місцепроживання .

Проте, виникає питання, яка сторона повинна пред'являти докази наявності у іноземної особи відповідного правового статусу. Якщо позивачем є іноземна особа, то цілком логічно, що такі докази до господарського суду повинно надавати саме воно. Проте, якщо позивачем є українська юридична особа і позов подається до господарського суду України, то отримання виписки з реєстру країни походження іноземної особи може створити позивачеві додаткові труднощі. Можливим виходом може бути законодавче закріплення обов'язку іноземного відповідача в такій ситуації надавати до господарського суду України разом з відзивом на позов і доказу свого правового статусу.

Необхідно відзначити, що виписка з торгівельного реєстру або інші документи, підтверджуючі статус іноземної особи мають бути легалізовані. Взагалі вимога про легалізацію документів, що надаються іноземними особами, є ще однією особливістю розгляду таких спорів.

Відповідно до українського законодавства, документи, видані на території іноземних держав, мають юридичну силу на території України лише після їх легалізації, якщо інше не передбачене міжнародними договорами. Господарський суд приймає як докази офіційні документи, що походять з інших держав, за умови їх легалізації дипломатичними або консульськими службами України.

Україна уклала ряд договорів, що скасовують вимогу про легалізацію таких документів. Так, відповідно до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. документи, що на території однієї з Договірних Сторін виготовлені або засвідчені установою або спеціально на те уповноваженою особою в межах їх компетенції і за установленою формою і скріплені гербовою печаткою, приймаються на територіях інших Договірних Сторін без якогось спеціального посвідчення. Документи, що на території однієї з Договірних Сторін розглядаються як офіційні документи, користуються на територіях інших Договірних Сторін доказовою силою офіційних документів.

Відповідно до ст.11 Гаагської конвенції від 5 жовтня 1961 р.(далі конвенція 1961 р.) скасовується вимога легалізації іноземних офіційних документів, на яких проставляється апостіль. Він проставляється на самому документі або на окремому листі, який скріпляється з документом; і повинен відповідати зразку, прикладеному до Конвенції. Апостіль проставляється уповноваженим органом країни, в якій був складений документ. Крім того, Україна уклала договори про надання правової допомоги в правових стосунках по цивільних, сімейних і кримінальних справах з Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Республікою Польща та іншими державами. Документи, що походять з указаних держав, так само не потребують легалізації.

Документ, засвідчений апостілем, не вимагає подальшої легалізації. Для його практичного застосування в Україні прикладається нотаріально засвідчений переклад на українську або російську мову. А якщо контрагент родом, скажімо, з Канади або Індії і ми маємо справу з документом з країни, що не підписала конвенцію 1961 року, то такий документ повинен мати особливу легалізацію. На відміну від апостіля цей вид посвідчення знаходиться в компетенції консульських або дипломатичних представників країни, в яку треба надати документ. Тобто якщо українському суду надається документ, складений на території Канади, то він має бути завірений українським консульством в Канаді, а не канадським в Україні.

Ще один момент, який часто стає проблемою в судових справах-- сповіщення іноземної сторони про почавшийся проти неї процес. У всіх державних судах світу це одна з найбільш складних з технічної точки зору процедур. Ступінь її складності залежить від того, які саме країни представлені в даному правовідношенні (чи укладений між ними договір про правову допомогу, чи є вони учасниками відповідних конвенцій і т. д.), але у будь-якому випадку мова йде про суттєву втрату часу.

Поширена помилкова думка, що якщо в Україні знаходиться філіал або представництво фірми-відповідача, то досить надіслати сповіщення в їх адресу - і таким

чином уникнути офіційного вручення документів головному підприємству: власне, для цього такі підрозділи і існують. Проте з юридичної точки зору філіал або представництво не може розглядатися як сторона у справі. Тому сповіщення і інші офіційні документи треба відправляти на адресу головного офісу з дотриманням процедури вручення офіційних документів компетентною владою країни відповідача.

Крім цього, треба бути готовими до того, що суд попросить позивача узяти на себе вирішення проблеми офіційного перекладу судового доручення на відповідну іноземну мову. Взагалі, випускати свої власні документи на різних мовах - це пряма функція самого суду. У всьому світі в судах для цього існують спеціальні підрозділи. У нас в країні дане питання законодавчо не врегульоване, і, оскільки в інтересах позивача щонайшвидше такий документ виготовити і відправити, тут є сенс співпрацювати з судом.

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, СІМЕЙНОГО ТА ТРУДОВОГО
ПРАВА

УДК 342.1 (043)

Дагли Е.К.,

студент 4 курса специальности «Правоведение»

Мариупольского государственного гуманитарного университета

ЭВТАНАЗИЯ ИЛИ РЕАЛИЗАЦИЯ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВА НА
ЖИЗНЬ

Люди не любят говорить о смерти. Вообще это слишком сложная категория, чтобы обсуждать её, оперируя простыми вербальными определениями. Любой творческий человек скажет вам, что лучше всего попытаться прочувствовать исследуемое понятие. В случае со смертью это сопряжено с определёнными трудностями.

В соответствии со ст. 27 Конституции Украины каждый человек имеет неотъемлемое право на жизнь. Никто не может быть произвольно лишён жизни. Обязанность государства – защищать жизнь человека.

Право на жизнь – естественное, неотчуждаемое право любого и каждого человека. О его природе и сущности уже немало сказано, однако в последнее время актуальными становятся в дискуссиях вопросы определения содержания этого права. Интересна, в частности, точка зрения на такие проявления реализации права на жизнь, как право на самоубийство, эвтаназию, реализация репродуктивных прав (в самом широком смысле этого слова), использование генетических материалов человека, трансплантация органов и тканей и т. д. Об эвтаназии знали ещё древние греки. Потому нет ничего удивительного в том, что само слово, введённое английским философом Ф. Бэконом, имеет греческие корни. Эвтаназия (от греч. «eu» – хорошо и «thanatos» – смерть) – это практика прекращения жизни человека, который страдает от неизлечимой болезни с целью избавления его от страданий. Само словосочетание «хорошая смерть» не оправдывает свое смысловое значение. Существует 2 вида эвтаназии. Пассивная, или, как её ещё называют, «метод отложенного шприца», заключается в том, что доктора прекращают лечение, направленное на продление жизни обречённого. Такой вид эвтаназии практикуется во многих странах. Разного же рода полемика и споры ведутся вокруг эвтаназии активной, которую ещё называют «методом наполненного шприца». Этот метод предполагает введение умирающему средства, влекущего за собой быструю смерть. Вот и встаёт моральный вопрос: что же, всё-таки, менее гуманно: отключить аппарат искусственного поддержания жизни без согласия пациента, или вести смертельный препарат умоляющему об этом человеку? К этому обязательно примешается и юридическая сторона вопроса, чаще всего классифицирующая эвтаназию как убийство. Свои подходы к определению эвтаназии существуют не только в юриспруденции, но и в философии, и в медицине. Поэтому, говоря об эвтаназии, как уголовно-правовом деянии, крайне важно проводить различие между философским, медицинским определением эвтаназии и правовым. Поскольку в первом случае мы скорее имеем дело с внутренним смыслом эвтаназии, во втором с её процедурой, а в третьем с установлением

ответственности за данное деяние. Мы приходим к выводу, что в уголовно-правовом смысле под **эвтаназией** следует понимать умышленное причинение смерти неизлечимому больному, осуществленное по его просьбе медицинским работником, а также иным лицом по мотиву сострадания к больному и с целью избавления его от невыносимых физических страданий. Такое понимание эвтаназии имеет свои преимущества, позволяющие: выделить систему уголовно-правовых признаков эвтаназии; ставить вопрос о выделении нового самостоятельного состава преступления – убийства, совершенного по просьбе потерпевшего; провести грань между предлагаемым составом и другими смежными составами преступлений, в том числе и убийством, ответственность за которое предусмотрена ст. 115 УК Украины.

Подобно любому социально-правовому явлению, значимому для развития общественных отношений, эвтаназия требует соответствующего нормативно-правового регулирования.

В Украине этот вопрос тоже время от времени поднимается. Верховная Рада даже пыталась рассматривать проблему эвтаназии, но под давлением духовенства вопрос был отложен. Потому на данный момент эвтаназия в Украине запрещена Законом. Об этом говорится в ст. 52 «Основ законодательства Украины о здравоохранении». В настоящее время украинская медицина использует тактику дистаназии – оказание максимально возможной помощи больному. А всё потому, что жизнь человека в Украине считается наивысшей социальной ценностью. К тому же у нас в стране существует «Этический кодекс украинского врача», в 23 статье которого есть следующие слова: «... участие медработника в эвтаназии недопустимо». Тем не менее, ежегодно от рака в страшных мучениях умирает 90 тыс. человек. А каждый пятый заключённый наших тюрем хоть один раз, но просил сделать ему смертельную инъекцию. К числу международных правовых актов, регулирующих право на жизнь и тем самым невольно имеющих отношение к эвтаназии, относятся, в частности, Всеобщая декларация прав человека от 10.12.1948, Международный пакт о гражданских и политических правах от 16.12.1966, Европейская конвенция по защите прав человека и основных свобод от 04.11.1950 и другие нормативные правовые акты. Однако напрямую в нормах международного права вопрос об эвтаназии не урегулирован. Так что вопрос эвтаназии стоит у нас острее, чем это принято считать. Но её легализация – довольно щепетильная тема. По нашему мнению, в современных условиях экономического кризиса, высокого уровня смертности, разгула преступности, всеобщей безответственности легализация эвтаназии была бы преждевременным решением. Разрешенная в тех случаях, когда она оправдана, с точки зрения закона, эвтаназия стала бы применяться и в иных, не столь бесспорных, случаях, а также в отношении людей, которых можно спасти, но это требует применения дорогостоящих средств, или затрагивает определенные интересы.

УДК 347.91 (477) (043)

Колосов Р.В.,

доцент кафедри господарського, трудового та цивільного права Маріупольського державного гуманітарного університету, к.ю.н.

ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Введення в дію Цивільно-процесуального кодексу України від 18.03.2004р.(далі ЦПК України) запровадило ряд нових цивільно-процесуальних інститутів. Одним з них є заочний розгляд справи, який передбачає спрощену процедуру розгляду справи, за наявності умов передбачених ч.1. ст. 224 ЦПК України. Ця новела законодавця перш за все спрямована на прискорення судового розгляду, якщо відповідач зловживає своїми процесуальними правами, не з'являючись до судового засідання, що призводить до судової тяганини та порушення строків розгляду справи. Найхарактернішою ознакою заочного розгляду справи є те, що її розгляд проводиться за відсутності відповідача, тобто за участі лише однієї сторони – позивача. На сьогодні важливо визначити наскільки вдало цей інститут пройшов апробування часом та реаліями судової системи України. В результаті чого перед науковою елітою постало ряд питань вирішення яких має невідкладний характер. На думку автора, одним з них є питання про можливість оскарження ухвали про визнання заяви про перегляд заочного рішення неподаною і повернення її відповідачеві.

Відповідно до ч.7 ст. 229 ЦПК України до неналежно оформленої заяви про перегляд заочного рішення застосовується правило ст. 121 ЦПК України, яке встановлює підстави залишення позовної заяви без руху та повернення її заявникові. Якщо відповідач не усуне недоліки заяви про перегляд заочного рішення в строк передбачений судом, то його заява вважається неподаною та повертається заявникові. Проте, за правилами ч.1 ст. 293 ЦПК України ухвала про визнання заяви про перегляд заочного рішення неподаною і повернення її заявникові не може бути об'єктом самостійного апеляційного оскарження. Апеляційна скарга відповідачем може подаватися лише на:

1. заочне рішення, у разі залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення (у порядку ч.4. ст. 231 ЦПК України)
2. повторне заочне рішення (у порядку ч.3 ст. 232 ЦПК України)
3. ухвалу про залишення заяви про перегляд заочного рішення без розгляду (у порядку п.16 ч.1. ст. 293 ЦПК України)*

На погляд автора, значимість цієї проблеми полягає в тому, що відповідач фактично позбавляється права на оскарження заочного рішення, що є неприпустимим виходячи з загальних засад цивільно-процесуального законодавства та змісту ст. 13 ЦПК України. Бо, для оскарження заочного рішення законодавцем передбачений спеціальний процесуальний порядок, який полягає в тому, що відповідач повинен спочатку подати заяву про перегляд заочного рішення і лише після цього він може реалізувати своє право на апеляційне оскарження. Доречи, об'єктом самостійного апеляційного оскарження, як було встановлено вище, може бути лише ухвала про залишення заяви про перегляд заочного рішення без розгляду. А як бути, якщо була постановлена ухвала про залишення заяви про перегляд

---

* Доречи залишається незрозумілим за яких умов може бути постановлена ухвала про залишення заяви про перегляд заочного рішення без розгляду. Принаймні глава 8 ЦПК України «Заочний розгляд справи не передбачає підстав для постановлення такої ухвали.

заочного рішення без руху, при цьому відповідач не усунув або не встиг усунути вказані судом недоліки? За загальним правилом, за таких умов позовна заява (заява про перегляд заочного рішення) повертається заявникові. Але, якщо після повернення позовної заяви (у порядку позовного провадження), позивач ще раз може звернутися до суду з аналогічними вимогами, то відповідач після повернення заяви про перегляд заочного рішення не має подібного права.

Отже, якщо суд 1ої інстанції керуючись буквальною змістом ч.7. ст. 229 ЦПК України та ст. 121 ЦПК України постановить ухвалу про залишення заяви про перегляд заочного рішення неподаною і повернення її заявникові, то відповідач фактично позбавляється права на апеляційне оскарження. Оскільки, ухвала про залишення заяви про перегляд заочного рішення неподаною і повернення її заявникові не є об'єктом самостійного апеляційного оскарження, а подання апеляційної скарги на саме заочне рішення є неможливим, виходячи з того, що недотриманий спеціальний порядок оскарження заочного рішення. Виключення з цього правила допускається лише для повторного заочного рішення, яке відповідач може оскаржити у загальному порядку (ч.3. ст. 233 ЦПК України). Ясна річ, що таке положення є порушенням права на апеляційне оскарження, що є неприпустимим для цивільного судочинства. Для вирішення цієї проблеми, автор пропонує доповнити ч.4. ст. 231 ЦПК України наступними словами «Такі ж самі наслідки настають у разі постановлення ухвали про визнання заяви про перегляд заочного рішення неподаною і повернення її заявникові». За переконанням автора, таке доповнення дозволить відповідачу все ж таке реалізувати своє право на оскарження заочного рішення.

Не менш цікавою є проблема постановлення та набрання ухвали про заочний розгляд справи законної сили. Відповідно до ч.1. ст.225 ЦПК України про заочний розгляд справи суд постановляє ухвалу. У цьому контексті незрозумілою є її доля, якщо відповідач після зміни позивачем позовних вимог з'явився у судовому засіданні та виявив бажання брати участь у судовому засіданні. За таких умов ухвала про заочний розгляд справи втрачає свою значимість, оскільки справа повинна розглядатись у загальному порядку. Нажаль законодавець не зазначає яким чином повинен вчинити суд (призупинити дію, скасувати цю ухвалу, постановити нову про розгляд справи у загальному порядку чи взагалі обмежитись записом про це до протоколу судового засідання.) . Перш за все така ситуація пов'язана з тим, що цивільно-процесуальний закон не передбачає вимоги щодо форми прийняття та оформлення ухвали про заочний розгляд справи. Тобто суд на власний розсуд, може оформити її як окремих процесуальний документ, відповідно до вимог ч.1. ст. 210 ЦПК України чи протокольно, згідно вимог ч.2. ст. 210 ЦПК України.

Інтерес в юридичній літературі також викликає визначення моменту, з якого ухвала про заочний розгляд справи набуває законної сили. При цьому це стосується не лише ухвали про заочний розгляд справи, а й всіх інших ухвал, що постановляються у цивільному судочинстві. Дивно, але факт, питання про те, коли ухвали суду першої інстанції набувають законної сили ЦПК України не регулює. Бо, у ньому не має спеціальної статті присвяченої законній силі ухвал суду першої інстанції на відміну від судових рішень (ст. 223 ЦПК України), ухвал апеляційної інстанції (ст. 317 ЦПК України), ухвал касаційної інстанції (ст. 347 ЦПК України)*. Напевно це питання вирішується за аналогією з ч.1. ст. 233 ЦПК

---

* Норми стосовно ухвал апеляційної та касаційної інстанції носять відсилочний характер

України, відповідно до якої заочне рішення набирає законної сили відповідно до загального порядку, встановленого ЦПК України.

За переконанням автора, це питання можна вирішити лише у зв'язку з іншим (доречи не менш цікавим), яке полягає у можливості (неможливості) апеляційного оскарження ухвали про заочний розгляд справи. Згідно ч.2. ст. 294 ЦПК України заява про апеляційне оскарження ухвали суду 1ої інстанції може бути подана протягом п'яти днів з дня її проголошення. Аналізуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що ухвала суду 1ої інстанції набуває законної сили з моменту закінчення п'ятиденного терміну на апеляційне оскарження, а у разі її оскарження після розгляду справи апеляційним судом. Однак, цей висновок не стосується ухвали про заочний розгляд справи, яка виходячи зі змісту ст. 293 ЦПК України не може бути самостійним об'єктом апеляційного оскарження. А, це означає, що ухвала про заочний розгляд справи набуває ознак обов'язковості для осіб, що беруть участь у справі з моменту її проголошення.

УДК 347.634(47+57)(043)

Легуша В.В.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правоведение»

Мариупольського державного гуманітарного університета

ОГРАНИЧЕНИЕ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ: ВИД СЕМЕЙНО-ПРАВОВОЙ САНКЦИИ ИЛИ ПРЕВЕНТИВНАЯ МЕРА?

В Семейном кодексе предусматриваются все возможные меры для сохранения семьи.. Лишение родительских прав выступает крайней мерой, поэтому его применение не всегда целесообразно, хотя иногда и очевидно, что находится ребенку с родителями (одним из них) опасно для его жизни, здоровья и воспитания. В таких случаях в качестве меры защиты его прав и интересов суд может ограничить родительские права, приняв решение об отобрании ребенка у родителей (одного из них). Приведенные факторы предопределяют актуальность научно-теоретического исследования проблемы применения института ограничения родительских прав, его практического значения.

На сегодняшний день нет никаких оснований утверждать, что в украинской системе права реализации права ребенка на воспитание уделялось незначительное внимание. За последние годы разработан и принят ряд важных законодательных актов. В первую очередь это – Конституция Украины, Семейный кодекс Украины, Закон Украины «Об охране детства», Закон Украины «О государственной помощи семьям с детьми» и другие.

Целью данной работы является выявление особенностей правового регулирования и применения института ограничения родительских прав в семейном праве Украины.

Ограничение родительских прав – это отобрание ребенка у родителей без лишения их родительских прав [1; 223]. Само понятие «ограничение родительских прав» является новеллой семейного законодательства. Ограничение родительских прав возможно при условии, что родители не лишены родительских прав, поскольку последнее обязательно предполагает отобрание у них ребенка.

Отобрание детей без лишения родительских прав выступает эффективной мерой защиты прав и интересов ребенка, но несмотря на все ее преимущества применяется достаточно редко.

Обращение к опыту других стран показывает, что многие страны используют гибкие шкалы ограничения прав, которые позволяют родителям доказать службам свою состоятельность. Такой подход сочетается с различными службами поддержки семей. В частности в Дании достаточно развита практика отобрания детей у родителей. Если коммуна посчитает, что ребёнку с родителями плохо, его могут отобрать и отдать в приёмную семью (как правило, в датскую, где уже есть дети). Ранее отбирали детей в основном в подростковом возрасте, в настоящее время всё чаще – малышей. В Англии ограничение родительских прав в судебном порядке является основной мерой ответственности в семейном праве (лишение родительских прав здесь отсутствует) [2; 115].

На сегодняшний день назрела необходимость оптимизации политики государств по семейным вопросам с учетом зарубежного опыта, внесения существенных изменений как в механизмы принятия решений относительно ограничения родительских прав, так и в систему служб, которые помогают родителям выполнять задачи воспитания.

Институт отобрания ребенка у родителей без лишения их родительских прав регулируется прежде всего Семейным кодексом Украины, закрепляющим основания и порядок ограничения родительских прав, его правовые последствия и отмену. Как правило, ограничение родительских прав применяется в случае, когда оставление ребенка с родителями опасно для его жизни, здоровья и морального воспитания. При непосредственной угрозе жизни ребенка или его здоровью орган опеки и попечительства вправе немедленно отобрать ребенка у родителей.

Отобрание детей предоставляет родителям возможность изменить свое отношение к воспитанию ребенка. Однако в действительности зачастую этого не происходит, поскольку органы опеки и попечительства медлят обращаться в суд и дожидаются, когда появятся достаточные основания для лишения родительских прав. Другими словами, выполняя профилактическую роль, такая семейно-правовая санкция как отобрание ребенка у родителей предшествует такой санкции как лишение родительских прав, но не выполняет в настоящее время ни задач наказания и перевоспитания родителей, ни функций защиты прав детей, в связи с редкостью практического применения данного института.

Судебная практика в целях защиты воспитания ребенка в родной семье рекомендует применять лишение родительских прав лишь в крайнем случае, использовать право временного отобрания ребенка с тем, чтобы осуществить реабилитационные мероприятия в отношении семьи (детей и их родителей).

И все-таки, несмотря на все предпринимаемые усилия, ситуация остается крайне неблагоприятной. В связи с этим необходимо:

- применять отобрание ребенка у родителей без лишения их родительских прав не только как меру ответственности, но и как превентивную меру с целью сохранения семьи;
- развивать практику применения ограничения родительских прав как эффективную меру защиты прав и интересов ребенка;
- наряду с ограничением родительских прав направлять родителей в случае необходимости на принудительное лечение, совмещая данные меры воздействия с общественными работами;

- осуществлять ранние меры вмешательства в неблагополучные семьи в целях предупреждения виктимизации и актов насилия в отношении детей;
- систематически оценивать соответствие и эффективность мероприятий, направленных на защиту детей, а также усилий по оказанию своевременной помощи и рассмотрению последствий жестокого обращения, включая его социальную и экономическую цену для общества.

Таким образом, ограничение родительских прав в Украине выступает в первую очередь необходимой превентивной мерой воздействия на родителей, главными целями которой являются обеспечение права ребенка на должное семейное воспитание и сохранение семьи. Особый характер отношений, складывающихся в процессе применения данного института, обуславливают необходимость обобщения практики по данной категории дел, которая бы подтверждала жизненность и целесообразность отобрания ребенка у родителей без лишения их родительских прав.

Литература:

1. Семейное право Украины: Учебник / Под ред. Гопанчука В.С. – К.: Истина, 2002. – 299 с.
2. Логвинова М.В. Отобрание ребенка как семейно-правовая санкция // Проблемы совершенствования правового регулирования обеспечения прав и основных свобод человека и гражданина в Украине: Материалы Региональной межвузовской научной конференции молодых ученых и аспирантов (19 апреля в 2003 г.). – Ивано-Франківськ: Плай, 2003. – С. 111–117.

УДК 347.61(043)

Казарин В.Ю.,

студент 3 курса специальности «Правоведение»

Мариупольского государственного гуманитарного университета

СЕМЬЯ – СОЦИАЛЬНОЕ И ПРАВОВОЕ ЯВЛЕНИЕ В ОБЩЕСТВЕ

Понятие семьи употребляется в социологическом и правовом значениях. Такое деление обусловлено тем, что регуляция семейных отношений осуществляется не только юридической наукой, но и социологией, этикой, психологией.

Семья в социологическом значении - это основанная на браке или кровном родстве небольшая группа людей, члены которой связаны общностью быта, взаимной моральной ответственностью и взаимопомощью. Хотя семья имеет специфические биологические функции воссоздания человеческого рода, она в то же время является формой социальной общности людей, характер которой определяется экономическим базисом общества и изменяется с историческим развитием человечества.

Относительно определения семьи в юридическом значении, то в новом Семейном кодексе оно отсутствует, в ст. 3 лишь отмечается, что семья является первичной и основной ячейкой общества. В ст. 3 СК дается также определение состава семьи, к которой принадлежат лица, которые совместно проживают, связанные общим бытом, имеют взаимные права и обязанности. В следующих нормах этой статье раскрывается субъектный состав семьи, и определяются основания ее возникновения.

Отмеченное определение не является достаточно удачным, ведь не раскрывает его содержания, признаков, а лишь определяет место семьи в обществе.

В юридической литературе в определениях под семьей понимают:

- союз лиц, связанных браком или семейностью;
- союз лиц, основанный на свободном и равноправном браке, близкой семейности, усыновлении или другой форме воспитания ребенка и который характеризуется общностью жизни и интересов этих лиц, наделенных соответствующими правами и обязанностями;
- объединение лиц, которое формируется в реальной жизни основывается на браке, родстве, усыновлении или других формах отношений между этими лицами и характеризуется общностью духовной, материальной жизни и интересов, которые обеспечивают продолжение рода и воспитания детей;
- целостное социальное образование, которое характеризуется внутренним единством и сцеплением частей в единственное целое;
- первичная и многогранная ячейка нашего общества;
- активная социальная группа, построенная на браке или на семейных отношениях.

Следовательно, в большинстве случаев семья рассматривается как определенный союз (образование) лиц, которые связаны отношениями брака, родства или усыновление.

Из вышеперечисленного можно сделать вывод, что семья в социологическом значении является понятием более широким сравнительно с юридическим ее значением. Это обусловлено тем, что правовые нормы регламентируют лишь отдельные, определенные в семейном законодательстве, вопросы деятельности семьи, ее создания и прекращения как уже объективно существующего явления. То есть правовые нормы устанавливают юридические факты, которые являются основаниями для возникновения, изменения и прекращения семейных правоотношений. Правовые нормы регламентируют не все аспекты жизни и отношений, которые складываются в семье, а лишь те, на которые государство может влиять путем установления обязательных правил поведения.

Таким образом, понятие семьи в социологическом и юридическом смысле не совпадает. Так, совместно проживающие совместно либо совместно проживающие и ведущие общее хозяйство совершеннолетние трудоспособные брат и сестра либо совместно проживающие и ведущие общее хозяйство трудоспособная мать и совершеннолетний трудоспособный сын образуют семью в социологическом смысле. Их отношения основаны на родстве, для их отношений характерна совместная жизнь. Однако семью в юридическом смысле, в семейном праве они не образуют, так как между ними нет семейных прав и обязанностей. Семья, как отмечено в литературе, не является самостоятельным субъектом права. Самостоятельными субъектами права являются отдельные члены семьи.

Е. М. Ворожейкин считает, что не может быть несколько понятий семьи в праве для разных отраслей права, ими должно быть единым, хотя в понятии члена семьи каждой отрасли отражается присущая ей специфика. Более правильным представляется мнение А. П. Сергеева, который считает, что существует различный подход к понятию семьи в юридическом смысле в отдельных отраслях права. Так, в жилищном законодательстве на первом плане для понятия семьи выдвигаются признаки: совместное проживание и ведение общего хозяйства (ст. 64 ЖК Украины). Ч.2 ст. 64 ЖК предусматривает, что членами семьи нанимателя, кроме супруга нанимателя, детей и родителей, могут быть признаны и другие

лица, если они постоянно проживают совместно с нанимателем и ведут с ним общее хозяйство.

В связи с конкретным вопросом, возникшим в практике, Конституционный суд 03.06.1999 г. № 5/п²³¹ постановил решение об официальном толковании термина «семья». В решении, в частности было сказано, что применительно к понятию «член семьи» Конституционный Суд Украины исходит из объективных отличий его содержания в зависимости от отрасли права (п. 6). Следовательно, Конституционный Суд Украины также подчеркнул, что понятие «члена семьи» отражает и присущая ей специфика, В зависимости от отрасли права. Как было отмечено, в ст. 3 СК впервые была сделана попытка дать легальное понятие семьи в юридическом смысле в семейном праве.

Литература:

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України. Науково – практичний коментар. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2003
2. Жилищний кодекс України (с изменениями и дополнениями по состоянию на 1 сентября 2008 года). – Х.: ООО «Одиссей», 2008. – 232 с.
3. Осипов Г.В., Коваленко Ю.П. «Социология», М., 1998
4. Кивалов С.В., Червонный Ю.С. Семейное право Украины: Учебник / под ред. Червоного Ю.С. – К.: Правова єдність, 2009. – 640 с.

УДК (477) (043) 334.722.012.64

Горох Ю.А.,

студент 3 курса специальности «Правоведение» МГГУ

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССМОТРЕНИЯ СУДАМИ ГРАЖДАНСКИХ ДЕЛ О САМОВОЛЬНОМ СТРОИТЕЛЬСТВЕ

В настоящее время одной из неотложных проблем строительной отрасли в целом и в частности является проблемой самовольного строительства.

На протяжении последних лет в Украине участились случаи самовольного строительства объектов. При этом, нарушаются требования действующего законодательства Украины относительно необходимости получения разрешения на выполнение строительных работ к началу их ведения. Закон Украины «О планировании и застройке территорий» предусматривает обязанность застройщика подготовить предварительно целый ряд документов, в том числе получить необходимые документы на земельный участок и согласовать в соответствующих органах проект строительства. Все эти требования, направленные на защиту прав территориального общества, должны обеспечить безопасность во время проведения строительных работ и эксплуатации уже построенного объекта. Ведение строительных работ самовольно приводит к значительным потерям поступлений в местные бюджеты, создает предпосылки для строительства объектов с нарушением прав физических и юридических лиц. Также, не всегда обеспечиваются требования относительно экологической, природоохранной и санитарно-эпидемиологической безопасности и при этом почти никогда не учитываются требования генеральных планов территорий. Кроме того, катастрофическое состояние приобретает ситуация с самовольным перепланированием

квартир в многоквартирных жилых домах, что угрожает потерей их прочности, стойкости и эксплуатационной надежности.

Ввиду принципов осуществления контроля за исполнением действующего законодательства в Украине и учитывая практику рассмотрения судами гражданских дел считаем целесообразным учесть следующее.

1. Статьей 376 Гражданского Кодекса Украины определены условия, по которым строительство считается самовольным, если оно осуществлено:

1) на земельном участке, который не был отведен для этой цели. Под отмеченным условием следует понимать отсутствие у застройщика документа, который удостоверяет право собственности или пользования земельным участком;

2) без надлежащего разрешения. Под самовольным строительством без надлежащего разрешения следует понимать строительство как без разрешения на строительство, предусмотренного ст.24 Закона Украины «О планировании и застройке территорий», так и без разрешения на выполнение строительных работ, предусмотренного ст.29 отмеченного Закона;

в соответствии с ст.24 Законом Украины «О планировании и застройке территорий» разрешение на строительство объекта градостроения не дает права на начало выполнения строительных работ без получения соответствующего разрешения местной инспекции государственного архитектурно-строительного контроля;

в соответствии с ст.29 Законом Украины «О планировании и застройке территорий» осуществления строительных работ на объектах градостроения без разрешения на выполнение строительных работ или его перерегистрации, а также осуществление не отмеченных в разрешении строительных работ считается самовольным строительством и тянет за собой ответственность согласно с законодательством;

3) без должным образом утвержденного проекта;

4) с существенными нарушениями строительных норм и правил.

Наличие хотя бы одного из отмеченных условий является основанием для отказа в принятии в эксплуатацию законченного строительством объекта, а следовательно, - для отказа в государственной регистрации права собственности на него.

Обобщением судебной практики установлено, что в случае признания права собственности на завершенное самовольное строительства, судебное решение о признании права собственности будет правоустанавливающим документом, на основании которого может осуществляться государственная регистрация недвижимого имущества, и только после этого лицо приобретет право собственности на него.

В соответствии с ч.1 ст.319 Гражданского Кодекса Украины владелец владеет, пользуется, распоряжается своим имуществом на собственное усмотрение.

В соответствии с ч.2 ст.331 Гражданского Кодекса Украины, если договором или Законом предусмотрено принятие недвижимого имущества к эксплуатации, право собственности возникает с момента его принятия к эксплуатации.

В соответствии со ст.301 Законом Украины «О планировании и застройке территорий» принятия в эксплуатацию законченных строительством объектов осуществляется приемными комиссиями. Порядок принятия в эксплуатацию законченных строительством объектов определяется Кабинетом Министров Украины в соответствии с Законом.

Статьей 18 Закона Украины «Об основах градостроения» предусмотрено, что законченные строительством объекты подлежат принятию в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины. Эксплуатация не принятых в установленном законодательством порядке объектов запрещается.

Постановлением Кабинета Министров Украины от 08.10.2008р. №923 утвержден Порядок принятия в эксплуатацию законченных строительством объектов.

Ввиду анализа отмеченных норм законодательства, по нашему мнению, целесообразно установить, что признание в судебном порядке права собственности на самовольно построенные объекты недвижимого имущества не дает право его владельцу на эксплуатацию такого объекта без принятия его в эксплуатацию в порядке, установленном законодательством. Такие объекты не считаются введенными в эксплуатацию в установленном законодательством порядке и не могут быть подключены к инженерным сетям и транспортным магистралям. Владельцы (пользователи) лишены права на заключение договоров о снабжении на этот объект необходимых для его функционирования ресурсов воды, газа, тепла и электроэнергии и включения данных об этом объекте к государственной статистической отчетности.

Отдельно необходимо обратить внимание на то, что судами при рассмотрении дел о признании права собственности на самовольно построенные объекты недвижимого имущества фактически признается право собственности на приобретенные строительные материалы.

Учитывая, что здания – это сооружения, которые состоят из несущих и ограждают или соединенных (несущее - ограждающих) конструкций, которые образуют наземные или подземные помещения, предназначенные для проживания или пребывания людей, размещения оборудования, животных, растений, а также предметов, и к которым принадлежат жилые дома, общежития, гостиницы, рестораны, торговые здания, промышленные здания, вокзалы, здания для публичных выступлений, для медицинских заведений и заведений образования и т. др., то есть, здание являет собой недвижимое имущество, связанное фундаментом с землей и создано из соответствующих строительных материалов, объединенных между собой в определенной технологической последовательности, определенной проектной документацией, государственными строительными стандартами, нормами и правилами, потому, суды, принимающие такие решения, де-факто берут на себя ответственность за:

1) правильное сочетание между собой строительных материалов, результатом которого является создание недвижимого имущества;

2) то, что созданное здание, сооружение отвечает государственным строительным стандартам, нормам и правилам;

3) то, владеет ли созданное здание, сооружение необходимой прочностью, стойкостью и эксплуатационной надежностью.

То есть, это вопросы, которые удостоверяются актом государственной приемной комиссии о принятии в эксплуатацию законченного строительством объекта.

Исходя из вышеприведенного приведенного, судебные решения о признании права собственности на самовольно построенные объекты недвижимого имущества в большинстве случаев создают потенциальную угрозу окружающей среде, жизни и здоровью людей.

Кроме того, самовольное строительство является правонарушением, а лица, виновные в его осуществлении, должны привлекаться к ответственности, предусмотренной Кодексом Украины об административных правонарушениях (для физических лиц) и Законом Украины «Об ответственности предприятий, их объединений, учреждений и организаций за правонарушение в сфере градостроения» (для юридических лиц).

Таким образом, необходимо установить, что во время рассмотрения судами дел о признании права собственности на самовольно построенные объекты недвижимого имущества судам необходимо сообщать о самовольном строительстве органам государственного архитектурно-строительного контроля в порядке, предусмотренном ст.211 Гражданского процессуального Кодекса Украины, и признанию права собственности на такие объекты должна предшествовать уплатой штрафа, предусмотренного законодательством.

В заключении следует отметить, что органы исполнительной власти и органы местного самоуправления совместно с Государственной инспекцией архитектурно – строительного контроля, Минрегионстроем должны продолжать работу по определению вопроса возможности внесения изменений в Гражданский Кодекс Украины в части невозможности легализации самовольного строительства. Считаем целесообразным приобщать к участию в рассмотрении этих вопросов представителей Верховного Суда Украины.

УДК 347.672(043)

Хараджа А.І.,

студент 4 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ФОРМИ ЗАПОВІТУ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Одним із найважливіших інститутів цивільного права є спадкове право. А тому не дивним є той факт, що з прийняттям у січні 2003 р. Цивільного кодексу України нововведення та зміни торкнулися і заповіту як однієї з підстав спадкування. Новелою став і заповіт подружжя.

ЦК УРСР від 18 липня 1963 р. взагалі не містив ніякої згадки про те, що подружжя може розпоряджатися майном, що належить йому на праві спільної сумісної власності, на випадок смерті дружини та (або) чоловіка. Відповідно до ст. 1243 ЦКУ, подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. У разі складення спільного заповіту частка у праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить до іншого з подружжя, який його пережив. У разі смерті останнього право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті. За життя дружини та чоловіка кожен із них має право відмовитися від спільного заповіту. Така відмова підлягає нотаріальному посвідченню. У разі смерті одного з подружжя нотаріус накладає заборону відчуження майна, зазначеного в заповіті подружжя.

Спадкуванню членів подружжя приділяли увагу у своїх працях українські та російські цивілісти. Так, Я.М. Шевченко до сить критично ставиться до права подружжя на спільний заповіт і вважає, що така норма в законодавстві викликає певні сумніви,

оскільки важко передбачити всі наслідки її застосування на практиці [6;385—386]. Російські цивілісти Д.І. Мейер та Г.Ф. Шершеневич у спадкуванні членів подружжя підкреслюють право дружини та чоловіка на певну частину рухомого і нерухомого майна, що залишилось після смерті одного з них, і не зазначають заповіт подружжя як підставу спадкування [1;813—814; 7;674]. Мабуть, наш законодавець за допомогою норми про спільний заповіт намагається захистити того з подружжя, хто переживе іншого, а саме: забезпечити дружині (чоловіку) такі ж матеріальні умови життя, які були за життя обох членів подружжя. На нашу думку, це справедливо. Але, з іншого боку, — потребує більш чіткого законодавчого врегулювання. Розглянемо питання, пов'язані із застосуванням ст. 1243 ЦКУ, а саме:

- як заповіт подружжя співвідноситься з загальним визначенням заповіту, даним у ЦКУ, та з принципами спадкового права;
- чи можуть спадкодавці втілити свою справжню волю в заповіті подружжя;
- як взаємодіють норми Цивільного кодексу України про заповіт подружжя та норми Сімейного кодексу України, які регулюють майнові відносини дружини та чоловіка.

1. У відповіді на поставлені запитання слід почати з того, що існує суперечність між визначенням заповіту, даним у ст. 1233 ЦКУ, та визначенням заповіту подружжя. Згідно зі ст. 1233 ЦКУ, заповіт — це особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Звідси робимо висновок про те, що складання заповіту є одностороннім правочином. Про те, що заповіт є розпорядженням особи (а не осіб), стверджують автори коментарів Цивільного кодексу України Є.О. Харитонов та З.В. Ромовська [3;918; 5;829]. Однак у ст. 1243 говориться про те, що заповіт складає подружжя, тобто чоловік та жінка за взаємною згодою. Тому, на мою думку, якщо законодавець хоче зробити виняток із загального правила, потрібно зазначити про це в законі. Інакше на практиці можуть виникнути проблеми із застосуванням норм, які суперечать одна одній.

2. Заповіт подружжя повністю позбавляє інших родичів (окрім того з подружжя, хто пережив іншого), інших фізичних та юридичних осіб права на спадкування частки спільного майна подружжя, яка належала померлому, оскільки в такому випадку дана частка переходить до того з подружжя, хто залишився живим. Дружина і чоловік можуть призначити інших спадкоємців (окрім себе самих) лише на випадок смерті обох членів подружжя. Таким чином, законодавець обмежує право спадкодавців (членів подружжя) на призначення спадкоємців за власним вибором, як це зазначено в ст. 1235 ЦКУ. Цим самим він порушує один із найважливіших принципів спадкового права

— принцип свободи заповіту, який був зафіксований ще в Законах 12 таблиць і проголошувався древніми римлянами [4;279].

3. ЦКУ дозволяє включати до заповіту подружжя лише майно, що є спільною сумісною власністю подружжя і цим порушує право заповідачів на визначення обсягу спадщини, що має спадкуватися за заповітом, оскільки у членів подружжя може бути майно, що належить їм на праві приватної власності (відповідно до ст. 57 Сімейного кодексу України). Отже, для того, щоб розпорядитися, крім спільного, особистим майном, членам подружжя потрібно скласти спільний заповіт і окремо — заповіти щодо приватної власності кожного з них. Крім того, може виникнути така ситуація, коли між особистими і спільним заповітом є суперечності. Адже нотаріус при посвідченні заповіту не зобов'язаний перевіряти достовірність інформації, яку він містить. Який же заповіт буде в такому випадку

визнаний дійсним? Мабуть спочатку доведеться визначити режим майна, щодо якого є суперечності в заповітах (якщо всі інші вимоги щодо дійсності правочину дотримані) і, виходячи з цього, робити висновок про дійсність чи недійсність кожного з них. Таку складну процедуру, на нашу думку, можна спростити, якщо надати подружжю право розпоряджатися в спільному заповіті всім майном, яке йому належить (як спільним, так і приватним).

4. Частина 4 ст. 1243 ЦКУ звертає увагу на те, що у разі смерті одного з подружжя нотаріус накладає заборону відчуження майна, зазначеного в заповіті подружжя. Отже, право власності на частку того з подружжя, який помер, до живого члена подружжя перейти не може, а може переходити лише право володіння, користування і частково — розпорядження даною часткою. Знову ж таки, законодавець обмежує волю спадкодавців щодо розпорядження своїм майном. До того ж той член подружжя, який залишився живим, може виявити бажання подарувати майно, успадковане ним після смерті іншого члена подружжя, їхнім спільним дітям або укласти цивільно-правовий договір (наприклад, купівлі-продажу) з метою отримання доходу від відчуження такого майна чи його частини. Уявімо таку ситуацію, коли подружжя власними зусиллями придбало будинок, машину, земельну ділянку тощо. І, наприклад, після смерті чоловіка дружина не може відчужити таке майно, хоч за життя чоловіка вона мала право розпоряджатися ним за їх взаємною згодою. Виникає запитання: якщо чоловік надає дружині згоду на розпорядження спільним майном за життя, то чому він не може зазначити в спільному заповіті про таку згоду на випадок своєї смерті [2;116—117]

Література:

1. Мейер Д.И. Русское гражданское право. — М.: Статут, 2000. — 831 с.
2. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю.С. Червоного.— К.: Істина, 2003. — 464 с.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За ред. В.М. Коссака. — К.: Істина, 2004. — 926 с.
4. Підпригора О.А. Основи римського приватного права. — К.: Вентурі, 1997. — 336 с.
5. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. — К.: Істина, 2004. — 928 с.
6. Шевченко Я.М. Цивільне право України. — К.: Ін Юре, 2003. — 408 с.
7. Шершеневич Г.Ф. Курс гражданского права. — Тула.: Автограф, 2001. — 720 с.

УДК 349.2:076(043)

Бендич Д.В.,

студентка 3 курса специальности «Правоведение»

Мариупольский Государственный Гуманитарный Университет

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УВОЛЬНЕНИЯ РАБОТНИКОВ

Одним из самых неприятных последствий мирового финансового кризиса, сообщениями о котором изобилуют сегодня средства массовой информации, стало снижение объемов производства. Чтобы выжить в сложившейся ситуации, некоторые компании вынуждены прибегать к крайним мерам: сокращение продолжительности рабочей недели,

отправлять сотрудников в вынужденный отпуск, а иногда и вовсе сокращать штат, при этом оформляя увольнение работника по его инициативе. Первые признаки волны увольнений в украинских компаниях можно наблюдать уже сегодня. Некоторые организации увольняют от 40% до 60% своего персонала.

Государственная служба занятости опубликовала очередной показатель уровня безработицы в Украине. На 1.09 уровень зарегистрированной безработицы составляет 4,24%. Однако, по самым последним данным Госкомстата уровень полной безработицы составляет 12%.

В данное время, в связи с финансовым кризисом в стране, многие люди попадают под сокращение (п.1 ст. 40 КЗоТ). Сокращение означает количественное изменение в меньшую сторону состава работников по должностям, специальностям, квалификации, профессиям.

Про сокращение штата работодатель должен персонально предупредить за 2 месяца до этого (ст. 492 КЗоТ). И согласно ст. 44 КЗоТ, работника выплачивается помощь (компенсация) в размере не меньше средней месячной заработной платы. Также, если работодатель нарушит коллективный или трудовой договор, тогда он выплачивает компенсацию, указанную в договоре, но не меньше 3-х месячного среднего заработка.

При сокращении численности или штата сотрудников в связи с изменениями в организации производства и труда, преимущество при оставлении на работе предоставляется: 1) семейным – при наличии 2-ух или больше содержантов; 2) лицам, у которых в семье нет больше работающих с самостоятельным заработком; 3) работников с длительным непрерывным стажем работы на данном предприятии; 4) работников, которые учатся в высших или средних учебных заведениях без перерыва от работы; 5) участники боевых действий, инвалиды войны та лица, на которых распространяется ЗУ «О статусе ветеранов войны, гарантии их социальной защиты»; 6) авторам изобретений, рациональных предложений и т.д.; 7) работники, которые стали калеками на данной предприятии или получили проф. болезнь и другим лицам, согласно законодательства Украины (ст. 42 КЗоТ).

В связи с вышесказанным понятно желание администрации уволить работника по собственному желанию, тем самым, избежав выполнения обязательных процедур, предусмотренных при увольнении по сокращению численности или штата, и предоставления увольняемому компенсаций и льгот.

Работодатель в день увольнения должен выдать трудовую книжку и зарплату (если в день увольнения сотрудник не работал, зарплата выдается по его просьбе не позднее следующего дня после просьбы). Если работодатель увольняет работника по собственному желанию, также он обязан выдать копию приказа об увольнении. В других случаях приказ выдается по просьбе работника. Если же из-за вины работодателя зарплата была не выплачена в день увольнения, при отсутствии спора, что касается суммы зарплаты, то работодатель выплачивает работнику его средний заработок за все время задержки по день расчета. Если есть спор между работником и работодателем на счет суммы зарплаты, тогда выплаты будут проводиться только, после того, как спор решат в пользу работника.

Сейчас многие столкнулись с тем, что работодатель просит сотрудника написать заявление на увольнения, чтоб не было никаких проблем и не выплачивать компенсацию. Поэтому, в данном случае выгодной для работника будет формулировка «по соглашению сторон», а не «по собственному желанию». После этого можно идти в государственную службу занятости и регистрироваться для получения пособия, которое начинаете получать

через неделю, если вам не нашли новое рабочее место (государственная служба занятости бесплатно подбирает подходящую работу гражданам (ст. 51 КЗоТ). Заявление «по собственному желанию» заставляет ждать пособия не менее 90 дней. Регистрация проходит по месту жительства. Для регистрации нужен паспорт и трудовая книжка (в соответствии с Законом Украины «О занятости населения»).

Если же работник увольняется по собственному желанию, денежные компенсации ему не производятся. Поэтому в данном случае предложение работодателя написать заявление об увольнении по собственному желанию – уловка.

Желание работника уволиться по своей инициативе свидетельствует о добровольном волеизъявлении, т.е. оно должно быть осознанным, а не результатом воздействия со стороны собственника.

Если работник подал заявление в связи с угрозами со стороны собственника, то суд должен признать такое увольнение незаконным.

Немало хлопот доставит и несвоевременное оформление работодателем увольнения работника по собственному желанию. Правоприменительная практика показывает, что если в последний день работы приказ об увольнении не был издан, трудовая книжка не оформлена и не выдана сотруднику, а окончательный расчет не произведен, то суды квалифицируют это как отсутствие факта расторжения трудового договора. У работника появляется реальный шанс оспорить увольнение и добиться восстановления на работе, поскольку если по истечении срока предупреждения трудовой договор не был расторгнут и сотрудник не настаивает на увольнении, то действие трудового договора продолжается.

От основания прекращения трудового договора зависит сумма помощи по безработице, на которую работник имеет право.

В соответствии с Законом Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании», застрахованным лицам, указанным в ч.1 ст.22 Закона, размер помощи по безработице определяется в процентах от их средней заработной платы, рассчитанной согласно действующих нормативно – правовых актов в зависимости от страхового стажа: до 2 лет – 50 %, от 2 до 6 лет – 55 %, от 6 до 10 лет – 60%, свыше 10 лет – 70%.

Тем лицам, которые уволились с последнего места работы по собственному желанию без уважительных причин, выплата помощи по безработице начинается с 91 –го календарно дня.

Расторжение трудового договора по инициативе работника (по собственному желанию) – наиболее распространенное основание прекращения трудового договора.

Литература:

1. Кодекс Законов о Труде от 10.12. 1971 г.;
2. Закон Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании» от 2.03. 2000 г.;
3. Закон Украины «О занятости населения» от 1.03.1991 г.;
4. Ситников, Е. С. «Вынужденное увольнение по собственному желанию» //Трудовые споры. -2006. - № 10.
5. Иванова А.Н. «Правовые вопросы увольнения, сокращения, судебная практика» //Государство и право. -2008. - № 12.

УДК 349.2(477)(043)

Марченко А.О.,

студент 4 курсу спеціальності „Правознавство”

Маріупольського державного гуманітарного університету

ВІДМЕЖУВАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА ВІД СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА

Трудове право України – це самостійна галузь права, яка регулює трудові й тісно пов’язані з ними суспільні відносини. Трудові відносини – це відносини між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом, згідно з якими працівник зобов’язується виконувати певну роботу з підпорядкуванням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник або уповноважений ним орган зобов’язаний оплачувати його працю, створювати належні умови для праці.

Трудове право слід відмежовувати від суміжних галузей права таких як: цивільного, адміністративного, аграрного, права соціального забезпечення за його предметом і методом.

До сфери дії цивільного права рівною мірою належать як майнові, так і немайнові відносини незалежно від пов’язаності останніх відносин з майновими. Предмет трудового права складають індивідуальні й колективні трудові відносини. Можна зазначити, що предметом трудових відносин є процес праці, жива праця, а предметом цивільно-правових відносин, зокрема тих, що пов’язані із працею і впливають з договору підряду, доручення, авторського договору, є матеріалізований результат праці. За трудовими відносинами працівник зобов’язується виконувати роботу певного роду (за конкретною спеціальністю, посадою, кваліфікацією), а в цивільно-правових відносинах, пов’язаних із застосуванням праці, виконується індивідуально-конкретне завдання. У трудових відносинах працівник включається до складу трудового колективу підприємства (установи, організації) і внаслідок цього зобов’язаний виконувати певну міру праці, підкорятися правилам внутрішнього трудового розпорядку. У цивільно-правових відносинах всі ці моменти відсутні, громадянин виконує завдання на свій розсуд і на свій ризик. Тому норми інститутів робочого часу, часу відпочинку, оплати праці, дисципліни праці й дисциплінарної відповідальності на суб’єктів цивільно-правових відносин не поширюються. Такі працівники не можуть вимагати надання щорічної відпустки, виплати допомоги в зв’язку з тимчасовою непрацездатністю, оплати надурочної роботи та інших гарантій, передбачених законодавством про працю для суб’єктів трудових відносин. За шкоду, заподіяну роботодавцю при виконанні трудових обов’язків, працівник несе відповідальність на підставі норм трудового права, а у цивільно-правових відносинах - на підставі норм цивільного права.

Трудове право відрізняється від цивільного і за методом правового регулювання. Характерними рисами методу цивільного права є: юридична рівність сторін; ініціатива сторін при встановленні правовідносин; диспозитивність правового регулювання; можливість вибору варіанта поведінки, що не суперечить чинному законодавству. Схожість трудового й адміністративного права виявляється в наявності спільних рис предмета і методу правового регулювання. Але саме за предметом і методом вони й відрізняються. До предмета трудового права входять індивідуальні та колективні трудові відносини, яким притаманний організаційно-управлінський елемент, а предмет адміністративного права утворюють

відносини в сфері державного управління, однак трудове право регулює управління в процесі праці всередині підприємства. Тут суб'єкти й об'єкти управління (висловлюючись мовою адміністративного права) пов'язані договірними відносинами. Працівники самі, як члени трудового колективу, беруть участь в управлінні підприємством.

Спільність трудового права й аграрного права виявляється в тому, що вони регулюють колективний процес праці. У той же час трудове право регулює трудові відносини найманих працівників (несамостійна праця), а аграрне право - трудові відносини власників засобів виробництва - членів колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств.

Трудове право пов'язане з правом соціального забезпечення, оскільки донедавна відносини щодо соціального забезпечення входили до предмета трудового права. Сьогодні це дві окремі галузі права, між якими є істотні відмінності. Предметом права соціального забезпечення є суспільні відносини, що виникають внаслідок реалізації громадянами права на соціальне забезпечення у випадку настання соціальних ризиків, внаслідок яких особа втрачає здоров'я, роботу та засоби до існування через незалежні від неї обставини, а трудові відносини виникають внаслідок реалізації права на працю. Трудове право має справу з працюючими громадянами, а право соціального забезпечення - в основному з непрацездатними особами. У трудовому праві виплачується заробітна плата працівникові за виконану ним роботу з фонду оплати праці підприємства (установи, організації), а правом соціального забезпечення передбачається виплата пенсій і допомог зі спеціальних централізованих соціальних фондів (Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування).

Трудове право тісно пов'язане з Іншими галузями права. Як трудові відносини, що становлять частину життя суспільства, не можуть бути відірвані від цього суспільства, так і трудове право, що регулює ці відносини, не може бути відірване від тієї системи галузей права, що регулюють інші відносини суспільства.

Література:

1. Прокопенко В.І. Трудове право. Підручник, Фірма "Консум", Харків, 2002.
2. "Трудове право України" Н.Б. Болотіна, Г. І. Чанишева
3. <http://readbookz.com> – Трудове право
4. <http://zakon.at.ua> – Трудове право
5. Сыроватская Л.А. Трудовое право. — М.: Юристь, 1998.
6. Юридична енциклопедія в 6-ти томах. — Т. 2. — К.: Українська енциклопедія, 1998.

УДК 349.2:076(043)

Мастепанов О.В.,

студент 3 курсу спеціальності «Правоведение»

Мариупольского государственного гуманитарного университета

ПРОБЛЕМА ТРУДОУСТРОЙСТВА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ПО УКРАИНСКОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ.

Тема моего доклада была взята не случайно, т.к. в нашем государстве сложилась проблемная ситуация связанная с ухудшением социально-экономической ситуации в

Украине, что влечет за собой огромные проблемы в нашем государстве связанные с трудоустройством граждан, а именно - к значительному снижению возраста, в котором молодежь начинает свою трудовую деятельность. Хотя согласно ст. 188 Кодекса законов о труде (далее – КЗоТ) не допускается принятие на работу лиц моложе шестнадцати лет. Однако, при согласии одного из родителей или лица, которое его заменяет, могут, как исключение, приниматься на работу лица, которые не достигли пятнадцати лет. Также, для подготовки молодежи к продуктивному труду допускается принятие на работу учеников общеобразовательных школ, профессионально-технических и средних специальных учебных учреждений в свободное от учебы время по достижению ими четырнадцатилетнего возраста при согласии одного из родителей или лица, которое его заменяет, для выполнения легкой работы, которая не вредит здоровью и не нарушает процесса обучения.

На каждом предприятии, в учреждении или организации должен вестись специальный учет работников, которым не исполнилось еще восемнадцати лет, с указанием даты их рождения (ст. 189 КЗоТ). Согласно ст. 190 КЗоТ Украины, запрещается использовать труд лиц младше восемнадцати лет на тяжелых работах и на работах с вредными или опасными условиями труда, а также на подземных работах.

Законодательством также предусмотрен запрет на привлечение лиц, младше восемнадцати лет, к подъему и перемещению грузов, масса которых превышает установленные для этой категории граждан граничные нормы. Перечень тяжелых работ и работ с вредными и опасными условиями труда, а также граничные нормы подъема и перемещения грузов лицами младше восемнадцати лет утверждаются Министерством охраны здоровья Украины при согласовании с Государственным комитетом Украины по надзору за охраной труда. Запрещается также привлекать работников младше восемнадцати лет на ночные, сверхурочные работы и работы в выходные дни (ст. 192 КЗоТ).

Согласно Закону Украины «О занятости населения», безработными признаются граждане, которым на момент обращения в службу занятости исполнилось 16 лет.

Подростки возрастом 14-15 лет могут обращаться в службу занятости, но статус безработного до достижения ими 16-летнего возраста они не получают, за исключением тех, которые работали и были уволены в связи с изменениями в организации производства и труда, реорганизацией, перепрофилированием и ликвидацией предприятия, учреждения, организации или сокращения численности (штата).

Выпускникам общеобразовательных школ, которые впервые ищут работу и не имеют профессии, в случае их обращения в государственную службу занятости в первую очередь предлагается пройти профессиональную подготовку по специальностям, которые пользуются спросом на рынке труда. Но такие специальности для каждого региона разные.

Согласно ст. 5 Закона Украины «О занятости населения», вопросы трудоустройства детей-сирот, которые остались без опеки родителей, и лиц, которым исполнилось 15 лет и которые при согласии одного из родителей принимаются на работу на специализированные рабочие места, решается путем обеспечения государством дополнительных гарантий. С этой целью местные государственные администрации, исполнительные органы соответствующих советов по подаче центров занятости устанавливают квоту для бронирования на предприятиях, в учреждениях и организациях, независимо от форм собственности, с численностью более 20 человек, до 5 процентов общего количества рабочих мест по рабочим профессиям.

Социологи констатируют: в последнее время в обществе изменилось отношение к детскому труду. Для многих семей это уже не метод воспитания, а способ улучшить материальное положение. Поэтому любая работа, которая дает прибыль, становится для них престижной и желанной.

Согласно исследованиям, проведенным Госкомстатом, в Украине 456 тысяч работающих детей. 52% из них — в возрасте 15—17 лет, 24% — 13—14 лет и столько же 7—12-летних, когда официально работать запрещено. Причин этому несколько. Во-первых, многие семьи решают подобным образом улучшить свое благосостояние. Во-вторых, нередко того же хотят и сами подростки. Они стремятся помочь родителям, почувствовать себя самостоятельными и, конечно же, заработать на карманные расходы. Взрослые в большинстве своем относятся к этому положительно.

Следует признать, что сегодня сложилась крайне негативная ситуация с использованием детского труда в стране. Существует ряд нерешенных проблем, а именно:

- недостаточно четко регламентированы виды деятельности, где разрешается использовать труд детей;
- не установлен порядок, согласно которому должно оформляться согласие родителей (опекунов) на трудоустройство ребенка;
- отсутствует эффективный нормативно-правовой механизм использования системы наказаний работодателей, особенно в неформальном секторе экономики, которые нарушают законодательство;
- криминализованность «теневого трудоустройства»;
- отсутствие государственной статистики о нарушениях законодательства по вопросам привлечения детей и подростков к труду.

Подводя итоги можно отметить, что контингент несовершеннолетних лиц является одним из фактически не защищенных слоёв населения. Те законодательные акты, которые существуют у нас в государстве не могут охватить в полном объеме проблемные моменты связанные с трудоустройством, а главное, с соблюдением прав несовершеннолетних граждан Украины. Не компетентное отношение за осуществлением надзора за не добропорядочными работодателями в итоге может привести к непоправимым последствиям на государственном уровне.

Литература:

1. Кодекс законов о труде Украины: Научно-практический комментарий.- Х.: ООО «Одиссей», 2005.-736 с.
2. Закон Украины «О занятости населения» от 1 марта 1991 года N803-ХІІ
3. Ю.П. Дмитренко Трудове право України. Навчальний посібник.-К: «Школа»,2004.

УДК 349.2:076(043)

Орлова Н.,

студентка 3 курсу «Правознавство»

Маріупольського Державного Гуманітарного Університету

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ КОЛЕКТИВНИХ ДОГОВОРІВ, УГОД: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Становлення в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки створює передумови до необхідності перегляду правового регулювання відносин партнерства, що виникають з приводу договірної регулювання умов праці на підприємствах, установах, організаціях, а також реєстрації цих відносин.

Одним із найбільш ефективних засобів регламентації соціально-партнерських відносин є укладання угод про працю, значне місце серед яких відводиться колективному договору.

Колективний договір – є одним із основних регуляторів трудових відносин. Мета його укладення – це узгодження інтересів найманих працівників і роботодавців та врегулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин. В Україні правове регулювання колективних договорів і угод здійснюється відповідно до вимог Конвенції Міжнародної організації праці (далі - МОП) №98 про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів (1949р.), Конвенції №154 про сприяння колективним переговорам (1981р.), які були ратифіковані нашою країною, а також вимог Кодексу законів про працю (далі КЗпП), Закону України “Про колективні договори і угоди” від 1 липня 1993р.

Цей Закон визначає правові засади розробки, укладення і виконання колективних договорів і угод з метою сприяння регулюванню трудових відносин та соціально-економічних інтересів працівників і власників. Також галузеві та регіональні угоди підлягають повідомній реєстрації Міністерством праці України, а колективні договори реєструються місцевими органами державної виконавчої влади (ст.9 Закону України “Про колективні договори і угоди”).

Актуальність цього дослідження обумовлена зростаючим інтересом та розглядом питання про повідомну державну реєстрацію колективних договорів та угод, врегулювання його нормами законодавства.

Мета дослідження – дослідити порядок реєстрації колективних договорів та угод, виділити органи які проваджують таку діяльність та визначити відповідальність за недотримання законодавства щодо державної реєстрації.

Порядок реєстрації колективних договорів регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 року «Про реєстрацію колективних договорів», де визначається порядок внесення договору до єдиного державного реєстру, органи, що здійснюють реєстрацію, тобто регіональні угоди знаходяться у компетенції Міністерства праці та соціальної політики України, колективні договори, які укладаються між робітничим колективом та власником підприємства, установи, організації – місцевими органами виконавчої влади, строки та інші суттєві умови необхідні для правомірної реєстрації. Але ж Цей нормативний акт не визначає відповідальність від ухилення від неї. Також КЗпП, Закон України «Про колективні договори і угоди» (далі Закон) не містить ніяких санкцій за

неправомірне ухилення від предоставлення інформації у компетентні органи про укладення колективного договору. Закон містить лише адміністративну відповідальність за:

- ухилення від участі в переговорах,
- порушення і невиконання колективного договору, угоди,
- ненадання інформації, необхідної для колективних переговорів і здійснення контролю.

Порядок притягнення до відповідальності і строки регламентуються Кодексом України про адміністративні правопорушення (КпАП).

Постає питання, з приводу законодавчого регулювання саме відповідальності власників підприємств які не вважають за потрібне виконувати Закон і реєструвати колективні угоди. Чи врегулювань дане питання на законодавчому рівні сьогодні?

Відповідь на це – відкрита...

Йдуть спори науковців та правників як на Україні та к і в Росії, адже досі існує кілька точок зору з цього приводу, по-перше, що дійсно не існує єдиного нормативно-правового акту, який врегулював таке правопорушення, хоча в Україні ще у 2004 році приймався проект Закону, щодо внесення змін до КпАП; по-друге, те що таке прийняття закону не важливо, тому що така вже відповідальність існує у Законі ст. 19, як ненадання інформації необхідної для колективних договорів та здійснення контролю. Науковцями було розглянуто кілька видів відповідальностей, зокрема, дисциплінарна, адміністративна та кримінальна. Але було вирішено, що найприємнішою є адміністративна.

Треба зазначити, що таке встановлення відповідальності – це реальний вплив на власників підприємств, установ, організацій у випадку порушення ними законодавства про державну реєстрацію, яка дозволить забезпечити більш високий рівень захисту прав людини, яка здійснює свою трудову діяльність.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996р.
2. Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами. – Відп. ред. – О.П. Товстенко. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 1024с.
3. Про колективні договори, угоди. Закон України від 1 липня 1991 №3357-ХІІ.- ВВРУ. – 1993.
4. Кодекс про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 № 8073-Х. – ВВРУ. – 1984.
5. Трудове право України / За ред.. П.Д. Пилипенка. – К. Видавничий дім «Ін Юре». – 2003. – 533с.

УДК 347.61(043)

Хараджа Н.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського,
цивільного та трудового права

ШЛЮБ ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ВИНИКНЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Питання регулювання шлюбно-сімейних відносин у процесі розвитку і становлення нашої держави в економічному, соціально-культурному та морально-етичному плані, є найбільш актуальними, оскільки останні є основою становлення і розвитку суспільства в цілому. Значення сімейних відносин зумовлене тим, що сім'я впливає на розвиток суспільства, його моральне здоров'я і є одним з факторів підвищення соціальної активності людей. Саме в сім'ї формуються основи характеру людини, її ставлення до праці, моральних, ідейних і культурних цінностей. Тому кожне суспільство зацікавлене в міцній, духовно і морально здоровій сім'ї. Однією ж з підстав створення сім'ї є шлюб. Розглядаючи сім'ю як складову суспільних відносин та юридичний інститут, слід зазначити, що в сім'ї як і в будь-якому різновиді суспільних відносин, що регулюються нормами права, є певні правові ознаки, однією з яких є саме юридичні факти як підстави їхнього виникнення.

Отже, підставами виникнення, зміни і припинення сімейних, як й будь-яких інших, правовідносин є юридичні факти, тобто обставини, з якими закон пов'язує зазначені процеси. Однак, як слушно підкреслено в літературі, значення цих фактів не вичерпується тим, що вони є підставами виникнення, зміни і припинення правовідносин. У сімейному та цивільному праві юридичні факти (народження, смерть, досягнення певного віку, рішення суду про визнання особи недієздатною) породжують виникнення і припинення, а також зміну обсягу правоздатності та дієздатності. Зокрема, це стосується і шлюбу, який є не тільки підставою виникнення сімейних правовідносин, але й породжує виникнення окремих видів дієздатності особи, зокрема, цивільної, трудової, тощо.

За вольовою ознакою юридичні факти поділяють на дії та події. Дії відбуваються з волі, а події - незалежно від волі учасників певних правовідносин. Так, шлюб можна віднести до дій. Залежно від відповідності приписам правових норм розрізняють правомірні та неправомірні дії. Правомірні дії поділяють на юридичні акти і юридичні вчинки. Юридичний акт - це правомірна дія суб'єкта або суб'єктів права, спрямована на досягнення юридичних наслідків. Юридичний вчинок - це правомірна дія, яка породжує юридичні наслідки незалежно від того, на що спрямована воля особи, яка вчиняє цю дію. Юридичні вчинки, наприклад, знайдення скарбу, створення творів науки, літератури, мистецтва, можуть бути підставами виникнення правовідносин у цивільному праві. У сімейному праві такі випадки є поодинокими. Отже, шлюб є правомірним юридичним актом, який направлений на створення сім'ї.

За правовими наслідками юридичні факти в сімейному праві, як й в інших правових галузях, поділяють на правопороджуючі, правозмінюючі, правоприпиняючі, правовідновлюючі. Так, шлюб одночасно може виступати як правовстановлюючим фактом, в разі його укладення, так і правоприпиняючим, в разі його припинення.

Підставою виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин у багатьох випадках є сукупність юридичних фактів, тобто юридичний склад, це безпосередньо

стосується і шлюбу. Так, для виникнення шлюбних правовідносин необхідне волевиявлення осіб, які одружуються, і реєстрація шлюбу в органі РАЦСу.

Отже, шлюб – це складне соціальне явище. Втім, він має і юридичний аспект, у зв'язку з чим складає предмет дослідження правової науки. Незважаючи на зусилля вчених роз'яснити правову природу шлюбу, це питання ще не знайшло свого однозначного вирішення.

Значення належного регулювання укладення, припинення шлюбу та визнання його недійсним сьогодні різко підвищується з прийняттям Верховною Радою України 10 січня 2002 року нового Сімейного кодексу України, який набрав чинності з 1 січня 2004 року. У зв'язку з цим інститут шлюбу зазнав істотних змін, поповнився багатьма новелами, які потребують детального вивчення та глибоких досліджень. Все це й обумовлює актуальність обраної теми.

Шлюб є основною, домінуючою, найбільш усталеною формою організації сімейного життя жінки та чоловіка.

Аналіз нормативного регулювання шлюбних відносин у різних державах світу у різні часи дозволяє зробити висновок, що поняття шлюбу, його ознаки, визначення його правової природи змінювалися з історичним розвитком людства, залежали і залежать від багатьох факторів, соціально-економічного устрою держави, релігійних віросповідань, соціально-моральних поглядів на мету створення сім'ї та її значення для держави і суспільства, а також ролі жінки у цих явищах.

Дослідження чинного сімейного законодавства різних держав сучасного виявило, що на сьогодні не сформульовано універсального правового поняття шлюбу, а існують різні концепції щодо правової природи шлюбу: шлюб-договір, шлюб-таїнство і договір, шлюб-інститут особливого роду, шлюб-статус, шлюб-партнерство, шлюб-союз. У національному законодавстві шлюб розглядається саме як союз чоловіка та жінки, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Шлюб є однією з підстав створення сім'ї та підставою виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин, тобто юридичним фактом, що належить до цивільних станів.

УДК 349.2(477)(043)

Чернов С.В.,

студент 4 курсу спеціальності „Правознавство”

Маріупольського державного гуманітарного університету

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Трудове право України є однією з провідних галузей у системі права, яка нарівні з іншими галузями перебуває в стадії реформування під впливом соціально-економічних відносин, що змінюються. Трудове законодавство є самостійною і важливою галуззю національного законодавства, яке за допомогою різних за характером, природою і функціональним призначенням нормативних приписів регулює трудові та тісно пов'язані з ними відносини. Сучасне законодавство України про працю являє собою суміш правових норм, прийнятих за різних історичних та економічних умов, певна частина яких відповідає вимогам часу, а інша – застаріла і не може адекватно регулювати сучасні трудові відносини.

На систему трудового законодавства впливає ступінь розвитку системи трудового права і системи трудового законодавства. Система трудового права здатна внести в трудове законодавство елемент упорядкованості, гармонійності. Зусилля правотворчих органів мають бути спрямовані насамперед на максимальне зближення системи трудового права і системи трудового законодавства. Взаємозв'язок системи трудового права і системи трудового законодавства – двобічний. Законодавство не лише враховує вимоги системи трудового права, але й чинить на нього зворотній вплив. Тому потрібні своєчасне врахування тенденцій розвитку трудового законодавства, внесення необхідних коректив в уявлення про шляхи розвитку системи трудового права. Система права об'єктивується саме в системі законодавства. Специфіка побудови та розвитку системи трудового законодавства полягає у тому, що при прийнятті кожного нормативного акту законодавець мусить виходити не лише з характеру завдань, що ним вирішуються, але й враховувати такий фактор, як наявність на момент прийняття даного акту певної системи чинного законодавства. Ефективність дії системи трудового законодавства визначається складним комплексом факторів, характеризуючи соціально-економічну, політичну, правову, моральну, культурну ситуацію в країні. Поняття „ефективне трудове законодавство” – збірне, багато аспектне, оціночне поняття. До найважливіших складових цього поняття віднесено: якісну правотворчість; ефективне правозастосування; рівень правосвідомості суб'єктів правозастосування та населення у цілому.

В процесі побудови і розвитку системи трудового законодавства важливою є роль науки. Вона виробляє класифікаційні ознаки системи трудового законодавства, вивчає закономірності його функціонування, обґрунтовує найефективніші шляхи його реалізації на основі практики правотворчих та правозастосовчих органів, діяльності суб'єктів трудового права. Своєчасно усвідомлені наукою проблеми, які виникають перед законодавством, дають можливість з найменшими витратами привести його у відповідність до назрілих потребами правового регулювання.

Кодифікація трудового законодавства необхідна для того щоб на законодавчому рівні розкрити нове конституційне поняття права на працю, як можливості кожного громадянина заробляти собі на життя працею, яку він обирає або на яку вільно погоджується, а також окреслити коло відносин, які регулюються законодавством про працю. При цьому дуже важливо відобразити у новому кодексі основну мету та завдання правового регулювання відносин найманої праці, зазначивши, що трудове законодавство покликане досягти оптимального поєднання інтересів усіх учасників трудових відносин, перш за все працівників та роботодавців.

Необхідно, щоб у результаті кодифікаційних робіт у Трудовому кодексі отримали своє правове закріплення основні принципи регулювання трудових відносин.

Принципи правового регулювання найманої праці мають стати основою усієї системи правового забезпечення трудових відносин і визначати основні напрямки соціальної політики у сфері суспільної організації праці.

Важливо також, щоб нове трудове законодавство нашої держави виходило зі необхідності забезпечення свободи праці, за яким людина володіє невід'ємним та виключним правом вільно розпоряджатися своїми здібностями до праці, яке забезпечується державою, заборони примусової праці, рівності трудових прав громадян України та заборони дискримінації у трудових відносинах.

Визначальними для усього трудового законодавства має стати окреслення сфери застосування Трудового кодексу. Тут необхідно виходити з найновіших досягнень правового забезпечення трудових відносин у зарубіжних країнах, враховуючи при цьому вітчизняний досвід, специфіку ринкових перетворень, які відбуваються у нашій країні та необхідність адаптації вітчизняного законодавства до правил регулювання найманої праці, що вироблені європейською спільнотою.

Лише за умови врахування усіх цих засадничих положень є надія, що майбутня кодифікація трудового законодавства буде проведена на належному рівні і новий трудовий кодекс відповідатиме кращим зразкам.

Література:

1. Кодекси України. Кодекс Законів про працю — К., 1997.
www.yur-gazeta.com
www.rada.gov.ua
2. Прокопенко В.І. Трудове право. Підручник, Фірма “Консум”, Харків, 2002.
3. Основи правознавства / За ред. С.В. Ківалова і М.П. Орзіх.
4. Сыроватская Л.А. Трудовое право. — М.: Юристъ, 1998.

УДК 349.2:331.58-053.67 (477)(043)

Дерюгина В.Ю.,

студентка 4 курса специальности «Правоведение» Мариупольского государственного гуманитарного университета

ПРОБЛЕМЫ ДЕТСКОГО ТРУДА В УКРАИНЕ

Детский труд уже давно стал обычным явлением для стран Азии, Америки и Африки. Постепенно он приобретает масштабы и в Европе.

В 2008 году в Берлине проходил II международный конгресс по проблемам работающих детей. В нем приняли участие около 30 делегатов в возрасте от 13 до 17 лет. Центральной темой дискуссий стало решение о запрете детского труда, принятое Международной организацией труда (МОТ) и одобренное большинством стран мира.

Ухудшение социально-экономической ситуации в Украине привело к значительному снижению возраста, в котором молодежь начинает свою трудовую деятельность.

По данным Украинского института социальных исследований, в Украине есть спрос на детскую рабочую силу. Согласно украинскому трудовому законодательству, ребенок может начинать работать по достижению им четырнадцатилетнего возраста в свободное от учебы время, с 15 лет – с согласия одного из родителей и лишь с 16 лет несовершеннолетний может принимать самостоятельное решение о трудоустройстве.

Проблема детского труда в Украине становится главной темой ежегодного государственного доклада Межведомственной комиссии по вопросам охраны детства. Уже стало традицией декларировать о том, что нельзя рассматривать труд как нечто унижающее, даже если речь идет о так называемом «беби-бизнесе». Статистика свидетельствует, что сегодня детский труд в стране приобрел огромные масштабы: работают более 400 тыс. детей, почти половина из них – в возрасте до 15 лет. В подавляющем

большинстве сегодня несовершеннолетние работают нелегально, без оформления каких бы то ни было трудовых договоров и соглашений, особенно в частном секторе.

На сегодняшний день в Украине предложение рабочей силы со стороны малолетних граждан намного превышает реальные возможности их официального трудоустройства. По данным служб занятости, лишь около 20% стоящих на учете несовершеннолетних получили гипотетическую возможность трудоустройства. Многие официальные структуры не хотят брать детей: слишком много ответственности.

Согласно исследованиям по использованию детского труда в Украине, проводимым Международной организацией труда, Госкомстатом и Министерством труда и социальной политики, сегодня каждый двадцатый ребенок вынужден самостоятельно зарабатывать на жизнь. Наиболее распространенными сферами применения труда детей являются сельское хозяйство (46%), торговля (26%), сфера услуг (19%). 5% заняты в промышленности, 4% - в строительстве.

Чтобы улучшить свое материальное положение, подростки соглашаются на любые условия. Сегодня дети достаточно активно организуют самостоятельные рабочие места – моют машины, продают газеты и т.д. Это – «черный рынок труда». На такой работе не нужно ожидать выполнения требований законов, охраны труда ребенка. Кроме того, большая вероятность вообще быть обманутым – ведь такие трудовые отношения нигде не зарегистрированы.

Что же касается официального устройства на работу, то законодательство устанавливает ограничение в принятии на работу несовершеннолетних. Оно учитывает, что ребенок не может работать наравне со взрослыми. Поэтому для несовершеннолетних устанавливаются более легкие условия труда. Поскольку физическое развитие несовершеннолетних еще не завершилось, закон позволяет им работать меньшее количество времени, чем для взрослых (нормы выработки устанавливаются исходя из норм выработки для взрослых рабочих пропорционально сокращенному рабочему времени для лиц, не достигших 18 лет) [1; ст.193]. Кроме того, запрещено привлекать несовершеннолетних к работе ночью, а также к работе в праздничные дни и к сверхурочным работам. Законом Украины «Об отпусках» установлено, что работникам младше 18 лет ежегодный отпуск предоставляется длительностью 31 календарный день в удобное для них время по их письменному заявлению [2; ст.6]. До сих пор нерешенными остаются проблемы относительно классификатора работ с вредными для здоровья детей условиями труда, утвержденному еще в 1994 году Министерством здравоохранения Украины.

В последнее время в Украине расширяются новые формы организации производства и трудовой деятельности и некоторые виды работ, из-за специфики которых сложно вести контроль за соблюдением санитарно-гигиенических норм и охраной труда. Это прежде всего работа в сельском хозяйстве, участие в ведении семейного фермерского хозяйства. В этой ситуации раннее начало трудовой деятельности, в особенности если речь идет о работе, которая превышает физиологические возможности подростка, может негативно отражаться на здоровье ребенка, его дальнейшем физическом, психическом и социальном развитии.

На сегодняшний день существует ряд нерешенных проблем: недостаточно четко регламентированы виды деятельности, где разрешается использовать труд детей; не установлен порядок, согласно которому должно оформляться согласие родителей на трудоустройство ребенка, отсутствует эффективный нормативно-правовой механизм

использования системы наказаний работодателей, который нарушают законодательство; отсутствие государственной статистики о нарушениях законодательства по вопросам привлечения детей и подростков к труду.

Для решения ряда этих проблем необходимо усовершенствование трудового законодательства Украины и разработка новых, эффективных законов, способных предотвратить и искоренить незаконное использование детского труда в Украине.

Литература:

1. Кодекс законов о труде Украины от 10.12.1971г.
2. Закон Украины «Об отпусках» от 15.11.1996г.
3. Закон Украины «Об охране детства» от 24.04.2001г.
4. www.epochtimes.com.ua
5. www.ukrstat.gov.ua
6. www.ilo.org/global/lang

УДК 346.7:336/769(477)(043)

Иващенко А.А.,

студентки 2 курса специальность «Правоведение»
МГГУ

ФОНДОВАЯ БИРЖА. БИРЖЕВЫЕ СПЕКУЛЯНТЫ «МЕДВЕДИ» И «БЫКИ»

Слово «биржа» появилось в Европе на рубеже XV и XVI веков. Так называли места в крупных европейских городах, где купцы обменивались иностранными векселями и торговой информацией. Термин «биржа» происходит от позднелатинского «*burga*», что переводится как «кошелек» (по одной из версий, фамилией Де Бурсо обладал бельгийский купец, возле дома которого и собирались все представители торгового сословия Бельгии и Голландии). В XVII столетии возникли биржи как предприятия, участники которых занимались обменом товаров и ценных бумаг уже не стихийно, а вполне профессионально и с конкретными целями получения максимально возможного дохода. [1;231]

В Украине принят и действует ряд нормативных актов, заложивших основу для функционирования ценных бумаг. Одним из главных нормативных актов, регулирующих взаимоотношения между всеми участниками, является Закон Украины “ О ценных бумагах и фондовой бирже”[2]. Сейчас биржа представляет собой юридическое лицо, на базе которого функционируют организованные рынки товаров, валют, ценных бумаг и других финансовых инструментов. В отличие от устных договоров участников биржевых рынков прошлых столетий, в наше время все сделки осуществляются в электронном виде. На бирже стоит мощный сервер, на котором хранится информация об участниках торгов и предметах торга. К нему подключены брокерские компании, заключившие с биржей договоры. Брокеры (посредники между клиентом и биржей) подают заявки на покупку или продажу ценных бумаг, валюты, товара. Таким образом, биржа дает возможность встретиться покупателям и продавцам, предоставляя для этого свои информационные и технические ресурсы

Помимо брокеров, на бирже есть сотрудники банков и инвестиционных компаний, покупающие или продающие акции от лица своей фирмы или по поручению клиентов. Это рейдеры, которых по стратегии торговли можно разделить на инвесторов и спекулянтов.

Тактика инвесторов заключается в тщательном анализе фондового рынка и составлении прогнозов о его развитии в краткосрочной и долгосрочной перспективе. Стратегические инвесторы ориентируются на длительный срок вложений денег в ценные бумаги (как правило, год и более), портфельные инвесторы меняют структуру своих активов чаще - в зависимости от текущей ситуации на рынке и краткосрочных прогнозов ее развития. Спекулянты действуют на рынке ценных бумаг другим способом. Они пытаются заработать на любом изменении цен, поэтому часто открывают и закрывают свои позиции в течение одного дня. Главный инвестиционный инструмент спекулянта - это акции «голубых фишек», так как именно они могут значительно изменяться в цене в течение короткого промежутка времени.

Биржевые спекулянты - лица, пытающиеся предугадать колебание цен и стремящиеся получить прибыль путем покупки или продажи биржевых контрактов. Обычно спекулянты не осуществляют хеджирование (страхование от риска изменения цен путем занятия на параллельном рынке противоположной позиции).

По настроению, связанному с покупкой или продажей тех или иных акций, инвесторов делят на «быков» и «медведей». Перед зданиями нескольких бирж мира стоят скульптурные изображения этих животных, причем композиции позволяют определиться, кому из зверей принадлежит какая стратегия: бык пытается рогами поднять медведя вверх, а медведь - придавить быка к земле.

Быки - биржевые игроки, играющие на фондовых биржах. Предвидя повышение курса ценных бумаг и способствуя такому повышению, "быки" заранее скупают ценные бумаги, курс которых должен повыситься, с тем, чтобы потом выгодно продать по более высокой цене, осуществив спекулятивную операцию. Кличка "быки" связана со стремлением таких игроков поднять цены "на рога".

Медведи - биржевые игроки, играющие на понижение цен товаров, курсов ценных бумаг, валюты. Они продают на срок (с выдачей, поставкой через определенный период) биржевые товары, которых у них нет пока в наличии, по курсу, цене зафиксированной в момент сделки, в расчете купить их до момента исполнения сделки по более низкой цене и тем самым получить прибыль в виде разности цен, курсов. Слово "медведи" отражает тот факт, что они "заваливают" цены вниз, давят их[3; 84].

Сегодня можно констатировать значительный факт роста рыночной активности, который в последнее время участниками торгов редко воспринимался как положительный. Активность "просыпается" в большей мере у "медведей", нежели у "быков". Состояние рынка таково, что торги могут остановиться и вовсе - сегодняшнее падение слишком серьезно. И причин для этого предостаточно. Опасения относительно дефолта растут с каждым днем, перспективы выхода из кризиса туманны, национальная валюта продолжает терять доверие населения, падение промышленности отбрасывает экономику на несколько лет назад, а ВВП по оценкам Нацбанка в январе рухнуло на удручающие 20%.

Литература:

1. Курс экономики: Учебник. Основы предпринимательства. - М., 1997
2. Закон Украины "О ценных бумагах и фондовой бирже" от 18.06.91 N 1201 (1201-12)
3. Иващенко А. А. Товарная биржа. - М., 1991

УДК 349.3(477)(043)

Мельниченко О.О.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ФОНДА В УКРАИНЕ

В результате осуществленной в 2004 году пенсионной реформы на смену предыдущей пришла многоуровневая, объединяющая солидарный и накопительный принципы формирования пенсионных выплат застрахованным лицам – пенсионерам. НПФ – юридическое лицо, которое создается и функционирует в соответствии с ГКУ и ЗУ, является правомочным и имеет статус специализированной неприбыльной организации социального обеспечения, использующей широкий спектр методов образования пенсионных накоплений: от банковских депозитов – до пенсионных планов (схем), которые формируются совместно с работодателем. Существуют несколько возможных вариантов негосударственных пенсионных фондов: открытый, корпоративный, профессиональный пенсионные фонды.

В мире система НПФ неплохо зарекомендовала себя. С 2009 года пенсионный взнос работающего украинца разделится на две части: одна пойдет в солидарную систему, другая – на индивидуальные счета в накопительной системе. В накопительный фонд граждане будут ежемесячно отчислять от 2 до 7% зарплаты (в 2009 году – 2%, 2010-м – 3%, 2011-м – 4%, 2012-м – 5%, 2013-м – 6%, 2014-м – 7%). По подсчетам Министерства труда и социальной политики, при внедрении накопительной пенсионной системы инвестиционный ресурс в 2009 году составит 2,8 млрд, в 2014 году – 23 млрд гривен. Средства фонда будут инвестироваться в ценные бумаги. Формальное преимущество НПФ состоит в том, что он, в отличие от других Финучреждений, не может быть объявлен банкротом.

По результатам прошлого года пенсионные активы негосударственных фондов составили всего 144,3 млн грн. То есть с начала 2004 года, когда вступил в действие Закон "О негосударственном пенсионном обеспечении", Украина так и не продемонстрировала прогресс на пути реформирования пенсионной системы и построения эффективной накопительной ее части. Общее количество участников НПФ сегодня не превышает 150 тыс. человек, что составляет менее 1% занятых. И это при том, что количество трудоспособного населения достигает 20 млн. Среди всех участников НПФов не более 15% являются "добровольцами", остальные 85% – участники согласно пенсионным контрактам, заключенным с юридическими лицами.

В связи со сложившейся экономической и политической ситуацией в Украине внедрение НПФов будет происходить очень медленно чему способствуют многие факторы а именно:

-важной проблемой в развитии негосударственного пенсионного обеспечения является доведение до населения смысла и значения пенсионной реформы, преимуществ и особенностей работы негосударственных пенсионных фондов. Пока были соответствующие иностранные гранты и техническая помощь, что-то в этом плане еще делалось, сегодня эта работа заглохла, и государство все больше самоустраняется от проведения разъяснительной работы, переложив ее на плечи только рынка.

- в условиях высокой инфляции украинцы будут предпочитать тратить, а не сберегать. Тем не менее популяризация пенсионных накоплений актуальна как никогда. Дело в том, что в 2009-м планировалось внедрить второй уровень пенсионного обеспечения — общеобязательную накопительную систему. Однако опрошенные специалисты считают, что она будет запущена не раньше 2010-го.

- из-за переноса сроков введения обязательной накопительной системы соотношение средней пенсии и средней зарплаты начнет ухудшаться. Банкиры не особо стремятся привлечь на длительный срок средства будущих пенсионеров. У считанных финучреждений есть вклады на срок до 20 лет. Крупнейшие банки предлагают участие в открытых НПФ (например, Приватфонд у ПриватБанка, Укрсоцфонд у Укрсоцбанка).

- рынку НПО, прежде всего, не хватает осведомленности населения. Ведь пенсионные деньги, как правило, откладывают на "черный" день, поэтому большинство населения считает, что доверять коммерческим фондам рискованно.

- в Украине рынок пенсионных услуг развивается опережающими темпами, хотя обеспечиваются эти приросты пока за счет низкой базы сравнения. К сожалению, основной вкладчик НПФов - работодатель - еще плохо осознал свой экономический и социальный интерес к этому инструменту финансового рынка. Не случайно привлечение пенсионных взносов идет более медленными темпами, чем это можно было предположить.

-рынку НПФ не хватает и надежных финансовых инструментов с приемлемой доходностью на фондовом рынке (акций предприятий, имеющих стратегическое значение для экономики и безопасности государства; ипотечных облигаций; корпоративных облигаций с дополнительными гарантиями; государственных долговых обязательств с доходом, перекрывающим уровень инфляции, и т. п.), законодательного размежевания сфер деятельности с рынком пенсионного страхования, при котором эти рынки были бы институционально разграничены и конкурировали бы между собой в борьбе за клиента, не выходя за пределы присущих им профессиональных видов услуг, а также справедливого исчисления и возврата излишне уплаченного налога с доходов физических лиц в части произведенных в свою пользу пенсионных взносов.

Среди факторов, сдерживающих развитие НПФов, помимо главного – низкой информированности населения - эксперты называют отсутствие разветвленной системы мотивации вкладчиков к участию в НПФ. По их мнению, это должна быть система, включающая в себя не только налоговые стимулы, но и ориентированная на физических лиц - целевую аудиторию НПФов. Кроме того, НПФам составляют конкуренцию и страховые организации, которые в борьбе за корпоративного вкладчика - плательщика пенсионных взносов - предлагают более "выгодные" условия его участия в пенсионном обеспечении коллектива.

Сегодня на рынке пенсионных услуг преобладают открытые НПФы. Причина этого состоит в том, что открытый фонд по своим характеристикам больше соответствует интересам профессиональных участников финансового рынка, прежде всего как объект бизнеса. Тогда как другие виды фондов ближе стоят к корпоративным интересам учредителей - работодателей.

Особенностью украинского рынка является стремление учредителей НПФов заниматься "самообслуживанием" собственных фондов, то есть самостоятельным администрированием и управлением активами. Практически при каждом украинском НПФ

существует своя компания по управлению активами. Пока среди вкладчиков пенсионных фондов преобладают юридические лица, а сам пенсионный рынок довольно концентрирован.

Пенсионный парадокс внедрения НПФов состоит в том, что если сравнить динамику увеличения депозитов физических лиц в банках, вкладов в строительство жилья и сбережений в НПФов, можно сделать вывод о низком уровне привлечения работодателей и работников к участию в системе негосударственного пенсионного обеспечения и слабую информированность.

Литература:

1. Михайлов А.В. Мудраков В.И. «Все что Вы хотите знать о негосударственных пенсионных фондах».- Издательство «Гралия».- Москва, 2005.
2. Российский статистический ежегодник Федеральной службы государственной статистики. Официальное издание Росстат - Москва, 2004.
3. Вісник Пенсійного фонду України.- №5 – 2005.
4. Про недержавне пенсійне забезпечення. Закон України.- № 1057-IV від 09.07.2003
5. Вісник Пенсійного фонду України.- № 6, червень 2008.

УДК 347.451 (О43)

Петрова Р. С.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ДОГОВІР КУПЛІ – ПРОДАЖУ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ УГОДИ

В Україні бурхливо розвивається ринок новозбудованого житла. На перший погляд, люди одержують привабливу можливість придбати нові квартири за мінімальними цінами. Насправді ж, підписавши договір із забудовником, вони фактично попадають у повну від нього залежність, і часом немає ніяких гарантій, що покупець одержить товар в оговорені термін і в придатному для життя стані. А захистити його права в суді буде нелегко.

Громадянам пропонується укласти різні договори при покупці житла на первинному ринку: договори інвестування, договори про спільну діяльність, про пайову участь у будівництві, про поступку права вимоги тощо.

Найголовнішою проблемою є те, що більшість договорів вводять громадян, що не володіють юридичними знаннями, в оману щодо природи договору, прав і відповідальності сторін. А судові органи, заплутані розпливчастими формулюваннями, виходять з буквального значення слів і не визнають такі договори споживчими. Одним словом, громадянин, що укладає договір інвестування (або подібний йому), вважається не покупцем, а інвестором (учасником товариства тощо) і тому не може користуватися правами споживача.

Купівля-продаж нерухомості - це стандартна ситуація, що докладно описана в главі 54 Цивільного кодексу України. Так, на підставі п. 1 ст. 656 Цивільного кодексу України предметом даного договору купівлі-продажу вважається товар, що буде створений (придбаний, отриманий) продавцем у майбутньому. Тому в договорі об'єкт буде чітко визначений, виходячи з його будівельних характеристик, однозначно його ідентифікуючих.

Ці дані частково уточнюватимуться по завершенні будівництва об'єкта (поштова адреса будинку, номер і площа квартири), а частково після реєстрації права власності на нього (кадастровий номер).

Таким чином, застосування до зазначених правовідносин положень Цивільного кодексу, а саме глави 54 «Купівля-продаж», дозволить більш надійно захистити інтереси громадян, що здобувають об'єкти нерухомості на ринку первинного житла і слугуватиме стримуючим чинником для несумлінних компаній-забудовників і окремих осіб.

Однак на практиці при будівництві нового житла інвесторів як і раніше пропонується до підписання договір інвестування і, відповідно, продовжує існувати ряд причин, за якими інвестори ризикують не дочекатися оплачених квартир або внесених грошей.

До них належать: помилки в економічних розрахунках; низька якість будівництва (відомі випадки, коли завалився під'їзд у майже побудованому будинку); помилки в проектуванні, особливо це стосується геологічної експертизи будівельної ділянки (у деяких районах під землею багато порожнеч, у деяких районах можливий високий рівень ґрунтових вод); спірні моменти щодо виділення земельної ділянки під будівництво; шахрайство; інші причини.

Стовідсоткової точності в умовах нашої вітчизняної ринкової економіки дати ніхто не може. По-перше, будь-який об'єкт будується не менше року (у середньому два). За цей період може зрости інфляція, що спричинює подорожчання всіх будівельних матеріалів і, природно, знижує купівельну спроможність населення. По-друге, коштів на розселення старого фонду може піти значно більше ніж передбачалася (адже ця справа не одного дня, а ціни на ринку нерухомості знаходяться в постійній динаміці). По-третє, попит населення на той або інший об'єкт носить суто суб'єктивний характер (у сезон відпусток, дитячих канікул, багатоденні свята він значно знижений, а витрати на утримання будівництва щомісячні). По-четверте, постачальники будівельних матеріалів можуть підвести з термінами постачання тощо.

З огляду на викладене, при придбанні квартири на ранніх стадіях будівництва будинку приватний інвестор повинний мати на увазі, що для захисту своїх інтересів краще оформити правовідносини з забудовником за допомогою договору купівлі-продажу об'єкта нерухомості або укласти договір управління майном з банком або іншою фінансовою установою, відповідно до якого передати кошти управителю для фінансування будівництва житла. У випадку, якщо єдиним варіантом залишається укладання договору інвестування, громадянин має уважно проаналізувати кожний пункт пропонованого до підписання договору, аби бути впевненим у тому, що всі документи оформлюються правильно.

Література:

1. Безсмертна Н. Договір купівлі – продажу у громадській практиці / Н. Безсмертна // Право України. – 2007. - №5. – с.53 – 57.
2. Кучерук К. І., Трофимова Д.А. Гарантії в забезпеченні виконання договору купівлі – продажу/ К.І. Кучерук, Д.А. Трофимова // Держава і право, Вип 9: Збірник наукових праць. – 2001. – с. 205 – 208.

УДК 347.63(477)(043)

Алісова Л.О.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ

"Світовою конституцією прав дитини" називають Конвенцію про права дитини, прийняту Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року. Норми цієї конвенції діють як складова національного законодавства України з 27 вересня 1991 року, тобто з часу її ратифікації Україною.

В нашій державі всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ст.24 Конституції України). Кожна дитина одночасно з народженням визнається суб'єктом права і наділяється правоздатністю, складовою частиною якої є право на особисті немайнові права. Народження дитини одруженою жінкою створює презумпцію, що її чоловік — батько дитини. Тому вона, маючи на руках свідоцтво про шлюб, не повинна доказувати, що батьком дитини є її чоловік. Це впливає з факту народження дитини в зареєстрованому шлюбі.

Походження дитини від батьків, які не перебувають між собою в шлюбі, встановлюється шляхом подання спільної заяви батьком та матір'ю дитини до органів РАЦСу. Для встановлення материнства не має значення сімейний стан жінки. У сімейному законодавстві діє загальний принцип, відповідно до якого матір'ю дитини є жінка, яка її народила. Звернутися до державного органу реєстрації актів цивільного стану з метою реєстрації народження дитини має право як мати дитини, народженої в шлюбі, так і мати дитини, народженої поза шлюбом. В останньому випадку походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини. На відміну від материнства визначення батьківства залежить від сімейного стану матері дитини. Українське сімейне законодавство виходить з презумпції батьківства чоловіка матері дитини. Відповідно до ст. 133 СК України, якщо дитина народилася у подружжя, дружина записується матір'ю, а чоловік — батьком дитини. Презумпція батьківства чоловіка матері діє не лише в період шлюбу. Дитина, народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя (п. 2 ст. 122 СК України), а відтак — батьком дитини буде чоловік її матері.

За правилом ст. 122 СК України походження дитини від подружжя визначається на підставі Свідоцтва про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини. Разом з тим, дружина і чоловік мають право подати до державного органу реєстрації актів цивільного стану спільну заяву про невизнання чоловіка батьком дитини. У такому разі запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень проводиться за прізвищем матері, а ім'я та по батькові батька дитини записуються за вказівкою матері. Визначення походження дитини від чоловіка і жінки, які перебувають у шлюбі між собою, не викликає проблем. У п. 1 ст. 122 СК України зазначено: дитина, яка зачата і(або) народжена у шлюбі, походить від подружжя. Дружина записується матір'ю, а чоловік — батьком дитини.

Складніше визначити походження дитини від матері та батька у випадках:

- 1) коли дитина зачата у шлюбі, а народжена після припинення шлюбу;
- 2) коли дитина зачата у шлюбі, а народжена після визнання шлюбу недійсним.

Виняток із зазначеного правила становить випадок, передбачений ст. 124 СК України. Якщо дитина народилася до спливу десяти місяців від дня припинення шлюбу або визнання шлюбу недійсним, але після реєстрації повторного шлюбу її матері з іншою особою, вважається, що батьком дитини є чоловік її матері у повторному шлюбі.

Відповідно до ст. 125 СК України у випадку, коли мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини. Визначення батьківства за рішенням суду передбачено в ст. 128 СК України. За відсутності спільної заяви жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою, чи особистої заяви чоловіка, який не перебуває у шлюбі з матір'ю дитини, але вважає себе батьком дитини, батьківство щодо дитини, яка народилася, може бути визнане за рішенням суду.

Одночасно з позовом про встановлення батьківства може бути поданий позов про стягнення аліментів на дитину. З цим позовом позивач має право звернутися до суду як за місцем проживання відповідача, так і за своїм місцем проживання.

Народження людини, визнання батьківства (смерть, укладення та розірвання шлюбу, встановлення та зміна імені, по батькові й прізвища) - це акти цивільного стану, які визначають цивільно-правовий статус людини у суспільстві. Реєстрація народження - це юридичний факт, на підставі якого дитина, яка народилася, стає повноправним суб'єктом правовідносин, що складаються у державі. Цим фактом держава визнає її суб'єктом права.

Література:

1. Конвенція ООН про права дитини 1989 року
2. Красицька Л. Визначення походження дітей за новим сімейним законодавством України// Проблеми державотворення і захисту прав людини.- Л., 2003
3. Павлова Л. Реалізація природного права на шлюб, сім'ю, материнство та батьківство// Право України. - 2004. - № 11
4. Сімейний кодекс України 2002 року

УДК 366.54:347(477)(043)

Осипов Д. О.,

студент 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Проблема визначення правового статусу споживача пов'язана з необхідністю створення в Україні ринкового середовища, яке б повністю відповідало вимогам міжнародного та європейського законодавства. Таким чином необхідно говорити не лише про регулювання національним законодавством цього питання але й про імплементацію норм міжнародного приватного права.

Закон України «Про захист прав споживачів» регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.

Закон України «Про захист прав споживачів» визначив нові принципові підходи до врегулювання відносин за участю громадян — покупців, замовників товарів, робіт та послуг. При цьому споживачем визнається фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

В разі придбання споживачем товару неналежної якості на захист його інтересів вступають імперативні норми законодавства у сфері захисту прав споживачів, адже споживач не тільки позбавляється можливості користуватися річчю за призначенням але й це може призвести до заподіяння шкоди його життю, здоров'ю, майну тощо. У зв'язку з цим для нього першочергового значення набуває можливість якнайшвидшого відновлення порушеного права та усунення негативних наслідків, спричинених недоліками речі. Тому важливе значення для споживачів має встановлення ефективного механізму відновлення їх порушених прав.

Основним засобом захисту порушеного права споживача є відшкодування шкоди, заподіяної товарами (роботами, послугами) неналежної якості. Закон України «Про захист прав споживачів» (ч. 2 ст. 17) встановлює, що право вимагати відшкодування шкоди, заподіяної товарами (роботами, послугами) неналежної якості, визнається за кожним потерпілим споживачем незалежно від наявності договірних відносин із виготівником (виконавцем, продавцем).

Державне регулювання політики у сфері захисту прав споживачів на сьогодні проводиться спеціально уповноваженим органом - Національною координаційною радою з питань захисту прав споживачів, яка діє при Кабінеті Міністрів України. Діяльність Ради регламентована Положенням про Національну координаційну раду з питань захисту прав споживачів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2007 р. N 555.

Основними завданнями Ради є розроблення пропозицій та рекомендацій у сфері захисту прав споживачів, державної споживчої політики, створення умов для розвитку механізму саморегулювання рекламної діяльності, фінансування пріоритетних напрямів у сфері споживчої політики, проведення моніторингу стану споживчого ринку, методологічне забезпечення органів державної влади, які реалізують державну споживчу політику.

За останні роки в нашій державі робота в галузі забезпечення прав споживачів помітно активізувалася. Сформовано правову базу, продовжується робота з формування міжнародних систем захисту прав споживачів, ведеться робота з підвищення інформування населення про стан споживчого ринку. Розроблені або розглядаються проекти змін і доповнень до законодавчих актів у сфері антимонопольного регулювання та у сфері захисту прав споживачів. Відбулися структурні перетворення в органах державного управління, до компетенції яких віднесено контроль за дотриманням законодавства у цих сферах. Вони покликані істотно підвищити ефективність роботи відповідних державних органів, дати їм додаткові можливості і повноваження по виявленню і припиненню діяльності недобросовісних суб'єктів господарювання.

Разом з тим, у сфері захисту прав споживачів залишається чимала кількість невирішених питань правового, економічного, організаційного і соціального характеру. Негативний вплив позначається на наявності безлічі монопольних ринків, у тому числі

природних монополій, існує насиченість споживчого ринку неякісними і фальсифікованими товарами, слабка поінформованість і освітній рівень споживачів, недостатній авторитет громадських об'єднань споживачів тощо.

Також важливим є питання щодо надання захисту та віднесення до споживачів не лише фізичних але й юридичних осіб, адже не всі товари, які придбаваються установами, організаціями та підприємствами направлені на задоволення господарських потреб. Тому доцільно розширити поняття споживача, ввівши до нього юридичні особи (звичайно у визначених випадках).

Література:

1. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ в останній редакції від 13.01.2006 р.

УДК 347.454.3(477)(043)

Марцин Д. С.,

студент 3 курсу спеціальності «Правоведение» МГГУ

ДОГОВОР СТРОИТЕЛЬНОГО ПОДРЯДА

Договор строительного подряда – это соглашение в силу которого одна сторона (подрядчик, строительная организация) обязуется произвести капитальное строительство (возведение новых, или изменение существующих основных фондов), а вторая сторона (заказчик) обязуется предоставить строительную площадку, и оплатить работу.

На сегодняшний день подрядные правоотношения являются достаточно актуальной темой, так как с развитием рыночной экономики и соответствующего законодательства круг участников этих отношений постоянно растет, более сложным и многообразным становится их содержание. И это понятно, поскольку в конечном результате выполненных работ вещь приобретает новые полезные, в том числе эстетические качества, увеличивающие ее стоимость, наконец, может быть создана совершенно новая вещь. В таких результатах всегда заинтересован не только услугополучатель (заказчик), но и услугодатель (подрядчик).

Основное отличие рассматриваемого договора наиболее полно выражается в специфической форме строительного подряда - строительстве «под ключ». Речь идет о случаях, когда договор, заключаемый между заказчиком и подрядчиком, предусматривает выполнение последним цикла «проектирование - строительные, монтажные и специальные строительные работы, предусмотренные строительными нормами и правилами, - сдача объекта в эксплуатацию». По договоренности между сторонами заказчик может принять на себя часть связанных со строительством обязательств (например, по обеспечению материальными ресурсами).

Предметом договора строительного подряда, как и договора обычного подряда, является результат деятельности подрядчика, имеющий конкретную овеществленную форму. Им может быть объект нового строительства, в том числе построенный «под ключ»; реконструкция и техническое перевооружение действующего предприятия; капитальный ремонт здания или сооружения; монтаж технологического, энергетического и другого специального оборудования; выполнение пусконаладочных и иных неразрывно связанных со строящимся объектом работ.

При любом сочетании субъектов главным в процессе строительства является заказчик. Данное утверждение основано на том, что именно он инициирует строительство; определяет условия работы подрядных организаций; отвечает за разработку проектно-сметной документации; предоставляет земельный участок; является потребителем законченного объекта строительства.

Договор является консенсуальным, возмездным, взаимным. К договору строительного подряда применяются общие положения. Предмет договора определяется технической документацией и сметой. Техническая документация определяет также объем, содержание работ и другие, предъявляемые к работам требования. Обязательным приложением к договору должна являться утверждения проектно-сметная документация.

К особенностям можно отнести наличие в договоре положений об условиях сдачи и приемки выполненных строительных работ, или объекта строительства, если речь идет о строительстве «под ключ». Это требование закрепляется только письменно путем подписания сторонами актов установленных форм. Кроме того, юридически значимыми для сторон являются сроки начала и окончания строительства.

В связи с большим сроком длительности договора, сроки в этом договоре могут подразделяться на два вида: 1) общий срок выполнения работы, срок с момента заключения договора до приемки объекта заказчиком либо до введения его в эксплуатацию; 2) срок выполнения определенных этапов, срок за который подрядчик должен выполнить определенный объем работ.

Содержание договора строительного подряда может зависеть от масштабов стройки, желаний сторон, состава субъектов договора и их юридической подготовки. Из этого можно сделать вывод, что нет формы договора строительного подряда «на все случаи», и практически всегда существует необходимость формирования структуры договора, исходя из конкретных обстоятельств.

Момент перехода права собственности на объект строительства влияет, в частности, на определение ответственности за сохранность объекта или его части; выявления налоговой базы; момент начала гарантийного срока качества; срок исковой давности; возникновение кредиторской задолженности заказчика.

Литература:

- 1.Гражданский кодекс Украины: Вступительная статья Довгерта А.С. – Х.: ООО “Одиссей”, 2007. – 400 с.
- 2.Гражданское право Украины: Учебник / Е.О. Харитонов, Н.О. Саниахметова. – К.: Истина, 2003. – 761 с.
- 3.Гражданское право Украины: Академический курс: Учебник,: В двух томах / По общей редакции Я. М. Шевченко. – Т. 2. Особенная часть. – К.: Концерн “Издательский дом “Ин Юре”, 2003. – 395 с.

УДК 347.637(043)

Петрова О. С.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Оскільки процес формування людини як особистості, майбутнього члена суспільства відбувається передусім у сім'ї, підтримці саме цього найважливішого соціального формування має надаватися першочергова увага і турбота. Водночас складні соціально-економічні процеси, що вже тривалий час відбуваються в країні, зумовили глибоку кризу, яку переживає значна кількість сімей. Як результат — поширення дитячої бездоглядності і безпритульності, загострення криміногенної обстановки в молодіжному середовищі. Практика свідчить, що не в останню чергу підлітки залишають домівки через знущання і жорстоке поводження з ними батьків, опікунів чи інших родичів, тобто внаслідок вчинення щодо них насильства в сім'ї. Багато дітей є постійними свідками насильства над іншими членами родини. Як свідчать дослідження Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи, близько 90% опитаних неповнолітніх повідомили про те, що постійно спостерігали сварки та бійки між батьками, їх пияцтво: 30% повідомили про застосування до них фізичного насильства з боку батьків та інших дорослих осіб; 7% — зазнали сексуального насильства.

Облік неблагополучних сімей, осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, ведеться не в повному обсязі, не в усіх випадках з'ясовуються причини сімейного неблагополуччя, вживаються заходи до їх усунення, нормалізації обстановки в родині. Не завжди притягаються до відповідальності батьки, опікуни, які нехтують своїми обов'язками, втягують дітей у протиправну діяльність, залучають до шкідливих звичок, жорстоко з ними поводяться.

Поширеність порушень у діяльності служб у справах неповнолітніх, підрозділів у справах сім'ї та молоді, центрів соціальних служб для молоді пояснюється певною мірою тим, що Державним комітетом України у справах сім'ї та молоді не забезпечується належний відомчий контроль за безумовним виконанням підпорядкованими органами вимог Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" та іншого законодавства, спрямованого на соціальний захист сімей і дітей, запобігання дитячій безпритульності та бездоглядності. Зважаючи на такий стан, а також на ситуацію, що склалася у сфері сімейних відносин, органам державної виконавчої влади, правоохоронним органам, причетним до питань соціального захисту, профілактики правопорушень серед неповнолітніх, необхідно вжити додаткових дієвих заходів щодо поліпшення становища дітей, особливо тих, які виховуються в неблагополучних сім'ях, підвищення гарантій додержання їх прав та інтересів.

Тим часом для нормального існування шлюбу й оптимальної соціалізації дітей необхідне наявність, спільна участь і відповідальність обох членів сім'ї. Значення батька у вихованні дітей має тим більше значення, що без нього підготовка дитини до ролі чоловіка і батька виявляється неповноцінною. У цьому плані вплив батьків впливає на наступне життя людини. Надалі можливі істотні зміни, але вони ніколи не бувають тотальними.

На мій погляд, потрібна особлива соціальна політика, спрямована на зміцнення сім'ї, що здатна нейтралізувати кризовий характер брачно-сімейних процесів (давно турбує наша громадськість), що виражається в нестабільності шлюбів, високий процент розторгнення шлюбів і росту добровільної безшлюбності, відчуженості членів сім'ї й асоціальних форм

внутрішнього спілкування, насильстві в сім'ї і росту числа дітей, що містяться в дитячих будинках і інтернатах, поширеності соматичних і невротичних розладів у дітей у малодітних сім'ях, росту правопорушень дітей і підлітків і т.д.

Отже, сім'я як осередок суспільства є невіддільною складовою частиною суспільства. І життя суспільства характеризується тими ж духовними і матеріальними процесами, як і життя сім'ї. Чим вище культура сім'ї, отже, тим вище культура всього суспільства.

Література:

1. Данильченко І. Запобігання насильства в сім'ї // Прокуратура людина. Держава-2004. №2.- С.-27-37.
2. Завьялов В.Ю. Необъявленная психотерапия.- М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 1999. – С.-200.
3. Зубалий Н.П., Лёвочкина А.М. Основы психотерапии: Учеб. пособие.- К.: МАУП, 2001.- С.-160.
4. Харчев А.Г., Мацковский М.С. Современная семья и ее проблемы. - М, 1997.—С. 34—35.
5. Целуйко В.М. Психология неблагополучной семьи: Книга для педагогов и родителей. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – С.-272.

УДК 347.447.52(043)

Будерацька Ю. В.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство» МДГУ

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення транспортних зобов'язань проявляються в конкретних порушеннях учасниками транспортних відносин своїх обов'язків, які випливають, в основному, з плану та договору перевезень.

Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення транспортних зобов'язань полягають у наступному.

1. Цивільно-правова відповідальність є негативним для порушника (боржника) наслідком і полягає у застосуванні до нього в інтересах іншої особи (кредитора) встановлених законом або договором санкцій майнового характеру - відшкодування збитків, виплату неустойки (штрафу, пені). Підставою такої відповідальності є наявність відповідних норм права та складу правопорушення. Вона настає, якщо є:

- а) протиправна поведінка особи;
- б) шкідливий результат (шкода);
- в) причинний зв'язок між протиправною поведінкою і настанням шкоди;
- г) вина особи, яка заподіяла шкоду.

Проте однією з особливостей цивільно-правової відповідальності взагалі і у сфері транспортної діяльності, зокрема, є те, що вона може наставати і без вини. Досить довести, що поведінка боржника була протиправною, а вина припускається. Наприклад, ст. 113 Статуту залізниць України передбачає відповідальність залізниць за незбереження вантажу, багажу, вантажобагажу, якщо не доведуть, що втрата, нестача, псування, пошкодження виникли з незалежних від них причин. Тобто вина припускається, а її відсутність треба

довести. Аналогічні норми містяться і в Законі України «Про автомобільний транспорт» (ст. 68), в Повітряному кодексі України (ст. 92) та інших нормативних актах.

Відповідальність без вини може наставати і у випадках, якщо це передбачено законом або договором.

2. Цивільно-правова відповідальність у сфері транспортних правовідносин носить компенсаційний характер, оскільки її метою є відновлення порушених майнових прав учасників правовідносин, а тому розмір відшкодування не може перевищувати розміру завданих збитків (ст. 114 Статуту залізниць України, ст. 179 Кодексу торговельного мореплавства України, ст. 93 Повітряного кодексу України, ст. 68 Закону України «Про автомобільний транспорт»). Однак ця відповідальність залишається обмеженою, бо неoderжані доходи не відшкодовуються. Таке положення пояснюється тим, що транспортна сфера здебільшого не є прибутковою виробничою сферою, в той час як продовження процесу виробництва товарів має велике значення у розвитку економіки, забезпеченні обороноздатності держави, і тому законодавець вважає за доцільне для транспортної сфери обмежену цивільно-правову відповідальність.

3. Однією з особливостей цивільно-правової відповідальності у сфері транспортної діяльності є те, що умови відповідальності процесу перевезення неоднакові. Перевізник у всіх випадках, крім шкоди, заподіяної внаслідок загибелі або ушкодження здоров'я пасажирів, несе відповідальність за правилами транспортного законодавства. Вантажовідправник перед перевізником несе відповідальність за нормами транспортного законодавства, а перед вантажоодержувачем - за нормами цивільного законодавства. Зазначене породжує і особливий порядок розгляду майнових спорів на транспорті.

4. І остання особливість цивільно-правової відповідальності полягає в тому, що транспортним відносинам притаманний особливий, відмінний від усталеного для вирішення інших господарських спорів, претензійний порядок здійснення задоволення вимог. Наприклад, претензії до залізниць або автотранспортних підприємств можуть бути заявлені протягом шести місяців, а претензії з приводу штрафів - протягом 45 діб (ст. 134 Статуту залізниць України, ст. 165 Статуту автомобільного транспорту), а до вимог, що виникають з договору морського перевезення вантажу, застосовується річний строк (ст. 388 Кодексу торговельного мореплавства України).

Література:

1. Повітряний кодекс України.
2. Кодекс торговельного мореплавства України.
3. Закон України «Про автомобільний транспорт».
4. Статус залізниць України.
5. Статут автомобільного транспорту.

УДК 341.96: 347.633 (043)

Мальована А.С.,

студентка 3 курсу спеціальності «Правознавство»

Маріупольського державного гуманітарного університету

МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Усиновлення міцно ввійшло до життя нашого суспільства і є, в певному значенні, мірилом гуманності будь-якого суспільства і держави. Цей інститут має свою багату та цікаву історію зі стародавніх часів і до сьогоднішніх днів. Особливий інтерес викликає усиновлення українських дітей іноземними громадянами. Якщо у середині 40 –х рр. ХХ ст. мали місце лише одиничні випадки такого усиновлення, то до кінця 1980-х рр.. подібне усиновлення стало в більшості країн світу звичайною практикою. У цей період починає широко застосовуватися термін «міжнародне усиновлення», що об'єднує поняття, яке раніше вживалося окремо, «усиновлення дітей-іноземців» і «усиновлення дітей іноземцями».

В сучасній правовій літературі існує значна кількість пропозицій щодо визначення поняття «міжнародне усиновлення», передусім у працях Л.П.Анурієвої, В.Г.Храбскова, І.К.Гродецької та інших вчених. Міжнародно-правові питання пов'язані з усиновленням розглядаються спеціально у працях І.А.Зіміної, Е.О.Петухової та інших. Але кількох робіт зовсім недостатньо для глибокого освоєння виникаючих проблем, що і обумовлює актуальність спеціального дослідження цих питань. Тим більше, що вказані праці були підготовлені на матеріалах практики Білорусі та Російської Федерації.

Міжнародно-правова практики України в цій сфері співробітництва держав не вивчалась, тому існує велике коло питань, які потребують термінового вирішення, пов'язаних зі зміною соціально-економічного положення в країні, зростанням числа дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків. Виходячи з цього необхідно розглянути проблеми, зокрема пов'язані з міжнародним усиновленням.

На даний час у нашому суспільстві немає чіткого визначення міжнародного усиновлення. Сімейний кодекс України не дає поняття міжнародного усиновлення. Відповідно до ст.207 СК України усиновлення є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого ст. 282 СК України. Необхідним доповненням для визначення поняття «міжнародне усиновлення» повинне стати «включення в дане поняття основного чинника - юридичного зв'язку даного відношення з декількома правопорядками.

Слід зупинитися на самому терміні «міжнародне усиновлення». Застосування вказаного терміну бачиться дискусійний та викликає деякі сумніви.

По-перше, слово «міжнародний» перекладається як «міжнародний», а в деяких випадках як «міждержавний». Так наприклад, відомим правовим актом, що регламентує міжнародне усиновлення дітей, є Гаазька Конвенція про захист дітей і співробітництво у галузі міждержавного усиновлення прийнята у 1993 році, але не ратифікована Україною. Виходячи з перекладу назви Гаазької Конвенції, можна зробити висновок, що дитину усиновляє держава, а не фізична особа, що проживає на території іноземної держави. Не можна, звичайно, стверджувати, що країна, в яку дитина переїздить жити, не має ніякого відношення до даного процесу. Вона надає можливість своїм громадянам ввезти дитину і

приймає її в своє громадянство, якщо усиновителі цього бажають, а дитина, що досягла певного віку, не заперечує. Але у будь-якому випадку дитина виховуватиметься і житиме, в першу чергу, в сім'ї, а вже потім у тій або іншій державі. Термін «міжнародне усиновлення» як найповніше відповідає значенню вказаних міжнародних відносин, співпраці держав та не суперечить змісту самої Гаазької Конвенції.

По-друге, термін «міжнародний» і більшості випадків ототожнюється зі словами «міждержавний» та «міжвладний». За допомогою даних понять розкривається значення терміну «міжнародні відносини», який є предметом вивчення в міжнародному публічному праві. Предметом міжнародного приватного права є цивільно-правові, шлюбно-сімейні та трудові відносини, як би «пересажені» на міжнародний «грунт». При такому механічному підході не враховуються складність і своєрідність даних явищ.

При усиновленні дітей – громадян однієї країни громадянами іншої зачіпаються інтереси декількох осіб, що є громадянами різних держав, або осіб, що проживають на території різних країн. У цих країнах можуть бути інші та навіть абсолютно протилежні погляди на усиновлення. Ці відмінності обумовлюються, перш за все, відмінностями в цілях, які ставляться перед інститутом усиновлення в цих державах.

Так, у країнах Західної Європи законодавчо закріплюється, що усиновлення можливе тільки з урахуванням інтересів дітей, але в той же час воно направлене на те, щоб «забезпечити бездітних осіб спадкоємцями, зробити можливим існування фірми», внаслідок чого у ряді країн допускається шлюб між усиновленим і усиновлювачем, а також усиновлення повнолітніх осіб. У Німецькому цивільному укладанні як такого визначення «усиновлення» немає, тільки сказано, що усиновлення допустиме, якщо воно служить на благо дитини і слід чекати, що між усиновлювачем і дитиною виникнуть такі ж відносини, як між батьком і дитиною. Цікавим є той факт, що в мусульманських країнах усиновлення взагалі заборонене. Єдиною мусульманською державою, де існує і функціонує інститут усиновлення, є Туніс. В інших країнах існує інститут «прийому» або «притулку», згідно з яким подружжя зобов'язується прийняти дитину і дати йому необхідну допомогу, але дитина не може ні носити прізвище своєї нової сім'ї, ні розраховувати на частину майна або бути спадкоємцем.

В юридичній літературі іноді протиставляються дві позиції. Деякі автори, як наприклад, Б.Л. Хаскельберг, розглядають усиновлення як підставу виникнення сімейних відносин. Інші, наприклад, Є.М.Ворожейкін, вважають його тільки формою сімейного виховання [1;108]. Можна сказати, що ці обидві позиції є вірними та вони не суперечать одна одній.

Усиновлення є самостійним інститутом сімейного права. Головним завданням інституту усиновлення є надання дітям, які залишилися у силу тих чи інших обставин без батьківського піклування, благополучних умов виховання в сім'ї.

Рішення колізійних питань усиновлення відповідно до законодавства держави, громадянином якого на момент подачі заяви про усиновлення є усиновлювач, відповідає міжнародній практиці. Адже дитині, усиновленій іноземцем, «належить покинути свою країну і жити у державі усиновлювача, де він у правовому відношенні повинен бути надійно захищений».

І.М.Кузнецова вважає, що застосування при усиновленні права відповідної іноземної держави «забезпечує надалі стабільність усиновлення в іноземній державі, і тим самим інтереси дитини будуть дотримані вже на стадії провадження усиновлення» [2;113].

Таким чином, правові і соціальні питання міжнародного усиновлення повинні постійно знаходитися в центрі уваги не тільки відповідних структур, але також суспільства і правозахисних організацій.

Треба нагадати, що міжнародна спільнота розуміє: кожній дитині необхідно зростати в сімейному оточенні. Тому міжнародне усиновлення наразі є найкращим засобом забезпечення дітей батьками, які будуть не лише любити їх, а й зможуть створити сиротам нормальні умови для життя. Але для того, щоб усиновлення працювало на користь дітей та нових батьків, ця процедура має бути прозорою.

Література:

1.Деркаченко Ю.В. Міжнародне усиновлення // Університетські наукові записки - 2006.-№1

2.Кузнецова И.М. Новое в порядке усыновления детей// Журнал российского права.- 2007.-№1

УДК 343.914(043)

Borovik H.

4-year student “Jurisprudence”

Mariupol State University of Humanities

**SOURCES OF LAW IN CONTINENTAL LAW SYSTEM
AND THEIR CORRELATION**

Nowadays the majority of legal literature developed to the study of continental legal system, marks that a law, in the wide meaning of this world, in the primmy almost unique source of law among the countries of the continental law family. Other sources of law in the light of this analysis take inferior and less important place in comparison with the overwhelming classic source of law-a law[1;56-57].

Actually, however, this approach is very distant from the reality. Presently, the theory more and more openly admits that absolute sovereignty of a law among the countries of the continental law family is a fiction and that alongside with a law there are other important sources of law.

My research deals with the new progressive trends of the certain sources of law, their transformations and correlation with other sources of the continental law.

Foremost, we will give general theoretical conception of the sources of law as a method of the interior organization and exterior objectivization of a legal norm and granting it obligatoriness and effectiveness.

Today a normative act is the basic source of the continental law – a written act of the legislative contains the norm of law and has an obligatory character. After their legal force the normative acts are divided into laws and by-laws. The so-called Fundamental Law of the state, or its Constitution, plays the basic role in the countries with the continental law system. In our days there is a clear aspiration to heave up the value of constitutional norms, strengthening their practical value norms which stand above the ordinary laws.

A normative agreement is the next source of law. Its role has been leveled for a very long time, but today its weight begins to grow. Especially it concerns the international-legal agreement. With the development of international law, the countries of continental law in a greater or lesser degree acknowledge such a source of law. In accordance with many constitutions of the European states the property ratified international agreements become the sources of national law. Their place is defined differently. The separate states give them the force of Constitution, others – the force of a law[2;13-14].

The place, taken by the court decisions among other sources of law, distinguishes the continental law system from the English common law system.

To judge about the importance of court decisions in creation of law, it is important to beware the prepared formulas, which, aiming to underline the exceptional nature of a law, renounce to acknowledge the judicial practice as a sources of law sources of law.

Article 1 of the Swiss Civil Code formulates the following provision: in default of a law and custom a judge must settle a case on the basis of such a rule which he would set, if he were a legislator, following the tradition and judicial practice. Now it is possible to make a conclusion that

the role of judicial practice (legal precedents) begins to play a specific role. In particular, the precedent activity of the European Court on Human Rights is facilitating this tendency.

The French and German lawyers variously treat a legal custom in theory. The French lawyers try to see in it a state source of law, the role of which has decreased when we acknowledged the indisputable supremacy of a law. But still, a law in a number of cases (for better understanding) needs to be supplemented by the custom *secundum legem* (in addition to a law)[3;243-244].

On the contrary, a sphere of applying the custom *praeter legem* (except for a law) and custom *adversus legem* (against a law) is very limited by the progress of codification and the acknowledged supremacy of a law in the democratic regimes of a modern political society. It is clear that courts do not like to rise in opposition against the legislature.

When lawyers in statutory case apply the general principles of law, it is permitted to think that they operate as though on the basis of the delegated powers of the legislator. They use these powers moderately, because feel that the submission to the order set by law still remains the best method of realizing justice in the society.

The theory of the abuse of law or addressing to the general principles of administrative law in its public law can serve as the illustration of the role of the law principles. In Spain, the use of similar principles has legislative warrant-Article 6 of the Spanish Civil Code among the possible sources of law enumerates the general principles which emerge from the Spanish codes and legislation.

During a great while the doctrine was the basic source of law in the continental law family. And only recently the supremacy of doctrine was replaced by the supremacy of a law.

But it is still possible to set the real value of the doctrine contrary to the simplified formulas, according to which it is not the sources of law. In fact, it is important to acknowledge the independent character of interpretation which stopped searching for the grammatical and logical content of law terms or intention of a legislator.

The doctrine influences the legislator; here it is only the secondary source of law. But the doctrine also plays a role in the application of law. In order not to distort the reality it would be complicated to deny its quality of the source of law in this sphere[4;137-138].

Drawing the conclusion, it is necessary to state, that besides the important role of a normative act in the system of sources of the continental law, the above mentioned sources of law operate more or less actively. All of them in their totality co-operate with one another, correlate and depend one from another.

Literature:

1. R. David, J.E.C. Brierley. Major Law Systems in the World Today- Sydney, 2004-P.56-57
2. G. Lyons J.Tanner. Legal Documents: Can Anyone Understand Them? // Journal of Legal Education, 2005-№ 7- P.13-14
3. J.H. Jackson. Sources of law in the legal systems of Europe and Latin America—London, 2002 - P. 243-244.
4. Rubin E., Feeler M. Creating legal doctrine – Southing California, 2003 – P.137-138.

УДК 340.130:341(043)

Барегамян С.Х.

студентка освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного гуманітарного університету

Baregamyan Suzannah

Mariupol State University of Humanities

FORMATION OF NATIONAL LAW IN THE MODERN PROCESSES OF THE INTERSTATE INTEGRATION

The globalization of public life sharpened the question of harmonization of different legal systems in the last tenths. The national legal systems interact actively within the legal frame as well as they interact with the regional systems and common international law in the conditions of the legal adjusting processes of the global system. Basic principles of international and national law are the foundation of such system. This fact is determined not only by scientists today. Question of formation of the world state and legislation is actual enough and is discussed actively nowadays in foreign and domestic legal literature.

This problem was developed by well-known foreign and Ukrainian scientists like E. Erlich, I. Shearer, V. Evintov, V. Kartashkin, I. Lukashuk, O. Lukyanova, M. Marchenko, M. Osmova, S. Polenina, O. Skurko, Y. Shemshuchenko.

Unity of world concord, strengthening of state interdependence require compatibility of the socio-economic and politically-legal state systems, their ability to cooperate with each other, with regional and global systems. With the aim to provide the unity of international cooperation, the states must take into account the set procedure that is socially and politically necessary. It concerns not only the international, but also the internal activities, as the last concerns the peculiarities of international relations of a certain state. [4; 131–132]

Due to the modern integration processes, states, forming their legal systems, lend experience from each other. The states lose much if they operate separately not in common rules which have been worked in the process of development of civilization. E. Erlich wrote that nation, even large and talented, is very small to create true science, not speaking about science as law. [1; 389–390]

It is necessary to mark that the states can avail variously and have already used an advantages in the process of globalization, because they have different possibilities to take part and to influence on this process (in different scales, forms etc.). V. Evintov writes that primate of the international law above a national law is a creation of effective mechanism of international law application in a national law and order [3; 239].

In the internal and foreign jurisprudence literature there is no synonymous answer for a question in what directions the process of globalization influences on the national state and legislative. in connection with this question M. Osmova writes: “the globalization process influences on the national state, its sovereign and functions of the state, and if general tasks (that discuss state) are the creation of the legal system, of the balanced common conditions of the economic stability and level policy, the providing of fundamental infrastructure and social services, – also new features of state functioning appear”. [6; 5]

In Shemshuchenko’s opinion, the harmonization of the internal and international law can not be carried out mechanically. There are several explanations to it, in particular: the principle of state sovereign of every state continues the action; these countries have a lot of features, which they keep

and do not want to lose during integration processes; the universal mechanisms of harmonization of the legal systems have not worked yet; the substantial failings are there in the theoretical decision of the problems, which retains their practical decision. [8; 35] The question of harmonization of national law with international law is closely associated with another problem – comparative research of legal experience of different countries. This experience is great enough and the task is to avail it reasonably. [8; 40]

I. Lukashuk writes about the mechanism of implementation of international legal norms in national legal system as following: “In order the norm of international law could be used as part of state law it should be self-executable (it is selected by the author), it should be formulated to be fit for direct application” [5; 242]. Analysing basic theoretical principles of formation of the legal system, it is impossible to disengage one from its practical functioning. It is necessary to pay attention to that in the legal state systems there is important to explore those legislation elements which are the most useful for the practical use.

Certainly, the afore-mentioned does not dip out all maintenance of such serious problem as implementation of international legislation with national legislation of the states in the modern interstate integration processes.

In conclusion, it is necessary to admit that transformation of the national legal systems, which are under conditions of the world globalization processes, is process objective and inevitable. A legal policy, that is represented in the current legislation of the national state should to have not only time after the changes, but also to be substantiated enough by national interests, it should be clear to most citizens and perceived by society, that does not take place in the factual reality in the present time.

Theoretical principles which created foundation for perfection of the legal systems in foreign countries matter substantial meaning both for comparative jurisprudence and for enriching of methodology of functioning and perfection of the legal systems of the states. The normal functioning of international legal relations depends on an internal legislation of the certain state and international legal system on the whole. Management by the world legal system is possible only by joint efforts of the states. Lag of internal legislation from the present requirements of time can result to the serious negative international consequences.

Thus, the globalization puts the row of problems before an international community from the successful decision of which the future of our civilization depends. The states and created by them international organizations and international law take general part. Success depends on the increase of political figures and wide layers’ of population politically-legal level of consciousness. Substantial role in achievement of this purpose can play mass media that do so far a little in this direction.

Literature:

1. Erlich E. *Grundlegung der Soziologie des Recht*. Munchen, 1913. – S. 389-390.
2. Shearer I.A. *Sharke’s Internationel Law*. – L.: Butterworth, 1984. – 419 p.
3. Євiнтов В.І. Держава і міжнародне співтовариство // *Правова держава: Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. – К.: Наукова думка, 1994. – Вип.: 5. – С. 229-241.
4. Карташкин В.А. *Права человека в международном и внутригосударственном праве*. – М., 1995. – 463 с.

5. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство БЕК, 2000. – 432 с.
6. Осьмова М.Н. Государство в эпоху глобализации // Глобализация мирового хозяйства и эволюция экономической роли государства / Под ред. М.В. Кулакова; М., 2001. – С. 4-11.
7. Правовая система России в условиях глобализации и региональной интеграции: теория и практика / Под ред. С.В. Полениной, Е.В. Скурко. – М.: “Формула права”, 2006. – 558 с.
8. Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / Под общ. ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. – К.: Юринком Унтер, 2003. – 528 с.

УДК 343.91(043)

Buderatskaya Y. V.,

the student of 3 course speciality «Jurisprudence»

Mariupol State University of Humanities

THE PROBLEMS OF ORGANIZED CRIME NOWADAYS

Organized crime is such a serious problem in Ukraine because the citizens perceive that they have been robbed of the assets that they were to have inherited from the Soviet state. Citizens reveal that their trust in governmental institutions is lower than in any other sphere of life. Shadow economy of the Soviet period are being transformed into the contemporary problems of organized crime.

The forms of the organized crime are:

1. Narcotics trafficking - in every year hundreds of persons are involve in narcotics traffic and many tones of drugs are confiscated. The cocaine and heroine are the most wanted.
2. Persons traffic is a new form of organized crime. Young women and children are transported from Ukraine or other countries to Europe, United States of America or to Arabic Emirates for prostitution and organs transplant.
3. Arts traffic - one of the most prosperous business today. Many values are brought outside of countries.
4. Auto theft (stolen cars).
5. Arms dealing has become a new business, especially for the ex-Soviet Union states.
6. Money laundering.
7. The minor delinquency the antechamber of the organized crime. The little offenders unidentified yet for the perpetration of robberies, thefts and false money placation, represents the engrossed segment by a severe selection by organized crime groups.
8. Corruption of the main public officials is a new and dangerous form of organized crime. The organized crime groups succeeded to destroy the people's trust through bribe and influence traffic.

Analysis of the international crime situation emerging in the wake of the collapse of the Soviet Union indicates a rise in the illicit activity of criminal groups composed of citizens of the former USSR, which are jostling for position among the world's criminal organizations. The difficulty with the fight against crime, especially its organized forms, derives from the fact that it

has penetrated all spheres of life and taken on a transnational character. In terms of dynamics and structure, organized crime in Ukraine continues to show negative trends, which are partly due to the modern socio economic development of the country, as well as being the product of causes and conditions general to all countries. The expansion of the private sector of the economy has reinforced the mercenary motivation behind criminal conduct and radically changed the general tendency of criminal offences. The main focus of criminal activity, especially serious crime, is now substantial material and financial gain. At the same time, criminals are becoming ever more persistent in their attempts to 'enroll' in commercial activities, take possession of the means of organizing official business or parasitically tap business revenue.

The fragile state of the Ukraine economy and the struggle between international criminal clans to win spheres of influence and sales markets has adversely affected the national crime situation. There has been a rise in the number of offences related to blackmail and the physical elimination of competitions. There has also been an increase in the number of criminal groups whose members travel abroad for the purpose of committing serious crimes. At the same time, unlike traditional mafia-like structures, the criminal groups composed of citizens of the former Soviet Union are more open and thus exposed to foreign influence. This, in turn, enables them to rapidly assimilate what are for them new forms and methods of criminal activity. As experience has shown, law enforcement agencies of western countries proved to be ill-equipped to deal with an influx of criminal groups from behind the newly collapsed Iron Curtain. For the purpose of combating such groups, many countries have now been setting up special units within their law enforcement agencies, carrying out the necessary analytical research and establishing a network of contacts with law enforcement agencies in the Commonwealth of Independent States (CIS) [3; 6-7].

According to Article 26 of Criminal Code of Ukraine (The notion of complicity) criminal complicity is the willful co-participation of several criminal offenders in an intended criminal offense [1; Article 26].

It is widely known that the transition process, especially in Russia and the ex-Soviet Union republics, has been associated with a rise in organized crime. The emergence of the "Red Mafia," as it has been named by Western observers and the national and international media, has developed into an obstacle for the consolidation of democracy and the market in transition economies. Anton Olenik uses an innovative methodology by examining prison as a means to the understanding of organized crime and, through it, providing an understanding of the problems that have surfaced with the transition in post-Soviet societies. The common perception is that prison is a product of society, but Oleinik with his novel approach prefers to treat prison as a reflection, a mirror of society. The methodological approach reverses the causation, making the starting point prison and organized crime, and arriving at societal norms. Hence, prison is viewed as an institution of the societal structure [2; 208].

New developments in transportation, communications and other modern technologies, accompanied by the increasing interdependency and globalization of social, political and economic systems, have produced corresponding developments with respect to organized crime. The ability of domestic criminal groups to extend their grasp beyond national borders and to work collectively with offenders in other jurisdictions has enabled them to exploit global disparities in the supply, demand and value of illicit commodities such as drugs, firearms and valuable minerals. National boundaries and jurisdictional limits are also explored by offenders to conceal evidence and avoid investigation and prosecution. Trafficking in commodities that are restricted for policy reasons

including human beings has generated vast criminal profits. The increase in the quantity and scope of transnational organized crime, the commodities in which organized criminal groups deal and the underlying corruption that inevitably accompanies their activities is seen increasingly not only as a problem of crime control, but in many regions of the world as a problem of domestic and regional security as well.

The reaction of the international community has been the negotiation of a new United Nations treaty - the United Nations Convention against Transnational Organized Crime - to assist States in dealing with the problem at the domestic level and to create a framework for concerted international cooperation against, it. The present, article is intended as an overview of the Convention and its Protocols. It will briefly examine both the structure and content of the instruments and the process whereby they came into existence. It will also provide information about the present status of their signature, ratification and implementation, and discuss what may come next, with respect to both the instruments themselves and the potential for further protocols or parallel instruments dealing with other problems of transnational crime [4; 135].

Literature:

1. Criminal Code of Ukraine.
2. Anton N. Oleinik. *Organized Crime, Prison, and Post-Soviet Societies*. Aldershot: Ashgate, 2003. ISBN 0754632512, 307 pages. <http://www.allbusiness.com/public-administration/administration-economic/1103815-1.html>.
3. Christian Eigen-Zucchi. *Anti-Money Laundering Literature Search*. Organized Crime. World Bank Institute, 2007. – 10 pages. <http://www.worldbank.org/wbi/governance>.
4. Christopher Ram. *The United Nations Convention against transnational organized crime and its protocols*. Forum on crime and society, 2001. – 145 pages. <http://www.organized-crime.de/ocgerstart.htm>.

УДК 343.914(043)

Kozlova K.,

2-year student “Jurisprudence”

Mariupol State University of Humanities

DEVELOPING OF CIVIL SOCIETY IN A LEGAL STATE

The developed, stable civil society serves as pre-condition to creation of the state, which is based on the principle of the supremacy of law, scientifically an ^ division of state power, law consciousness and high legal culture of citizens as wall ° the principle of absolute and general implementation of laws and by-laws.

Civil society has its structure, which consists of: 1. free, equal in rights independent individuals; 2. non-state associations of citizens (family, church, parties, trade union" clubs, movements); 3. social relations between individuals and their associations. Thus it is connected with socio-economic and persona! spheres of vital functions of the people free of state interference.

Society equals to a state. As far as society develops by a transition from the lower stage to the higher one, the state also changes. With perfection of society the state becomes democratic, and with forming civil society it becomes legal.

Civil society is a sphere of communication, co-operation, spontaneous self-organization and self-government of free individuals on the basis of the voluntarily formed associations, which is protected by necessary laws from direct interference and regulation outside and where civil values prevail. The presence of the legal state and market economy is necessary for its developing.[1;13-14]

Today the central political problem of Eastern European States is a conflict between a civil society and a state. From the position of political ideal the state must be based on a civil society, but not prevail over it on condition, that human and civil rights are considered to be a value, and their guarantee is considered to be the one of main socio-political functions of the legal state. The state is obliged to be a guarantee of natural human rights, belonging to a person from everlasting.

The legal state is the result of civil society's development. Even on the stage of its forming the state is interested in the support of civil society, because it makes the foundation of the state. And a purpose of the legal state creation in Ukraine is ensuring of the civilized functioning and development of civil society. It is possible to form civil society, reducing the level of state machine corruption, overcoming the crisis of power (absence of control of civil society over the state), effectively using enormous economic and intellectual potential for the wealth of people.

The developed civil society will become a reliable guarantee against liquidation of rights and democratic bases of the state and society's existence. Therefore it would be necessary to introduce the concept for forming civil society and mechanism of its development, the concept of civil society in the Constitution of Ukraine for forming civil society. Having analyzed the norms, fixed in the Basic Law, it is possible to draw a conclusion, that Ukraine is a legal state. But it is impossible to assert so, when guarantees and freedoms of a person and a citizen are not ensured; principles of mutual responsibility of the state and a personality, possibility of a separately taken personality to do everything are not realized [2;136-137]

Forming of civil society, free and comprehensive development of personality, democratic legal institutes which provide freedom of speech and information, guarantee free elections, presence of legal opposition and multi-party system that does not enable to usurp power are considered the pre-conditions of a legal state. Traditions of democracy are rather weak; Ukraine is on the way of civil society's formation.

Domestic researcher V. Kopeychikov marked basic principles of intercommunication of civil society and legal state on the modern stage. They are the following: a) civil society arises on condition of equal partnership relations between the state and citizens; b) the law is formed by the civil society, and the legal state only fixes it with good laws and protects it; c) the mutual relations of civil society and legal state are based on law, that is the just scale of freedom.

The importance of paying attention to the developing of the civil state in Ukraine is aimed, to getting the analytical and practical understanding of the character and functions of civil society as related to socio-political and cultural development of Ukraine, revealing of potential role of civil society's institutes in regard to strengthening the productivity of power in realization of interests of a person and society. It is important to develop the complex of practical measures on support of civil society and increase its value as a means of the balanced way of life and power in Ukraine, especially in the direction of strengthening social policy of the state in obedience to the European standards.

The opinion concerning the existence of civil society has the large future, embodiment and realization of many aims, providing the idea concerning adjusting of close connection between a

man and a state through civil society. Thus in the opinion of western scientists, gradual transition from the state to civil society is possible under such a model. The assertion about the necessity of the development of civil society and increase of its influence on political, social, economic life of the country causes no doubt. But every person, a citizen must realize his meaningfulness, the ponderable contribution to the development of not only his life but also of civil society and legal state.[2;150-151]

Certainly, for the valuable development of civil society the state must create favourable conditions. It means that they are mutually dependent and mutually supplemented social phenomena. Therefore the state, in which citizens work for the benefit of the state will be successful, and that civil society, in which the state exists for the society will also be successful.

Literature:

1. Perlas, Nicolas, *Shaping Globalization - Civil Society, Cultural Power and Threefolding*. ISBN 0-95838858X .

2. Whaites, Alan 'Let's get civil society straight: NGOs and Political Theory,' *Development inPractice*, 1996, http://pdfserve.informaworld.com/29697_666_713660880.pdf

УДК 341.9(043)

Dubrovskiy A. G.,

the student of 3 course speciality «Jurisprudence»

Mariupol State University of Humanities

NEW STATUS IN INTERNATIONAL LAW OF PRIVATE INDIVIDUALS

Status juridicus of individuals in international law is matter of great debates.

Few other issues of international legal theory have been as hotly debated as the status of individuals under international law. For a long time the debate has been dominated by the positivist view (however, it was only in the nineteenth century that legal positivism firmly established its view as the prevailing one), whereby states are the only subjects of international law, and individuals are rather regarded as its mere objects [4; 2]..

The positivist view was first and strongly affirmed in 1789, when Bentham created the term international law as a substitute for law of nations, and defined it as the law concerning "the mutual transactions between sovereigns as such".

He also affirmed that "as to any transactions which may take place among individuals who are subjects of different states, these are regulated by internal laws and decided upon by the internal tribunals of individual sovereign states" [3; 577].

Other scholars such as Story and Austin then developed Bentham's position Heilborn first enunciated that any legal system has only subjects and objects. It therefore follows from Bentham's denial of individual's subjectivity of international law that the individual must be classified as an object of international law.

However, in the twentieth century the debate has intensified and an increasingly larger number of scholars have opposed the dominant view of legal positivism: they say that private individuals should now be regarded as subject in the international order, in view of the importance laid on them by the following:

the Charter of the United Nations, and the Universal Declaration of Human Rights;

the Nuremberg and Tokyo War Tribunals for War Crimes;

the norm of general international law which prohibits piracy;

espionage rules; conventions punishing acts of illegitimate warfare; rules of general international law punishing individuals for breach of blockade and carriage of contraband;
the practice of certain courts that permit foreigners to file claims;
the Genocide Convention of 1948 which directly holds liable not only states but also private individuals, for the mass extermination of a racial group;
the existence of rules safeguarding the rights of aliens and minorities;
punishment for the illegal use of the flag;
the procedure in admiralty and maritime matters;
the special status accorded to refugees, and to displaced persons [1; 10].

Those who consider individuals as subjects of international law say that existence of status is proved in rebus (Judgement of individuals for international crimes committed contra pacem). Even in 1625 Grotius in his *De Jure Belli ac Pacis* was refining the idea of Plutarch, who earlier wrote in terms that effectively acknowledged that non-state entities had internationally recognized legal rights. Contemporary scholar O'Connell concluded that "philosophy and practice demonstrate that...individual as the end of the community is a member of the community and a member has a status: he is not an object".

Different scholars have different approaches in asserting their theories. This variety of views should be subject to scrutiny and thorough consideration. Ut supra issue of individuals' subjectivity is very important nowadays. There is no doubt that appearance of a new subject in international relations would be accompanied by various contradictions. Therefore, the issue is still open for debates [2; 25].

Literature:

1. Natalia Evdokimova. State responsibility for conduct by private actors under the ICCPR, 2004. – 18 p. www.karen.abo.fi/juscogens/texts/15_Private_actors.doc.
2. Pernille Walther. The legal status of private contractors under international humanitarian law, 2007. – 66 p. www.guardian-gbs.com/Presse/afhandling.pdf.
3. Peter Ravel Remec. The Position of the Individual in International Law according to Grotius and Vattel. – 577 p. <http://www.jstor.org/pss/2196475>.
4. Trish Smeltzer, Private International Law. <http://www.state.gov/s/l/c3452.htm>.

УДК 396.2(043)

Guseynova G.,

1-year student "Jurisprudence"

Mariupol State University of Humanities

WOMEN'S RIGHTS IN UKRAINE

The critical condition of Ukrainian society is most seriously experienced by women, particularly women with children. A woman is, after all, is the generating force, capable not only of defending herself, her rights, and her future, but also gives existing problems new meaning and a new dynamic for activity.

The cruel male world offers women a number of assigned roles, however. How and where she should fulfill these roles is an intrinsic part of life. For the most part, women must rely on themselves for the experiences and happiness that they want to have in life [1, 128-134].

The issue of women adapting to new market conditions must be examined through the prism of «her (the woman) role of behavior» - in other words, through the prism of socialization as a

means of behaving and the inclusion of the woman into social reality and everyday life. It is necessary to elevate the energetic base of the woman as a «whole» in order for her socialization to begin. Women, like men, have the right to differentiation, as opposed to uniformity and sameness, as well as the equal right to be the person that she is. Every person has her own qualities: her own uniqueness, her own fate, her own number of chances, her own dreams (both those that have come true and those that have not) and her own plans. And everyone is free to do with their life whatever they want or are able to.

It is necessary to note, however, that there are characteristic female traits that have fallen into critical condition as a result of the new demands of a market economy [2, 153]. Problems in professional and personal life have subjective meaning for certain people. Upon negative life situations (loss of a job, divorce, illness, family problems and others) women have a greater tendency to experience depressive reactions. In accordance with this, social rehabilitation pedagogy, which is comprised of providing women psychological, legal, and medical assistance, must be developed in a system of directed assistance.

General and individual methods of preventing critical situations among women must absolutely include such forms and approaches as: initial meetings, interviews, lectures-discussions, seminars, training, professional role plays, consulting (psychological, legal and other), telephone hotlines, and the work of clubs. For more complicated cases where specialized assistance is called for, rehabilitation centers and shelters for women and children in critical situations may be more appropriate [3, 127].

Naturally, the economic processes, which are currently occurring in Ukraine, have not left anyone untouched. People are concerned not only by the changes that have occurred in the market, but also the social costs that society is paying as a result of these reforms. The path of these reforms has turned out to be contradictory and removed from the results that were expected. Under such difficult circumstances, the opportunity to implement democratic rights and freedoms in actual life has decreased. It is clear that the civilized approach for resolving «women's issues» in Ukraine, is based on national traditions and international experience. The basis of state policies, regarding women in Ukraine, is called «The National Plan of Action for 2005-2010 for the Improvement of Women's Conditions and Raising their Role in Society»

The national plan of action takes into account the principles of international documents - the Convention for the Liquidation of All Forms of Discrimination Against Women and the Action. This document became the foundation for the project, which yielded the Declaration on the General Conditions of State Policies Regarding Family and Women in Ukraine.

The documents, which have been developed in accordance with the National Plan, present strategic directions and goals for the improvement of the conditions of women in Ukraine.

One of the main tasks that stands before the Ministry and the Department of Family and Youth Services is to prepare a series of legislative projects and amendments to the current legislature.

Another positive indication is that for the first time in Ukraine consultative-expert agency has been created - the Council for Equal Opportunity, which acts in accordance with its intended goal, i.e. establishing conditions of equal opportunity.

One of the activities designated as high priority by the National Plan of Action is the program for the Prevention of Violence Against Women. The government still has to develop and

implement changes and additions to legislature on strengthening protection from all forms of violence and criminal activity, such as the trafficking of women and children

Since 1999 crisis centers have begun opening up in all regions of Ukraine for women and young girls who have experienced extreme situations, violence, rape, degradation, and violations of their rights.

Literature:

1. Human Rights in the Contemporary World. Donetsk, 1995, pp.128-134.
2. Veselnitskaya E. «Woman in a Man's World» St.-Petersburg, 1996.
3. Is Europe Targeted Against Trafficking of Women? Almanac «You and I» No. 4/16, 1997, P. 211-215.

УДК 343.914(043)

Mokrozub H.,

2-year student “Jurisprudence”

Mariupol State University of Humanities

SOME ASPECTS OF FEMALE OFFENDERS IN CANADA

Women and girls have historically accounted for a small minority of offenders in Canada. Females are much less likely to commit crimes than males. It meant that women and girls who committed crimes faced a Canadian criminal justice system designed for the predominantly male offender population.

Women represent 50% of the adult population in Canada, however they represent only 4% of the offender population under federal correctional jurisdiction. It is precisely the relatively small number of women and girls who commit crimes that creates a need to regularly monitor trends in offending patterns among females, trends that become masked by the larger male population if not examined separately.

The rate at which female youth were accused by police of Criminal Code offences was three and a half times higher than the rate for female adults.

Overall, 47% of females accused of a Criminal Code offence were accused of a property crime and 28% were accused of violations against the person. In comparison, proportions for males were 39% and 34%, respectively. An additional 17% of females were in conflict with the police because of offences against the administration of justice 5 and 7% for other Criminal Code offences [1; 89].

When females commit a violation against the person, it is most frequently common assault. Despite differences in the overall likelihood of offending, there are some commonalities in the most prevalent types of crimes committed by females and males, as well as some important differences. The participation of females in these types of violations against the person is far less likely.

Theft of something other than a motor vehicle is the most typical crime by a female. When females offend, they are most likely to commit a theft other than theft of a motor vehicle. At 291 accused per 100,000 females, this violation was not only the most prevalent property crime among females, but the most prevalent crime overall. Moreover, theft by shoplifting was much more commonplace among females than males.

One indicator of the seriousness of a violent crime is the level of injury sustained by the victim and the use of weapons to cause injury. According to data from a subset of 121 police services, half (51%) of victims of female-perpetrated violence sustained no injury.

Although few women commit violent crimes and inflict injury, police-reported data suggest that when they do, females are as likely as males to use weapons. Data from a subset of 121 police services indicate that, overall, 21% of victims of female-perpetrated violence who experienced an injury were injured with a weapon and 76% were harmed through physical force.

Serious crimes and repeat offending are indicators of the extent to which an individual is committed to, or engaged in, crime. Police and court data indicate that female offenders have a tendency for weaker engagement in crime than male offenders.

Among adult women offenders, the number of serious charges like murder, aggravated assault, arson, break and enter, fraud, robbery, major theft and trafficking or possession of drugs have constantly remained low. In Canada in 2006, the national rate of violent crime among adult women has increased slightly in the Prairie, Pacific and Atlantic regions, although Ontario and Quebec regions had a slight decline [2; 92].

When females commit crimes more than once, their crimes do not appear to escalate in severity in most cases.

Three in ten offences (29%) involving chronic offenders were offences against the administration of justice. These include bail violations, failure to appear in court, unlawfully at large, breach of probation, obstruct public or peace officer and escape custody.

According to the Bureau of Justice Statistics (BJS) publication, Prisoners in 2006, collected from the National Prisoner Statistics, which obtains yearend and midyear counts of prisoners from departments of corrections in each of the 50 States and the Federal Bureau of Prisons, there were 26,300 female prisoners incarcerated in State prison for a violent offense. Violent offenders accounted for 33% of the female prison population under State jurisdiction at yearend 2002 (Prisoners in 2006, Bureau of Justice Statistics, 2005) [3; 21]

Given the relatively small number of women charged with and found guilty of criminal offences, women have historically accounted for a small proportion of the corrections population in Canada. In 2007, female offenders accounted for 6% of offenders in territorial custody, 4% of offenders in federal custody, 6% in remand (a court-ordered detention of a person while he/she is awaiting further court appearances). Further, 16% of offenders on probation, parole or serving a conditional sentence in 2007 were women.

Female criminal behavior has been commonly perceived as a less serious problem than male criminal behavior. Historically, women have been more likely to commit minor offenses and have made up only a small proportion of the offender population. Although women remain a relatively small number of all prisoners, these facts have concealed a trend in the rising percentage of female offenders, their participation in violent crime [4;189-190].

We can make a conclusion, that with the aim to make a positive impact on the lives of women offenders, law-authority bodies must treat them as a separate group and allow them more opportunity to build safe, trusting, and healthy relationships. Only these measures we will be effective in reducing crimes committed by women.

Literature:

1. Corrado R., Odgers C., Cohen I. The incarceration of female young offenders: Protection for whom? // Canadian Journal of Criminology, 2004. – 42(2), – P. 89-91.

2. Dekeserdy W. Women, crime and the Canadian criminal justice system. – Cincinnati: Anderson Publishing Company. – 2003. – P. 92-93.

3. Rebecca Kong and Kathy AuCoin. Female Offenders in Canada // Juristat. – Statistics Canada. – Catalogue no. 85-002-XIE, Vol. 28, № 1. – P. 21-25.

4. Community Corrections in Canada Women Offenders // International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy. – Canada, British Columbia, – 2006. – P.189-190.

УДК 343.53(043)

Petrova R.S.,

3-year student “Jurisprudence”

Mariupol State University of Humanities

MONEY LAUNDERING IN UKRAINE

Organized crime groups took advantage of Ukraine's period of economic reform to develop methods to drain Ukrainian currency and hide capital resources abroad. Organized criminal groups continue to understate profits and export finished goods from Ukraine without paying taxes. Ukrainian law enforcement officials are often blamed for the twenty-fold increase in the concealment of funds earned from foreign trade and criminal activity. Because the Ukrainian economy is so dependent on foreign business, however, Ukrainian officials are reluctant to impose harsh regulation or oversight that would decrease foreign trade altogether. [4; 61]

Current Ukrainian criminal code provisions are inadequate to curb such illegal activities. Further, Ukrainian legislation creates no real liability for the laundering of foreign currency earnings or depletion of the state's currency reserves.[3; 130] Using foreign networks, members of organized groups often claim that profits made abroad were used to pay "foreign expenses" and avoid tax liability, while they conceal the large amount of untaxed actual profit earned abroad. International cooperation of foreign legal and financial entities is paramount to successfully investigating and prosecuting Ukrainian groups or businesses engaging in these activities.

Ukraine's environment of economic transformation has provided organized criminal groups with ample opportunity to drain Ukraine's resources; Economic reform and the liberalization of Ukraine's international trade policies have helped to facilitate capital flight by both individuals and legal entities.[4; 61] Ukraine's economic security is continually compromised because of the illegal currency accumulations by foreign and domestic groups, which are becoming more and more deep-rooted and international in character. In the year 2006, capital flight from Ukraine exceeded some \$1 billion. This phenomenon is a considerable threat to Ukraine's economic security.

The Ukrainian Chief Directorate for the Struggle against Organized Crime, of the Ministry of Internal Affairs, reports that criminals maintain a high degree of control over this capital flight. This is evidenced by the fact that, as of 2007, over 6,000 foreign economic contracts had not been completed and there were over 3,000 recorded violations of Ukraine's economic laws. Further, in 2008 there were 200 criminal cases filed in Ukraine involving the concealment of foreign currency earnings, the prosecution of which resulted in a repatriation of \$33.5 million. The numbers of such cases appear to be increasing exponentially. Whereas in 2007 some 200 criminal cases relating to

concealing of foreign currency earnings were filed, by the following year this number had doubled.[2; 115]

The most harmful threats to Ukraine's economic development include: international criminal groups, the depletion of raw materials and capital, an overdependence on imports, a high ratio of foreign to domestic investment, surpluses of imports over exports, and inadequate regulation of competition from foreign producers.[2; 116]

There are primarily four main methods by which economic crime can be carried out in Ukraine. The methods used can be instructive in considering the detection and investigation tactics to combat them. The first of these is via the widespread practice of tax evasion.[1; 46] Businesses in Ukraine and abroad can evade taxes by keeping profits made in foreign currency in their businesses abroad, by collecting profits in foreign currency and paying workers in Ukrainian currency, and by using profits in foreign currency to pay "foreign expenses" so the money remains outside Ukraine. Often, Ukrainian partners will understate the cost of the goods or services provided, collecting the rest of the payment in foreign currency that will remain abroad. This currency can then be used to pay debts or make purchases, without any tax liability.

Another method involves the creation of fictitious companies by criminals to conceal currency assets and profits to fund, for example, criminal activity. [2; 117] For instance, a fake business is created using inaccurate or fabricated documentation, often using lost passports or the passports of deceased people, when registering with legal and customs authorities. The company then sets up a foreign economic contract and, through an authorized bank, acquires foreign currency and stores the funds outside Ukraine, pursuant to the fake contracts. Many perpetrators are sophisticated enough not to keep these bogus entities in existence for longer than ninety days (the mandatory limit for carrying out mutual settlements on export-import agreements, after which the transactions are frozen in the bank account).

In other cases, businessmen export raw materials and goods from Ukraine maintaining that they will be temporarily stored or processed abroad, then violate this commitment by selling the goods and concealing their profits. Businessmen also sometimes import raw materials, claiming that they sell products manufactured from these raw materials abroad, while the company actually sells the raw materials or manufactured products in Ukraine.[4; 63]

Yet another common method employed to conceal currency assets is via international trade agreements.[1; 48] The terms of contracts may be changed by mutual consent or by signing supplemental agreements to them. In other cases, clauses are inserted into agreements with companies abroad, attesting to changes in the price of the goods—say because of perishables becoming spoiled, for example—thereby concealing the profits.

There are many indicators that may exist to assist law enforcement in both detection and interdiction of such economic criminal activity.[1; 45] Some principal indicators include: a contractor's failure to meet a deadline for completion of settlements on foreign economic transactions; a recently formed legal entity entering into large foreign economic contracts; a large non-commodity contract (for example, for services only to be performed); a Ukrainian exporter's application for a barter contract specifically to change the terms of the agreement; currency declarations not filed with the State Taxation Administration by business entities; several contracts involving the same object or applications for changes in bargain and agreements.

Other indications of illegitimate economic activity include loopholes utilized to reduce or avoid tax liability, high turnover of personnel, family ties or other personal relationships with

foreign partners or between contracting parties, and "abnormally" rapid success from business endeavors.

Awareness and investigation of these indicators will facilitate earlier detection of criminal economic activity, and thus will establish the necessary conditions for conducting successful investigations.

Law enforcement activities associated with the investigation of economic crime, including those involving the concealing of currency assets, can not be limited to the country's borders. Cooperation between Ukrainian law enforcement agencies and their counterparts in other countries, first and foremost the Commonwealth of Independent States (CIS) countries, is particularly urgent. Ukraine must improve the interaction and cooperation between law enforcement, the financial institutions, and monitoring agencies in Ukraine and with its foreign counterparts. And also Ukraine has to interact with international organizations such as Interpol and Europol.

Література:

1. Балатов, І. Детермінанти злочинів у сфері підприємництва/ І.Балатов// Право України. – 2008. - №4. – С.45 – 49.
2. Гуцалова, К. Кримінологічне визначення поняття та ознак економічної злочинності: проблемні питання/ К.Гуцалова// Юридичний журнал. – 2004. - №11. – С.113 – 118.
3. Зеленов, Г. Про вдосконалення кримінально – правової заборони за шахрайство з фінансовими ресурсами/ Г.Зеленов// Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №9. – С.128 – 132.
4. Проценко, У. Економічна злочинність як одна із загроз економічній безпеці України/ У. Проценко// Право України. – 2002. - №9. – С.60 – 64.

УДК 343.625.6(043)

Taranova V.V.

2-year student “Jurisprudence”

Mariupol State University of Humanities

CHILD ABUSE

Child abuse is doing something or failing to do something that results in harm to a child or puts a child at risk of harm. Child abuse can be physical, sexual or emotional. Neglect, or not providing for a child's needs, is also a form of abuse.

Most abused children suffer greater emotional than physical damage. An abused child may become depressed. He or she may withdraw, think of suicide or become violent. An older child may use drugs or alcohol, try to run away or abuse others.

Everyone should have the right to live free of sexual violence, fear, dominance, and inequality. Child neglect is defined as when a caregiver fails to provide those basic human needs that are necessary for a child/youth to grow into a healthy adult.

Children need four specific behaviours from caring adults in order to develop into mature, healthy adults:

- Verbal communication skills
- A safe environment to explore both physically and socially

- Their needs met appropriately according to their developmental stage
- The verbal and non-verbal expression of positive feelings towards them.

Since neglect is chronic, neglected children and youth are constantly dealing with their needs not being met. Over time they begin to feel unworthy of attention and energy; acknowledging parental rejection and lack of care is more threatening to them than believing that they are the cause of their parents' unkind acts towards them.

Child abuse does not discriminate by race, culture or the social status of the perpetrator and a child abuser can be any person, friend, neighbor and does not need to have a criminal record.

I'd like to underline that people that abuse children have one thing in common. They all have either repeatedly witnessed or have been victims of child abuse themselves. The assumption that a caregiver is nice person or ideal community leader should never exclude the possibility of child abuse if the suspicion is warranted.

Failure to do so can be hazardous if not fatal to a child if they are not immediately removed from the hostile living environment[1,65].

As it is known from the publications on this problem, the recent attention that the media has given to cases of child abuse at the hands of their adopted parents has raised very important question. They are discussing, are children being placed in imminent danger of physical and sexual abuse. This question has caused many countries in Europe. It is politically initiated, orphan children that are now condemned to a life of institutional care living, being exposed to all the health hazards that are associated with it. These children are now at even higher risk of physical and sexual abuse. Orphan children now are confined to a closed community, with little supervision. The perpetrator may be the one in charge of the child's well being, thus making the reporting of these actions highly unlikely. Institutions are filled with unwanted children, and they are magnets for sexual predators. Child abuse is also common within the confines of the orphanage walls by the older children from the same orphanage. This too occurs because of lack of supervision and the easy accessibility to children. All criminal cases can make them prime candidates for all types of abuse. These types of stories are never reported upon, because they remain forever concealed behind closed doors.

As a rule many adoptive parents are the most wonderful and caring people. It takes a special type of person to take into their home someone else's child and love him as if they were your own flesh and blood.

Adoptive parents are very attune to the health care of their children and want only what is best for their child. It is the rare case when an adoptive parent abuses the child, but sadly it does occur. However, the incidence of child abuse is exponentially higher in the society from where the child has left.

The medical and behavioral problems associated with international adoption can cause a great deal of stress on the family, causing a momentary lack of reason that can drive one to physically harm their child. While it is not always the case, an astute medical professional should always entertain the possibility of child abuse in their differential diagnosis if suspicious clinical evidence. Child abuse should always be reported and investigated. It should never be dismissed because "the parents look too nice and are not capable of hurting a child."

The International adoption community as a whole, from agencies, social workers and medical professionals have the responsibility to educate adoptive parents on how to deal with the problems associated with Internationally adopted children. By better preparing the families, with education, support services and resources, we as a group may be able to prevent some of the

devastating cases of child abuse that occurs within the adoption community, that can occasionally tarnish the word “Adoptive parent“[2,16].

In conclusion child abuse prevention means taking steps to ensure abuse never happens in the first place. Prevention means setting up laws, policies and declarations that deal with the rights of children and youth. Children present us with a uniquely compelling motivation for mobilization. Our collective failure to protect children must be transformed into an opportunity to confront the problems that cause their suffering.

Literature:

1. Carlson E.A. Child Abuse and Neglect: Types, Signs, Symptoms, Help and Prevention//Law and order - 2001 - №3 - p.65.
2. Malinosky-Rummell R., Hansen D. Long term consequences of childhood physical abuse.- L., 2006 - 302p.

УДК 343.915(043)

Zavarika Y.,

the student of 3 course speciality «Jurisprudence»

Mariupol State University of Humanities

INFLUENCE OF THE CRUEL COMPUTER GAMES ON THE CRIMINALITY AMONG MINORS

The concept of virtual reality was first entered by Myron Kruger, computer artist, developer of early interactive artistic works at the end of 1960th., which worked above the large number of different interactive works of art during the study of informatics in the Wisconsin university. Speaking about computer games, it should be said, that their degree of «reality» developed gradually, beginning from two-dimensional graphic arts to the valuable three-dimensional graphic arts. And already not speaking t about other aspects which allow a game, get closer to «reality».

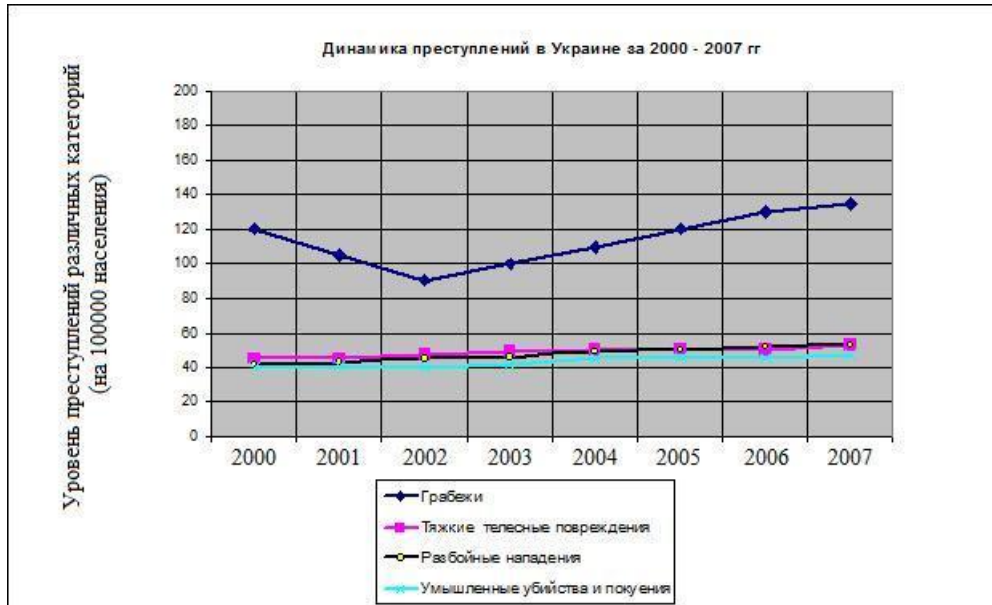
The games of 70-80th possessed completely another conception, what present [3; 123]. And if the authors of games that time emphasized exactly that their games are exactly virtual, so in the middle of 90th many authors of games all efforts were directed to do games maximally close to our concept of reality. Similarly, besides graphic arts, a large change happened in games. A gamer now isn't simply had to win in one or another competition, now gamer got in the interactive world, where he had various tasks, which he must was complete to win in game. And if at the beginning of game had analogues of ordinary entertaining human's games, so games purchased status of interactive work finally now.

First time, I decided to conduct such research, when I get knew from news that two teenagers, in June, 2003 near the American city Newport armed with rifles, went to the highway № 40 and opened a fire on passing cars. A few persons were injured, one perished. It turned out during investigation, that teenagers much had played a game “Grand Theft Auto: Vice City”. That's why, relatives of killed and injured people gave a lawsuit against such organizations as WalMart (largest auction network of shops, which sold teenagers a disk with a game) Take Two Interactive (publishers of game) Rockstar Games (authors of game). However the lawsuit was dissatisfied, because it was age limitation spread for this game, so teenagers purchased a game illegally, and parents are guilty in this case.

For a past tense, up to 2008 a lot of lawsuits in which were involved the personal computer-game and their developers was examined, and not only in the USA. And some were satisfied.

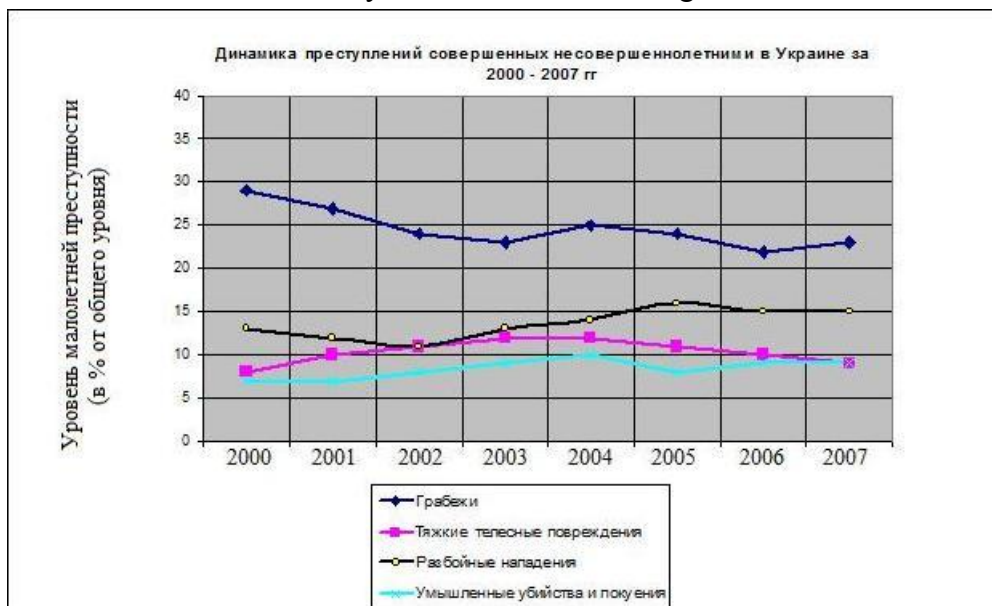
During this work, we will expose influence of computer games on the dynamics of crimes among minor. Actuality of this work consists in that computer games, in particular cruel, make minor to commit crimes.

First of all, let's consider the general dynamics of crimes in Ukraine for 7 years, since 2000, when in Ukraine and countries of the CIS the personal computers began to appear at the market, and for 2007, when already a computer became popular.

As we see, since 2000 dynamics of crimes is began grow up, in particular it's robberies. However we can see the same picture in any other state of countries of the CIS. By 2002 the general level of crime dynamics again went on a decrease [2; 244]. And again grew to 2007, it is explained influencing of great number of factors such as - political and economic instability in the state; world crisis which was similarly reflected and on Ukraine and many other factors.

Let's consider the level of dynamics of crimes among minor in Ukraine now:

Evidently, that criminality among minor by 2002 reach the least level mark. Certain types of crimes among minor 2007 a level rises again, however, equally with general indexes.

Big growth of severe crimes is explained that computers and game-consoles appeared in Ukraine not evenly, i.e. from beginning in the most financial secured areas, then in less financial secured areas. But also in those areas, where computers and game-consoles reached later than all, to purchase such it was problematic, and the level of criminality on severe crimes grows together with general indexes.

According to results of judicial-psychiatric examinations, among minor criminals for a few years on the average it is acknowledged not responsible for one's actions — 5, 32 %, having psychical anomalies — 59, 92 % [1; 56]. From majority is made by oligophrens (more than 60%) and psychopaths (about 36%). As is generally known, oligophrenia is expressed in a mental backwardness. Games do not cause strong and long emotions at oligophrens. And we can see other situation with psychopaths. It is unstable personality which is easily annoyed by trifles and inadequately answers on any (even imaginary) offense. Although there are less very young criminals-psychopaths, they kill and inflict the people of heavy injuries in two times more frequent, than oligophrens. From the features of the psyche they with pleasure play in different sort of action-game. Playing a computer game, psychopath abandons greater part of the negative emotions frequently. It seems that psychopath, playing in **Manhunt**, will not become yet greater psychopath, what was to it. **Oligofren** after passing **Postal 2** will not become more clever.

So we can draw conclusion, computer games, even cruel, act positive part rather, than negative. In fact while a minor criminals commits crimes in a game, he'll not simply have a desire to accomplish the same in reality. Yes, unfortunately, there are cases, when a minor teenager commits crimes, wishing to imitate events, happend before in a computer game. Computer games strongly differ from the traditional types of art — they are interactive. Any media (cinema, television, literature) in one or another degree co-operates with a spectator/reader. However for this purpose, parents directly must look after tem, what is played by their child, and to explain him, what it after game, and why a child can't play it.

Literature:

1. Emeliyanov V.P. “Criminality minor with psychical anomalies / Under red. I. S. Noy”. - Saratov: Saratovskiy university, 1990. – 127 with.
2. Zelinskiy A. Ф. “Relapse crimes”. Kharkov: Vischa shk. Izd-vo Khar'k. un-te, 1980. - 152 with.
3. Myron Kruger. Artificial reality: the pas and future. <http://bookz.ru/authors/avtor-neizvesten/pwvr/>

УДК 343.914(043)

Vasyilkova I.A.,

4-year student “Jurisprudence”

Mariupol State University of Humanities

ACTUAL PROBLEMS OF THE CRIMINAL JUSTICE IN GREECE

Mariupol State University of Humanities has a long-term traditions of cooperation with many European countries. Among them our neighbor state Greece possesses very important place we have mutual, friendly and professional ties with five Universities in Greece on many educational exchange programs in different fields of science and culture. The Greek legal

system belongs to the continental one, that's why we decided to investigate this system and compare it with the similar system in Ukraine.

During the Greek War of Independence (1821 - 1829) a first effort was made to draw up a codified law governing criminal matters. It was adopted in 1823, but was applied only for a short period of time. It was replaced by the Penal Law of 1833 and the Criminal Procedure Act of 1834. These acts were applied more than a century and amended several times. In 1950 these two Codes were replaced by the Penal Code and the Code of Criminal Procedure, which entered into force on January 1st, 1951[1, p. 17].

Nowadays in Greece there are about 23 different Codes such as: the Code of Traffic Regulations, the Code of Market Regulations, the Military Penal Code, etc. Then there are Laws: on Drugs, Fire-arms, Antiquities, Maritime Law, Constitutional Law, International Law, etc. According to the statistics of the law-enforcement bodies out of the total number of recent convictions for crimes and misdemeanors, a substantial majority (approximately 83 per cent) concerned offenses criminalized in such special statutes.

The Greek Penal Code, following the continental European tradition, is divided into a General Part and a Special Part. General part includes the provisions applicable to all offenses, but Special part comprises the definitions of the various offenses and the penal sanctions provided for each of them.

According to the Article 12 of Penal Code it should be noted that the provisions of the General Part are applicable also to the offenses provided in the special penal statutes, unless otherwise provided in them.

Greek criminal law, as well as the criminal law of Ukraine has two functions. The primary function is to protect the legal interests of the individual and of the community from certain harmful forms of behavior. It is considered that penal provisions can achieve this goal by influencing the public at large so that it will abstain from such forms of behavior and by general prevention; deterrence, moral and social education and by deterring the individual perpetrator of a criminal offense in various ways.

These measures mean special prevention; individual intimidation, reform, rehabilitation, incapacitation and their target is to prevent people from committing any more offenses in the future.

The second function of the Penal law is a derivative one: while criminal punishment is considered as having the greatest coercive leverage, it is also the most painful means of coercion. Therefore, Greek penal law includes a series of guaranties to protect the individual from abuses connected with the exercise of its primary function. The most important guaranty is the principle **“nullum crimen, nulla poena sine lege”**

According to the *Greek doctrine*: **imputability** (*καταλογισμος, katalogismos*) is a judgment by which a person is blamed for something and therefore he is disapproved and becomes personally responsible for his act and **guilt** (*ενοχη, enochi*) is called whatever circumstance, concerning the person of the offender, justifies such disapproval.

That's why in Greek criminal law, the *“principle of imputability”* or *“principle of guilt”* is of great importance. It is based on article 21 of the Constitution which obligates the state to respect and protect human dignity [2, p.8]. By this principle, no penalty may be imposed for a criminal offense unless the offender can be blamed for such offense. Therefore Greek criminal law does not recognize any cases of strict or absolute liability.

In accordance with the Article 126 of Penal Code, which concert minors the law takes for granted that children of up to twelve years of age are not criminally responsible. However, children of seven to twelve years may be subjected to educative or therapeutic measures. Adolescents of twelve to seventeen years are only under educative and therapeutic measures. According to the Article 127 the court may judge that they are criminally responsible; in that case it imposes to them a special penalty: confinement in a correctional institution.

In our investigation we considered the following penalties (**ποινες, poines**):

➤ according to the Articles 50, 86 **the death penalty** is provided for few very serious offenses and - with one exception - alternatively with term for life. The death penalty may be imposed only if the circumstances of the offense show it to be especially hideous, or if the offender is dangerous to public safety. It should be noted that since 1972 no capital punishment has been executed in Greece;

➤ **custodial penalties**, such as: term for life; temporary term (5-20 years); imprisonment (ten days to five years); jailing (one day to one month);

➤ **pecuniary penalties**. There are two kinds: the pecuniary penalty (2,000-1,000,000 drachms) and the fine (350-10,000 drachms);

➤ **supplementary penalties**. They are main penalties in Greece.

According to Article 18 on the basis of the penalties threatened against them, offenses are classified into three categories:

➤ an offense punishable by death or a term is called felony (**κακούρημα, kakourgima**);

➤ an offense punishable by imprisonment or pecuniary penalty is called misdemeanor (**πλημμελημα, plimmelima**);

➤ an offense punishable by jailing or fine is called petty violation (**πταισμα, ptaisma**).

Finally we can make a conclusion that the legal system of Greece is created out of concrete needs and historical realities of country.

Literature:

1. Police and Justice Systems in the European Union / LSOP – Apeldoorm, – 2000. – 230 p.
2. Конституция Греции, вступившая в силу в 11 июня 1975 года. (<http://concourt.am>)

УДК 343.851(043)

Makarova A.,

2-year student “Jurisprudence”

Mariupol State University of Humanities

PROTECTION OF VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN UKRAINE AND LITHUANIAN EXPERIENCE

Nowadays children aren't safe from violence all over the world. Physical and mental violence against children occur at home and family, in schools, in governmental institutions and in workplaces. Children are beaten, molested, tortured, sexually abused, held in slavery and trafficked.

On our opinion, violence against children is a grave violation of children's human rights. The Convention on the Rights of the Child explicitly establishes state responsibility to protect children against all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or exploitation, including sexual abuse.

Violence also impairs children's enjoyment of other human rights and freedoms - such as the right to health and privacy and in too many cases even the right to life. Moreover, child victims of violence frequently experience that violence and abuse prevent them from enjoying freedom of expression, freedom of assembly and freedom of organization. [1; 13]

The positive experience of Lithuania as legal developed country is very important for Ukraine. The National Programme against Child Abuse, its Prevention and Assistance in Lithuania was adopted in 2007 [2; 305]. This program foresees integrated and coordinated action and prevention, intervention and rehabilitation measures in combating abuse against children.

The following proposals are set in the programme [2; 317]:

- to settle and consolidate integrated aid for children and their families - psychological assistance to the child and family, social work with the family;

- to organize attractive means of educating society, especially for parents, to raise public spirit with regard to violence against children;

- to organize educational programmes for children illustrating how to identify violence and explaining where to turn for help;

- to improve the knowledge of police officers, lawyers, social workers, health care specialists;

- to eliminate the grounds for child abuse: poverty, unemployment, alcoholism, social and economic instability within the family, etc.

- to expand information on alternatives to corporal punishment, explain the possible causes of corporal punishment;

- to improve the effective implementation of the provisions of the Law on the Protection of Minors Against Detrimental Effect of Public Information.

In Ukraine work is also carried out on prevention of violence against children, which is based on the program "Prevention of Violence towards Children" in the partnership with the State Social Service for Family, Children and Youth, Kiev City Centre of Social Services for Family, Children and Youth, Kiev City Service in Child Affairs with the financial support of international organization "Bread for the World" (Germany).

A number of activities has been realized so far within the program "Prevention of Violence towards Children" in Ukraine such as:

- research on the problem of violent behavior towards children for social;

- conducted trainings: "Prevention of child abuse", "Training of trainers", "Grounds of parenting competence";

- took legislative measures to prohibit all forms of physical and mental violence in the family;

- developed specialized services, procedures, staff and qualifications in different spheres (judiciary, medical, social, etc.).

The aim of this initiative is to enhance social services for families and children in the sphere of child violence prevention. In the frame of the project it is foreseen to use of modern technologies and methodology of child violence prevention in our country.

The Ukrainian program is successfully put into action. The amount of cases of violence against children considerably grew short. But we should note a few problem questions in prevention of violence against children in Ukraine, such as:

- lack of specialized central authority that would be fully responsible for the implementation of the state policy in the field of protection of the rights and interests of the child; deficiencies in

national legislation regulating social protection of the child lack of efficient cooperation and collaboration among the agencies for protection of the child, non-governmental organizations, and law enforcement authorities in the field of fighting and preventing violence and abuse against children;

These questions were decided by the government of Lithuania that allowed considerably reducing the amount of violence against children.

We can make a conclusion that the violence against children in Lithuania is not expanded and it is a good example for law - authorities in Ukraine.

Literature:

1. Wiebke Horn. Violence Against Children - Hardcover, 2006. - 204 p.
2. Penelope K. Trickett, Cynthia D.Schellenbach. Violence Against Children in Lithuania, 2008. - 509 p.

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

ВОЛОШИН Ю.О. СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	3
БОЙКО Ю.В. КОНЦЕПЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....	9
МАРЧУК Р.В. ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ.....	11
КУЛЯБА Ю.Ю. ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ДЕРЖАВОЮ.....	13
ХОМОВА Ю.В. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	18
СОЛЯНИК Ю.В. ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	21
ТЕСЛЕНКО В.В. ВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	23
ТОПУЗОВ В.І. ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	26
БЕЗНОС В.Г. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ.....	27
ДМИТРІЄВА К.І. УГОДИ ПО РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ.....	30
КУЗНЄЦОВА Ю.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ ЗА КОРДОНОМ.....	32
САРЖАН С.С. ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ВІДНОСИН ЗА УЧАСТЮ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	35
ТИМОШЕНКО В.О. СИСТЕМНО-ПРАВОВОЙ АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПРАВОМЕРНОГО ОГРАНИЧЕННЯ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА.....	37
УДОВЕНКО К.В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ.....	39
ПРИХОДЬКО Х.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ.....	41
КУРІННИЙ В.К. РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ В СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	43
ЄФРЕМОВА Н.В. ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ АВСТРІЙСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ.....	46
МУРАДЯН Р.М. РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СТАНОВЛЕННІ СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ ТА ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В	48

ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.....	
БАЛАБАНОВА І.В. РАЗМЕЖЕВАНИЕ ПОЛНОМОЧИЙ КАК ОСНОВНОЙ СПОСОБ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ КОМПЕТЕНЦИИ МЕЖДУ ОРГАНАМИ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ.....	51
БАЙМУРАТОВ М.М. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТ КОМПЕТЕНЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ.....	53
ФЕДОРОВ І.В. СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА КАК НАПРАВЛЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ.....	55
ФИСУН Ю.І. ДО ТЕНДЕНЦІЙ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО СВОБОДУ СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	58
КРАВЕЦЬ О.О. ЮРИДИЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛОКАЛЬНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ.....	60
КУЗЬМІШКІН Д.В. ПРАВОВИЙ СТАТУС МОРСЬКОГО ПОРТУ В УКРАЇНІ.....	63
МАЛІКОВ С.В. ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	66
СИТНИКОВ М.В. МЕЖДУНАРОДНАЯ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ: ЭЛЕМЕНТНЫЙ СОСТАВ.....	69
СЛІДЕНКО І.Д. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ ДЕРЖАВАХ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ В НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ.....	71
ТАНАДЖІ Г.Г. МУНІЦИПАЛЬНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК КОНЦЕПТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	73
ТУРУ А.А. ОГРАНИЧЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА: ГНОСЕОЛОГИЧЕСКИЕ И АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПОНИМАНИЮ.....	76
УКРАИНСКИЙ С.С. ПОЛНОМОЧИЯ ВЕРХОВНОЙ РАДЫ УКРАИНЫ В СФЕРЕ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ПОДХОДЫ.....	79
СВІРСЬКИЙ Б.М. ВИДИ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ.....	81
БАЛЬЦІЙ Ю.Ю. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	85
ЦИКЛАУРІ О.Б. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ УЧАСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ТРАНСКОРДОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ УКРАЇНИ.....	88
ЧЕРНИХ Є.М. СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА.....	91
ПРОВІЗИОН Т. КОНСТИТУЦИОННЫЙ СУД УКРАИНЫ И ПРОЦЕССЫ ЮРИДИЧЕСКОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	93
ГЕРАСИМОВА К.В. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	98
АМБАРЦУМЯН Л.Ю. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС	100

ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЙОГО РОЗВИТОК В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	
РОЯНОВА А.В. ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	102
ТЫРИНА М.П. «ГЕНЕТИКА В ЗАКОНЕ».....	104
ІВАНОВА А.Є. ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	106
ЛЕСОДЕД В.О. СУБ'ЄКТИВИЗМ ПРИ НАЗНАЧЕННИ УГОЛОВНИХ НАКАЗАНИЙ.....	108
ДОБРОВА К.С. ДЕРЖАВНА ВЛАДА В УКРАЇНІ.....	110

СЕКЦІЯ

ГАЛУЗЕВІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

ХОББИ Ю.С. ВПЛИВ НАДНАЦІОНАЛЬНОСТІ НА СУВЕРЕНІТЕТ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	114
КОЧЕТОВА М.О. ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ СУДАМИ УКРАЇНИ.....	116
ПАСІЧНИК Я.С. МІЖНАРОДНА СУДОВА ПРОЦЕДУРА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ.....	118
КРИЛОВ Г.В. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ.....	121
МАРКУЦ Е.А. БОРЬБА С МОРСКИМ ПИРАТСТВОМ НА МЕЖДУНАРОДНОМУ УРОВНІ.....	123
МАЦЕГОРА Д.С. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	125
РЯБОШАПКА О.І. УКРАЇНА-ЄС: ПРОБЛЕМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	126
ГОДОВАНИК Є.В. СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН.....	129
БАРЕГАМЯН С.Х. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	131
ШЕВЕРДІНА Г.В. СУТЬ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	134
ЗАБОЛОТНА М.І. ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	136

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

ЗАВІЗНОЙ М.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.....	139
ВАСИЛЕНКО С.І. ДЕЯКІ ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	141
НІКОЛЕНКО Л.М. ЩОДО ВИДІВ ПІДВІДОМЧОСТІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	144
КЕРМАН С.Ю. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО	146

ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	
САДІКОВ В.В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДСТАВ ТА НАСЛІДКІВ НЕДІЙСНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ.....	149
САДИКОВА М.А. ОСОБЕННОСТИ ВОЗМЕЩЕНИЯ УБЫТКОВ КАК РАЗНОВИДНОСТИ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ.....	153
ЛАГУТКІНА Г.М. НОВАЦІЯ ЯК СПОСІБ ПРИПИНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	156
ВОЛОНІЦ О.С. ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	158
СЕНЧЕНКО М.Ю. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ.....	159
ТУРТА В. ОХРАНА МЕЖДУНАРОДНЫХ ВОДНЫХ СИСТЕМ.....	162
ДУБРОВСЬКИЙ А.Г. ЧИННІСТЬ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА.....	164
ДОЧКІНА К.С. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ.....	165
МЕЗЕНЦЕВ А.С. ТРАНСПОРТНА СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ.....	167
НАДЕЖДЕНКО А.О., ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС (ЕКОЛОГО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ).....	168
ІВАНЮТА Н.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ОСІБ.....	171

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, СІМЕЙНОГО ТА ТРУДОВОГО ПРАВА

ДАГЛИ Е.К. ЭВТАНАЗИЯ ИЛИ РЕАЛИЗАЦИЯ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВА НА ЖИЗНЬ.....	174
КОЛОСОВ Р.В. ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ.....	176
ЛЕГУША В.В. ОГРАНИЧЕНИЕ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ: ВИД СЕМЕЙНО-ПРАВОВОЙ САНКЦИИ ИЛИ ПРЕВЕНТИВНАЯ МЕРА?.....	178
КАЗАРИН В.Ю. СЕМЬЯ – СОЦИАЛЬНОЕ И ПРАВОВОЕ ЯВЛЕНИЕ В ОБЩЕСТВЕ.....	180
ГОРОХ Ю.А. СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССМОТРЕНИЯ ГРАЖДАНСКИХ ДЕЛ О САМОВОЛЬНОМ СТРОИТЕЛЬСТВЕ.....	182
ХАРАДЖА А.І. ФОРМИ ЗАПОВІТУ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	185
БЕНДИЧ Д.В. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УВОЛЬНЕНИЯ РАБОТНИКОВ.....	187
МАРЧЕНКО А.О. ВІДМЕЖУВАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА ВІД СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА.....	190
МАСТЕПАНОВ О.В. ПРОБЛЕМА ТРУДОУСТРОЙСТВА.....	191

НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ПО УКРАИНСКОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ.....	
ОРЛОВА Н. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ КОЛЕКТИВНИХ ДОГОВОРІВ, УГОД: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	194
ХАРАДЖА Н.В. ШЛЮБ ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ВИНИКНЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	196
ЧЕРНОВ С.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	197
ДЕРЮГИНА В.Ю. ПРОБЛЕМЫ ДЕТСКОГО ТРУДА В УКРАИНЕ.....	199
ИВАЩЕНКО А.А. ФОНДОВАЯ БИРЖА. БИРЖЕВЫЕ СПЕКУЛЯНТЫ «МЕДВЕДИ» И «БЫКИ».....	201
МЕЛЬНИЧЕНКО О.О. ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ФОНДА В УКРАИНЕ.....	203
ПЕТРОВА Р.С. ДОГОВІР КУПЛІ-ПРОДАЖУ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ УГОДИ.....	205
АЛІСОВА Л.О. ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ.....	207
ОСИПОВ Д.О. ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	208
МАРЦИН Д.С. ДОГОВОР СТРОИТЕЛЬНОГО ПОДРЯДА.....	210
ПЕТРОВА О.С. ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї.....	212
БУДЕРАЦЬКА Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	213
МАЛЬОВАНА А.С. МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	215

**МОЛОДЬ У ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ
(АНГЛОМОВНА СЕКЦІЯ)**

BOROVİK H. SOURCES OF LAW IN CONTINENTAL LAW SISTEM AND THEIR CORRELATION.....	218
BAREGAMYAN S. FORMATION OF NATIONAL LAW IN THE MODERN PROCESS OF THE INTERSTATE INTEGRATION.....	220
BUDERATSKAYA Y.V. THE PROBLEMS OF ORGANIZED CRIME NOWADAYS.....	222
KOZLOVA K. DEVELOPING OF CIVIL SOCIETY IN A LEGAL STATE.....	224
DUBROVSKIY A.G. NEW STATUS IN INTERNATIONAL LAW OF PRIVATE INDIVIDUALS.....	226
GUSEYNOVA G. WOMEN'S RIGHTS IN UKRAINE.....	227
МОКРОЗУБ Н. SOME ASPECTS OF FEMALE OFFENDERS IN CANADA.....	229
PETROVA R.S. MONEY LAUNDERING IN UKRAINE.....	231
TARANOVA V.V. CHILD ABUSE.....	233
ZAVARIKA Y. INFLUENCE OF THE CRUEL COMPUTER GAMES ON THE	235

CRIMINALITY AMONG MINORS.....	
VASYLKOVA I.A. ACTUAL PROBLEMS OF THE CRIMINAL JUSTICE IN GREECE.....	237
MAKAROVA A. PROTECTION OF VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN UKRAINE AND LITHUANIAN EXPIRIENCE.....	239

**Збірник матеріалів
I Всеукраїнської конференції студентів,
аспірантів і молодих учених**

**Сучасний розвиток державотворення та
правотворення в Україні:
проблеми теорії та практики**

У збірнику публікуються праці українською, російською та англійською мовами

Комп'ютерна верстка: Черних Є.М., Годованик Є.В., Циклаурі О.Б., Надежденко А.О.